

వామనపురాణము

(రెండవ సంపుటము)

నం పాద క్షుద్ర

నడకుదుటి వీరరాజు పంతులు.

రాజ పోషకులు.

మహారాజరాజ్)

(13)

వామనపురాణము

(రెండవసంపుటము.)

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర బాషానిలయము:
మల్లావళిశాస్త్రి, హైదరాబాద్. 1.

నడకుదుటి వీరరాజు పంతులు.

సంపాదకుడు.

28443
25.3.73

25198

పీ తా వు ర ము

శ్రీ విద్యజ్ఞాన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల.

౧౯౭౩.

విషయసూచిక.

—శివశాస్త్రము—

పుట.

శివతీర్థమహిమ

౧

అంకశివశాస్త్రము

౧౨

శివాదివసిష్టాంతమాహాత్మ్యము

౧౪

రుణానరస్వతీసంగమాహాత్మ్యము

౧౫

కామ్యకాదివసమాహాత్మ్యము, ఋణమోచ

నాదితీర్థమాహాత్మ్యము

౨౩

మర్గాదితీర్థమాహాత్మ్యము

౨౬

సృష్ట్యాదివర్ణనము

౨౮

బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము

౩౮

స్థానాలింగమాహాత్మ్యము

౪౪

నానావిధశివలింగస్థానమాహాత్మ్యము

౪౬

వేణుచరిత్రము, శివస్తవము

౫౨

బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము

౬౬

చతుర్ముఖకృతశివస్తవము

౬౮

కురుక్షేత్రమాహాత్మ్యము

౭౪

శివశారీసంవాదము

౭౫

శివునికొఱకుఁ గన్యనిమ్మని దేవతలు హిమా

ద్రునిబ్రాహ్మింనుట

౮౩

గౌరీకల్యాణము

౮౫

౧౮ వినాయకోత్పత్తి	౯౭
౧౯ చండముండవధ	౧౦౫
౨౦ శుంభనిశుంభవధ	౧౧౫
౨౧ కాత్తికేయోత్పత్తి	౧౨౩
౨౨ క్రొవభద్రదర్శనము	౧౩౩
౨౩ అంధకాసురపరాజయము	౧౪౭
౨౪ మురదానవచరిత్రము	౧౫౩
౨౫ మురదానవవధ	౧౬౧
౨౬ తేజశలకు విష్ణుహృదయమునందు	
శివదర్శనము గలుగుట	౧౬౮
౨౭ దండోపాఖ్యానము	౧౭౫
౨౮ జానోలిమోచనము	౧౮౩
౨౯ చిత్రాంగదావివాహము	౧౯౧
౩౦ తండభస్మీకరణము	౨౦౮

26 443
25.2.73

వామనపురాణము

—* పుణ్యతీర్థమహిమ —

లోమహర్షణుడు చెప్పచున్నాడు — ఓర్వితేంద్రులారా! మేను వ్యతీర్థమునకుఁ బూర్వదిశయం దొకకోసుమారమునందు బ్రాహ్మణగణసేవితమైన యొకనది గలదు. ఈనది 'ఆపగ' యను పేరు విఖ్యాతమైనది. ఈనదీతీరమునందు నిలిచి, పాలతోను నేతితోను శ్యామాకమును (చామ లనుధాన్యము) బ్రాహ్మణుల కెవ్వరు దాన మొనఁగించునో వారికిఁ బావతాపము లుండవు; ఇదిగాక యీనదియొద్ద శ్రీధ్రుమును గావించినను నిస్సంభేదముగా నకలాభీష్టములు సిద్ధింపఁ గలవు. తమతమవంశధరులైన పుత్రులుగాని, పౌత్రులుగాని యీయావగానది కేఁగి తిలలతోఁ దమకుఁ దర్పణము లొనఁగినచో నూఱు తరములవఱకుఁ బరితృప్తులము గాఁగల మని పితృపితామహగణములు సతతముఁ గోరుచుందురట. శ్రావణమాసమునందు—విశేషించి తత్కృష్ణవక్షచతుర్దశీదినము మధ్యాహ్నమునందు నక్కఱఁ బిండకానము గావించినచో ముక్తి లభించును. అనంతరము శ్రేష్ఠమైన బ్రాహ్మస్థానమున కేఁగవలయును. ఇచ్చోట బ్రహ్మాదుంబర మనువేర సర్వత్ర విఖ్యాతమైనది. అచ్చట సప్తర్షులప్రసాదముచే సప్తసోమయజ్ఞములు గావించినఫలము లభించును. భరద్వాజులు, గౌతములు, జమదగ్ని, కశ్యపులు, విశ్వమిత్రులు, వసిష్ఠులు, అత్రి వీరఁదఱును మహానుభావులైన మహర్షులతోఁగూడి, యీభూలోకదుర్గభములైన కుండములను నిర్మించిరి. బ్రాహ్మ స్వయముగా నీకుండము

చేయుచు నాకసరోవరములోఁ బడిపోయిరి. ఆసరోవరతీరమునందలి యొక శుశ్రవ్యవృక్షము నాశ్రయించుకొని దేవర్షయైన నారదుఁడు ధ్యాసనిమగ్నుడై యుండెను. అప్పుడాతని కాహరకేశపు లిరువురును దృష్ట్యిగోచరులైరి. చూచునంతలో హృదమునందుఁ బడిన విష్ణుపుదతుర్భజాఁడుగను, శివుఁడు లింగాకృతిగను మూర్తిభవించిరి. నారదుఁడప్పుడావురుఘట నిర్వహి నీక్షించి భక్తిపరవశుడై యీవిధముగా స్తవముఁ జేయఁజొచ్చెను. “దేవదేవుడైన శివునకును బ్రభవిష్ణుడైన విష్ణునకును నమస్కరించుచున్నాను. స్థితిసంహారకర్తలైన హరిహరులకు నానమస్కారము; బహుయావధరుడైన శివునకును, విశ్వరూపియైన విష్ణునకును నమస్కరించుచున్నాను. పరమసిద్ధిసంపన్నుడైన త్రియచునకును నానమస్కారము. నేడు నేను ధన్యుడను, సుకృతిశాలిని. కావుననే యామహాపురుషులిడవరు నాకు నేత్ర్యిగోచరులైరి. ఏమైన నేమి, నాయీపుణ్యాశ్రమమును వారు మఱియుఁ బవిత్రము గావించిరి. నేడుమొదలు జగత్తునందు ధన్యవాదార్హమైన యీశానము “జన్మ” యను నామముతో విఖ్యాతము గాఁగలదు. ఏమానవులైన నీష్ఠానమునం దాచమనమును స్నానమును గావించి పితృదేవతలకుఁ దర్పణము లిచ్చినచో, నాశ్రద్ధావృతులు దేవేంద్రునితోఁ దుల్యులగు జ్ఞానులగుచున్నారు. ఇదిగాక యాయశ్వత్థమూలమునం దిక్కడ నేను నిత్యము వాసముచేయుచుందును. తీర్థసేవకులైన మానవు లిక్కడకు వచ్చి ముందుగా సీయశ్వత్థవృక్షమునకు వందన మొనరించి తరువాత హరిహరులకు నమస్కారములు చేయవలెను.” ఓద్విజులారా! యనంతరము నాగహృదమున కేగి స్నానము గావించినచోఁ బుండరీకయజ్ఞముచేసిన పుణ్యము లభించును. విశేషించి శుక్లవక్షదశమీదినమునం దీతీర్థమున స్నానము

చేసి, జపముచు శాస్త్రమును గావించినచో ముక్తివదము లభించును. ఆతరువాత సురసేవితమైన త్రివిష్టపతీర్థమున కేగవలెను. అక్కడఁ బాపహారిణియైన పుణ్యచైతరీణీనది ప్రవహించుచుండును. దానిలో స్నానముచేసి శూలపాణియైన వృషధ్వజు నర్చించిన నిఖిలపాపములుఁ బ్రత్యక్షములై విశుద్ధదేహములతోఁ బరమగతి నొందుచున్నారు. ఓవిప్రోత్తములారా! తరువాత “రమావర్త” మను నుత్కృష్టతీర్థమున కేగి భక్తితో స్నానాదికము లొనరించినఁ బరమసిద్ధి లభించి యుండును. చైత్రశుద్ధచతుర్థినాడు, “అలోపక” తీర్థమున స్నానము చేసి శివపూజ గావించినచోఁ బాపలేశమైన నంటకుండును. ఓవిప్రో లారా! దీనితరువాత ఫలకీవన ముత్తీర్థము గలదు. అక్కడ దేవతలు, గంధర్వులు, సాధులు, ఋషులు దివ్యసహస్రీవర్షవర్షంతము గఠోరతపస్సు గావించిరి. అక్కడ స్పృశ్యతీనదియందు స్నానమును దేవతర్పణమును గావించినచోఁ బరాత్పర, అగ్నిష్టోమయజ్ఞమును, అతిరాత్రయజ్ఞమును గావించిన ఫలము లభించుచున్నది. చంద్రకళలు క్షయమగుట కారంభింపఁగానే సోమవారమునం దెవ్వ రీస్థానమునందు శాస్త్రము గావింపుదురో, వారికి లభించుచున్న ఫలమునుగూర్చి యాకర్ణింపుడు. గయాక్షేత్రమునం దేవిధముగా నిత్యము శ్రాద్ధానుష్ఠానములచేఁ బితృదేవతలు తృప్తు లగుచున్నారో, అట్లుగానే యీఫలకీవనము నాశ్రయించియు, శాస్త్రములచేఁ బితృదేవతలు తృప్తు లగుచున్నారు. ఎవ్వరు హృదయాంతరములందైనను ఫలకీవనమును స్మరించుచుండురో వారిపితృదేవతలు పరితృప్తు లగుచున్నారు. సోదేహములేదు. ఈఫలమునందు మహిముకమహాతీర్థము గలదు. దేవతలక్కడ నిత్యనన్నిహితులై యుందురు. ఆతీర్థమునందు స్నానముచేసి న మానవులకు సహస్రగోదానఫలము లభించుచున్నది. అనంతరముః

ప్రాణిభూతతీర్థమునందు స్నానమును బిత్తసర్పణమును గావించినమాన
పులకు రాజనిగాయయజ్ఞఫలము లభించుచున్నది. మఱియు వారికి
సాంఖ్యయోగము ప్రాప్తించుచున్నది. దీనితరువాత “మిత్రశక్” మను
మహాతీర్థమునకుఁ బోవలయును. అక్కడ మునిప్రవరుడైన దధీచి
కొఱకు మహాత్ముడైన వ్యాసముని యచేకతీర్థసమ్మేళనము గావించె
ను. ఎవ్వ రీమిత్రశక్తీర్థమునందు స్నానముచేయుచున్నారో, వారికి సక
లతీర్థస్నానఫలము లభించుచున్నది. తరువాత జితేంద్రియులును
నియతాహుతులైన వ్యాసవనమున కేగవలయును. అక్కడ మరో
జవతీర్థమునందు స్నానముగావించి, మనీషి దేవునిదర్శించినచో సర్వము
నోభీష్టసిద్ధి యగును, సంశయము లేదు. తరువాతఁ బవిత్రీచిత్తులై
మధువనమున కేగి, యచ్చట దేవీతీర్థమున స్నానమును దేవపితృదేవ
గణార్చనమును గావించినచో, దేవీయాజ్ఞచే సమ్యక్సిద్ధి నొందఁగలుగు
చున్నారు. పుణ్యాత్ములైన మానవులు దృఢదృఢీకరింపబడినదియందలి కాశికి
శంగమమున నియతాహుతులై స్నానముచేయవలయును ; ఈస్నాన
ఫలమువలన వారు సర్వపాపవిదూరితు లగుచున్నారు.

ధీమంతుడైన వ్యాసుఁ డిక్కడనుండి వ్యాసవనమున కేగి,
పుత్రశోకాభిభూతుడై యక్కడ దేహత్యాగమును గావించుటకుఁ
గృతసంకల్పుఁ డయ్యెను. అక్కడ దేవత లాతని శాంతిఁబొందించి
యశ్శార్వమునుండి మరలించిరి. అప్పటినుండియు వ్యాసస్థలి పుణ్య
తీర్థముగాఁ బరిణతమయ్యెను. అక్కడ కేగినవారికిఁ బుత్రశోకము
సంభవింపదు. తరువాత “కిందర్తరూప”తీర్థమున కేగి యచ్చట
తిలప్రసాదానము గావించినచో, బరమసిద్ధి గలుగుటయే కాక ముక్తి
లభించుచున్నది. అన్నతీర్థము, సుదినతీర్థము నను రెండుతీర్థము లాత
రువాతఁ గలవు. ఈతీర్థద్వయము భూలోకదుర్లభ మైనది. విశుద్ధదేహు

తై యీతీకధ్యయమునందు స్నానముచేసినవారికి మార్యలోకములు సిద్ధించుచున్నవి. అతడువారఁ ద్రిభువనవిదితమైన కృతపుణ్యతీర్థమున కేగవలయును. ఇక్కడ నియతచిత్తులై యుండి గంగాస్నానము గావించుకొని వామదేవు నర్పించినచో నశ్వమేధయాగము గావించిన ఫలము నొందుచున్నారు. అక్కడఁ గోటితీర్థ మచుతీర్థము విరాజిల్లుచుండును. అచ్చటఁ గోటిశ్వరపౌభువును దర్శించి శ్రద్ధతో స్నానము గావించినచోఁ గోటియజ్ఞము లాచరించిన ఫలము లభించుచున్నది. ఈస్థలమునుండి వామచక్రతీర్థమున కేగవలయును. ఈతీర్థము త్రిలోక విశుభ్రము. ఇచ్చటఁ బౌభువిష్ణుండైన విష్ణుఁడు వామరూపమున బలిచక్రవర్తిరాజ్యము నపహరించి యింద్రున కొసంగెను. అక్కడ విష్ణుపదమునందు స్నానము గావించి వామదేవు నర్పించినచో సర్వ సావములనుండి విముక్తులై విశ్వాత్ములై విష్ణులోకమునుబొందఁగలరు. అక్కడ సర్వసావహరమైన శ్వేతాశ్రమమనుతీర్థము విరాజిల్లుచుండును. ఈయాశ్రమమును దర్శించినమానవులు ముక్తి నొందుచున్నారు. సం దేవాము లేదు. ఇక్కడ శ్వేతమానమున శుక్లవక్షాకాదశియం డువ బాసముండి ద్వాదశినాఁడు స్నానముగావించినమానవులు మనుష్యుల లో నకలశ్రేష్ఠు లగుచున్నారు. ఈస్థలమునందుఁ బౌభువిష్ణుడైనవిష్ణుఁడు స్వయముగా బహుబ్రాహ్మణులను స్థాపించెను. ఈబ్రాహ్మణు లందఱును దీక్షగలవారును, ప్రతిష్ఠానంపన్నులును, విష్ణుప్రీతివిధాన తత్పరులు నై యున్నారు. వారికి శ్రీశ్రీతో వివిధవస్తువులు తాన మొసఁగినచో మనస్వంతరకాలపర్యంతము నానమస్తదానములు నక్షయ ములు గాఁగలవు. అక్కడఁ ద్రిలోకవిశుభ్రమైన గోటితీర్థము విరాజిత మగుచున్నది. దానిలో స్నానము గావించినచోఁ గోటియజ్ఞఫలము లభించుచున్నది. అచ్చటఁ గోటిశ్వరమహేశ్వరుని దర్శించినచో నాతని

ప్రసాదమున గాణపత్యప్రాప్తి కలుగుచున్నది. అచ్చట మహాత్ముడైన సూర్యుని సుమహాత్మీర్థము గలదు. ఈతీర్థమున భక్తియుక్తులైన సన్న్యాసముఁ జేసిన సూర్యభోక్తమందుఁ బూజింపఁబడుచున్నారు. ఓద్ది జోత్తములారా! అందువాని, కులోద్ధారణకత్తిర్థమున కేగవలయును. పురాకాలమునందు విష్ణు సమస్తస్థాశ్రమములను బరిత్రాణము నరించుటకు, ఈపీఠతీర్థమును నిర్మాణము గావించెను. వర్ణాశ్రమ ధర్మ లీతీర్థమున కేగి పరమపదమును దర్శింపఁగల్గుచున్నారు. బ్రహ్మచారులుగాని, గృహస్థులుగాని, వాసప్రస్థులుగాని, యతులుగాని, యజ్ఞదుగాని యక్కడ స్నానముగావించుకొనినచో సప్తకులముల సుధ రింపఁగల్గుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, శూద్రులు, ఎవ్వరైనను సరే భక్తియుక్తులై యేకాగ్రచిత్తములతో నక్కడ స్నానము గావించినచో బరమపదప్రాప్తు లగుచున్నారు. దూరమునందుండియైన నెవ్వరుగాని వామనాధిష్ఠితమైన కురుక్షేత్రము ను సమీపించినచో వారికిఁ దక్షణమే ముక్తి లభించుచున్న దనుటకు సరి చేహము లేదు.

లోమహర్షణుడు చెప్పచున్నాడు—పవనప్రాదము లో స్నానముచేసి దేవదేవుడైన మహేశ్వరుని సందర్శించినచో నిష్కాపులై శైవపదప్రాప్తిని జ్ఞాందుచున్నారు. పుత్రశోకముచే బవనదేవుఁ డిహాదములో లీనమైపోయెను. అక్కడ బ్రహ్మయు నితరదేవతలతోఁ గూడి భక్తిభావమునఁ బవనదేవుని స్తవము గావించెను. తరువాత హనుమత్ స్థానమున కేగవలయును. దేవదేవుడైన శూలపాణి యిచ్చట కెలసియున్నాడు. దేవతలు గంధర్వులు నిక్కడ హనుమంతునిఁ బ్రీతిపఁ గావించిరి. ఈస్థానమునందు స్నానముగావించినచో నరులకమ్మ తత్వముప్రాప్తించుచున్నది. తరువాతఁ దీర్థనేపకులై నయత్నమమూనవుల

రామనామము

కులోత్తారణతీర్థమున కేగి స్నానము గావించినచో మాతామహాపితా
 మహాకులములు రెండును సమగ్రముగా నుద్ధరింపఁబడుచున్నవి. తరు
 వాత లోకవిశ్రుతుఁడును రాజర్షియునైన శాలిహోత్రునితీర్థమున
 కేగి స్నానము గావించినచోఁ గాయకకలుషరాశినుండి నిష్క్రమి
 న్నొందుచున్నారు. సరస్వతీనదియందు శ్రీకృష్ణనామకతీర్థ మొకటి
 గలదు. ఈతీర్థము తిరుభువనప్రసిద్ధము. అక్కడ భక్తియుక్తులై స్నాన
 ముచేసినచో సన్నిష్టోమయజ్ఞము గావించిన ఫలము గలుగుచున్నది.
 అనంతరము పవిత్రాత్ములైన నరులు, అక్కడి నైమిశకుంజమున కేగి
 స్నానము గావించినచో వారికి నైమికారణ్యమునందలి తీర్థములలో
 స్నానముచేసిన పుణ్యము లభించుచున్నది. తరువాత సక్కడ వేదము
 లీసేవిధమైన యొకానొక మహాతీర్థము గలదు. పూర్వకాలమునందు
 కావణాసురుఁడు వేదవలీకేశపాశమును బట్టికొనఁగా నామె యక్కడనే
 కావణవధార్థము తనప్రాణములు విస్మించెను. భక్తువాత నామె మ
 హాత్ముడైన జనకునియింట జననమొంది సీత యనుపేరితోఁ బరివ్రత
 యు శ్రీరామపత్నియు నై ఖ్యాతినొందినది. కావణుఁడు తనవినాశము
 కొఱకు సీత నపహరించెను. అందుచేతనే రాముఁడు కావణుని సం
 హరించి విభీషణుని లంకారాజ్యమునకుఁ బట్టాభిషిక్తునిఁ గావించె
 ను. అప్పుడు రామునికీర్తి మూర్తిభవించినదో యనునట్లు శ్రీరాము
 నిగృహమునకు వచ్చెను. మానవు లీవేదవలీతీర్థమున స్నానము గావిం
 చితేని, కన్యాయజ్ఞము గావించినఫలము లభించి, సర్వపాపముక్తు
 లై, షరమవదప్రాప్తిఁ గాంచుచున్నారు. తరువాత సత్కులమమహా
 తీర్థమైన బ్రహ్మస్థానమున కేగవలయును. ఈస్థానమున స్నానము
 గావించిన బ్రాహ్మణేతరులును బ్రహ్మణ్యులగుటకు సమర్థు లగుచు
 న్నారు. బ్రాహ్మణుఁడే స్నానముగావించినచో విశుద్ధదేహుఁడై పర

మనదప్రాప్తుఁ డగుచున్నాఁడు. తరువాతఁ ద్రైలోక్యదుర్లభమైన సోమతీర్థమున కేగవలయును. అక్కడ సోమదేవుఁడు తపస్సుచేసి ద్విజరాజత్వమును బొందఁగలిగెను. కార్తికమాసమున సోమదేవు నర్పించిన మానవులు స్వర్గలాభమును బొందుచున్నారు. మఱియు నక్కడ స్నానమును చిత్తగఢార్చనమును గావించినవారు నిష్కాపదేహులై స్వర్గభామమును బొందుచున్నారు. త్రైలోక్యదుర్లభమైన సప్తసారస్వతతీర్థమునందు సప్తసరస్వతులు నమ్మేశనమొంది పవనహించుచుండును. ఆసప్తసరస్వతుల నామము లెట్లన—సుప్రభ, కాంచనాక్షి, విమల, మానసప్రాదము, సారస్వతోష్ఠ, సువర్ణ, విమలోదక.

పితామహుఁడైన బ్రహ్మ పుష్కరతీర్థమునం దుండి యజ్ఞానుష్ఠానము గావించుచుండఁగాఁబు ధు లాతని కిట్లనిరి,—“సురశ్రేష్ఠా ! ఈ సీయజ్ఞమునకుఁ బ్రకృష్టఫలము గలుగదు. ఏమన, సరిద్వరయైన సరస్వతి యిచ్చటఁ బ్రవహించుట లేదు,”—భగవానుఁడైన బ్రహ్మ యది విని ప్రీతచిత్తుఁడై చిత్తమునందు సరస్వతిని స్మరించెను. అప్పుడు యాగానుష్ఠాత యైన బ్రహ్మయాహ్వానముచే దేవి సరస్వతి పుష్కరమునకు వచ్చి సుప్రభ యను పేర విఖ్యాత యయ్యెను. మునులు వేదవర్తియైన సరస్వతిని జూచి యానందితులైరి. పితామహుని సమ్మానముఁ బొంది యానంది యచ్చటి కరుజెంచె నని మునులును. నానదిని విశేషముగా సమ్మానించిరి. సరిచ్ఛేష్ఠయైన సరస్వతి యీవిధముగాఁ బుష్కరమునందుఁ బ్రవాహిత యయ్యెను. తరువాత మహాత్ముఁడైన మార్కండేయుఁడు దానిని కురుక్షేత్రమునకుఁ దీసికొనివచ్చెను.

నైమిశారణ్యవాసులైన శౌనకాదిమునులు మహాత్ముఁడైన లోమహర్షుని మరల నిట్లని ప్రశ్నించిరి,—“ఓహహేంద్రా ! మము

సర్వధమునం దుంటిమి, కాని యజ్ఞఫలము మా కెట్లు లభించును? — అప్పుడు మహాభాగ్యుడైన లోమహర్షణుడు మునిగణమునకు శిరసా నమస్కరించి యిట్లుని చెప్పెను, “ ఎచ్చట సరస్వతీనది ప్రవహించుచున్నదో యచ్చట యజ్ఞజన్యమైన మహాఫలము కలుగుచున్నది. ” వివిధవేదాభిజ్ఞులైన మునులది విని యందఱును గూడి సరస్వతీని స్మరించిరి. అపుడు యాగశీలులైన ఋషులు స్మరించినంతనే సరస్వతీ మునుల యజ్ఞమును సఫలము చేయుటకు నక్కడ కరుగుదెంచెను. నైమిశారణ్యమున కరుదెంచి యామె కాంచనాక్షి యను పేరఁబ్రసిద్ధయయ్యెను.

మహారేణుడైన మంకణుఁ డాసరిద్వార యైన ఫరస్వతీని కురుక్షేత్రమునుండి తీసికొనివెల్లెను. గయఁ డనురాజు గయాక్షేత్రమునందొక మహాయజ్ఞమును ప్రారంభించెను. ఆయజ్ఞమునకు సరిద్వారయైన సరస్వతీ యాహూత యయ్యెను. శంసితవ్రతులైన మహర్షు లవ్వ డామెను ‘ విమల ’ యను నామధేయమునఁ బ్రసిద్ధిపఱచిరి. మహాత్ముడైన మంకణుఁ డక్కడ నుండియే యామెను మరల నాహూనము చేయఁగా నవ్వ డామహానది కురుక్షేత్రమునఁ బ్రవేశించెను. దేన్నీ నేవితమును బవిత్రమునైన కోసలదేళ్లు ముత్తరదిక్కునం దున్నది. ఉద్దాలకుఁ డనుముని యక్కడనుండి సరస్వతీనదిని ధ్యానముచేసెను. మునిమనోరథమును నెఱవేర్చుటకు సరిద్వార యైన సరస్వతీ యచ్చటఁగూడ విచ్చేసెను. వల్కలాజినధాతులైన ఋషులవ్వ డామె వర్షింపఁజొచ్చిరి. ఆకేశారక్షేత్రమునందు సరస్వతీ, ‘ మనోహర ’ యనుపేరఁ బ్రసిద్ధయయ్యెను. ఋషులును సిద్ధులు నామెను నేవించిరి. ఆమె నిఖలపావమయదక్షురాలు. పైని జెప్పఁబడిన మంకణుడు పరమేశ్వరభాధన మొనరించి ఋషులయవకారార్థము దేవి

యగు సరస్వతిని గురుక్షేత్రమునఁ బ్రవేశపెట్టెను. పూర్వమునందు దత్తుడు గంగాద్వారమునందు యజ్ఞముచేయుచు నక్కడ భగవతియైన సరస్వతిని ' విమలోదక ' యను నామమునఁ బ్రఖ్యాతపఱచెను. మహాత్ముడైన మంకణుఁ డక్కడనుండిగూడ నామోహావృన్మునే ఘెను. కురురాజు కురుక్షేత్రమునందు యజ్ఞము నేయుసమయమున సరస్వతి నక్కడకుఁ గొంపోయెను. ధీమంతుడైనహర్మంజయనిచే సరస్వతి సహోమధ్యమునకుఁ దేబడియెను. అనంతరము మహాత్ముడైన మంకణుడు పుణ్యతోవయైన సరస్వతిని స్తవ మొనరించి నష్ట పారస్వతమును గావించి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

—* మంకణుఁ డొనరించినశివస్తోత్రము *—

ఋషు లడుగుచున్నారు— “ మహర్షియైన మంకణుఁ డెట్లు సిద్ధిబొందెను. ఆతనితండ్రి యెవ్వరు? ఆతఁడు నృత్యానంతరుడై యుండఁగా నెందులకు మహాదేవుఁ డాతని నివారించెను?”—లోమహర్షణుఁ డిట్లుచెప్పచున్నాడు— “ మంకణముని కశ్యపునిమానసపుత్రుఁడు, ఆతఁ డొకనాఁడు వల్కలములను ధరించి స్నానముచేయుటకు సంసిద్ధుడై యుండఁగా రంభ మొదలగు ప్రియదర్శనలైన యప్పరస లక్కడ కరుదెంచిరి. అప్పు డామనోహరాకారిణులైన యప్పరోగణములు వివశ్రులై స్నానము నిమిత్తము జలములం జొచ్చిరి. అప్పుడు మంకణుని మనస్సు తుబ్బమైపోయెను. ఆజలమునందే యాతనికి రేతఃపతన మయ్యెను. ఒకవ్యాధుఁ డాశుక్రమును దీసికొనిపోయి యొకకలశమునం దుంచఁగా నది యెనిమిదిభాగములుగా విడి పోయెను. దానివలన నష్టములు జన్మించిరి. ఆఋషులు మరుద్దగా మని ప్రసిద్ధిగాంచిరి. వారినామము లేదనఁగా—నాయునేగుఁడు, వాయుబలుఁడు

వాచనపురాణము, వాయుమండలుడు, వాయుకాలుడు, వాయురేతుడు, వాయుచక్రముడు.

మహర్షియైన మంకణకుని యీపుత్రులందఱుఁ జరాచరవిశ్వమును ధరించియుండిరి. పూర్వకాలమున మంకణకుఁడు కుశాగ్రమువలన సిద్ధి నొందె నని ప్రసిద్ధి గలదు. ఓవిప్రులారా ! కుశాగ్రమునందు మంకణకునిహస్తము క్షతమయ్యెను. దెబ్బ దగిలిన యాచోటినుండి శాకరసము స్రవించఁజొచ్చెను. ఆతఁ డాశాకరసమును జూచి హర్షావేశముతో నృత్యము నేయఁజొచ్చెను. అప్పుడు స్థావరజంగమాత్మకమైన సమస్తజగత్తును నృత్యమునేయఁజొచ్చెను. మంకణకుని లేజమునకు మోహితమై జగమంతయు నిట్లు నృత్యముచేయుచుండుటఁ జూచి బ్రహ్మాదిదేవతలును, కపోధనులైన ఋషులును గూడి మహాదేవుని నన్నిధి కేగి, మంకణుని నృత్యవ్యాపారమునుగూర్చి యాయనతో వివేదించిరి. మఱియు వారందఱును “ ఓదేవదేవా ! మహర్షియైన యీమంకణుఁ డీత నృత్యముచేయకుండుట కుపాయ మేది గలదో దానిని నీ వొనరింపవలయు నని ప్రార్థించిరి.

అప్పుడు మహాదేవుఁడు హర్షావేశుడై యున్న మంకణమునిని జూచి దేవహితముఁ గోరి యిట్లనియెను—“ ఓమునిసత్తమా ! నీవు తపస్విని, ధర్మపథమునందే నీయునికి ; కాని నీయీహర్షావేశమునకుఁ గారణ మేమి ? ” ఇట్లడుగఁగా ఋషి—“ బ్రహ్మణుఁడా ! నాహస్తమునుండి శాకరసము ప్రవహించుచుండుట నీవు చూడకున్నావు. ఇది చూచియే నేను మహాహర్షముతో నృత్యముచేయుచున్నాను.” అని చెప్పెను. మహాదేవుఁడు రాగమోహితుడై యున్న యామునిని జూచి హాస్యపూర్వకముగా—“ ఓవిప్రా ! నీవు నావంకఁ జూచుము. ఇటు భూమియు. ఇతరమాత్రముచే నా కించుకయు నాశ్చర్యము కలుగుట

లేదు. " అని చెప్పచు మహాప్రభావుఁడైన యామహాదేవుఁడప్పుడు తనయంగుష్ఠమును దనవ్రేలికొనతో నొక్కిగాయము గావించెను. అప్పుడాశుతస్థానమునుండి మంచువలెఁ బెల్లనైనభస్మము రాశిగాఁ బడఁజొచ్చెను. అది చూచి మంకణకుఁడప్పుడు లజ్జతుఁడై మహాదేవుని పాద ద్వయముపైఁ బడి యిట్లు పలుకఁ దొడఁగెను— " నేను మహాత్ముఁడును శూలపాణియు నైన మహాదేవుని దక్క మఱి యెవ్వరిని మన్నింపను. ఓశూలపాణీ ! నీవు చరాచరజగత్తునకు గురుఁడవు. ఓవిశుద్ధా ! బ్రహ్మాదిదేవతలు నిన్నే యాశ్రయించియున్నారు. నీవే కర్తవు. నీవే కారయితవు, నీవే మహద్బ్రాహ్మణుఁడవు—సర్వస్వరూపుఁడవు. నీప్రసాదముచేతనే దేవత లెట్టిభయమును లేకుండ నుభయకాంతి గల్గి వసించుచున్నారు. సురాసురు లందఱకును నీవే యధీశ్వరుఁడవు, నాతపస్సు మీఁగింపకుండునట్లుగా ననుగ్రహింపుము. "

లోమహర్షణుఁడు మరలనిట్లు చెప్పచున్నాఁడు. " మహర్షియైన మంకణుఁడు మహాదేవు నిట్లు స్తవము గావించి ప్రణామ మొనరించెను. తరువాత దేవదేవుఁడు ప్రసన్నుఁడై యాముషి కిట్లయెను. "ఓవిప్రుఁడా ! నాప్రసాదముచే నీతపస్సు సహస్రగుణములుగా వర్ధిల్లుగాక. నేను నీతో నెప్పుడును నీయాశ్రమమునందు వసించెదను ; ఏమానవుఁడు సప్తసారస్వతమునందు స్నాన మొనరించి న న్నర్పించుచున్నాఁడో యాతని కిహపరములయందు దుర్లభమైన దించుకయును లేదు. న న్నర్పించుమానవులు నిశ్చయముగా సారస్వతలోకములఁబొందుచున్నారు. శివప్రసాదముచే వారంతమునఁ బరమపదము నొందుట కధికారులగు చున్నారు. "

— శివనాదినసిస్థాంతమాహాత్మ్యము. —

లోమహర్షణుఁడు చెప్పచున్నాఁడు— " అనంతరము క్రద్ధాయః

కులై ఖోశనసతీర్థమున కేగవలయును. ఈతీర్థమునందు, ఉశనాసిద్ధి
 పొంది గ్రహింపఁగలవలయును. ఈపుణ్యకులైత్రమునందు
 సప్తజన్మసంచితమైన పాతకమునుండి విముక్తులై పరబ్రహ్మలాభము
 నొంది, జన్మమృత్యుభయములనుండి విముక్తు లగుచున్నారు. ఇచ్చోట
 రహోదరుఁ డను మునిప్రకాశుఁడు మంత్రగ్రస్తఁడై తీర్థమాహత్య
 దర్శనమున సిద్ధినిందెను; లోమహర్షణుఁ డిట్లు చెప్పఁగా ఋషులు
 మరల నడుగుచున్నారు—“రహోదరముని మంత్రగ్రస్తఁడై యెట్లు
 విముక్తిఁ గాంచెనో, ఆతీర్థమాహత్య మెట్టిదో సవిస్తరముగా
 వివరించుచున్నాము.” మరల లోమహర్షణుఁడు చెప్పుచున్నారు—
 “ఓద్విజేంద్రులారా! పూర్వకాలమునందు మహాత్ముడైన రామ
 చంద్రుఁడు దండకారణ్యమున వసించుచు బహుసంఖ్యాకులైన నిశా
 చరులను నిహతులఁ గావించెను. వారిలో నొకానొక దుర్లభరాక్ష
 సుఁడు రామచంద్రుని తీక్షణధార గల తురప్రహారముచే మంత్రము దెగి
 మహావనములోఁ బడిపోయెను. అప్పుడు రాక్షసుని యావిచ్ఛిన్నము
 న్తక్తము రహోదరమునివరునికంతమును సమీపించి యాకస్మికముగా
 నాతనికంతమును బట్టికొనియెను. రహోదరముని యరణ్యమధ్య
 మునం డట్లు తిరుగుచుండెను; క్రమముగా నాతనియస్థులను భేదించు
 కొని యామంత్రక మాతనికంతములోఁ బ్రవేశించెను. అందుచే నాతఁడు
 మొట్టమొదట నేతీర్థమునకే నేగుటకుఁగాని, యేప్రయత్నమైనఁ జేయు
 టకుఁగాని సమర్థుఁడు గాకుండెను. క్రమముగా నాతఁ డత్యంతబాధ
 తుడై పడిపోయెను. కాని యిట్టియవస్థయందే యాతఁడు క్రమముగా
 భూమియందలి నకలతీర్థములకుఁ బర్యటనము చేయఁజొచ్చెను. ఇట్లు
 తిరుగుచు నొకనాఁడు రహోదరముని తనదురవస్థనుగూర్చి భావితా
 త్ములగు నచ్చటిఋషులవద్దఁ జెప్పకొనియెను. అంతయు విని యా

ఋషు లామునివరుని, ఔశనసతీర్థమున కేఁగు మని యుపదేశ మొనఁ గిరి. రౌహదరుఁ డాహితము నాలించి యౌశనసతీర్థమున కేఁగెను. ఆతఁ డట్లు ఔశనసతీర్థమున కేఁగి జలముల స్పృశించినంతమాత్రము ననే, యామస్తక మాతనిగళమును వీడి జలములలోఁ బడిపోయెను. ఓద్విజలారా ! రౌహదరముని నిష్పాపుఁడును, పూతాత్ముఁడు నై సంప్రీతచిత్తముతోఁ దనయాశ్రమమున కేఁగఁదలఁచి, ఋషివరులనన్ని ధి సమాచార మంతయు విశదపఱచెను. ఋషు లా , ఔశనస ' తీర్థ మునకుఁ గల, విశేషమాహాత్యమునుగూర్చి విని యందఱు నవ్వ డచ్చటికి విచ్చేసిరి. అది మొద లాతీర్థమునకుఁ గపాలమోచనతీర్థమును పేరు గలిగెను. ఇచ్చట విశ్వామిత్రులవారి, విశ్వవిశ్రుతమైన మహా తీర్థము గలదు. ఈతీర్థమునందే విశ్వామిత్రమహర్షి బ్రహ్మర్షిత్వమును బొందెను. ఈతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో నిస్సందేహముగా బ్రహ్మణ్యత సిద్ధింపఁగలదు. ఎవ్వరైన బ్రహ్మణ్య రీతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో వారు విశుద్ధదేహులై పరమవదము నొందుచు న్నారు. తరువాత నియతాహారులు నియతచిత్తులు నై పృథూడకతీర్థ మున కేఁగవలయును. అచ్చట ఋషంగుఁ డను పేరుగల యొకానొక ఋషి సిద్ధిబొందెను. ఆయన పూర్వజన్మజ్ఞానము గలవాఁడు. ఆతఁ డెప్పుడును గంగాద్వారమున వాసముచేయుచు, దన కవసానకాలము తిటస్థింపఁగానే తీర్థమాహాత్యమును స్మరించుకొని, స్వధర్మనిష్ఠులును సాధుచిత్తులు నగు తనకొడుకులతో నిట్లు చెప్పెను—“సరస్వతీతీర్థమున ఉత్తరదిశగా నెవ్వరు నిబదేహమును విడుచుచున్నారో, పృథూడకతీ ర్థమునం దెవ్వరు జవవరాణు లగుచున్నారో వారి కెప్పుడును మృత్యు ప్ర ఘటిల్లదు.” అచ్చట బ్రహ్మయోని విరాజమాన మగుచుండెను.

పూర్వకాలమున బ్రహ్మ యచ్చటఁ బృథూడకమునం దాశ్ర

యము గావించుకొని, సకస్వతీతటమునందు నివాసముచేయుచుండెను. అతడు చాతుర్వర్ణ్యస్పృహకొరత కాత్మజ్ఞానతత్పరుడై యుండెను. అపవిత్రయోనియైన బ్రహ్మ యట్లు ధ్యానముచేయుచుండఁగా నాతనిమోమువలన బ్రాహ్మణులు తృప్తము గాఁజొచ్చిరి. తిరువార బ్రహ్మ బాహుద్వయమునుండి క్షత్రియులును, ఊరుద్వయమునుండి వైశ్యులును, పాదద్వయమునుండి శూద్రులును జన్మించిరి. క్రిమముగా నిట్లు నాల్గువర్ణములు నుత్పత్తి యగుటఁ జూచి, బ్రహ్మ యవ్వు డాశ్రమము లన్నిటిని స్థాపించెను. ఈవిధముగా నీతీర్థము బ్రహ్మచే బ్రతిష్ఠింపఁబడిన దగుటచే బ్రహ్మయోని యరువేరఁ బ్రసిద్ధిగాంచెను. ముక్తిని గోరి యీతీర్థమున స్నానముచేసినవారు మరల నెన్నటికి జన్మభయమును బొందరు.

ఇచ్చటనే అవతీర్ణ మనువేరిట నొకప్రసిద్ధతీర్థము గలదు. అచ్చట బకదాల్కుడు డనునాతడు మహాత్మీ భమున రాష్ట్రరచనార్థము బ్రాహ్మణులతో హోమముచేయుటకుఁ బ్రారంభించెను. రాజున కవ్వుడు బుద్ధివికాసము గలిగెను.

ఋషులు మరల నిట్లడిగిరి—“ ఈయవక్షీర్ణ నామకతీర్థ మెట్లు ప్రతిష్ఠింపఁబడినది? ధృతరాష్ట్రరాజు మొదట నెందుల కాలని నప్రసాదితునిఁ గావించెను? ”—లోమహర్షణుఁ డిట్లు చెప్పచున్నాఁడు—పూర్వము నైమిశారణ్యమునందలి ఋషులు డక్షిణలు పొందుటకొరత రాజగు ధృతరాష్ట్రునిదగ్గఱకువచ్చిరి. వారిలో బకదాల్కుడు ముందునకు వచ్చి ఋషులకోరికను రాజున కెఱిగించెను. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రరాజుబకదాల్కుని నిందింపఁజొచ్చెను. అందుచే బకదాల్కుఁ డత్యంతరోషావేశుడై తనశరీరమునందలి మాంసమును దీసి స్వభూదకమునందలి యవక్షీర్ణ మహతీర్థములో ధృతరాష్ట్రుని కా

త్యజోమముచేయుట కారంభించెను. ఇట్లు యజ్ఞము పూరింభించి సంతమాత్రముచేతనే ధృతరాష్ట్రరాజ్యము నానావిధముల నాశము గాఁజొచ్చెను. రాజు డుష్కృతిపరిణామముచే గ్రమముగా రాజ్యైశ్వర్యము విధ్వస్తమైపోయెను. అప్పు డానరపతి బ్రాహ్మణులకార్యకలాపమునుగూర్చి యాలోచించుకొనియెను; చిట్టచివరకు కాలఁడు పురోహితుని వెంటఁబెట్టుకొని వివిధరత్నరాసులతో విప్రుఁడైన బకడాల్భ్యుని ప్రసన్నునిగావింతుటకు సవకీర్ణతీర్థమున కేగెను.

బకడాల్భ్యుఁ డప్పుడు రాజవ్యవహారమునకు సంతృప్తుఁడై యిట్లు పలికెను. “బుద్ధిపూర్వకముగా బ్రాహ్మణుల కవమానము చేయుటము. బ్రాహ్మణుఁ డవమానింపఁబడినచో మూఁడుకులములపురుషులు వినష్టు లగుచున్నారు.” ఇట్లు పలికి యప్పు డాతఁడు రాజునకు హితముచేయుట కుద్దేశించెను. తరువాత నాతఁడు నేయియఁజూలును బ్రోక్షించి మృతులైన రాజపురుషులను బునరుజ్జీవింపఁజేసెను. ఈయపత్సీతీర్థమునందు జితేంద్రియులై యెవ్వరు శ్రద్ధతో స్నానమాచరించుచున్నారో, వారిమనసునందలి సకలనదభీష్టములును సఫలము లగుచున్నది.

అచ్చోట ‘యాయాత’ నామమున నింకొక ప్రఖ్యాతతీర్థమున్నది, అక్కడ యజ్ఞారంభముచేసినచో నానది మధువును ప్రసించును. భక్తిపూర్వకముగా నచ్చట స్నానముచేసినవాడు సర్వపాపముక్తు లగుచున్నారు; మఱియు సర్వమేధయజ్ఞముచేసినఫలము వారికి లభించుచున్నది.

ఓవిప్రులారా! ఈవోటనే “మధుస్రీ” మను మఱియొక పనిత్రతమతీర్థము గలదు, అక్కడ భక్తితో స్నానముచేసినమానవులు తమపితృపురుషుల కమృతముతోఁ దర్పణములు కావించినవా రగు

చున్నారు. అక్కడ నింకొకతీర్థము గలదు, దానిపేరు వసిష్ఠోద్వాహము. భక్తితో నీతీర్థమున స్నానముచేసినవారికి వసిష్ఠలోకములు లభించును.

— • అదుణానరస్వతీసంగమభూహత్యైము —

అంతట ఋషీందుర్ముఖ మహాత్ముడైన రోమహర్షుడు గాంచి “అర్యశ్రీష్ఠా ! అత్యంతవేగవంతమైన సరస్వతీనది ముంచిందుండి వసిష్ఠుని వహించి తన మహావేగముతో నెందులకు దీసికొనిపోయెనో యావృత్తాంతము నెల్ల దయతో మాకుఁ దెలియజెప్పము.” అని యడిగిరి. అప్పుడు రోమహర్షుడు డిద్ది చెప్పిందొడంగెను.

రాజర్షియైన విశ్వామిత్రుని కుమారుల మహాత్ముడైన వసిష్ఠులకును నడుమ తపస్సుగ గలిగి విషమశత్రుత్వము సంఘటించెను. వసిష్ఠుఁడు స్థాణుతీర్థమునఁ దనయాశ్రమమును స్థాపించుకొనియెను. వసిష్ఠాశ్రమమునకుఁ బ్రవేశించునందే విశ్వామిత్రుని యాశ్రమముండెను. భగవంతుడైన స్థాణుఁ డేథలమునందు యజ్ఞముగావించి సరస్వతినీ బూజాపూర్వకముగా లింగాకారమున స్థాపనచేసెనో, యాథలమునందు వసిష్ఠుఁడు కఠోరతపస్సున నిమగ్నుడై యుండెను. ఆయన తపఃప్రభావముచే విశ్వామిత్రుఁడు హీన ప్రభుగలవాఁ డయ్యెను. అప్పుడు విశ్వామిత్రుఁడు సరస్వతీ నాహ్వానముచేసి “నీవు మునివరుడైన వసిష్ఠుని నీవేగముచే నాకర్షించి యిచ్చటికి దీసికొనిరమ్ము. వసిష్ఠుఁ డిచ్చటికి వచ్చిన తోడనే నే నాతని నిశ్చయముగా వినాశ మొనరింతును.” అని చెప్పెను. ఈమాటలు విని సరస్వతీ వ్యధితురాలయ్యెను. ఆ మెసర్వాంగకములఁ గంపింపజొచ్చెను. విశ్వామిత్రుఁ డట్లు కంపితురాలును వ్యధితురాలు నగుచున్న సరస్వతినీ జూచి క్రోధోద్వేగముతో

“ సరస్వతీ ! అతిత్వరితముగా నీవు వసిష్ఠుని దీసికొనిరమ్ము ” అని యాదలించెను. సరిద్వరయైన సరస్వతి యప్పుడు విధిలేక వసిష్ఠమునీశ్వరునివద్ద కేగి దుఃఖించుచు విశ్వామిత్రునిమాటలను విన్నవించెను. సరస్వతి శోకభరముచే నత్యంతకాతరయై, వివర్ణయై, దీనయై యుండుట వసిష్ఠుడు చూచెను. అట్టియవస్థయందు నామెను జూచి యాతః క్షిప్తువలెకెను, — “ దేవీ ! నీవు నన్ను విశ్వామిత్రునివద్దకుఁ దీసికొని పోమ్ము ”

కృపాశీలుడైన మునిపలుకులను విని సరిద్వరయైన సరస్వతి తనసలిలప్రవాహముచే నహ్సరిని ముంచివేసెను. సలిలవేగముచే నొడ్డు విడిగిపోయెను. వసిష్ఠుఁ డప్పుడు సరస్వతీసలిలములచేఁ గొట్టుకొనిపోవుచు నామె నిట్లు స్తవముచేయఁజొచ్చెను. “ ఓదేవీ ! సరస్వతీ ! నీవు పితామహునిసరోవరమునుండి జన్మించితివి. నీవవిత్రిసలిలములచే లోక మంతయుఁ బరివ్యాప్తమై యున్నది. నీవు నీయిష్టము గల ప్రదేశమున కేగుచుందువు. మేఘసమూహమునందలి జలరాశి నీవ అసనే సృష్టించఁబడినది; వృథివియందలి సమస్తజలములు నీమూర్తియై యున్నవి. నీవలసనే మేము మహామహిమాన్వితుల మైతిమి. శుక్తి, ధృతి, కీర్తి, సిద్ధి, కాంతి, క్షమా, స్వధా, స్వాహా, వాణీప్రభృతినకలమును నీవు. ఈజగమంతయు భవదాయత్తము, నీవే సర్వభూతలములయందు వాణీరూపమున విరాజిల్లుచుంటివి. ”

భగవతియైన సరస్వతి యీవిధముగా వసిష్ఠునిచే స్తుతినొంది, యప్పు డనాయాసముగా నాతినిని విశ్వామిత్రాశ్రమమునకుఁ గొంపోయెను. అట్లేగి యామె విశ్వామిత్రునిఁ బూజించి యాతనికి వసిష్ఠాగమనము నెఱింగించెను. అప్పుడు విశ్వామిత్రుఁడు సరస్వతివలనఁ గొనిలేఁబడిన వసిష్ఠుని జూచి కుగ్రహుడై యాశనిని వినాశ మొనరిం

చుట. కుద్యతుఁ డయ్యెను. కుగ్రీధుఁడై యస్త్రాస్త్రేషణముచేయుచున్న విశ్వామిత్రునిఁ జూచి, సరస్వతి బ్రహ్మహత్యాభయముచే వసిష్ఠునిఁ దీసికొని మరలఁ దనజలవేగము నింకొకదిక్కునకుఁ బ్రవహింపఁజేసెను. సరిద్వరమైన సరస్వతి యాయరుపురిమూటను జవదాఁటెను; కాని విశ్వామిత్రుఁ డీవ్యాపారముచే వంచితుఁడయ్యెను. అప్పు డాతఁడు వసిష్ఠునిఁ దీసికొనిపోవుచున్న సరస్వతీనదిని గాంచి కోగ్రధారుణతేత్రిఁడై “ సరి ద్వరమా ! నన్ను వంచింది నీవన్యవిధముగాఁ బ్రవహించిపోవుచు న్నావు. ఓకళ్యాణీ ! యీయవరాధముచే నీవు రాక్షసులచేఁ బరివృతురాలనై శోణితమును బ్రవహించుచుండువుగాక ” అని శపించెను. విశ్వామిత్రునిచే నిట్లభిశప్తమై నాటనుండి యొకశుభతర్కమంతయు సరస్వతి రక్తజలమును బ్రవహించెను.

తరువాత దేవతలు, ఋషులు, గంధర్వులు, నవ్గరిసలు మొదలగువారు సరస్వతీనదియొక్క యవస్థను జూచి యత్యంతము దుఃఖింపఁజొచ్చిరి. ఆరమణీయతీర్థశ్రేష్ఠము రక్తమును బ్రవహింపఁజేయుటఁ జూచి భూతములు, పిశాచములు మొదలగునవి యచ్చటికి రాజొచ్చెను. అవి యన్నియుఁ జేరి హగ్నోత్కర్షముతో రక్తపానముసేయుచుండెను. వాని యంతరంగములయందొక దైన్యమును దుఃఖమును లేకుండెను. శోణితపానముచే నవి పరమత్మప్రిని బొంది నృత్యములు చేయుచుండెను; హాసమొనరించుచుండెను. స్వర్గమును జయించినవానివలె నానంద మనుభవించుచుండెను. ఒకప్పుడు శతయోజనములదూరము నుండి కొందఱు తపస్వులైన మునులు సరస్వతీతీర్థమునకు స్నానార్థమై యరుదెంచిరి. వికటాకారులైన రాక్షసులచే నావరింపఁబడెను. శోణితమును బ్రవహింపఁజేయుచున్న యానదిని వారవ్వుడు చూచిరి. అట్లు ఘాచి వారు సరస్వతి నుగ్రారముచేయుట కనేకప్రయత్నములు చేసెను.

జొచ్చిరి; మహాభాగులైన మహర్షు లందఱును గూడి సరస్వతి నిట్లు ప్రశ్నించిరి. “ ఓసరిచ్చేష్ఠమా ! నీ వేకారణముచే నిట్లు రక్తప్రవాహము గల్గినదాన నైతివి? నీయీవ్యాకులత్వమును జూచియే మేము ని నిట్లగుచున్నాము. ”

అప్పుడు సరస్వతీఁది విశ్వామిత్రుఁ డొనరించిన సమస్తవ్యాపారమును వారికడ విశదపఱచెను. ఋషులు సత్యవాక్యమునకు సంప్రీతులై పుణ్యజలఁఘవాహినియుఁ బాపవాశినియు నైన యరుణానదిని సరస్వతిలోనికిఁ దెచ్చిరి. సరస్వతి పూర్వమువలెనే నిర్మలజలపూర్ణ యయ్యెను. అది చూచి రాక్షసులు లోలోన దుఃఖించుచు నతిదీపభావములతో మరల మరల ముచులఁ జూచి ఋష్లు పలికిరి—“ మేము స్వభావముచే క్షుధాతురులము, ధృష్ణీనులము. మా కెప్పటికిని వినాశము లేదు. మే మిచ్ఛాపూర్వకముగా నెప్పుడును బాపముచేయము. మీయనుగ్రహభావముచేతను, మాదుష్కర్మఫలముచేతను మాపక్షము దినదినాభివృద్ధి యగుచున్నది; కారణ మేమన, మేము బ్రహ్మరాక్షసులము. తుత్రీయులుగాని, నైశ్యులుగాని, శూద్రులుగాని దుష్కార్యమగునై బ్రాహ్మణవిద్యేషము గలిగినవారైనచో బ్రహ్మరాక్షసు లగుచున్నారు. ఇదిగాక గురువునకుఁగాని, తల్లికిఁగాని, తండ్రికిఁగాని ద్వేషముచేయువారును, వృద్ధుల నవమానించువారును గూడ రాక్షసు లగుచున్నారు. పాపినీకామినీజనుల దుర్వ్యభిచారదోషముచేతఁగూడ మాపక్ష మభివృద్ధియగుచున్నది. అది యటుండ నిండు, గోకములో నెంతటిఘనపాపము లాచరించినవారైనైన మీరలు పరిత్యాగన మొనరింపఁగలరు ”

కృపాశీలులైన మును లాపలుకులు విని సంతప్తులై తమలోఁ బా మిట్లు మాటలాడికొనఁజొచ్చిరి. “ తుమ్ముచే నవవిత్ర మొనదియు,

పురుగులచే ననహ్యమైనదియు, శిష్టులుగానివారు మూడుగా భుజించినదియు, తలవెండుకలు పడినదియు, గాలిచే నారిపోయినదియుశ్వాసలు విడువఁబడినదియు, నైన యన్నము రాక్షసులు భక్షింపఁదగినది. అభిజ్ఞులైనవా రెప్పుడు నట్టియన్నములను బొత్తిగా విస్మరింతురు. ఇట్టి యన్నము నెవ్వరు భుజించుచుందురో వారితోఁగూడ రాక్షసులును భుజించుచుందురు ” అతపోధను లందఱు నిట్లు సంభాషించుకొని యానదిన పరిశుద్ధుడు గావించి, తరువాత రాక్షసులకు మోక్షప్రాప్తికొఱకు నొకసంగమమునందు స్నానముచేయునట్లు సరించిరి. ఆయఁడుగానర స్వతీనదులపంగమమునందు స్నానముచేసి మూఁడుదివములువహనముచేసిన సకలపాపములు విదూరితము లగుచున్నవి. ఘోరకలియుగమునం దధర్మ మభ్యుదయము నొందువేళ నరుణాసంగమమున స్నానముచేసినచో ముక్తి లభించుచున్నది. అప్పు డారాక్షసు లందఱు నాసంగమస్నానములు గావించుకొని యొక్కొక్కరే పాపవిముక్తులై దివ్యమాల్యదివ్యాంబరధారులై, స్వర్గరమణీమణులచే బూజింపఁబడిరి.

— { ఋణమోచనాదితీర్థమాహాత్యము } —
కామ్యకాదిభనమాహాత్యము.

లోమహర్షుఁడు చెప్పచున్నాడు—“ పూర్వకాలమునందు ఋషు లక్కడ నాలుగుసముద్రములను నిర్మించియున్నారు. అసముద్రములలో నొక్కొక్కచోటనే గోసహస్రదానఫలము లభించుచున్నది. ఓబ్రాహ్మణులారా! అక్కడ దుష్కర్మాచరణులైన వారైన నేకొంచెము తపమాచరించినను నది పూర్ణ ఫలమబొందుచున్నది. ఓవిఛోత్తములారా! అచ్చటనే శతసాహస్రికము, శాతకము, నను రెండునడులున్నవి. వానియందు స్నానముచేసినవారికి నహస్రగోవలను

దానమొసరించినఫలము గలదు. ఇదిగాక, సరస్వతీతీరమునందున్న సోమతీర్థమున స్నానముచేసినచో రాజసూయయజ్ఞముచేసిన ఫలము కలుగుచున్నది. శ్రీధృతీలురు జితేంద్రియులునై, రేణుకాష్టకమున కెవ్వ రేగుచున్నారో వారికి మాతృభక్తిజనితమైన పుణ్యము లభించుచున్నది. బ్రాహ్మణసేవితములైన క్షణమోచన, కుమారాభిషేక, బౌద్ధసతీర్థముల కేగి స్నానము గావించినవారు యశస్సులై కామార పురచ్చాస్తి నొందుచున్నారు, చైత్రమాసమున శుక్లపక్షమున నష్టమినాః డిచ్చట శ్రాద్ధముచేసినచో గయాశ్రాద్ధపుణ్యము లభించును. సన్నిహతీర్థమునం దెట్లు శ్రాద్ధముచేయవలయునో పూర్వమున వాయువుచే జెప్పఁబడినది. అందుచేత సర్వప్రియత్నముల నచ్చట శ్రాద్ధానుష్ఠానము చేయవలయును. చైత్రమాసమున షష్ఠితిథిని శ్రద్ధతో నచ్చట స్నానముచేసిన వారిపితృపురుషు లక్షయమైన యుదకలాభము నొందుచున్నారు. అక్కడ, పంచవట మనుషేర విశ్వవిఖ్యాతమైన తీర్థ మొకటి గలదు. మహాదేవుఁ డచ్చట స్వయముగా యోగము నవలంబించి యుండును; అక్కడ కేగి స్నానముచేసి మహాదేవుఁడైన మహేశ్వరు నర్పించినవారికి గాణపత్యప్రాప్తియు, సురబృందముతోడివిహారమును లభింతును.

ఓద్విజేంద్రులారా ! కురుక్షేత్రము విఖ్యాతతీర్థము, అచ్చటఁ గర్ణణముచేయునిమిత్తమై కురురాజు కఠోరతపస్సు గావించియున్నాడు. ఆతనికఠినతపమునకు మెచ్చి యింద్రుఁ డాతనితో నిట్లనెను. “ఓరాజు! నీయీతపశ్చర్యకు నేను సంతుష్టుఁడ నైతిని; అది యటుండ నిమ్ము, ఈకురుక్షేత్రమునకు వచ్చి యజ్ఞముచేసినవా రెవ్వరైన నగుదురుగాక, వారు నకలపాపవర్జితులై సుకృతలోకముల కేగుట కధికారు లగునట్లు చేసెదను.” తిదశేంద్రుఁడైన యింద్రుఁ డిట్లు హాస

ముగఁ బనికి వెడలిపోయెను. తరువాత నాతఁ డిట్లు మరలమరల వచ్చుచు హాస్యముచేయుచు వెడలిపోవుచుండెను. కాని యాతనియంతరంగ మాంతమాత్రమున కించుకయు సంచలించదయ్యెను. ఇట్లే తాతఁడు మరలమరల వచ్చుచు రాజును జలింపఁజేయుటకుఁ బలుకరించిపోవుచుండెను. కాని కురురాజు చలింపక తీవ్రతప మొందుచుండెను. ఆతనితీవ్రతపస్సున కిందునిదేహము సంతప్తము గాఁజొచ్చెను, ఇంద్రుఁడప్పుడు సంవీరితచిత్తుడై “ రాజా ! నీవెందుల కిట్లు ఘోరతప మాచరించుచున్నావో నా కెఱింగింపుము ” అని యడిగెను. కురువా తిట్లు తర్క మిచ్చెను. “ శ్రీధర్తో నీతీర్థమునందు వాసముచేయువా రందఱును బరమాత్ముడైన బ్రహ్మభవనమున కేగవలయును. ఎట్టిమహాపాపములు చేసినవారైనను, బంచమహాపాతకములచే దూషితులైనవారైనను, ఈతీర్థంబున స్నానముచేసినచో విశుద్ధదేశులై పవమగతి నొందవలెను. ”

ఓద్విజవరులారా ! పుణ్యతమమైన కురుక్షేత్రమునందుగల కురుక్షేత్రతీర్థమును దర్శించినచో ముక్తపాపులై పరమపదప్రాప్తులగుచున్నారు. కురుక్షేత్రమునందు స్నానముచేసిన వారి కెట్టిపాపములు నిలువవు. అక్కడ స్నానముచేసినవారు కురురాజునాదేశముచే బరమపదము నొందుచున్నారు. తరువాతఁ దీర్థభవనవిఖ్యాతమైన అరణకతీర్థమున కేగవలెను. పూర్వకాలమునం దక్కడ బ్రహ్మయు మహాదేవుఁడును ఋషులతో విరాజిల్లుదుండిరి. ఆతీర్థమునకుఁ బడమరదెసను దుద్రాణియు, నుత్తరదిశను బద్మనాభుఁడును విరాజిల్లుచున్నారు. మధ్యస్థలమున అరణకతీర్థము శోభిల్లుచున్నది. ఇట్టితీర్థము తీర్థభవనములలోను దుర్లభమైనది. జానియందు స్నానముచేసినచోఁ బాపములు నిర్మూలితము లగుచున్నవి. వైశాఖమాసమున అష్టమి

తిథియందు మంగళవారమునాఁడు తత్తీర్థమున స్నానముచేసిన సకలపాపపుణ్యము గలుగును. నాలుగువంతులు సువర్ణముతోను, అపూపములతోను గలశనానము నెవ్వరిచ్చటఁ జేయుచున్నారో వారు పాపమోచను లగుచున్నారు. ముందుగా రత్నయతములైన కలశముల నిచ్చి దేవతాసంప్రీతి చేయవలెను, తరువాత సర్వపాతకహర మగుఁట్లుగాఁ గలశయగ్గము దానముచేయవలయును. ఈవిధముగాఁ జేసి యెవ్వరు తత్తీర్థమునస్నానము చేయుచున్నారో వారు సర్వపాపవిముక్తులై పరమపదమొందుటకు సమర్థు లగుచున్నారు. ఇదిగాక అష్టనిమంగళవారముకఠినివచ్చిననాఁ డెవ్వరైన సక్కడ నేపుణ్యకార్యముచేసినను వారికి ముక్తిలాభము తప్పక కలుగును. సర్వతీర్థములకుఁ దీర్థస్వరూపమైన యీతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో దేవతలయనుజ్ఞచేఁ బరమపదము ఘట్టించును. కామ్యకవనము సర్వవిధపాపములను బ్రశమితిము చేయుచున్నది; దానిలోఁ బ్రవేశించినంతనే సమస్తపాపములనుండియు విముక్తి నొందుచున్నారు. సూర్యదేవుఁ డీవనము నాశ్రయించి తేజోమూర్తియై విరాజిల్లుచున్నాడు. ఓద్విజేంద్రులారా ! ఈవనదర్శనముచేతనే ముక్తి లభించుచున్నది. ఏవ్యక్తి అదిత్యవారమునం దక్కడ స్నానముచేయునో యావ్యక్తికిఁ జిత్తశుద్ధి లభించుచున్నది, మఱియు సకల మనోరథసిద్ధి యగుచున్నది.

—♦ దుర్గాదీర్థమాహాత్మ్యము—స్థానిమాహాత్మ్యము ♦—

అనంతరము ఋషులు సూతునిం గని “ కామ్యకవనమునకుఁ బూర్వశిశయాదు సరసేవితమై చలరారుచున్న కంబతీర్థ మెల్లుప్పున్న మైనదో వివరముగా వినఁగోరుచున్నాము. ” అని యడుగఁగా లోమహర్షణుఁ డిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు—మునులారా ! మీరు సకలతీర్థశ్రీ

వృక్షముల మాహాత్యమును విందురుగాక. ఋషులచరిత్రకథలనుగూడ
 వినిన సకలపాపనిర్ముక్తులు గాగలరు. ఒకానొకప్పుడు నైమిశార
 ణ్యమునందలి ఋషులు కురుక్షేత్రమునకు విచ్చేరిరి. సరస్వతీనదిలో
 స్నానముచేయవలె నని వారి కుద్దేశముకలిగెను; కాని వారానదియం
 దుఁ బ్రవేశింపఁజాలకపోయిరి; తరువాత వారు ప్రయత్నముచేసి
 యశోవీతనామ మగు నొకమహాతీర్థమును నిర్మాణము గావించిరి.
 తరువాత నెందఱుమునులు వచ్చి యదానియందుఁ బ్రవేశించుటకు
 సమర్థులుగాకపోయిరి. రంతుకమున యాశ్రమమొందుముచుండు
 వ్యాపించియున్నదో, అంతదూరమునకును చక్రతీర్థము వ్యాపించి
 యున్నది. దేవియైన సరస్వతి యాచార్యునిమంతయు విప్రగణపరిపూ
 గమై యుండుటఁ జూచి, విప్రహిత్యాసి యనేకములైన కుండము
 లను నిర్మాణముగావించుకొనుచు పశ్చిమదిశామార్గమున బట్టి ప్రవ
 హించిపోయెను. సరస్వతీనది యచ్చట సర్వభూతహితార్థమై నిలి
 చియుండెను. సరస్వతీనదియొక్క పూర్వదిక్పరీవాహమునం దెవ్వరు
 స్నానముచేయుచున్నారో వారికి గంగాస్నానఫలము లభించుచున్నది.
 సరిద్రవ్యమైన సర్మద, సరస్వతీదక్షిణప్రవాహమునందు సమ్మిత మయ్యె
 ను. యమునానది సరస్వతీపశ్చిమప్రవాహము నాశ్రయించెను. ఈనది
 ఉత్తరదిక్కుగాఁ బ్రవహించునప్పుడు సింధునది యనుపేరిన ధరించు
 చుండెను. ఈవిధముగాఁ బరమపావని యైన సరస్వతి నానాదిక్కులఁ
 బ్రవహించుచుండెను. జానియందు స్నానము గావించినచో సకలతీర్థ
 ములయందు స్నానముచేసినట్లే యగును. తరువాత మహాత్ముడైన
 మదనునితీర్థమున కేగవలయును. త్రిభువనవిఖ్యాతమైన యీతీర్థము
 విహితీర్థ మనుపేర వెలయుచున్నది. దేవత లందఱును గూడి శివద
 ర్శనార్థమై యీస్నానమునకు వచ్చి దేవిహితుఁ డగు మహాదేవునిదే

గానక, మహాదేవుడు, సందీశ్వరుడు, గణనాయకుడు మొదలగువారినిగూర్చి ప్రవమౌనరింపజూచిరి. సందీశ్వరుడు ప్రసన్నుడై దేవతలతో “మహాదేవుడు దేవసహితముగా విహారతీర్థమందుఁ గ్రీడించుచున్నాఁ” డని చెప్పెను. అది విని దేవతలు తమతమ పత్నులను బిలిచికొని యచ్చట విహరింపజూచిరి. అప్పుడు శంకరుడు దేవతలక్రీడావినోదములఁ గాంచి సంతుష్టుడై యిట్లు పలికెను “శ్రీధ్వాసహితులై యీవిహారతీర్థమునం దెవ్వరు స్నానముచేయుదురో వారికి ధనధాన్యములతోను డక్కినప్రియపదార్థములతోను దమగృహములు పరిపూర్ణము లగుట సంభవించును, సందేహములేదు. ”

ఆతరువాత దుర్గాసేవితమగు దుర్గాతీర్థమునకుఁ బోవలయును; అక్కడ కేఁగి స్నానమును చిత్తపూజయుఁ గావించిన మానవులకు దుర్గతి యెఱుఁగిరి గలుగదు. ఇచ్చట విశ్వవిఖ్యాతమైన సరస్వతీ కూపము గలదు, దానిని దర్శించుటచేతనే మానవులవాపములు దూరీభూతములై వారికిముక్తి నిశ్చయ మగుచున్నది. శ్రద్ధతో నెవ్వ రక్కడ దేవతలకును చిత్తదేవతలకును దర్పణము లిచ్చుచున్నారో వారి కవి యన్నియు పక్షయము లగుచున్నవి. పితృతీర్థముకంటెను దీనివిశేషుత్వము కీర్తింపఁబడినది. సరస్వతీనది తూర్పుప్రవాహమునందు స్నానముచేసినవారు, మాతృహంతకు లైనను, చిత్తహంతకులైనను, బ్రహ్మహంతకులైనను, గురుతల్పగాములైనను సరే స్నానాంతమున వారు పరిశుద్ధు లగుచున్నారు. సరస్వతి యిచ్చట దేవమార్గప్రతిష్ఠ గావించి దేవమార్గగామిని యయ్యెను. పూర్వదిగ్వాహినియైన సరస్వతి ధుష్కృతికారు లైనవారికిఁగూడఁ బుణ్యదాయనియై యున్నది. పూర్వదిగ్వాహిని యైన సరస్వతిని శరీర తత్తీరమునందు మూఁడురాత్రులు వసించిన వారి కెట్టి దుష్కృతములు శరీరమునం దుండఁజాలవు. రుద్రుఁ

డును, నారాయణదేవుడును, బ్రహ్మము, శివుడును, ఋషిబృగదము
ను, ఇంద్రాదిదేవతలతో సతతమును బూర్వ సరస్వతీతీర్థమును సేవి
చుచుండురు. ప్రాచీనరస్వతిని జేరి శ్రాద్ధానస్తానము చేయ వారికి ని
హవరములయందు లభింపని దేదియు నుండదు. అందుచేత గర్భమును
విశేషించి పంచమీతిధియందును సరస్వతిని సేవించుట కర్హము.
పంచమీతిధియందు సరస్వతినేన గావించినచూడవులు లక్ష్మణుక్తు
లగుచున్నారు. అచ్చటఁ ద్రిలోకమృగభయగు, ఔశఃసతీర్థము విరాజ
మాన మగుచున్నది. ఈతీర్థమునందు, ఉశనావరమేశ్వరీదేవి యారా
ధనచే సిద్ధిలాభము నొందఁగలరు. మఱియు నామెను సేవించినవారు
గృహగణములలో జేరి పరిగణింపఁబడుచున్నారు. ఇట్లే శుక్రముని
యీయత్తమతీర్థమును సేవించెను. శ్రీకృష్ణో నీతీర్థ నీవ గావించినవా
రికిఁ బరమగతి లభించుచున్నది. భక్తితో నక్కడ శ్రాద్ధము గావించి
నవారు నిశ్చయముగాఁ దమసిత్యగణము నుద్ధరింపఁగలుగుచున్నారు.
తరువాత చతుర్ముఖనామకబ్రహ్మతీర్థమున కేగి యతట శత్రుశీద
మున నుపవాస ముంసిగాని, లేక వైత్రమానమునందలి కృష్ణసూర్య
మినాడు తత్ప్రదేశమున వాసముచేసిగాని యాతీర్థమును సేవించిన
చో వారికి నవ్యక్తపరబ్రహ్మసాక్షాత్కారము లభించుచున్నది. ఇత
నట్టివారికిఁ బురుషత్వత్విబాధ లేదు. ఆతరువాత సహస్రలింగశోభితమై
న స్థాణుతీర్థమునకేగవలయును. అక్కడ స్థాణువటవృక్షదర్శనమున నర్ప
పాపనిర్మూక్తి గలుగుచున్నది.

—♦ సృష్ట్యాదివర్ణనము ♦—

ఋషులు పలుకుచున్నారు—“ఓమహామునీ ! స్థాణువటము
యొక్కయుస్థాణుతీర్థముయొక్కయుమాహాతీర్థమును, సన్నిహితయొక్క
యుత్పత్తి సమాచారమును, పాంశుమూలమునఁ బరిపూర్ణతయు, లింగ

గనకూహముల దర్శనస్పర్శశములవలని పుణ్యఫలమును, షణ్ణి యు నితరసరోవరముల మాహాత్మ్యమును, సకలము మాకు సవిస్తరముగా వర్ణించి చెప్పము ”

లోమహర్షిఁబడు చెప్పచున్నాఁడు. “ మీ రందఱును వామనాఖ్యమాహాపురాణమును వినుఁడు. ఈపురాణశ్రవణమున వామనప్రసాదమున ముక్తి లభింపఁగలదు; ఒకానొకప్పుడు సనత్కుమారుఁడు స్థాణువటచూసమీసమునఁ గూరుచుండియుండెను. బ్రహ్మపుత్రుఁడును మహాత్ముఁడునైన యాతని వాలఖిల్యాదిమునిగణము పరివేష్టించి యుండిరి. ఇట్టిసమయమునందు మార్కండేయమహాముని యచ్చటికి సవించుటకై వచ్చి సరోవరమాహాత్మ్యమునుగూర్చియు, వానిప్రమాణమునుగూర్చియు, వానియునికినిగూర్చియు నిట్లుని పఠింపఁచేసెను. “ ఓద్విజోత్తమా ! మహాత్మా ! నీవు సకలశాస్త్రప్రచారదర్శివి, బ్రహ్మసంజనుడవు. నేను సీన్నధానిమున సర్వపాపహరమైన సరోమాహాత్మ్యమును వివరించుచున్నాను. నీవు తత్కిర్తనము నాకు వినిపింపుము. ఓద్విజేంద్రా ! ఏయేతీర్థములు దృశ్యము లగునవి, యేయేతీర్థము లదృశ్యములు? ఈసామీప్యమునందలి స్థాణులింగములలో నేయేలింగములు పవిత్రములైనవి, యేయేలింగములదర్శనమాత్రముచే మానవులు ముక్తికొందుట కధికారు లగుదురు? స్థాణువటచూస కెట్టి పుణ్యముగలదో, దానియుత్పత్తి వివరమెట్టియో అదియును నా కెఱింగింపుము. తీర్థములకుఁ బ్రదికిఁగ మాచరించుటవలన నెట్టిఫలము లభించునో, తీర్థస్నానములవలన నెట్టిపుణ్యము గలుగునో, గుహ్యములును, దేవదృశ్యములు నగు తీర్థములవలన నెట్టిపుణ్యము గలుగుచున్నవో, దేవదేవులైన స్థాణుఁ డేవిధముగా సరోమధ్యమున విరాజిల్లుచుండనో, ఇందుగఁబడు వాంఛువులవలన నేవిధముగా సీతీర్థసరమును

బూర్ణము గావించెనో, స్థానాత్మకమాహాశ్మయ మెట్టిదో, చక్రగ్రాహకము వలన నెట్టిఫలము లభించుచున్నదో, నూతనాత్మకసోమత్మకములమా హాశ్మయ మెట్టిదో, తత్సమస్తము నాకు వర్ణించి చెప్పుము. ఓమహా భాగుడా! శంకరునకును విష్ణునకును నెన్నివిధము లగుగుర్తకములు గలవో, సరస్వతీకిఁగూడ నేయేకానములు నిగిప్తములై యున్నవో అవి యన్నియు వర్ణించి చెప్పుము. నీవు దేహధారియై యుండియు భగ వానుడైన బ్రహ్మయనుగ్రహముగలవాఁ డనై యున్నావు. సమస్త దేవమాహాశ్మయతత్వములలో నీ కెఱుగరాని దించుకయు లేకు. ”

మార్కండేయమునీంద్రుని యీవ్రతము విని బ్రహ్మపుత్రుఁడును మహామునియు నైన సుశుమారునిచిత్తము తీర్థములవంక కశ్యపాచార్యుని కిక్కివశమున నాక్షింపఁబడియెను. అప్పు డాతనియోగవృత్తియు శిథిల మయ్యెను. అతఁడు మహేశ్వరు కు నమస్కరించి తాను పూర్వము బ్రహ్మచర్యుని నెల్లు విరియుండెనో యట్లుగా నాయాపత్నిని సుత్తర ము లిచ్చుటకు మొదలిడెను.

“ మునివర్యా ! మంగళమయ్యుఁడును, సరదుఁడును, ఈశానుఁ డు నైన మహేశ్వరునకు నమస్కరించి బ్రహ్మాక్షయైన తీర్థోద్భవవివ రణమును వ్యక్తపఱచుచున్నాను. మొల్లమొలల భీషణమైన యేకా ర్ణవభలమునందు సమస్తమును మగ్నమై యుండెను. స్థావరజంగమముల విశరణ మేమియులేదు. అప్పుడు ప్రజాగణమునకు బీడసంభవమగు నొకపెద్దయండ మావిర్భవించెను. బ్రహ్మ ఆయాడముందు శయ నించి యుండెను. అతఁ డట్లు సహస్రాయుగములు శయించియుండె తరువాత మేల్కనియెను. అప్పు డాతనికి సర్వగుణోద్యోగము గలిగెను, అతఁడు మేల్కొని సమస్తము శూన్యముగా నున్న దని తెలిసికొనియెను. అందుచేత నాతఁడంతజోగుణమునకువశుడై సృష్టివిషయమై

చింతింపఁజూచును. రజోగుణము స్పృశింపఁజూచున దని చెప్పఁబడి యున్నది. సర్వము స్పృశింపఁజూచును తెలియుచున్నది. తమోగుణము స్పృశింపఁజూచునంటి ప్రివర్తించుచున్నది. అభగవానుడు సర్వవ్యాపియు, బరమపురుషుడు గుణాతీతుడు నని నిర్దేశింపఁబడినది. జీవరాసులయందంట నాతఁడు వ్యాపించియుండఁడు. అతఁడే బ్రహ్మ, అతఁడే గోవిందుడు, అతఁడే సనాతనుడైన యీశ్వరుడు. ఎవ్వరామహాత్మునిఁ దెలిసికొనుచున్నారో వారికిఁ దెలియని దించుకయు నుండదు. ఇతి సీత్యము. సనాతనుడు గుణాతీతుడు నైన యాపరమపురుషు నెఱింగినమోక్షివిదులకుఁ దెలియని దించుకయు లేదు. ఎవ్వరిచిత్త మఖండితరూపమున నాత్మయందవస్థిత మగుచున్నదో, వానికిఁ దీక్షణేవవలయు, అశ్రమపరిగ్రహమువిలసను బ్రయోజనమేమి? అగ్ని మొకనదీస్వరూపము, సంయములు దానికి పవిత్రసోపానములు, స్యోమే జలము శమదమాదిసంయుతమైన యానదియందు స్నానముచేసి, కే పుణ్యకర్ముడైన పురుషుడు పవిత్రుఁ డగుచున్నాఁడు. ఇతరజలములను నేవించినంతమాత్రమున యంతరాత్మ యెప్పుడును పవిత్రము గాఁజాలదు. అత్మజ్ఞానరూపమైనసుఖమునందు నిరంతరము నిమగ్నై యుండవలయును. ఇదియే పురుషునకుఁ బ్రధాన కర్మ యని నిర్దేశింపఁబడినది. ఈయాత్మజ్ఞాన మొక్కటియే పురుషునకుఁ దెలిసికొనవలసిన దనియు, నది లభించినచో నొక్కమాటుగా సకలవాంఛలు విదూరితము లగు ననియు, సజ్జనులు చెప్పుచున్నారు. దేనియందు నేకత్వము, సమత్వము, సత్యత్వము, శీలత్వము, స్థితి, దండనిధానము, ఋజుత్వము, కర్మోపరతియు లక్ష్మీతము లగుచున్నవో, యట్టిచిత్తము బ్రాహ్మణులకు లేదు. ఓద్విజవరులారా! మీనికటమున సంక్షేపముగా నేబ్రాహ్మసర్వరూపమును వర్ణించియుంటినో,

పత్ను లందఱు నీవిధముగా నొండొరులఁ బిలుచుకొనుచుఁ గందఱూ
లఫలాదుల సంగ్రహించుకొని భిక్షుకరూపమైన మహాదేవుని సమీ
పించి “భిక్షుకా! ఇదిగో భిక్షు కైకొమ్ము” అని పలికిరి. మహా
దేవుఁ డప్పుడు పరమాదరముతోఁ ద భిక్షువాత్రుని జూచి “ఓతపర్వీ
నులారా! భిక్ష నొసఁగుఁడు, మీకు శుభముగుఁగాక” అని మంద
హాస మొనరించుచుండెను. ఇక్కడ మునిపత్నులు శంకరునకు భిక్ష
మొసఁగి కామాతురచిత్తలై “యోతాపస్తోమా! నీ వవలంబించిన
యీవ్రతమునకు విధాన మెట్టిది? దిగంబరుఁడవై న నీసర్వాంగములును
వనమాలావిభూషితములై కనఁబడుచున్నవి. నీవు తాపసుఁడవై నను
నీయాకార మతిమనోహరమై యున్నది. నీ కేసేరి యభిరూపియ ను
న్నచో నారహస్యమును మాకడ వెల్లడింపుము.” అని పలికిరి. వారి
పలుకులు విని శంకరుఁడు నవ్వుచు నిల్చునియెను. “యే నా యేక
రూపవ్రతము; కాని దీనిరహస్యము తెలుపరానిది. విశ్లేషించి బహు
జను లున్నచోట నీవ్రతమున కర్థ మించుకయుఁ జెప్పఁజాలను. ఓసా
భాగ్యవతులారా! ఇది యెఱింగి మీరు వెడలిపోవుఁడు” శివుఁ డట్లు
పలుకఁగా విని మునిపత్నులు, “ఓతాపసా! రమ్మ! మేమును నీవెంట
వచ్చెదము. ఏమన! మాకు నీవెంట వచ్చుట కశ్యంత కౌతూహల
మగుచున్నది” అని చెప్పచు వారు తమపాణిపల్లవములతో శంకరుని
బట్టుకొనఁజూచిరి. కామాతురలై యున్న యీకాంతిలలోఁ గొంద
తాతనికంతమును జుట్టికొనిరి. మఱికొంద తాతనికేళపాశము బట్టు
కొనిరి, ఇఁకఁ గొంద తాతనికటిభాగమును, గొంద తాతనిపాదద్వంద్వ
మును బట్టుకొనిరి. ఆశ్రమవాసులైన మును లందఱులు దమపత్ను
లకుఁ గలిగిన యీచిత్తవికారమును జూచి యాగ్రహవేషులై “యో
తాపసుని వధింపవలె” నని నిశ్చయించుకొని కట్టలతోడను, చామాణ

ములగోపిని శంకరుని భీషణమైన యూర్ధ్వలింగమును బడంగొట్టిరి. లింగము పడినమొటనే భగవానుడైన శంకరుఁ డంతర్హతుఁడైపోయెను. తనవాని నాయన పార్వతీదేవితోఁగూడ నవ్రహ్మచర్యలాసపర్వతమున కేగెను. ఓక్కడ దేవదేవుడైన శంకరునిలింగము చరాచరములపైఁ బడఁగానే భావిశాత్ములైన ఋషులకు విషమవిఘ్నోభము సంభవించెను. ఆఘటముంతయుఁ దలఁచుకొనుచు ఋషులు విశేషవ్యాకులచిత్తులై యుండిరి. వారిలో నందఱకంటెను బుద్ధిమంతుడైన గొయ్యకమనీష్యుఁ డిప్పుడు తక్కినవారందఱను జూచి యిట్లు చెప్పెను. “మనయాశ్రమమున కరుదెంచిన యాతాపనుని మన మెట్లు సంభావించవలయునో తెలిసికొనఁజాలమైతిమి. అందుచేతనే యిట్టికష్టము సంభవించినది, ఇప్పుడు మనమందఱమును వెడలి బ్రహ్మకు శరణాపన్నులము గావలయును. అతఁడు దీనియభిప్రాయము నవశ్యముగా నెఱుంగఁగలఁడు.”

ఇట్లుసంభాషించుకొని జితచిత్తులైన వారందఱును బయలుదేలి సురసేతుఁడై యున్న బ్రహ్మసన్నిధానమున కేగిరి. అట్లేగి బ్రహ్మకుఁ బ్రణామము లాచరించి వారందఱును లజ్జావనతవదనులై బ్రహ్మకెదురుగా నిలువఁబడిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ వారల్లు వివర్ణులై యుండుటఁ జూచి వారితో నిట్లనియెను—“ఓహో! మీరందఱు నత్యంత మూఢులై యున్నారు; అందుచే మీచిత్తములు కోరిధకలుషితములై యున్నవి. వాస్తవముగా మూఢబుద్ధులైనవా రెప్పుడును ధర్మమును గాని సత్క్రియామర్మమును గాని గ్రహింపఁజాలరు. ఓకూరకర్ములైన తాపసులారా! మీరు ధర్మతత్త్వము నాకర్ణింపుఁడు. విజ్ఞులైనవారిది వినవలె ధర్మ మాచరించి ఫలము నందుట కధికారులై యుండుట. ఏవిధుఁ డీదేహమునందు నాత్మయందు నధిష్ఠించియున్నాఁ

దో, ఆతఁడు మహాస్థాణుఁడు, ఆతని కాది లేదు, ఆతఁడు సర్వప్రకారముల నిర్లిప్తరూపమున వ్యక్తుఁ డగుచున్నాఁడు. మనః సమస్తపులయం దుండి యుజ్జ్వలవర్ణములతో నెల్లప్రకాశించుచున్నదో, అట్లేఆత్మ యుమనస్సుతోఁగూడి తన్మయమై యున్నది. మనస్సుయొక్క భేదముల నాశ్రయించియే సకలకర్మములును వర్ధిల్లుచున్నవి. తరువాత నాయాకర్మవశతచేతనే మనుష్యులు స్వర్గనరకకాదిభోగముల నుపభోగించుచుండిరి. బుద్ధిమంతులైనవారు మొట్టమొదట శుద్ధిసాధకమైనయిహాయముచే మనస్సును బరిశుద్ధిపఱచుకొని జ్ఞాననిష్ఠులైయుందురు. ఆత్మయొక్కమాటు ప్రబోధింపఁబడినచో సంతరాశ్మ తాను నిరాకులమై యుండును. సహజముగా మనశ్శుద్ధిగల్గియున్న పురుషున కింక దేహసంబంధమైన క్లేశముచే శుద్ధిబొందవలసిన యావశ్యకత లేదు. పాతకసమూహములనుండి తొలఁగియుండుటకే సత్క్రియ అన్నియుఁ గీర్తింపఁబడినవి. అత్యంతకలుష దేహము సహజముగా శుద్ధినొందుటకు సమర్థము గాఁజాలదు. అందుచేతనే జనసమాజమునం దీసత్పథ ప్రవర్తకమైన మార్గ మేర్పడుపఁబడినది. జరిగిపోవుచున్న వ్యాశ్రమ విభాగములు జనాధ్యక్షుడైన యొకానొకనిచే నిరూపింపఁబడినవి. ఉత్తమభాగధేయులైన వారిని మోహముయొక్కమాహాత్మ్య మొక్కమాటుగా నాశ్రమింపఁజాలదు. అందుచే వారు మోహగ్రస్తులు గారు; కాని మీరాశ్రమవాసులై యుండియుఁ గామకోపములచే నభిభూతులై యున్నట్లగువరుచున్నారు. జ్ఞానులగృహములే యాశ్రమములు, అయోగులయాశ్రమములే గృహములు. సకలవాంఛలు శైక్యఁడ నుండునో, నారీమయభ్రాంతి యెచ్చట నుండునో యచ్చటనే యాభీషణోద్ధ ముండును. వాస్తవముగా నివి యన్నియు నాత్మజ్ఞానమునకు విరోధములు. శ్రోధిమైనవానికిఁ బూజగాని, దానముగాని

దానిని దెలిసికొనఁగలిగితేని మీరు నిశ్చయముగాఁ బరబ్రహ్మమును
బొందఁగలరు; ఇప్పుడు బ్రహ్మయొక్క యుత్పత్తివార్తను వినుడు.
నారాయణునివిషయమై యిట్టిశోకము చెప్పఁబడియున్నది—జలములు
నార, యని చెప్పఁబడుచున్నవి. కారణ మేమన? జలములు సరసం
తతి. ఈజలములయందు శయనించుటచేత నారాయణనామము గలి
గినది. అవిశుద్ధజలములయందు సమస్తజగము మునిగియున్న దని
యెఱింగి భగవానుఁ డాయండుమును భేదించెను. దానియందు ‘ఓం’
అనుశబ్దము సముత్పన్న మయ్యెను. “ఓంకారమునుండి భూః, భువః,
స్వః” అనుశబ్దము లుత్పన్నములయ్యెను. వీనియేకత్రినామము “భూ
ర్భువస్స్వః.” దానినుండి సవిత్సవియుత్క్రష్టతేజ ముద్భూత మయ్యెను.
ఈయణుతేజము బయలుదేఱి సకలసలిలమును సంశోషణ మొందిం
చెను. తేజమువలన శోషితము గాఁగా మిగిలినభాగము పిండాకార
ముగా నుండెను. అపిండమునుండి బుద్బుధము జన్మించెను. ఈబు
ద్బుధమునకుఁ గాతీన్యము గలిగి దానినుండి భూమి ప్రాదుర్భవించెను.
ఈధారుణియే భూతసంచయమునకు ధారిణి యయ్యెను. అండ మెచ్చ
టనుండెనో యచ్చటనే సరోవర ముండెను. అదియం దేతేజము విని
గ్గతమయ్యెనో యది యాదిత్యనామమునఁ బ్రసిద్ధమయ్యెను. లోక
పితామహుడైన బ్రహ్మ, ఆయండుమునుండి యుత్పన్నమయ్యెను.
ఆతనిగర్భవేష్టనచర్మము మేరువర్వతము, తక్కినవర్వతము లాతనిజరా
యువులు, సాగరములును సహస్రహస్రసదులును నాతనిగర్భోదకములు.
బ్రహ్మరాభిస్థానమునుండి నిగ్గతములైన పరమనిర్మలసలిలమువలననే
మహాసరోవరముపరిపూర్ణత గాంచుట. ఆసరోమధ్యమునందే స్థాన
రూపముగల వటవృక్షము విరాజమానమగుచుండెను. దానినుండియే
త్రాహ్మణులును క్షత్రియులును వైశ్యులును జన్మమొందిరి, దానినుం

డియే ద్విజులశుశ్రూషకొఱకు శూమ్రులు ఒన్నించిరి. అతరువాత నన్యక్షణముడైన బ్రహ్మసృష్టి వ్యాపారముకొఱకు మనస్సందోగము చేయఁగా నాతనిమనస్సునుండి, మూర్తిభవించిన పరిశుద్ధతవోలే వాలఖిల్యములు లుత్పన్నమైరి. ఈమును లందఱును లెక్కకు, అష్టశీతివహస్రసంఖ్యాకులుగా నుండిరి. వీరందఱు నూర్ధ్వరేణులు. తరువాత బ్రహ్మ మరల సృష్టినిమిత్తమై ధ్యానముసేయఁగా సప్తఋషులు జన్మించిరి. ఈఋషులందఱును బ్రజాపతులైరి. మరల బ్రహ్మ దేవుఁడు రజోమోహితుడై సృష్టిచింతయందుఁ బ్రవేశింపఁగాఁ దపస్సాధ్యాయపరాయణులైన వాలఖిల్యులు ద్భవమైరి. వారందఱును నిత్యస్నాతులును దేవతార్చనానిరతులు పగుచు నుపవాసాది కఠోరవ్రతాచుష్ఠానములచేఁ దమతపదేహముల శుష్కింపఁజేయఁజొచ్చిరి. మఱియు వారు కృశాంగులును నిరములపోవులునై సహస్రవిద్యున్నములవ్యంతము దేవదేవుడైన శంకరు నారాధనచేసిరి. కాని యందులకును శంకరుఁడు పునన్నుఁడు గాలేడు. అనంతర మనంతకాలము గడిచిపోయెను.

ఒకనాఁడు మహాదేవుఁడు ఉమాదేవితో నాకాశమార్గమునఁ బరిభ్రమణముచేయుచుండెను. అప్పుడు శంకరదేవి వారిని జూచి యతిశయదుఃఖితభావముతో దేవదేవుడైన మహాదేవునిఁ బ్రసన్నునిఁ గమ్మని ప్రార్థించి యిట్లనెను. “ దేవా ! వారువనవాసులైన తపస్వులత్యంతతపఃక్లేశము ననుభవించుచున్నారు. ఏదేవదేవా ! నాయం దనుగ్రహించి వారిక్లేశమును నివారింపుము. ఏదేవా ! ఈఋషులందఱు ధర్మపరాయణులు, అయినను వీరి కిట్లు దుష్కర్మ యక్షయమగుచున్నదేమి ? ఏ రిట్లు విశుష్కదేహులై శల్యామాత్రావశిష్టులైనను నేటివఱకు వీరికి సిద్ధి లభింపలేదేమి ? ” పతితోద్ధారకుడైన పినాకి

నిజమస్తకమునందలి చంద్రకరణములచే నుద్భాసితం దగుచు దేవివా క్యములు విని యామోకుఁ బ్రీతు్యుత్తర మిహ్లాసంగెను. “ దేవీ ! ధర్మ గతి యతిదుర్బోధమైనది, నీవు వారివీక్యతితత్త్వమును బోధపఱచు కొనలేదు. ఈఋషు లందఱును ధర్మజ్ఞులు గారు, నేటివఱకు వీరు కామ వృత్తులు గాలేదు. వీరికిఁ గోధము గలదు. వీరిబుద్ధి నిరంతరము మోహమగ్నమై యున్నది ” ఈపలుకు లాలించి దేవి మరల నిట్లని యెను. “ దేవా ! నీవు వీరికిఁ బ్రీత్యక్షము గావలయును. ఏమన, నా కీవిషయమున నత్యంతమైన కుతూహల ముదయించుచున్నది. ” దేవ దేవుఁ డప్పుడు దేవిపలుకులకు మందహాసవదనుడై యిట్లనియెను. “ దేవీ ! నీ విచ్చటనే యుండుము; ఈఋషు లందఱును గతోరథప స్సుని నిమగ్నులై యున్నచోటికి నే నేగెదను. తరువాత వీరికార్యక లాపమును జూచెదవుగాక ” శంకరుని యామాటలు విని శాంకరి సంతృప్తచిత్తయై యాయవకు ఋషులకడ కేగు మని చెప్పెను.

తరువాత వాలఖిల్యమునులు హోమామాగ్నిని బ్రీజ్వరిల్లఁజే యుచు నెచ్చటఁ దపస్సాన్వితాధ్యాయనిరతులై యున్నారో, యెచ్చట వారు మంటిదిబ్బలవలె నెండుచితుకులను గుట్టులుగాఁ బోసికొనియు న్నారో, అచ్చటికి శంకరుఁ డేగెను. ఆతఁడు వారిని జూచి సర్వాంగ సుందరమైన రూపము ధరించుకొని దిగంబరుడై వనమాలాభిభూషి తుడై యవకదేహముతోఁ గపాలహస్తముతో మునులయాశ్రమ మొల సహీషమున భిక్షార్థమై తిరుగాడుచు “ భిక్షాం దేహి ” యనుచు మ్రోయుటగా రాశ్రీమములలోఁ బ్రవేశించెను. ఆశ్రీమవాసులైన యాచార్యువాదులధార్య లారనిహృదయోన్మాదకరమైన రూపమును జూచి “ ఋషులు ముగ్ధులై పోయిరి. తరువాత వారు “ మన మాభి క్షకునిఁ జూతము రం ” డని యుండోరులఁ బిలుచుకొనఁజొచ్చిరి. ముని

తపోనుష్ఠానముగాని, నిత్యహోమముగాని, యాచున్నిటిలో నేదిగాని
ఫలము నొసంగజాలదు; శోవనులైనవారికి సమస్తఫలములును వ్యర్థ
ములై పోవును.

—+ బ్రహ్మదిక్పతశివస్తోత్రము +—

సనత్కుమారుడు చెప్పచున్నాడు—బ్రహ్మసలుకు లాలకించి
ఋషులందఱును లోకమునకు శ్రేయము గలిగించుకారణముఁ జెప్ప
మని మరలఁ బ్రశ్నించిరి. బ్రహ్మ యిట్లనియెను, లేండు, మనమంది
ఱమును శూలపాణియైన త్రిలోచనుని శరణొందుదము; అదేవదేవుని
యనుగ్రహముచేతనే మరల మీరు యథాస్థితిని బొందగలరు. బ్రహ్మ
యిట్లు చెప్పగానే ఋషు లందఱును కూడ బ్రహ్మతో గిరివరమైన కై
లాశమున కేగిరి. అచ్చట కేగి వారందఱును భగవానుడైన భవుఁ
డుమాడేవితో నాసీనుడై యుండుటఁ గాంచిరి. అట్లు దర్శించుగానే
లోకపితామహుడైన బ్రహ్మ సర్వవరదాతయుఁ ద్రిలోకబ్రాహ్మణు
లైన శివునిస్తవ మొనరింపజూచెను. “ఓదేవదేవా! నీ వసంతుఁడ
వు, వరదుఁడవు, పినాకపాణివి, మహాదేవుఁడవు, పరమాత్ముడవు, నీకు
సమస్కరించుచున్నాను. నీవు త్రిభువనేశ్వరుఁడవు, నీవు సర్వదా సకల
సంతానకర్తవు, నీకు సమస్కరించుచున్నా. దేవా! నీవే యేకమా
తృజ్ఞానప్రదాతవు, నీవు పురుషోత్తముఁడవు, నీవు పద్మగర్భుఁడవు, నీవే
సకలహృత్పద్మశాయివి, నీవు భీషణపాపరాశిని వినాశముచేయువా
డవు, నీకోగ్రధ మతిప్రచండమైనది. నీకు సమస్కరించుచున్నాను. ఓ
దేవా! విశ్వేశ్వరా! శూరనాయకా! నీకు సమస్కరించుచున్నాను.
ఓశూలపాణి! నీకు సమస్కరము. ఓవిశ్వభావనా! నీకు నేను సమ
స్కరించుచున్నాను. ”

ఋషిగణముతోఁ గూడి బ్రహ్మ యవ్వ డిట్లు స్తవమొనరింపఁ గా మహాదేవుఁ డాయందఱును జూచి యిట్లనియెను—“ మీరు వెడలి పోవుఁడు, మదీయలింగము మరలఁ జాగ్రదుర్భావము నొందఁగలదు. మీరు సత్స్వరముగా నావాక్యమును బ్రతిపాలింపుఁడు. మదీయలింగ ప్రతిష్ఠ గావించినచో నేను మీయెడల నిస్సందేహముగా సంప్రీతుఁడ ను గాఁగలను. భక్తియుక్తులై యానాలింగము నెవ్వరు పూజింతురో, వారి కెట్టికోరికలును దుష్టభములు గావు. లింగపూజవలన జ్ఞానకృత పాపము లన్నియు భస్మములు కాగలవు. లింగపూజ గావించినవారు విశుద్ధు లగుచున్నారు. ఈ విషయము ననిక నే యాలోచనయు నక్కఱలేదు. మీరు నిపతితము గావించిన నాలింగమును సన్నిహితీయందుఁ బ్రీతిస్మితము గావించి, మహాసరోవరము నుద్ధారము గావించి శీఘ్రమే విఖ్యాతి గాంచుఁడు. అప్పుడు మీకోరిక లన్నియు ఫలింపఁగలవు. దేవత లందఱును నాలింగమును స్థాననామముతోఁ జూజింపఁగలరు. స్థావ్వీశ్వరునిచే నీలింగము ప్రతిష్ఠింపఁబడుటచే, స్థావ్వీశ్వరనామముతో నిది విఖ్యాతి గాంచును. సర్వదా స్థాన నెవ్వరు స్మరించుచుందురో వారు సర్వపాపవిర్ముక్తు లగుచున్నారు. ఈలింగదర్శనముచే నూనవులు విశుద్ధదేహులై మోక్షార్హు లగుచున్నారు”

మహాదేవుఁడు బ్రహ్మకును నాతనితో నున్న ఋషులకును నిట్లు చెప్పటచే వారందఱును మరల దారువనమున కేగి యాలింగము నచ్చటనుండి లేవనెత్తుటకుఁ బ్రయత్నించిరి; కాని దేవతలు ఋషులు నేకమయ్యును నాలింగమును గదలఁజేయఁజాలరైరి. అప్పుడు వారందఱు సత్యంతపరశ్రాంతిలై బ్రహ్మను శరణుచొచ్చిరి. అట్లు విక్కిలియలసియున్న దేవతలను ఋషులను జూచి బ్రహ్మ యిట్లనియెను—
“ మీ రీలింగము నణుమాత్రమైదము కడలించుటకు సమర్థులు గారు.

దేవదేవుడైన శూలపాణి తనయిష్టముచే దీని నిక్కడ విశిచిమున్నాడు, కావున రంధ్రమున మందఱముఁ గూడి యొక్కమాటుగా నాతనినే శరణొందుదము. అమహాదేవుఁడు ప్రసన్నుడైనచో స్వయముగాఁ దానే యిచ్చటికి విచ్చేయఁగలఁడు.”

బ్రహ్మ యిట్లు తెలుసుకొని దేవతలును, ఋషులును బ్రహ్మతోఁగూడి మహాదేవదర్శనలాలసులై కైలాసశైలమున కేగిరి. వారల్లేగిరి గాని వారి కచ్చటఁ బరమేశ్వరునిదర్శనము లభింపలేదు; అప్పుడువా రందఱును జింతాకాంతభిత్తులై బ్రహ్మను జూచి, దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁ డెక్కడ నున్నాఁ డని యడిగిరి. లేదనాతఁ డారందఱును జాలనేపు ధ్యానమగునులై యుండి మహేశ్వరుఁ డప్పుడు హస్తిరూపమున నున్నట్లు తమచిత్తములలోఁ బొడఁగాంచిరి. అప్పుడు బ్రహ్మతోఁగూడి దేవతలును ఋషులును బహిర్యమహాసూరివరమున కేగిరి. అక్కడ దేవదేవుఁడు స్వయముగా విరాజిల్లుచుండెను. కాని బ్రహ్మయు దేవతలును ఋషులును గూడ నచ్చట నలుదెసల వెదకి యు నాతనిఁ గాంచలేకపోయిరి. అప్పుడు వా రందఱును జింతాపలులై పోయిరి.

అట్లుండఁగాఁ గొంతసేపటికిఁ గమండలుపును వేతఁ బట్టుకొని వీరితిమియైన పార్వతి వారికి దృష్టిగోచర యయ్యెను. ఆమెను దర్శించి దేవత లందఱు సంతోషితులై యిట్లు పలికిరి. “ఓతల్లీ! నమదత్తియు సర్వదాతయు నైన దేవదేవుఁడు మే మెక్కడ కేగినచో మోక్ష దర్శన మొసంగును? ఓదేవీ! మే మాయనను జాల వెదకికొనుచున్నాము.” —దేవి కృపానివృత్తయై యిట్లు పలికెను, “ఓమహాభాగులారా! ఇప్పు డిచ్చటనే మీరు మహేశ్వరునిఁ జూడఁగలరు. ఓదేవతలారా! మీ రమృతపానమును జేయుఁడు, అట్లయిననే శంకరుని దర్శింపఁగ

లడు."—భవాని చెప్పిన యీపలుకు లాలకించి దేవత అప్పుడు ను
భాసీతులైరి, అప్పుడు వారు పవిత్రామృతమును బాసముచేసిరి. తరు
వాత వారిండుక విశ్రాంతిలై పరమేశ్వరి నిల్లు పోషించిరి, “దేవీ!
అమహాదేవుఁ డిక్కడకు వచ్చి హస్తిరూపముతో నెక్కడ నున్నాఁడు?”
అప్పుడు దేవి మహాదేవుఁ డేనరోవరమునందు వసించియున్నాఁడో,
అనరోవరమును వారి కెఱింగించెను. దానిని దర్శించి వారందఱు
నత్యంతహర్షావేశపరవశులైరి. వారందఱు నప్పుడు పితామహుని
ముందిడికొని యిల్లు విన్నపముచేయుఁజొచ్చిరి. “ఓమహాదేవా! నీవు
విడిచివచ్చిన త్రిలోకపూజ్యమైన మూలింగమును దెచ్చుట కెవ్వరును
ననుభలు గారైరి.”—

బ్రహ్మాదిదేవత లిల్లు విన్నపముచేసికొనఁగానే, భగవానుడై
న భవుడు దేవయుగిణసమేతుడై యప్పుడు దారువనమున కేగె
ను. అక్కడ కేగి మహాదేవుడు హస్తిరూపము ధరించి యవలీలఁగా
మహేశ్వరలింగమును దుండముతో నెత్తివేసెను. మహర్షు లప్పు డా
రిని బ్రత్యక్షము గావించిరి. ఆతఁ డప్పు డాలింగమును సరోవరపశ్చిమ
చార్వమున సంస్థాపించెను. అందుచేత సమస్త దేవతలును, దక్షిణమున
యుండును దాము కృతార్థులమైతి మని భావించుకొని మహేశ్వర
లిల్లు స్తవముగావింపఁజొచ్చిరి, “ఓపరమాత్మా! అనంతయోనీ! లో
కసాక్షీ! ఓపరమేశ్వరీ, భగవానుడా! సర్వజ్ఞా! ఓక్షేత్రజ్ఞా, జ్ఞానక్షే
యా, సర్వేశ్వరా! ఓమహావిరించీ, మహావిభూతీ, మహాక్షేత్రజ్ఞా
ఓమహాపురుషా! సర్వభూతావాసా! ఆదిదేవా! ఓమహాదేవా! నదా
శివా! శివానా! ఓమర్విజ్ఞేయ, ఓమరాతాధ్యా, మహాభూతేశ్వరా
త్ర్యంబకా! ఓమన యోగీ! పరబ్రహ్మ! పరమశ్యోతీ! ఓబ్రహ్మ
జ్ఞశ్రేష్ఠీ, ఓంకారరూపా! వక్షట్కరా, స్వాహాకారా! ఓన్వధాక

రా ! పరమకారణా, సర్వగా ! ఓసర్వసర్వనా, సర్వదేశా, అజా ! ఓస
వాస్రారీప్తి, సుధామా, పరంధామా ! ఓవింశవక్త, సంవక్త, సంక్షణా !
ఓబడబాసలా, అగ్ని షోమాత్మక, పవిత్రా ! ఓమహాపవిత్రా, మహా
మేషా, మహాకామహ ! ఓహంస, పరమహంస, మహారాజక ! ఓమ
హేశ్వరా, మహాకాముక, మహాహంసా ! ఓభవక్షయకరా, చురిసిం
ధునేవిత, హిరణ్యనాభా, హిరణ్యగ్రీవేశా ! ఓముంజకేశీ, సర్వలోక
వరప్రదా, సర్వానుగ్రహకరా ! కమలేశయా, హృదయేశయా,
జ్ఞానోదధీ ! ఓశంభూ, ఓవిభూ, మహాయజ్ఞా ! ఓమహాయజ్ఞికా, సర్వ
యజ్ఞమయ, సర్వయజ్ఞసంస్తుత ! ఓనిరాశ్రయా, సముద్రేశా, అత్రిసం
భూతా ! ఓభక్తానుకంపకా, అభగ్నయోగా, యోగధరా ! ఓవాసుకి
మహాహిందోద్వేదితవిగ్రహా, హరితనయం, త్రిలోచనా ! ఓజటాధరా,
నీలకంఠ, చంద్రార్ధధరా ! ఉమాశరీరార్ధధరా, శూలధరా, పినాకధ
రా ! ఓఖడ్గచక్రధరా, గజచక్రధరా, చుస్తరసంసారమహాసంహారకరా !
ఓభక్తవత్సలా ! ప్రసన్నుడవు గమ్ము. ” అని బ్రహ్మప్రముఖులైన
దేవతలు భక్తిభరులై శంకరుని స్తవమొనరింపఁగా మహాత్ముడైన
మహాదేవుఁ డప్పు డాలింగమునందు నన్ని హితుండయ్యెను.

—♦ స్థాణులింగమాహాత్మ్యము. ♦—

సనత్కుమారుఁ డిట్లు చెప్పందొడంగెను. తరువాత మహాదే
వుఁడు ఋషులసమక్షమునఁ బితామహప్రముఖదేవగణముకడ నుత్తమతీ
ర్థమాహాత్మ్యము నిట్లు వ్యక్తపఱచెను, “ ఈసామీప్యమునందలి సరో
వర మతిమాత్రీపవిత్రీ మని ప్రసిద్ధికెక్కియున్నది. దీనియందు నేను
ప్రవేశించితిని; కేవలము నితి ముక్తిప్రద మైనది. ఇక్కడకు బ్రాహ్మ
ణక్షత్రియవైశ్య తెవ్యలైనను వచ్చి లింగదర్శనముచేసికొనినచో డ

త్రణము వారు పరమపదసాక్షాత్కారము నొందుటకు సమర్థులగుచు న్నారు. దినకరుడు గగనమధ్యమునకు వచ్చునప్పటికిఁ బ్రతిదినము నరోవరసాగరప్రభృతితీర్థము లన్నియు స్థాణుతీర్థమునందు సమ్మిళితము లగుచుండును. పూర్వోక్తప్రకారముగా నెవ్వరు నన్ను సర్వదా స్తవ యెసరించుచుండురో వారికి నేను సకలకాలము సులభుడనై యుండును, సందేహములేదు. ”

భగవానుడైన రుక్మిణి దీవాళ్యములు చెప్పి యంతర్నిత్యుఁడాయెను. దేవతలును ఋషులును దమతమతావుల కేగిరి. తరువాత స్వర్గధామము నిరంతరమానవసమాగమముచేఁ బరిపూర్ణ మైపోవుతుండెను. స్థాణులింగమాహాత్మ్యదర్శనముచే బోకు లందఱునజస్రము స్వర్గధామమునకు గమనముచేయుచుండిరి. అప్పుడు దేవతలు మరల బ్రహ్మను శరణుచొచ్చిరి. అప్పుడు బ్రహ్మ వారితో “ మీరిక్కడకు వచ్చినకారణ మేమి? ” అని యడిగెను. అంతట దేవతలు “ మేము మనుష్యులకు శ్రయపడుచున్నాము, ఓపితామహా ! మమ్ము రక్షింపుము ” అని వేడుకొనిరి. పితామహుఁడప్పుడు దేవతలకును, వారికిఁ బ్రభువైన యింద్రునినకు నిట్లు చెప్పెను. “ మీరందఱును గూడి పాంశువులచే నానరోవరమును బూరణము గావించుడు, అట్లయిన దేవాధిపతి ! నీకు హితపాదస మగును ”

పాకశాసనుఁడప్పు డానరోవరముపైఁ జాంశువర్షమును గురి యింకఁజొచ్చెను. ఇంద్రాదిదేవత లీతిథముగా నేడుదినములు పాంశువర్షమును గురియఁగా నప్పటికానరోవరము నిండెను. దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁ డాపాంశువృష్టినిజూచి తనహస్తముతో నాలింగమును, దీర్ఘవటమును బట్టికొనియుండెను. అందుచేతనే తూర్తీర్థము పుణ్యతమ మయ్యెను. అప్పుడచ్చటఁ బాదపరిమితమాత్రమైనజలము ప్రతిష్ఠితమై

యుండెను. అందున్నానముచేసిన నకలత్థి మూలతోఁ జేసినట్లే యగును. ఎవ్వ రావటలింగమునందు శ్రీధగలవారై శ్రీధమును జేయుచున్నారో, వారిపితృపురుషులు వారియెడఁ బ్రీతులై వారికి జగత్తులోని దుర్లభవస్తువుల నిచ్చుచుందురు. అనంతరము ఋషులందఱు వానరో వరము దేవతలచే విడువఁబడిన పాంశువులమూలమున నిండిన దగుటఁ జూచి శ్రీధాభక్తులతో నాపాంశువులను దమలిమదేహములకు తాచి కొనఁజూచిరి. ఆఋషు లందఱు నప్పుడు పాంశుస్పర్శచే బాపము క్తులైరి. వా రందఱును దేవతలచేఁ బూజ్యమానులై బ్రహ్మపదము నొందిరి. మహాత్ములైన సిద్ధపురుషు లందఱును, ఆలింగపూజఁ గావించుచుఁ బూజాఫలముచేఁ బునరావృత్తిరహితమైన పరమపదము నొందఁగల్గిరి. బ్రహ్మ యప్పు డీవిధముగా నాశైలమయలింగతత్వమును విదితముచేసి, తరువాత నాద్యలింగస్థాపనము గావించెను. తరువాత బ్రహ్మతేజముతో లింగము తేజోవంత మగుచుండెను. ఆలింగమును స్పృశించుటచేతనే సిద్ధులు పరమపదప్రాప్తి కర్హులగుచుండిరి.

ఓద్విజవరులారా ! ఈసమయమున దేవతలు బ్రహ్మనమీషమున కేగి, దేవా ! లోకు లందఱును లింగదర్శనమాలిముసనే పరమపదప్రాప్తు లగుచున్నారు, అని విన్నవించుకొనిరి. అప్పుడు భగవానుడైన బ్రహ్మ దేవహితార్థము పైఁగా నేఁడులింగములకు బ్రతిష్ఠించెను. తరువాత సిద్ధాశ్రమవాసులైన ముముక్షులు భక్తిశ్రీధలతో నచ్చటిపాంశువులను సేవించి పరమపదము నొందఁజూచిరి. కిమముగా నీపాంశురాశి వాయుచాలితమై కురుక్షేత్రమునం దక్కడ క్కడ నిక్షిప్తమయ్యెను. తత్సంస్పర్శచే దుష్కర్ములైన పురుషులును పరమపదమున లీనము గాఁజూచిరి. స్త్రీలుగాని, పురుషులుగాని యెవ్వరుగాని స్థానతీర్థప్రభావముచే జ్ఞానాజ్ఞానకృతశమస్తపాతకములనొం

డియు విముక్తులు గాఁజొచ్చిరి. లింగమును దర్శించినమాత్రమున
సాత్త్వికముక్తి గలుగుచున్నదో, వటవృక్షసంస్పర్శనముచేతఁగూడ నట్టి
ముక్తియే లభించుచున్నది. ఆవటవృక్షసన్నిహితములైన జలముల
యందు స్నానముచేసినవారికిఁగూడ నభీష్టఫలసిద్ధి గలుగుచున్నది.
ఎవ్వ రీజలములయందుఁ బితృతర్పణములు గావించుచున్నారో, వారి
కాజలబిందుపరిమాణముగా ననంతఫలములు లభించుచున్నవి. స్థాణు
లింగమునకుఁ బశ్చిమదిక్కుగా నెవ్వరు కృష్ణతలఱతోఁ బితృశ్రాద్ధ
మును, శ్రీధతోఁ దర్పణములు గావించుచున్నారో వారికిఁ బితృలోక
ములు మూడుయుగములపర్యంతము తృప్తి బొందఁగలవు. మన్వంత
రము లుండునంతకాలము, నీలింగ మిచ్చట నుండునంతకాలము పితృ
పురుషులు ప్రీతులై యాతర్పణజలములఁ బానముసేయుచుండు రనియుఁ
జెప్పఁబడియున్నది. సత్యయుగమునందును, ద్రేతాయుగమునందును,
సన్నిహితయందలి కూపము వాయుసంజ్ఞతోడను, ద్వాపరయుగకలి
యుగములమధ్యకాలమునందు రుద్రప్రాద మనుపేరితోడను బ్రసిద్ధ
మగును. చైత్రమాసమునందలి కృష్ణచతుర్దశీదినమున నేమాసవశే
ష్ఠుఁడు రుద్రకరతీర్థమున స్నానముచేయునో, ఆతఁడు పరమవదప్రాప్తి
కర్తుఁడగుచున్నాడు. వటవృక్షమూలమునందుండి రాత్రికాలమున
నెవ్వరు పరమేశ్వరీభ్యాన మొనరించుచున్నారో వారిమనోభీష్టము
స్థాణువటమాహాత్మ్యముచే సిద్ధించుచున్నది.

—♦ నానావిధశివలింగస్థానమాహాత్మ్యము ♦—

సనత్కుమారుఁడు చెప్పుచున్నాడు—“ ఓద్విజేందుగ్రీలారా !
స్థాణువటమున కుత్త రదిశఁడుండు శుక్ల తీర్థమును తీర్థము గలదు, తూర్పు
దెసయందు వ్యోమతీర్థము గలదు. దక్షిణదిశయందు దక్షతీర్థము

గలదు, పశ్చిమమునందు నకులగణతీర్థమున్నది. ఈపుణ్యతీర్థము లన్ని
 టలోను స్థాణుదేవుడు విరాజమానుఁ డగుచున్నాఁడు. ఈస్థాణుదేవుని
 దర్శించినమానవులు పరమపదప్రాప్తు లగుచున్నారు. అష్టరూపతార్దశీ
 తిథులయందు మానవు లీసకలతీర్థములయందు సంచరింపవలయును.
 ఉమాదేవి లింగరూపమున శివపార్శ్వమునం దెల్లపుడు విరాజిల్లుచుం
 దును. ఆమెదర్శనముచేతను మానవులు సకలాభీష్టసిద్ధులు గాంచు
 టకు నమర్థులగుచున్నారు. వటవృక్షమున కుత్తరమున మహాశ్ముడైన
 తత్సంకు సర్వకామప్రదమైన యొకమహాలింగమును బ్రతిష్ఠించియు
 న్నాఁడు. దానిపూర్వదిశయందు విశ్వకర్మనిర్మితమును బశ్చిమాభిము
 ఖమునైన మహాలింగమును దర్శించినమానవులు సిద్ధి నొందుచున్నారు.
 అక్కడ సరస్వతి లింగరూపమున విరాజిల్లుచున్నది. మానవు లామెకు
 శ్రీధాధర్మలతో నమస్కరించినచో బుద్ధియు మేధయు లభించుచు
 న్నది. వటవృక్షపార్శ్వమునం దొకలింగము గలదు. బ్రహ్మ దానిని
 న్వయముగాఁ బ్రతిష్ఠించెను. ఆవతేశ్వరస్వామిని దర్శించినచోఁ బర
 మపదప్రాప్తి గలుగుచున్నది. ఆతరువాత స్థాణువటమును దర్శించి ప్రద
 ఖీణముగావించినచో సప్తద్వీపవతియైన వసుమతిఁ బ్రదక్షిణమాచ
 రించిన ట్లగును. స్థాణునకుఁ బశ్చిమదిశయందు నకులీశగణము విరాజ
 మాన మగుచుండెను. వారిని ధక్తిశ్రీధరలతో నర్చించినచో శకంపా
 పనిర్మూర్తు లగుదురు. దానికి దక్షిణమున రుద్రాకర మనుపేర నొకతీ
 ర్థము గలదు. మానవు లాతీర్థమునందు స్నానముచేసినచో సకలతీర్థ
 ములయందును స్నానముచేసినట్లే యగును. దాని కుత్తరదిక్కున మహా
 త్ముడైన రావణునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన గోకర్ణమును మహాలింగము
 గలదు. ఆపాదమాన కృష్ణవక్షచతుర్దశినాఁ డత్పుట స్నానముచేసి
 యువవాస ముండినచో సర్వపాపములనుండి ముక్తులగుతున్నాడు. బిళ్ళ

టనే మణిమొక సిద్ధిప్రదమైన లింగము గలదు. రావణపుత్రుడైన
 మేఘనాదుఁ డాలింగమును బ్రీరింపించెను. భక్తిపూర్వకముగా నాలిం
 గము నత్పించినచో మహత్తరమైన శ్రీ లభించుచున్నది. దానికిఁ బ్రశ్ని
 మముగా నున్నలింగము కుంభకర్ణునిచేఁ బ్రత్తింపఁబడినది. జ్యేష్ఠచూ
 నమున శుక్లపక్షమున నష్టమితిథియం దెవ్వరు శ్రద్ధాయుక్తులై వ్రయ
 త్నపూర్వకముగా నుపవాసముచేసి యచ్చట నుండురో వారిపుణ్యఫ
 లమును జెప్పెదను వినుము. వారికి ననేకపర్యాయములు యజ్ఞముచే
 సినఫలము లభించుచున్నది. సందేహములేదు. మునులు, సాధులు,
 ఆదిత్యులు, శశువులు, వహ్నులు, మరుద్గణము, నీతీర్థమును సకలప్ర
 యత్నములతో సేవించియున్నారు. వీరుగాక యేయితరప్రాణినమూ
 హమైనను స్థాణుతీర్థమునందుఁ బ్రవేశించినచో సకలపాపసమూహము
 లనుండి విడివడి పరమపదమును గాంచును.

దేవదేవుడైన శూలపాణి యెచ్చట నేరింగాకారముతో వెలసి
 యుండునో, ఉమాదేవి యచ్చట నాలింగసన్నిధానమును విడిచియుం
 డడు. ఆమెయు లింగరూపమున సర్వదా హరునిపార్శ్వమున నిరాజిల్లు
 చుండును. గోకర్ణలింగము నెవ్వరు దర్శింతురో వారును బుణ్యఫల
 ప్రాప్తు లగుచున్నారు. తెలిసికాని తెలియక కాని చేసినపాపములనుండి
 విముక్తు లగుటకుఁ గోరి శుచులై దేవదేవుడైన హరునిఁ బూజించి
 నచో వారును కాపవిముక్తు లగుచున్నారు. కౌమారబ్రహ్మచర్యవ్ర
 తముల నవలంబించిన నరు లెట్టిపుణ్యనంచయములఁ బొందుచున్నారో,
 అట్టిపుణ్యసంపాదపము నాయుష్షమీదినమున శివార్చన మొనరించిన
 వారికి లభించుచున్నది. అనుపమరూపమును, సౌభాగ్యమును, ధన
 శోపదను, బొందుట కిచ్చగలవారు కుమారేశ్వరుని మాహాత్యుల
 ముచేఁ దమయిచ్ఛాఫలపూర్తి నొందగలరు, అందులకు సందేహము

ములేదు. దానియంత్రదిశను విభీషణుఁ డొకలింగమును బ్రీతిపఁ గావించెను. తత్ఫలముచే నాతఁ డజరుఁడు నమరుఁడు నయ్యెను. ఆపాథమాన శుక్లవక్షాష్టమినాఁ డుపవాసముండి యాలింగము నర్పించినవారి కమృతత్వము సిద్ధించుచున్నది. పూర్వేరిత మనువేరితోఁ బూర్వమచ్చట నొకలింగ మున్నది. ప్రాయత్నపూర్వకముగా దాని నర్పించినవారికి నకలాభీష్టములు నెఱవేఱుచున్నవి. ఈస్థానమునందు దూషణుఁడు, ద్రోశిరుఁడు నను నిద్వఱు నిశాచరులు భక్తితో నామహేశ్వరుఁడర్పించి సంతుష్టచిత్తులై యిష్టసిద్ధులఁ బడసిరి. చైత్రమాస శుక్లపక్షమునం దక్కడఁ బూజనీయువారికి వరము లిచ్చుటకు దేవదేవి నంసిధ్యమై యుండును. వా రక్కడ నభీష్టఫలముల నొందవచ్చును.

స్థానువటమునకుఁ బూర్వదిశయందు హస్తపాదేశ్వరుఁ డనువేరితో మహాదేవుఁడు వెలసి యున్నాఁడు. ఆయనను దర్శించినవారు జన్మాంతరపాపములనుండి యవ్యాహతి నొందుచున్నారు. అక్కడకు దక్షిణదిశగా మహర్షియైన హరితునిచేఁ బ్రీతిప్రీతమైన యొకలింగము గలదు. యత్నముతో దానిని బూజించినచోఁ బ్రపంచమునందలి సకలసిద్ధులుఁ గరగతములు గాఁగలవు. దానికి దక్షిణముగా నామహాపురుషుని తటాక మున్నది. దానిలో నొకపరమమంగళమయ మైన శివలింగము విరాజిల్లుచున్నది. శంకాశరూపియైన పరమాత్మ స్వయముగా భుక్తిముక్తిప్రదాయకమును బాపాపహరము నైన యాలింగమును బ్రీతిప్రీతించెను. దానిని దర్శించినచో నగ్నిప్రామయజ్ఞము గావించిన ఫలము లభించుచున్నది. దానికిఁ బశ్చిమమున సిద్ధలింగము ప్రీతిప్రీతంపఁబడినది. సర్వసిద్ధిదాత యగుటచే నాతనికి సిద్ధేశ్వరుఁడని పేరు గలిగెను. దీనికి దక్షిణదిశను మహాత్ముడైన మృకండునిచేఁ బ్రీతిప్రీతంపఁబడిన యొకలింగము గలదు. దానిని దర్శించినంతమాత్రముచే

తన యభీష్టసిద్ధి కలుగుచున్నది. దానికిఁ బూర్వదిశయందు మహా త్ముడైన యాదిత్యునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన శ్రేష్ఠలింగమును దర్శించి నచో సకలకల్పిషములు వివాశములుగాఁగలవు. గంధర్వుడైనచిత్రాంగదుఁడును, అపసరశ్చేష్ఠయైన రంభయు నొండుటలపై నన్యోన్య నురాగములు గలవారై స్థాణుదర్శనమును గావించుకొనిరి. వారికోరిక లప్పుడు సఫలము లయ్యెను. వారప్పుడు భక్తిభావముతోఁ బూజించి తేవదేవునిఁ బ్రతిష్ఠగావించి యప్పుడు తమనెలవులకు వెడలిపోయిరి. చిత్రాంగదేశ్వరుఁడు రంభేశ్వరుఁడు నను సీరెంచులింగములను దర్శించిననరులు ప్రియవర్ధనులై గొప్పకులమునందు జన్మించెదరు. దానికి డక్షిణముగా నిందునిచేఁ బ్రతిష్ఠితమైన శివలింగమును సందర్శించిన వానికిఁ దత్ప్రసాదముచే సకలప్రళలప్రాప్తి గలుగుచున్నది. మహర్షియైన పరాశరుఁ డక్కడ మహేశ్వరు నుపాసించి దర్శించుటచేతఁ గవి త్వలాభమును బొందెను. మహర్షియైన వేదవ్యాసులుగూడ నిచ్చటఁ బరమేశ్వరు నుపాసించి యాతనిప్రసాదముచే సర్వజ్ఞత్వమును బ్రహ్మత్వమును సంపాదించెను.

స్థాణునకుఁ బశ్చిమదిశయందుఁ బుష్పకృతప్రతిష్ఠితమైన హిమాలయేశ్వరలింగమును దర్శించినవారికి సిద్ధిలాభము సునిశ్చితము. దానికిఁ బశ్చిమముగాఁ బాహారమైన దోకలింగము గలదు. అది కార్య వీర్యునిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినది. తర్జునముచే సద్యఃపుణ్యసిద్ధి కలుగును. దాని కుత్తరదిశయందు సుపార్శ్వనిచే స్థాపింపఁబడిన యొకలింగము గలదు. హనుమంతుఁడు దాని నారాధించి తత్ప్రసాదముచే సిద్ధిఁ గాంచెను. దానికిఁ బూర్వదిశయందుఁ బ్రభువిష్ణుడైన విష్ణుఁడు చక్రముతో నుదర్యలింగము నారాధించి యున్నాఁడు. దానికిఁ బూర్వభాగమున నింద్రవరుణు లిద్వరును శివాభీష్టదాయకములగు రెండులింగ

ములను బ్రతిష్ఠించిరి. మునులు, సాధ్యులు, ఆశిర్వాదులు, వసువులును సర్వపాపహరములైన యానకలింగములను బ్రతుకొనముతోఁ బూజించుచుందురు. ఇవిగాక తత్వదర్శనైక ఋషులు మఱిగొన్నిలింగములను బ్రతిష్ఠించిరి. అవి యనంత్యములు. వీని కుత్తరమునను, స్థానమునకుఁ బ్రతిష్ఠించుచును, ఓఘవతీనదీపర్యంతము నొకనూనలింగములు ప్రతిష్ఠించఁబడియున్నవి. వీని కుత్తరముగా, మహాత్ములైన వాలఖిల్య ఋషులచేఁ బ్రతిష్ఠితమైన రుద్రకోటి యనుతీర్థమొందుగలదు. ఆతీర్థము బ్రహ్మసరోవరమునకు సమీపమున నున్నది. దానికి దక్షిణమున గంధర్వయతుకిన్నరప్రతిష్ఠితములైన బహులింగములు గలవు, కాని వానిని లెక్కించుట యసాధ్యము. సర్వసమేతములు స్థానములు నగు మూడుకోట్లలింగములు గల వని వాయువు చెప్పియున్నాడు. ఇవిగాక యెన్నియో లింగములు గలవు. వానిని లెక్కించుట యశక్యము. ఈలింగములు రుద్రస్థానము నాశ్రయించుకొని యున్నవి. ఇది యంతయు నెఱింగి శ్రద్ధతో స్థానలింగమును సేవింపవలయును. తత్ప్రసాదముచేతనే మనోవాంఛితములు పూర్ణములు గాఁగలవు. గోరిక గలిగియైనను సరియే గోరిక లేకయైననుసరియే, స్థానమందిరమునఁ బ్రవేశించినవారు నిష్పాపులై పరమపదము నొందఁగలుగుచున్నారు. చైత్ర మాసమునఁ ద్రయోదశీతిథియందు దివ్యనక్షత్రయోగమున శుక్ర, సూర్య, చంద్రగ్రహముల సంక్రమణముచేఁ బరమపుణ్యమైన దినమున జగద్విధాతయైన బ్రహ్మ యీస్థానలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. నాట నుండియు దేవతలును ఋషులును నాస్థానలింగము సర్పించుచుండిరి. ఉక్తకాలమున నిరాహారులై శ్రద్ధావంతులై యెవ్వరు మహాదేవు సర్పించుచున్నారో, వారికిఁ బరమపదప్రాప్తి యగుచున్నది. మహాదేవుఁ డక్కడ నిధిష్ఠించియున్నాఁడని యెఱింగి యెవ్వరు ప్రదక్షిణము

చేయుచున్నారో, వారు సప్తదీప్తపవనీనమగ్రమైన వృథావికః బ్రహ్మముచేసినవారగుచున్నారు.

—వేణుచరితమును, వేణుకృతశివస్తవమును—

అనంతరము మార్కండేయుఁ డిట్లుచెప్పంగడంగెను.—ఓమునీ! నేను స్థాణుతీర్థమాహాత్మ్యమును వివరగోరుచున్నాను. ఇచ్చట సిద్ధులైనవారిని గూర్చి నాకెఱిగింపుము” సనత్కుమారుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.—ఉత్తమమైన స్థాణుమాహాత్మ్యము నాకర్ణింపుము. దీని నాకర్ణించినమానవులు సకలపాపనిర్మూలై వెలయఁగలరు. పూర్వకాలమున జగత్తంతయు నేకార్ణవీకృతమై చరాచరవస్తుజాల మంతయు విసప్తమయ్యెను. అప్పుడు విష్ణునాభికమలమునుండి సర్వలోకపితామహుడైన బ్రహ్మ యుద్భవించెను. బ్రహ్మపుత్రుఁడు మరీచి, మరీచిపుత్రుఁడు కశ్యపుఁడు, కశ్యపతనయుఁడు భాస్వంతుఁడు, భాస్వంతునకు మనువు పుట్టెను. మనువు తుమ్ముచుండఁగా నాతనిముఖమునుండి యొకపుత్రుఁ డావిర్భవించెను. అపుత్రుఁడు చతుస్సాగరపరివృతమైన భూమికి రాజై, ధర్మరక్షకుఁడయ్యెను. అతనిపత్ని పేరు సర్వభయాపహయైన భయాదేవి. ఆమె మృత్యురూపియైన కాలునివలన నుత్పన్నయయ్యెను. ఆమెగర్భము నుండి వేదనిండకుఁడును, దురాత్ముఁడు నైన వేణుఁడుర్భవించెను. అతనితండ్రియైన తుతుఁడు పుత్రునిమోముఁ జూచి వనమునకు వెడలిపోయెను. అడవుల కేగి యారఁ డత్యంతకఠోరతపస్సుచేతను, ధర్మానుష్ఠానముచేతను స్వర్గమును, మర్త్యభూమిని నావరించుకొని పునరావృత్తిరహితమైన పరమపదము నొందెను. అప్పుడు వేనుఁడు సమస్తభూవలయమునకు నాధిపత్యము నొందెను. కాలకన్యాగర్భమునఁ బుట్టిన వేణురాజ మాతామహదోషముచే దుర్వృత్తుఁడును, వేదవినిండకుఁడు నైన రాజ్యములో నంతట నిట్లని చాటింపించెను—“దానము

యజనము, హోమము, మొదలగునవి యెవ్వరును జేయవలసిన యావశ్యకత లేదు. అందఱును న న్నొక్కడనుమాత్రమే యభివాద నముచేయుచుఁ బూజింపఁదగును. మీ రందఱు నావలనఁ బ్రతిపాలితు లగుచుఁ బరమసుఖ మనుభవింపుడు. జగత్తులో నాకంటె నితరదైవ ము లేవ్వరును లేరు. అత్యనురాగభావములతో మీ రింక నెవ్వరి నాశ్రయింపవలెను ? ”

ఇట్లు వేదరాజు సాటింపించఁగా విని యప్పటిఋషు లందఱు నే కమై రాజునొద్దకు వచ్చి యిట్లెఱింగించిరి—రాజా, వేదమే ధర్మము లకుఁ బ్రమాణము. దానిచే యజ్ఞము ప్రతిష్ఠిత మయ్యెను. యజ్ఞము చేతాక మతి దేనివలనను స్వర్గవాసులైన అమరులు పరితృప్తులు గా రు. వారు సంతృప్తులు గానిచో సన్యవృద్ధికిఁ జాలినవృక్షములు లభించ వు. కేవలము యజ్ఞములును, యజ్ఞభాగభోగులగుదేవతలునే చకా చరవిశ్వమును ధరించుచున్నారు. “ ఋషు లిట్లు పలుకఁగా విని వేద రాజు కోరిధాదుణితనేత్రుడై యిట్లు నొక్కి చెప్పెను. “ యజ్ఞమును దానమును జేయవలసినయావశ్యక మేమియును లేదు ” అని—ఈ మాటలు చెప్పుచుండఁగనే యాతని కత్యంతకోభావేశము గలిగెను. అప్పుడు ఋషులును బ్రోథోద్దీపితులైరి, ఋషు లంటునేకమై మంత్ర పూతములు, బ్రహ్మసన్నిభములు నైనవర్షలచే నాతని నప్పుడు నిహ తుని గావించిరి. రాజ్య మప్పు డరాజకమయ్యెను; సర్వము సంధకారా చ్ఛన్న మైపోయెను. దస్యులు నిరాశంకముగాఁ బ్రజాపీడనమున కా రింభించిరి. దస్యుపీడితులైన ప్రజలందఱు నప్పుడు ఋషులను శరణు చొచ్చిరి. ఋషు లప్పుడు వేదరాజువామకరమును మంథన మొనరింపఁ జొచ్చిరి. అట్లు మథింపఁబడిన వేనునియెడమచేతినుండి పొట్టివాఁ డగు నొకపురుషుఁ డుత్పన్నమయ్యెను. ఋషు లాతనికి నిషీదుఁడని పేరు.

చిరి. జానినుండియే వేణకలుబ్ధజాతమైన నిషాదజాతి యుత్పన్నమై యెఱుఁగు. ఆపిమ్మట ఋషులు వేసునికుడిచేతిని మథనముగావింపజొచ్చిరి. ఆకరము మంథన మొనరించుచుండఁగా దానినుండి మఱియొక పురుషుఁ డుద్భవించెను. అపురుషుడు సకలదివ్యలక్షణలక్షీతుఁడు. అతఁ డొకపెద్ద పర్వతమంత యాకృతి గలిగియుండెను. అతనిహస్తములు ధనుర్బాణ, చక్ర, ధ్వజచిహ్నములు కలిగియుండెను. ఇట్లు పుట్టి పురుషునిఁ జూచి యింద్రాదిదేవత లాతనికే పృథ్వీరాజ్యాభిషేకము గావించిరి. అతఁడు రాజ్యభారమును వహించి భూజను లండఱకు మహారంజకముగా రాజ్యమేలుచుండెను. పూర్వమున నాతనితండ్రి శాసనమునకు విరుక్తులై యున్న భూప్రజ లండఱు నిష్ప్ర జాతనిచే బరిపాలితు లగుచు నాతనియం దనురక్తులై యుండిరి. ప్రజారంజన మొనరించుచున్న హేతువుచే నాతఁడు రాజనుపేరికెంతయుఁ దగియుండెను.

వేణనందనుఁ డిట్లు రాజ్యముచేయుచుండఁగా, నాతని కొకచింతగలిగెను. “ధర్మద్వేషి యైననాతండ్రి యజ్ఞాదికార్యములకు విద్వేషిగా నుండెడివాఁడు. ఇప్పుడు నే నాతనికి బారలాకికసుఖములను గల్గించుకార్యము లేవిధముగా నొనరింపవలయును ?” అని తూతఁ దాతోచించుకొనుచుండఁగా నప్పుడు దేవర్షియైన నారదుఁ డక్కడ కరుదెంచెను. అతని కర్ఘ్యపాద్యము లొసంగి వీరము పెట్టి సాస్తాంగదండములు గావించి పూజించి, రా జాతని నిట్లు ప్రశ్నించెను. “భగవానుడా ! నీవు సర్వలోకశుభాశుభంబు లెఱుంగుదువు. నాతండ్రి దురాచార్యుఁడును దేవబ్రాహ్మణవిద్వేషియు నయ్యెను. అతఁడు స్వధర్మత్యాగియై పరలోకమున కేగెను, అతనికి సుఖము గల్గించుసత్కర్మలు నే నేమి చేయవలయు ?” రా జిట్లుమగఁగా నారదుఁడు దివ్యదృష్టిచేఁ- బరలోకగతుఁడైన వేణునివృత్తాంతముఁ దెలిసికొని యిట్లు తెలియఁబఱచెను. “నీ

తండ్రి మేచ్చకులములోఁ బుట్టియున్నాడు, ఇప్పు డాతనిసర్వాంగములును క్షయకుష్ఠరోగములచే నిండియున్నవి. ”

నారదుఁ డిట్లుచెప్పఁగానే రాజు దుఃఖార్తహృదయుడై యిట్లు ని చింతింపఁజొచ్చెను—ఇప్పుడు నే నేమి చేయవలయును? పితృపురుషులను భవమునుండి పరిత్రాగిన యెవరించినవాఁడే నిజముగాఁ బుత్రినామమున కర్హుఁడుగదా. ” అని చింతించి యారాజు తనశాయశక్తిని పితృణమును దీర్చుకొనుటకు దృఢసంకల్పుడై మరల నారదముహూనిని పిల్చించెను. నారదుఁ డప్పు డిట్లుత్తర మిచ్చెను—“ రాజా! నీవు తీర్థయాత్రలు సేవించి దేహమును బవిత్రముగావింపవలయును. సరోవరస్నానమునం దున్న మహాతీర్థములో స్నానముచేసిన శుద్ధి లభించుట నిశ్చయము. ”

మహాత్ముడైన నారదుని యాయుపదేశమును రాజు శ్రద్ధతో నాలకించి యిండుకసే పాలోచించి తరువాత వెంటనే యామేచ్చుదేశమునకుఁ బ్రయాణమై వెడలెను. అతఁ డుత్తరదేశమున కేగి, తన తండ్రి యచ్చట మేచ్చహతిలో క్షయరోగముచేతను, గుష్ఠరోగముచేతను నాక్రాంతుడై యుండుటఁ జూచెను. తండ్రిని దర్శింపఁగానే పుత్రునిచిత్తము మహాశోకసంల్బ మయ్యెను. అతఁ డప్పు డామేచ్చులను జూచి యిట్లనియెను— “ ఓమేచ్చులారా! నేను నమస్కారము చేయుచున్నాను. ఇప్పు డీపురుషుని నాగృహమునకుఁ గొంపోయెదను. ఇందులకు మీరు సమ్మతించినచో నే నీయనను దీసికొనివెళ్ళి రోగనివారణము గావించెదను. ” దయాశీలుడైన రాజు ప్రసంగమునకు మేచ్చులు సమ్మతించి యాతనికి సాష్టాంగసమస్కారములు గావించి “ ప్రభో! నీయిష్ట మెట్లొ లట్లే చేయు ” మని చెప్పిరి. తరువాత వేణునండనుఁడు కొండఱు శిబికారోహకులను బిలిపించి “ మీరు రెండు

పునుంది కలిసి యీవ్యాధిగ్రస్తుని బల్లకియం దుంచి యనాయాసము గాఁ దీసికొనిరండు" అని యాజ్ఞాపించెను. దయాభుండైన రాజనాజ్ఞ శిరసావహించి వాహకు లర్ఘు డాతని శిబికలో నెక్కించుకొని సత్సరముగాఁ గురుక్షేత్రమున కేగిరి. అచ్చటి కేగి వా రాశిబికను స్థాన తీర్థతీరమున దింపిరి. ఆతడువార మాధ్యాహ్నకాలము కాఁగానే రాజురోగిని స్నానముచేయించుట కుద్యుతుఁ డయ్యెను. ఆసమయమునందు వాయుదేవుఁ డంతరిక్షమునందుండి రాజును నిషేధించుచు నిట్లు పలికెను— “వత్సా! అట్టి సాహసికకార్యమునకుఁ గడంగకుము. సర్వవిధములచేతను దీర్ఘపవిత్రతను గాపాడుము. వీఁడు భీషణపాపములచే జడితుండై యున్నాఁడు. వేదనింద మహాపాపము. ఆపాపము నుండి నిష్క్రమిం గాంచుట యసంభవము. మహాపాపి యైన యీరు గ్గత పురుషుఁడు స్నానముచేసినంతమాత్రముచే ముహూర్తకాలము లోనే తప్పక యీమహాతీర్థ మపవిత్రమై పోఁగలడు.” రాజువృథు వాయుదేవునిపలుకులు విని యత్యంతదుఃఖతుండై దుఃఖించి దుఃఖించి— “ఓదేవతలారా! ఈయన కెట్టిప్రాయశ్చిత్తము గావలయునో నిర్దేశించు. నే నట్లానరించెదను.” అని ప్రార్థించెను. అప్పుడు దేవతలు “నీవు ప్రతితీర్థమునందును స్నానముచేయుచు నీస్నానజలముచే నీతని బేహమును దడపుచుండుము. ఎన్నిదినములవఱకుఁ బాపక్షయముగాదో అన్నిదినములవఱకును, బ్రతికూలవాహినియైన సర్వస్వతీనదియందు శ్రద్ధతో స్నానముచేయించవలయును. పాపక్షయము కాఁగానే ముక్తి లభింపఁగలడు. ఈతఁడు మిక్కిలి స్వార్థపరుఁడును దేవదేవీషియునైన వాఁడు. బ్రాహ్మణు లీతనిఁ బరిత్యాగ మొనరించిరి. ఈతఁడు తనంతఁ దా నించుకయైనఁ బరిశుద్ధి కొందఁజాలఁడు. అందుచే నీతని నుద్దేశించి నీవే స్వయముగా సకలతీర్థములయందును భక్తితో స్నానముచేయవల

యును. అట్లయినచో నాయాత్మజలములచే నభిషిక్తుడై యీతఁడు పవిత్రుఁడు కాఁగలఁడు." అని చెప్పిరి.

అప్పుడు రాజు వారిమాటలను విని తండికొఱ కొకయాశ్రమమును నిర్మాణముగావించి యీతని నందుంచి, తండ్రిని బవిత్రుని జేయునిమిత్త మాతఁడు తీర్థయాత్రలకు బయలుదేఱెను. అట్లేగి యీతఁడు ప్రతిదినమును దీర్ఘసమూహములలో స్నానముచేసివచ్చుచు, నెప్పటి కప్పుడు తీర్థజలములచేఁ దండ్రి నభిషిక్తునిఁ జేయుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁ డొక కుక్కురము స్థాణుమధ్యమునఁ బ్రవేశించెను. ఈకుక్కురము జన్మాంతరమునందుఁ గాలగణమున కధిపతిగా నుండి దేవద్రవ్యమునకు రక్షకుఁడుగా నుండెను. అట్లాతఁడు నిరంతరము దేవద్రవ్యమును సంతోషించుచు సర్వదా దేవకార్యతత్పరుడై యుండెను. ధర్మమార్గమునం దిట్లు కాలము గడపుచుండుటచే నాతఁ డందఱకును బహుప్రియుఁడుగా నుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినతరువాత నాకస్మికముగా నాతని కొకకాలమందు దేవద్రవ్యము నవచయము గావించుటకు బుద్ధిపుట్టెను. తరువాత నాతఁ డధర్మము నాశ్రయించెను. కొంతకాల మైపసిమ్మట నాతఁడు పరలోకమున కేఁగఁగా యమరాజు తనిఁ జూచి కుక్కురగర్భమునఁ బుట్టు మని యాశ్చర్యపించెను. యమునాజ్ఞ కాలగానే యాతఁడు సౌగంధికవనములో గుక్కురమై జన్మించెను. బహుకాలమైనపిదప నీకుక్కురము మఱికొన్నికుక్కురములచేఁ జాట్టుకొనఁబడి పరాభవమొందెను. అప్పు డది యతిదుఃఖముతో ద్వైతవనమును వదలి నన్నిహత్యసరోవరమునకుఁ జేరెను. మిక్కిలి తృష్ణాతురమై యది యచ్చటఁ బ్రవేశించి, స్థాణునియచగ్రహముచే వెంటనే సరస్వతీజలముల మునింగెను. తీర్థజలమున మునిగినతోడనే యది సర్వపాపనిర్ముక్త యయ్యెను. అప్పు డాకుక్కుర మాహారమును గోఱ

ను సదీతీరమునఁ గూడఁచుండెను. భీతచిత్తముతో వచ్చిన యాకు
 క్కను జూచి రోగియై యున్న వేణుఁడు వానిని మెల్లమెల్లఁగా నిమురఁ
 జొచ్చెను. ఆవెంటనే యాతఁడు స్థాణుతీర్థమున మునింగెను. అనేకదిన
 ములనుండి యనేకతీర్థసమాహముల జలకణములచే నభిషిక్తుఁ డగుచు
 వేణుఁ డివ్వఁడు పుక్కురబేహజలకణములను స్పృశించినవాఁ డగుటచేఁ
 దక్షిణమే యాతనిచిత్తము వైరాగ్యయుక్తమయ్యెను. వేణుఁ డిట్లు
 స్థాణుతీర్థసమాహాత్మ్యముచేతను, బుద్ధుఁ డొనరించిన తరణోపాయము
 చేతను దరించి యప్పుడే దివ్యదేహమును బ్రతేంద్రియత్వమును బొంది
 స్థాణురకుఁ బ్రాణిపాతము లొనరించి, భక్తితో నాతని నిట్లు న్రవము
 చేయఁజొచ్చెను. “ఎవ్వఁడు మహాదేవుఁడును, మహాత్ముఁడును, విశ్వ
 పతియుఁ, జంబ్రీశాలియు, జన్మహీనుఁడును, దేవదేవుఁడునో, యాత
 నికి నేను శరణావహుఁడ నగుచున్నాను. ఓసర్వశత్రునాశనుఁడవైన
 దేవదేవా ! నీవే దేవగణమున కధిపతివి; బలవంతుల బలగర్వము
 నీనన్నిధిని ఖర్చిమైపోవును. దేవతలకును తాక్షసులకును నీవే యేక
 మాత్రేపూజ్యుఁడవు. నీకు నేను నమస్కరించుచున్నాను. ఓవిహా
 పాతా, సహసాతా, తీర్తినేతా ! నీవు యజ్ఞేశ్వరున కేకాంతప్రీతి
 పాతుఁడవు. నీపాణిపాదములు సకలదిక్కులకును బ్రసారితములు, నీక
 న్నులు, ముఖము, మస్తకము సర్వప్రపరివ్యాప్తములు. నీ వన్నిటిచే
 తను వినఁబడుచున్నావు. అంతటను వ్యాపించి విరాజిల్లుచున్నావు.
 ఓశంకుకణ్డా, మహాకణ్డా, కుంభకణ్డా ! ఓఅల్లవాలయా, గజేంద్రకణ్డా,
 గోకణ్డా, పాణికణ్డా ! నీకు నమస్కరించుచున్నాను. ఓశతజిహ్వ, శతా
 వర్తా, శతోదరా, శతాననా ! గాయత్రీదేవీగణము సర్వతా నీమా
 హాత్మ్యమును గీర్తించుచుండును. అర్కోపాసకులు పూజ్యమైన నీపూ
 జను జేయుచుందురు. నీవు బ్రహ్మపు, శతకృతువు నూర్ధ్వమునందు

నీయధిష్ఠానము. ఇదియే యందతిమతమును, నీవు మహామూర్తిధారివి. గోష్ఠమునందు గోగణమువలె నీమూర్తియందే సమస్తదేశతలు విరాజిల్లుచుండురు, సమస్తసాగరములును సమస్తభూమియు విరాజిల్లుచుండును. నీదేవామునందుఁ జలహ్రియ, అగ్ని, వరుణుడు, నారాయణుడు, సూర్యుడు, బ్రహ్మ, బృహస్పతి, మొదలగువారు కనబడుచున్నాడు. ఓభగవానుడా ! కార్యము, కారణము, క్రియ, కరణము, ప్రభవము, ప్రళయము, సత్త్వ, అసత్త్వ, ఆహారము, ఉభయవృక్ష మొకలగువస్తువులు నీవే. భక్తుడు శర్యుడు వరముడు ముగ్ధిరాపియునైన దేవుని కేను సమస్కరించుచున్నాను. అంధరాసుంధంబునైన పశుపతి కేను సమస్కరించుచున్నాను. నీవు ద్రిశుడివి, త్రిశిరడవు, త్రిశూలివి, త్రివింబకుండవు, త్రిశ్రేణువు, త్రిపుఘ్నుడవు, నీకు నేను సమస్కరించుచున్నాను. నీవు దండ, చండ, అండ, ఉత్పత్తిహేతువు, డిండిమానక్తహస్తాడవు, దండిగుండుడవు. నీకు సమస్కారము చేయుచున్నాను. నీవు ఊర్ధ్వకేశదాహ్నికాడవు, శన్కరాడవు, వికృతాడవు, భూముకాడవు, తోహతుడవు, క్షిప్రుడవు, నీలగ్రీవుడవు, నీకు సమస్కరించుచున్నాను. నీ పరితరింపుడవు, విగూపుడవు, శివుడవు, సూర్యమాలవు, సూర్యస్వరూపుడవు, సూర్యభవమాతా లంకృతాడవు. నీకు సమస్కారము. నీవు నానానామధారివి, పటుతరుండవు, గణేంద్రనాథుడవు, వృషస్కంధుడవు, ధనుర్ధారివి, సంక్రందనుడవు, చుండుడవు, స్థానధారిపురుషుడు, హిరణ్యనర్మడవు, కనకవర్చసుడవు, స్తుతాడవు, ప్రస్తుతాడవు, ప్రతిష్ఠనర్వుడవు, సోభితకుండవు, సర్వభూతదేహివి, హిమాలయ, హంతు, సింహగ్రాహివి, నమోస్వరూపుడవు, మంత్రస్వరూపుడవు, కటకటుండవు, కృతనాథుడవు, శయితవు, ఉద్ధితాడవు, క్షితాడవు, ధామసారుడవు, ముందుడవు.

కుటిలుఁడవు, సర్తనశీలుఁడవు, లయవాదిత్రీశాలిని, నాట్యోపహారలు
 బ్ధుఁడవు, ముఖవాదిత్రీశాలిని, జ్యేష్ఠుఁడవు, శ్రేష్ఠుఁడవు, బలాతిబల
 ఘాతిని, కాలనాశుఁడవు, కాలుఁడవు, సంసారక్షయరూపిని, హిమవద్దహి
 తృభర్తవు, భైరవుఁడవు, ఉగ్రుఁడవు, దశబాహుశాలిని, చిత్రాభస్మప్రియుఁ
 ఁడవు, కపాలకరుఁడవు, విభీషణుఁడవు, భీష్ముఁడవు, హిమవ్రతధరుఁడవు,
 వికృతవక్త్రుఁడవు, వక్రప్రాంతుఁడవు, ఉగ్రదృష్టివి, పశ్చాత్తపమాంసలుబ్ధుఁ
 ఁడవు, తుంబీవీణాప్రియుఁడవు, వృషాంకవృష్టివి, గోమానుఁడవు, కటంకటుఁ
 ఁడవు, పంచపమఁడవు, భీమరూపిని, సర్వవర్జితుఁడవు, వరదాతవు, వర
 దుఁడవు, విరక్తవస్త్రుఁడవు, భావనుఁడవు, అక్షమాలిని, విభేదభేదభి
 న్నుఁడవు, చాయవు, తపనుఁడవు, అఘోరుఁడవు, ఘోరరూపిని,
 ఘోరహారితరుఁడవు, శివుఁడవు, శాంతుఁడవు, శాంతతముఁడవు, బ
 హునేత్రీకపాలిని, ఏకక్షూర్తివి, తుంబుఁడవు, యజ్ఞభాగప్రియుఁడవు,
 పంచాలుఁడవు, సితాంగుఁడవు, యమనియామకుఁడవు, చిత్రోద్ధుఘం
 టుఁడవు, ఘంటాఘంటాఘంటుఁడవు, సహస్రీశతఘంటుఁడవు, ఘంటా
 మాలావిభూషణుఁడవు, పాశీశంఘట్టఘంటుఁడవు, కిలాకిలప్రియుఁడవు,
 గృహవృక్షనికేతనుఁడవు, గర్భమాంసస్యగాలుఁడవు, తారకుఁడవు, త
 రుఁడవు, యజ్ఞుఁడవు, యజిని, హుతుఁడవు, ప్రహుతుఁడవు, యజ్ఞశా
 హుఁడవు, హవ్యుఁడవు, తవ్యుఁడవు, తపనుఁడవు, తుండుఁడవు, -తుం
 ద్యుఁడవు, తుండపతిని, అన్నదుఁడవు, అన్నపతిని, నానాఅన్నభోజిని,
 సహస్రీక్షుఁడవు, సహస్రచరణుఁడవు, సహస్రోద్యతశూలుఁడవు, సహ
 స్రాభరణుఁడవు, బాలానుచరగోపుత్సరిఁడవు, బాలలీలావిలాసుఁడవు,
 బాలవృద్ధుఁడవు, తుంబుఁడవు, క్షోభణుఁడవు, గంగాలులితకేశుఁడవు,
 ముంజకేశుఁడవు, మల్కర్జుతుష్టుఁడవు, త్రికర్మనిరతుఁడవు, సగ్నపా
 ణుఁడవు, చంపఁడవు, కృశుఁడవు, ఆస్ఫోటనుఁడవు, ధర్మాగ్రకామమో

క్షకభ్యకథనుడవు, సాంఖ్యుడవు, సాంఖ్యముఖ్యుడవు, సాంఖ్యయోగముఖుడవు, విరఘుడవు, రఘుడవు, చతుష్పఘుడవు, రఘుడవు, కృష్ణాజినోత్తరీయుడవు, హరికేశుడవు, త్ర్యంబకుడవు, అంబికాబాధుడవు, వ్యక్తుడవు, అవ్యక్తుడవు, వేదపు, కాముడవు, కామదుడవు, కామఘ్నుడవు, తృప్తాతృప్తవిచారివి, సర్వదయాసంపన్నుడవు, కల్పసంధ్యావిచారివి, మహాసత్వుడవు, మహాబాహుడవు, మహాబిలుడవు, మహామేఘధరప్రఖ్యుడవు, మహాకాలుడవు, మహాద్యుతివి, మేఘార్తుడవు, యుగార్తుడవు, చంద్రార్కపతివి, అన్నమపు, అన్నభోక్తపు, పక్ష్యభోజివి, పాననుడవు, అశలుడవు, జరాతుజుడవు, అండజమపు, స్పేదజమపు, ఉద్భిజమపు, దేవదేవేశుడవు, చతుర్విధభూతగ్రాముడవు, చూరాచరనృప్తు, పాతృహంతృప్రభృతినాముడవు, నీయాప్రత్యేకప్రత్యేకనామములచే నిన్ను నే నమస్కరించుచున్నాను. బ్రహ్మవాదులు నిన్నే పరబ్రహ్మ మని నిర్దేశింతురు. నీవు మనస్సునకు బరమజ్యోతివి, నీవే జ్యోతికి జ్యోతిస్స్వరూపుడవు. బ్రహ్మవాదులు నిన్ను హంస, వృక్ష, మధుకరప్రభృతినామములచే జెప్పుచుందురు. యజ్ఞేష్టకుడవు, శ్రేష్ఠకుడవునీవే. మును లీసమస్తనామములచే నిన్ను చిలుచుచుందురు. నిత్యమును నీవు వేదములచేతను ఉపనిషత్తులచేతను నుచ్చరింపఁబడుచున్నావు.

[బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర] లనువర్ణచతుష్టయము వారును, తక్కినహీనవర్ణములును, మేఘసంఘమును, విద్యుత్తులును, అశనిగర్జనమును, సంవత్సరములు, ఋతువులు, మాసములు, మాసార్థములు, యుగములు, సమేషములు, కృష్ణములు, నక్షత్రములు, గ్రహములు, బలములు మొదలగు నమస్తము నీవే. వృక్షములలోఁ గకుభము, గిరులలో హిమాలయము, మృగములలో వ్యాఘ్రము, పక్షుల

లోఁ దాక్ష్యము, భోగులలో ననంతము, సముద్రములలో క్షీరసము
 క్రమము, అంతరిక్షములలో ధనుర్వ్యతిరమము, ప్రహరణములలో వజ్రము,
 వ్రతము లన్నిటిలో సత్యవ్రతమును నీవు. మఱియు, ఇచ్చ, ద్వేష
 ము, రాగము, మోహము, క్షయము, అశుభము, వ్యవసాయము, ధృతి,
 లోభము, కామము, క్రోధము, దయము, అజయము మొదలగునను
 స్తమును నీవు. శరీ, గది, ఖట్వాంగి, శరాసని, ఛేత్త, కేత్త, ప్రహర్త,
 మంత్ర, నేత, సనాతనుడు మొదలగునామము లన్నియు నీవే. దశ
 వక్షిణాన్వితధాన్యాకామములు నీవు. సముద్రములు, సరోవరము
 లు, గంగ, పర్వతములు, శరీరములు, లతలు, వల్లులు, తృణములు,
 ఓషధులు, పశువులు, మృగములు, పక్షులు, పుష్పఫలప్రవహము
 లు, వేదశాస్త్రములు, వానియంతయు, గాయత్రి, ప్రాణవము, లోహిత
 ము, హరితము, నీలము, కృష్ణము, వీతము, సితము, కదుపు, కపిల
 ము, కపిలము, మేచకము, సవర్ణము, అవర్ణము, కర్త, హర్త, ఇం
 ద్రుడు, యముడు, వరుణుడు, ధనదుడు, అనిలుడు, ఉపప్లవు
 డు, భానుడు, స్వర్ణానుడు, శిష్యుడు, హోత, త్రిసాపర్ణుడు మొద
 లగు సమస్తము నీవే. నీవే యజుర్వేదములకు శత్రుక్షీయము, పవిత్ర
 ములకు బవిత్రము, మంగళములకు మంగళము. నీవు కొండవృక్షమైన
 తుమ్మిది, అఖిలజీవములకు ముద్గమపు, నీవు సర్వ రజస్తమములును,
 బ్రతిపత్నీవిని. ప్రాణము, అపానము, సమానము, ఉదానము, వ్యా
 నము, ఉన్మేషము, నిమేషము, క్షుతము, జృంభితము, నీనకలము
 నీనామములే. నీవు లోహితాంతర్గత దృష్టివి, మహావక్త్రుడు, పు
 ష్పహోదరుడు, శుచిరోముడు, హరిశ్మశ్మిడు, ఉద్ధ్వకేశుడు,
 చలాశలుడు, గీతవాదిత్రస్యత్యజుడు, గీతవాదిత్రీప్రియుడు, మ
 త్యము, జాలము, జలౌకము, కాలకేళి, అకాలము, వికాలము,
 మహాకాలము, కాలము, సృత్యము, సృత్యకర్త, యజ్ఞము, యజ్ఞ

భయంకరుడు, సంవర్తకుడు, అంశకుడు, సంవర్తకుడు, బలాహకుడు, ఘంటాఘంటి, మహాఘంటి, చతి, మాలి, మాతలి, బ్రహ్మ, కాలి, యముడు, అగ్నులకు దండి, ముండి, తిమ్ముండి, చతుర్ద్యగములు, చతుర్వేదములు, చతుర్వోత, ప్రవర్తకుడు, చతురాశ్రమనేత, చతుర్వర్ణప్రతిస్థాత, నిత్యలక్ష్యప్రియుడు, మూర్తిమంతుడు, గణాధ్యక్షుడు, గణపతి, తక్తమాల్యుడు, రక్తవస్త్రధారి, గిరికుడు, గైరికుడు, శిల్పి, శిల్పిశ్రేష్ఠుడు, సప్తశిల్పప్రవర్తకుడు, భగవేత్తాంకుశుడు, పూషాదంతవినాశకుడు, సావహస్వధావవట్కారుడు, నన్నియు నీవు. నీకు మరల మరల సమస్కారములు. గాఢశీతము, గుహ్యతపము, తారకము, తారకామయము, ధాత, విధాత, పృథ్వీధాత, బ్రహ్మ, తపస్సు, సత్యము, వ్రతచర్య, ఋజుత్వము, భూతాత్మ, భూతకార్యము, భూతము, భూతభవ్యము, భవోద్భవము, భూర్భవస్వరూపము, ఋతము, ధ్రువము, దంభము, మహేశ్వరుడు, దీక్షితుడు, అదీక్షితుడు, కాంతుడు, దుర్దాంతుడు, శాస్త్రశంఖపుడు, చంద్రావర్త, యుగావర్త, సంవర్త, సంప్రసాదకులు, చిందువు, కాముడు, అణువు, స్థూలము, కణ్ణికారసౌజప్రియుడు, చండిముఖుడు, భీమముఖుడు, సుముఖుడు, దుర్ముఖుడు, హిరణ్యగర్భుడు, శకుని, మహాశిరగవతి, విరాటస్వరూపుడు, అధర్మహంత, మహాదేవుడు, వందనధారి, గణోత్కటుడు, గోపర్థుడు, గోప్రతారకుడు, గోవృషేశ్వర, వాహనుడు, త్రైలోక్యగోప్త, గోవిందుడు, గోమాన్ధము, మార్గము, స్థిరము, శ్రేష్ఠము, స్థానికుడు, విరోధుడు, రోధుడు/ మర్షావరణుడు, మర్షిషహుడు, దుస్సహుడు, దురతిక్రముడు, దుర్ధర్ముడు, దుష్ప్రకాశుడు, దుర్దర్శుడు, దుర్దయుడు, జయస్వకూపుడు, శకాంకుడు, అగ్ని, శీతము, ఉష్ణము, యుధ, తృష్ణ, జర, అమాయము, అభి,

వ్యాధి, అధినాశకుడు, అధినిష్ఠారకుడు, నమూనాము, అసమూహము, హంత, సనాతనుడు, శిఖండి, పుండరీకాక్షుడు, పుండరీకవననివాసి, త్ర్యంబకుడు, దండధారి, ఉగ్రదంష్ట్రుడు, కులాంతకుడు, సురశ్రేష్ఠుడు, సోమపుడు, మరుత్పతి, అమృతాశి, జగన్నాథుడు, దేవదేవుడు, గణేశుడు, విమాన్నిపాయ, సోమపాయ, క్షీరపాయ, అజ్యపాయ, మధుపు, మధువము, బ్రహ్మవంతుడు, ఘృతచ్యుతుడు, సర్వలోకభోక్త, సర్వలోకపితామహుడు, హిరణ్యరేతుడు, అద్వితీయపురుషుడు, స్త్రీ, నపుంసకుడు, బాలకుడు, యువకుడు, జ్యేష్ఠదంష్ట్రుడు, విశ్వకృత్తు, అంతేగిరి, విశ్వకర్త, ధాత, వరేణ్యుడు, అన్నియునీవు. విశ్వకర్తలు నీకుఁ బ్రాణతులై నిన్నుఁ బూజించుచున్నారు. సూర్యచంద్రులు నీచతువులు, నీవు అగ్నివి, వ్రపితామహుడవు. సరిసర్వతి నీవాక్కు, దివారాత్రములు నీరూపాంతరములు. నీవు నిమేషోన్మేషకర్తవు. బ్రహ్మ, గోవిందుడు, ప్రాచీనఋషులు నీతత్వ మెట్టిదో గ్రహింపఁజాలరు. నీవు శతనవాస్రపురుషరూపమున వ్యాపించి యనంతతపోరూపమున విరాజిల్లుచున్నావు. జితశ్వాసుడవు, జితేంద్రియుడవు. నత్వనిష్ఠుడవు. యోగమార్గరతు లేజ్యోతిస్వరూపమును జూచుచున్నారో, ఆయోగాత్ముడవు నీవే, నీకు సమస్కారము. అవ్యక్తములు దర్శనాతీతములు నగు నీమూర్తు లేవి గలవో వానిచే నన్నుఁ బుత్రినివలెఁ బ్రతిపాలింపుము. ఓపాపతేశశూన్యా ! నేను నీకు రక్షణీయుడను, నన్ను రక్షింపుము. నీకు సమస్కరించుచున్నాను. నీవు భక్తపత్నలుడైన భగవానుడవు, నేను నీకు నిత్యభక్తుడను. నీవు జటివి, వండివి, లంబోదరుడవు, క్రతురూపుడవు, దీర్ఘజిహ్వుడవు, మహాదంష్ట్రుడవు, రుద్రాత్ముడవు, నీకు నేను సమస్కరించుచున్నాను. ఎవ్వనికేపాశములయందు మేఘబృందము, ఎవ్వనివద్యాంగ్గసం

ఘటయందు నదీసమూహము, ఎవ్వనికుట్టితో సాగరనిచయమును గలిగి యుండెనో, ఆతోయూత్మకుండగు నీకు నేను నమస్కరించుచున్నాను. యుగాంతకాలమున సర్వభూతభక్షకుడై జలమధ్యమునం దెవ్వఁడు పవ్వళించియున్నాడో, ఆయంబుకాయని నీవే, అట్టినిన్ను నేను శరణొందుచున్నాను. రాహుచదనమునఁ బ్రవేశించి రాత్రియం దెవ్వఁడు సోకుచానమునేయుచుండెనో, సూర్యుని గ్రాసముచేయుకాలమునం దెవ్వఁడు తనలేజముచే రాహుని రక్షించుచున్నాడో, వాడే నీవు, నీకు నే నమస్కరించుచున్నాను. ఎవ్వఁడు పతితగర్భరక్షకుఁడును, స్వాహాస్వధాన్వరూపుఁడును, ఎవ్వఁడు అంగుష్ఠమాత్రపురుషశరీరుడై సర్వదేహములయందు విరాజిల్లుచున్నాడో, ఆతఁడు సతతము నన్ను రక్షించుఁగాక ! నాకు నన్నిహితుఁ డగుఁగాక ! ఈనదీనిచయము, సాగరసమూహము, పర్వతప్రకరము, గుహానివహము, వృక్షమూలములు, గోష్ఠములు, కాంతారగహనములు, చతుష్పథములు, రథాచతర్పరములు, సభాసమూహములు, హస్తీశాలలు, రథశాలలు, అశ్వశాలలు, జీర్ణోద్యానములు, జీర్ణవాటికలు, భూతపంచకము, విజ్ఞాండలము, దిక్పాతములు సకలము, చంద్రసూర్యాంతరములు, చంద్రసూర్యరశ్మికాలములు, రసాతలము, తదూర్ధ్వప్రదేశములు మున్నగువానియందు వాసముచేయుచు రాకపోకలు జరుపుచుండువాఁడెవ్వఁడో, వానికి సర్వదా నేను పదేపదే నమస్కరించుచున్నాను. ఓ దేవా ! నీవు నాయెడలఁ బ్రసన్నుడవు గమ్ము. నాహృదయము నాబుద్ధి నీయందే తవిలియున్నవి." ఇట్లు మహాదేవుని వేణరాజు స్తవ మొనరించెను.

—♦ బ్రహ్మాదికృతశివస్తోత్రము. ♦—

సనత్కుమారుడు చెప్పచున్నాడు—వేణు డిట్లు స్తవమున
లింపగాఁ ద్రిలోకపతియు వాగ్విదుఁడు నైన శివుఁడు సాంత్యసవాక్య
ముల నిట్లు పలికెను. రాజా! నీస్తవమునకు నేను సంతృప్తుఁడ నైతిని.
అధిక మెందులకు? నీవిక్కడ నాసమీపముననే వాసముచేయఁగలవు.
ఇచ్చట బహుకాలము వాసముచేసి తరువాత నాశరీరమునం దుత్ప
న్నుడవై నీవు సురవినాశివై అంధకాసురుఁ డనునామంబునఁ బ్రఖ్యా
తుఁడ వయ్యెదవు. హిరణ్యాక్షుని గృహంబున నీవు జన్మించి దినదిన
ప్రవర్ధమానుండవు కాఁగలవు. పూర్వజన్మమునందలి వేదవిందాజనిత
మైన భీష్మదోషఫలముచే, నీకెట్టియసుండన్న మెత్తవలసివచ్చెను. జగ
న్మాతకొఱకు నీ వెప్పు డభిలషించెదవో, అప్పుడు శూలప్రహారముచే
నేను నిన్ను నిహతుఁ గావించి యిచ్చటనే కూల్పెనను. ఆసమయ
మున నీవు సర్వసావవిముక్తుడవై భక్తిభరముచే నన్ను దర్శింపఁ
గలవు. అదన్యఫలముగా నీవు భృంగిరిటి యనుపేర విఖ్యాతగణాధి
పతిని గాఁగలవు. అప్పుడు నీవు నిత్యము నాసన్నిధానమునందే యుం
డఁగలవు. తరువాత నీవు సిద్ధి నొందఁగలవు.

వేణురాజకృతమైన యీస్తోత్రము నెవ్వరు కీర్తించుచున్నారో,
యెవ్వ రాకర్ణించుచున్నారో వారి కెట్టియమంగళమును ఘటిల్లదు.
ప్రపంచములో వారు దీర్ఘాయువులై యుండఁగలరు. సకలదేవతలలో
శివుఁడు విశిష్టుఁడైనట్లే స్తవసమూహము లన్నిటిలో వేణుఁడుచేసిన
యీస్తవము గరిష్ఠమైనది. ఎవ్వరు యశమును, రాజ్యమును, సుఖ
మును, ఐశ్వర్యమును, ధనమును, సన్మానమును గోరుచున్నారో,
వారు భక్తితో నీస్తవమును ముఖ్యముగా విసదగును. విశేషించి
విద్యార్థు లీస్తవమును బ్రాయశ్చిములతో విసవలయును. ఈస్తవము

వివిధవారు, వ్యాధిగ్రస్తులు, దుఃఖితులు, దరిద్రులు, శాశ్వతములు, శాశ్వతవిద్యుతులు నైనను వారు మహాభయములనుండి విముక్తులగుచున్నారు. మఱియు నీదేహమునందే వర్ణశ్రేష్ఠతను బొందుచున్నారు. అట్టివారు తేజోయశములు గలవారై నిష్కాపదేహముచే బ్రకాశింపగలరు. ఏగృహమునం దీస్తవము పఠింపఁబడునో ఆగృహమునందు రాక్షస, పిశాచ, వినాయకప్రభృతు లేవఘ్నములును గలిగింపఁజాలరు. భర్త యనుమతిగొని యేస్త్రీ యీస్తవము నాలకించుచున్నచో, ఆస్త్రీ పుట్టింట నుత్తింటఁగూడ దేవివలె సన్మానింపఁబడగలదు. ఏనరుఁడు సమాహితచిత్తముతోఁ బ్రతిదినము నీదివ్యస్తోత్రమును శ్రవణముచేయుచున్నాఁడో, ఆనరుని సకలకార్యములును సఫలములగును. ఈస్తవమును బఠించినమానవులకు మఁస్సులోని తలంపులన్నియు నెఱవేలును. నోటితోఁ జెప్పినమాట లన్నియు సమకూరును. ఇదిగాక మనోవాక్కాయములచే జేసినసకలపాపములు నిర్మూలితము లగును.

అనంతరము మహాదేవుఁడు వేణునిం గాంచి, “వేణరాజా ! నీకు శుభ మగుఁగాక. నీ కేమి పరము కావలయునో కోరుము” అని యెను. వేణుఁ డిట్లువల్కెను—స్వామీ ! నే నీలింగమాహాత్యముచే తిను, లింగదర్శనముచేతను, భవద్దర్శనముచేతను సర్వపాపముక్తుఁడనైతిని. ఓదేవేశా ! నీవు సంతుష్టుఁడవైనచో, మఱియు నేను నీపరదానమునకు యోగ్యుఁడ నని నీదివ్యచిత్తమున కెక్కినచో నోశంకరా ! దేవధనము నవహరించినదోషముచే గుక్కజంఘము నెత్తినయీపురుషునియెడలఁ బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము. ఓభగవానుఁడా ! నే నీసరోవరములో నవగాహన మొనరింపనమకట్టినప్పుడు మొట్టమొదట దేవతలు నన్ను నిశ్లేధించిరి ; కాని యీకుక్కురము నాకు విశేషోపకారమును

జేసియున్నది. అందుకొఱకే దీనియెడల నిన్నుఁ బ్రసన్నుఁడవు గమ్మని కోరుచున్నాను.” అని వేణుఁడు పార్థివఁగా శంకరుఁ డాలకించి సం తోషముతో నిట్లు చెప్పెను. “నిశ్చయముగా నీకుక్కురముకూడఁ బాపవిముక్తి నొందఁగలడు. నాయనుగ్రహముచే నిది శివలోకప్రాప్తిఁ గాంచును. ఈనాస్తవము వినుటవలన నెవ్వరై ననుసరియే సర్వపాప నిర్ముక్తు లగుదురు. ఓమహీపతీ! కురుక్షేత్రమాహాత్యము, లేక యీనరోవరమాహాత్యము, లేక మదీయలింగోత్పత్తివృత్తాంతము నివి యన్నియు శాకర్ణించుటవలన పాపవిమోచనము తప్ప దని యెఱుంగుము.”

అనిచెప్పి ననత్కుమారుఁడు మరలఁ జెప్పుచున్నాఁడు—భగవానుడైన శంకరుఁ డిట్లు చెప్పి యవ్వడాజనమధ్యమునుండియే యంతర్హితఁ డయ్యెను. అప్పు డాకుక్కురము పూర్వజన్మస్ఫురణము గలిగినదై తక్షణమే దివ్యరూపమును ధరించి రాజునన్నిధికి వచ్చినిలిచెను. రాజైన వేణుతనయుఁ డప్పుడు స్నానముచేసి తండ్రిని దర్శింపఁగోరి తండ్రికుటీతమునకు వచ్చెను. కాని తండ్రికుటీరము శూన్యమైయుండెను. అతనిలోగగ్గింపఁజై నశృంగి యాతని కగపడలేడు. వేణునందనుఁడు శోకాతులఁడై పోయెను. ఆసమయమునం దాతనితండ్రి యైన వేణు డత్యంతహస్తోత్కర్షణఁడై యచ్చటి కరుడెంచి కుమారున కిట్లని మొను—వత్సా! నీవే సత్పుత్రుఁడవు. నీసహాయముచే నేను నేఁడు సరకార్ణవమునుండి యధ్ధరింపఁబడితిని. నీవు నన్నుఁ బ్రీతిదీనమును పనేకతీర్థజలములచే నభిషిక్తునిఁ గావించుచు వచ్చితివి. ఆపుణ్యము చేతఁ బరమదేవుడైన స్థానియనుగ్రహము నాతనిదర్శనమును బొంది నేనిప్పుడు పాపవిముక్తుఁడ నైతిని, ఇంక న్నర్గమునందలి శివలోకమున కేగఁగలను.” ఇట్లు చెప్పి వేణుఁ డక్కడ నొకమహేశ్వరింగమును

బ్రతిష్ఠగావించెను. పుత్రునివలనఁ దరించినవాడై యాస్థానతీర్థము నందే సిద్ధి నొందెను. స్థానతీర్థమాహాత్యముచేఁ గుక్కురముఁగూడఁ బరమసిద్ధి లభించినదై సకలపాపములనుండి విడివడి భవమందిరమున కేఁగెను. నృపతియైన వేణతనయుఁడు పితృఋణవిముక్తుడై వసుంధర ను బరిపాలించుచుఁ బుత్రీవంతుడై నియతధర్మములను యజ్ఞానుష్ఠానములను నెఱపుచు, విప్రవర్గములకు వివిధకామ్యవస్తువుల నొసఁగుచు నానావిధభోగ్యవస్తువుల నుపభోగించుచు, సుహృద్వర్గమునకు ధనవితరణ మొనరింపుచు, బత్నిని బరితృప్తి నొందించుచు నిల్లుండి తరువాతఁ బుత్రునకు రాజ్యాభిషేకము గావించి కురుక్షేత్రమున కేఁగెను. అట్లాతఁ డచ్చటి కేగి కఠోరతపశ్చర్యచే శంకరునిఁ బూజించి స్వచ్ఛంద మరణముచేఁ బరమపదమున కేఁగెను. ఇట్టిస్థానతీర్థమాహాత్యకథ నెవ్వ రాకర్ణించుచున్నారో వారికి సర్వపాపములు డయమగుచున్నది. వారు పరమగతిలాభము నొందుచున్నారు.

—♦ చతుర్ముఖకృతశివస్తవము. ♦—

పిమ్మట మార్కండేయుఁడు సనత్కుమారునిఁగాంచి యిట్లని యెను—“ఓయనఘా ! చతుర్ముఖములయుఁ, బృథివీపతులయు నుత్పత్తివార్త వినిఁగోరుచున్నాను.” సనత్కుమారుఁడు చెప్పచున్నాఁడు— “ఓపాపరహితుఁడా ! పద్మజుడైన బ్రహ్మ సృష్టిత్వాచారమునం దభిలాష గలిగి, యేమేమి కావించెనో, అది యంతయు నీకడ వివరించి చెప్పెద నాకర్ణింపుము. భగవంతుడైన పితౄఋణుఁడు తా నావిరభివించి చరాచరమైనభూతజాలమును సృష్టించెను. తరువాత మరల సృష్టికొఱకుఁ జింతింపఁగా నొకమనోహరురాలైన కన్య యుత్పన్న యయ్యెను. ఆకన్యయాకారము నీలోత్పలనిభమైన శ్యామవర్ణము, కటి

తటము సూక్ష్మము, నయనద్వయము పరమసుందరము. బ్రహ్మ యా మనోజ్ఞమూర్తి యైనలలనను గాంచి సంభోగింప నభిలషించెను. ఆమ హావాపఫలముచేతనే బ్రహ్మశిరము విర్ణీమయ్యెను. ఆతఁడు శీర్ణమ స్థకుడై విశ్వవిఖ్యాతమైన సన్నిహితీతీర్థమున కేగెను. ఈతీర్థము పాశాహరమును, బరమపవిత్రమును. బ్రహ్మ ఋషిర్ధనీవితమైన పవిత్రాస్థానతీర్థమున కేగి, సరస్వతి కుర్చీతీర్థమున నొకశివలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. తరువాత నాతఁడు మనోహరధూపగంధాదులచే బూజించుచు బ్రతిదినము రుద్రసూక్తమును బఠించుచు రుద్రాగ్రీ నర్చింపజూచెను. ఈవిధముగా నాతఁడు భక్తితో శివపూజాసరితుడై యుండఁగా భగవంతుడైన నీలలోహితుఁడు స్వయముగా నక్కడకు వేంచేసెను. ఆయన యల్లరుడెంచుటఁ జూచి లోకపితామహుడైన బ్రహ్మభూతలమున కొఱిగి శిరసానమస్కారములు గావించి యాతని నిల్లుస్తాత్రము చేయఁజూచెను— “ఓభూతభవిషద్వర్తమానముల కాశ్రయమైన మహాదేవా! నీకు నమస్కారము. నీవు స్తతినీత్యుండవు, త్రిలోకపాలకుండవు, పవిత్రదేహుండవు, సర్వపాపహర్తవు, చరాచరగుఁడుండవు, గుహ్యపదార్థకువు, మఱియు గుహ్యపదార్థప్రకాశకుండవు. నీవు భైషజ్యప్రయోగముచే నకలరోగవినాశము గావించువు. శారవాజినముచే నీశరీర మావృతమై యున్నది. నీవు వీతశోకుండవు. నీకనంఖ్యనమస్కారములు. వారికల్లోలనంత్రోభమును, మహాబుద్ధివిఘటనమును నీవే. నీనామము జపించువారికిఁ బునరుత్పత్తిదోషము కలుగదు. నీవు నిత్యుండవు, ద్రిలోకధ్వంసివి, శంకరుండవు, అపరీమేయుండవు, వ్యాధివిఘాతకుండవు, పరుండవు, అపరిమేయుండవు, సర్వభూతప్రియుండవు, యోగేశ్వరుండవు, దేవదేవుండవు, సర్వపాపహరుండవు, స్థానాండవు, ప్రసిద్ధుండవు, సిద్ధపదితోషకుండవు, భూతసంసారదుర్గుండవు, విశ్వ

రూపుడవు, ఫణింద్రగీఠమహిముండవు, ఫణింద్రాంగదధరుడవు, ఫణింద్రవరహరుడవు, మతీయు ధాన్యుడు, నీకు నేను మాటిమాటికి నమస్కారము లొనరించుచున్నాను.”

బ్రహ్మ యిట్లు శ్రోత్రముచేయఁగా జేవడేవుడైన శంకరుఁడతని కిట్లనియెను. “ భవితవ్యమునుగూర్చి శోకించుట యెప్పుడును గర్తవ్యముగాదు. పూర్వము పరాహళ్యమందు నీమర్తకము నాజే నపహరింపఁబడియున్నది, అది యిప్పుడు చతుర్ముఖమై యున్నది. అది యెప్పుడును జెడనిది. ఈసన్నిహితీర్థమునందు నీవు మదీయలింగప్రతిష్ఠగావించి సర్వకాపవముక్తుడనై సృష్టివాంఛచే నీవు నన్ను జేరే పించితివి, అందుచే నేను నీచెప్పినట్లు భూతవర్గమునకు దృష్టిగోచరుడనైతిని. ఈసన్నిహితీర్థమునందు నేను దీర్ఘకాలము తపోనిమగ్నుడనై యుండుటచే నీవు నాకొఱకు బహుదినములు పోలిపించి, సర్వభూతములకు సృష్టికర్తనుగా నీవు నన్ను సంకల్పించితివి, అప్పుడు నేను దదవస్థయు జలమగ్నమై యున్న మదీయలింగమును జూచి—అగ్రిజన్మలైనవా రెవ్వరు లేనిచో నేను సృష్టికార్యమును బూర్ణము గావించెద ననిచెప్పియుంటిని. నీవండుల కిట్లంటివి—“ నీకంటె నగ్రిజన్మలైనవా రెవ్వరు లేరు. ఈస్థానిలింగము వివక్షమై జలమగ్నమై యున్నది. అందుచే నీవే నాకు హితమొనరింపుము” అని.

తుద కాభగవానుడే దక్షుఁడుమొదలగు ప్రజాపతులనున్వేషించెను. వారే యీచతుర్విధభూతసంచయమును సృష్టించిరి. ఓబ్రహ్మ! సృష్టింపఁబడినవెంటనే యాప్రజాసమూహ మంతయు నాకలిగొని యాకస్మికముగాఁ బ్రజాపతులను భక్షించుటకుఁ బయకృతిడఁ జొచ్చెను. ప్రజాపతులన్న డాత్మరక్షణము గోరిపితామహుని శరణుచొచ్చిరి, వారప్పుడు పితామహునిఁ బ్రజావర్గమునకు - మహావృ

శ్చులను నిర్దేశింపు మని ప్రార్థించిరి. తరువాత స్థావరములకు భూమి
యే యన్నముగను, జంగమములకు మహావధులును—బలవత్ప్రా
ణులకు కుర్బలప్రాణులును భక్ష్యములుగను నిర్దేశింపఁబడెను. అప్పు
డు ప్రజాగణము తమతమ నిర్దిష్టభాద్యములను బొంది మరలఁ దమ
తమనెలవులకు వెడలిపోయెను. అందువలనఁ బ్రజావర్గమువరస్పరప్రీ
తితో వర్ధిల్లుజొచ్చెను, సకలభూతములు నిల్లు వర్ధిల్లుచుండుటఁజూచి
తోకగురుఁడనైన నీవు పరితుష్టుడవు కాఁగానే, అప్పుడు నేను జలము
లనుండి లేచి ప్రజాగణమును జూడఁగంటిని. అనంతరము నాతేజము
చేత విభింపఁబడిన యాప్రజాపుంజమును జూచి నే నత్యంతకుపితుఁ
డనై నాలింగము నూడఁబెట్టికి పాతిపెట్టితిని. అట్లు నిక్షేపింపఁబడిన
యీలింగము సరోవరమధ్యమునం దూర్ధ్వముగా విరాజిల్లుచుండెను.
ఆప్పటినుండియు నీలింగము జగత్తునందు స్థాననామముతోఁ బ్రసిద్ధి
నొందుచున్నది. ఈలింగము నొక్కమాటు దర్శించినంతమాత్రము
ననే మానవులు సకలపాపములనుండి నిర్ముక్తులై పునరావృత్తిరహిత
మైన పరమపదము నొందుచున్నారు. కృష్ణాష్టమీదినమునందు సమా
హితచిత్తులైయెవరీతీర్థమునందు వసించుచుందురో వారికిఁ దెలియకచే
సినపాపము లన్నియు నిర్మూలములై పోవుచున్నవి ” భగవంతుడైన
దేవదేవుఁ డిట్లు చెప్పి తత్త్వణమే యంతర్హితుఁ డయ్యెను. తరువాత
బ్రహ్మాయుఁ బాపములచే విడువఁబడిన విశుద్ధదేహము గలవాఁడై
శతుర్ముఖదేవు నర్పించి, సరోవరములో దేవదేవునిలింగము లనేకములు
సృష్టించెను. వానిలో మొదటిది బ్రహ్మసరోవరము, అది పవిత్రము
ను ఘోరిపార్శ్వమునఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినదియు నై యున్నది. రెండవది
బ్రహ్మసదనము, అది నిజాశ్రమమునందే విహితమై యున్నది. దానికిఁ
బూర్వదిశ యండుఁ దృతీయలింగము ప్రతిష్ఠితమైనది. నాలుగవది మైన

బ్రహ్మలింగము సరస్వతీతటమునందే స్థాపింపఁబడినది. ఈవకమవని త్రలింగము లన్నిటిని బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠించెను. ఎవ్వ రుపవాసముండి యీసమస్తలింగములను దర్శించుచుందురో, వారికిఁ బరమగతి ప్రాప్తిం చును. కృతయుగమునందు హరిపార్శ్వమును, త్రేతాయుగమునందు బ్రహ్మకృమమును, ద్వాపరమునందు దానికిఁ బూర్వదిక్కును స్థాన ములు. కలియుగమున సరస్వతీతటము ప్రశస్తము. శక్తియుక్తత్తులై యెవ్వ రీసకలపవిత్రస్థానములను దర్శించి పూజింతురో, వారికి సకల పాపనిర్మూక్తియుఁ బరమపదప్రాప్తియు లభించును. సృష్టిప్రారంభకా లమునందు పితౄమహుఁడు స్వయముగా సరస్వతీనది యుత్తరతీరమున మహేశ్వరునిఁ బూజించెను. అందుచే నాతఁ డచ్చటఁ జతుర్ముఖనా మమున విఖ్యాతుఁ డయ్యెను. నరులు జితేంద్రియులై యుపవసించి ప్రయత్నముతో నాతనిఁ బూజించినచో, వా రొనరించిన చేయకాని పాపము లన్నియు నిర్మూలము లగుట నిశ్చయము. అనంతరము త్రే తాయుగమునందు స్థానిదేవునిసమీపమునఁ జతుర్ముఖనామమున మఱి యొకమహాలింగము పూజింపఁబడెను. శ్రీధతో ఆలింగము నుద్దేశించి నమస్కరించినను సర్వపాపనిర్మూలమగుదురు. ఈలింగమునకు సన్ని కటమునందు లీలాశంకరసంభూతమైన భానుశంకరలింగము విరాజిల్లు చున్నది. తరువాత ద్వాపరయుగమునందుఁ దనయాశ్రమమునందే యున్న శంకరుని శ్రీధతో నర్పించినయెడల వర్ణసంకరసంజనితములైన రాజసభావము లన్నియు విమోచనము లగును. కృష్ణచతుర్దశీదిన మున మాసపులు తత్పూజ గావించినచో, అభివ్యభివృద్ధినితమైన సకలపాపములనుండియు విముక్తు లగుదురు. కలికాలమునందు మాస పులు పసిష్టాశ్రమమునకుండి చతుర్ముఖుని స్థాపించినచో ముఖ్యసీద్ధి నొందుటకు సమర్థులగుదురు. ఆఘలమునందెవ్వరైన జితేంద్రియు

లును, నియతాహారులును, శ్రద్ధాయతులునై మహాదేవునిఁ బూజించినచో, వారికిఁ బరమగతి లభించును. నే నిదే నీవడ్డ స్థానులీర్థహాహార్యమును గీర్తించితిని. దీని నాకర్ణించినమానవులు సకలపాపనిర్ముక్తు లగుదురు.

—♦ కురుక్షేత్రమాహాత్మ్యము ♦—

అసంతరము సనత్కుమారుఁ డిట్లు చెప్పం దొడంగెను—“తరువాత మహాదేవుఁ డాతీర్థశ్రేష్ఠమును జూచి—నీ నిట్లు సమ్మిళితభావముతోఁ బ్రవహించుచున్న హేతువుచేత భూమిలో నీకుఁ బృథూదకమనునామము గలిగి ప్రధానతీర్థముగాఁ బరిగణింపబడఁగలవు” అని చెప్పెను. నారాయణుడు దేవతలతో నిట్లు చెప్పెను—“ఓదేవతలారా! మహేశ్వరునిచే నీపృథూదకతీర్థము పవిత్రమును బాహుళ్యవిదానము నయ్యెను. అందుచే మీ రామహాతీర్థమున కేగవలయును. అక్కడ కేగి యీతీర్థశ్రేష్ఠమును మీ రెట్లు ప్రార్థన మొనరింపవలయునో, యది యాకర్షింపుడు. సూర్యచంద్రులును, బృహస్పరియు మృగశిర్షానక్షత్రమునం దెప్పు దుండురో, అప్పు డీతీర్థము ‘అక్షయా’ నామముతో నభిహితమగును. ఓనుకవరులారా! ప్రాచీనతస్వతి యెప్పుడు ప్రవాహిత యగునో, అప్పుడు మీ రచ్చటి కేగి భక్తిభావముతో శ్రద్ధానుష్ఠానముతోఁ బితృపుత్రుల నాశాధింపుడు. ఈరీతిగా భగవంతుఁడైన ముతారి యనేకవిషయములను జెప్పెను. అది విని యింద్రప్రముఖులైన దేవతలు కురుక్షేత్రమునందలి పుణ్యతీర్థమైన పృథూదకమున కేగిరి. అక్కడ కేగి వారు స్నానముచేసి తరువాత బృహస్పతినిఁ జూచి—భగవానుడా! నీచే మృగశిర్షానక్షత్రమును బాహుళ్యమైన పుణ్యతిథిగాఁ బరిగణింపఁబడినది. ఇచ్చట మీరు వసించియు

న్నారు. చంద్రసూర్యులు నిచ్చట విశాజిల్లుచున్నారు. అందుచే నతి విశిష్టకాల ముపస్థితమైనది. ఓగురూ! ఈదేవకార్య మిప్పుడు నీయధీనమై యున్నది. కేవలము నీవే దీనిని సంపాదించవగును” అని పలికిరి. దేవతలకు సురాచార్యుఁడు మగల నిల్లనియెను. “ఓదేవతలారా! నేను వర్షాధిపతిని గాఁగల్గినచో మృగశీర్హానక్షత్రమునందు గమనము చేయవచ్చును” దేవత లాతనిప్రార్థనమును సమర్థించిరి. అప్పుడు బృహస్పతి మృగశీర్హానక్షత్రమును బొందెను. క్రమముగా నాపాథ మానమృగశీర్హానక్షత్రమునందుఁ జంద్రతయతిథి ప్రవేశించెను. ఈతిథి యందుఁ బురందరుఁడు సంప్రీతుడై భక్తియుక్తుడై, హవిష్యభోజ నుడై పితృదేవతల నుద్దేశించి మధుమిశ్రములైన తిలపిండములను రాసముచేసెను. పితృదేవత లప్పుడు ప్రీతులైరి, మఱియు వారు తమ తనయైన మేనకను దెచ్చి దేవతల కర్పించిరి. దేవత లాకన్యను దెచ్చి హిమవంతున కిచ్చిరి. హిమాలయుఁడు దేవతలప్రసాదముచే మేనకను బొంది ప్రీతచిత్తుడై యామెతో నిచ్చానుసారముగా సుఖించుచుండెను. హిమవంతుఁడు పితృకన్యతో యధేష్టవిషయభోగము అనుభవించుచుఁ దృప్తుడై యామెగర్భమునందుఁ బరమరూపవతులైన మువ్వరు కన్యామణులను గాంచెను. ఈకన్యకాత్రయము యథా కాలమునందు దేవపత్నులైరి.

— { భిక్షురూపధారియైన శిత్రునకును, ఉమాదేవికిని }
జరిగిన సంభాషణము.

అనంతరము పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పదొడంగెను. మేనకగర్భము నగుగురూపవతులైన మువ్వరు కన్యలను, సునాభుఁ డనునొకపుత్రుఁడు నుద్భవించిరి. మహామునీ! మేనకప్రథమపుత్రికపేరు , కాగిణి

అమె రక్తాంగి, రక్తాక్షి, రక్తాంబరవిభూషిత. రెండవపుత్రికపేరు 'కుటిల' కుటిలశుభాంగియుఁ బద్మపత్రాక్షియు; అమె కేశసాళము నీలకుంబితము, అమె శ్వేతవర్ణమాల్యాంబరధారిణి. మేనకతృతీయపుత్రికనామము 'కాళి.' కాళి యాకృతి నీలాంబననిభము, వయనములు నీలేందీవరతుల్యములు. అమెరూపము ఉపమారీతము. అది యటుండనిమ్ము, ఈకన్యాశ్రీయము జన్మించినతరువాత ఆఱువత్సరములు నిండియు నిండనియప్పుడే తపస్సున కేగిరి. దేవత లవ్వ డాసామ్యాకృతిగల కుమారీశ్రీయమును దర్శించిరి. ఆదిత్యులును వసువులును వారిలో శశికరసన్నిభయై ప్రకాశించుచున్న తపస్విని యైనకుటిలను బ్రహ్మలోకమునకుఁ గొనిపోయిరి. వారట్లామెను బ్రహ్మలోకమునకుఁ గొనిపోయి బ్రహ్మలోక "ఓపితామహా ! ఈకన్య మహిషహంతయగు పుత్రునిఁ బ్రసవించఁగలదా ?" అని యడిగిరి. ఈమాటలు విని పితామహుఁ డిట్లనియెను— "ఈతపస్విని శంభునితేజమును ధరించుటకు సమర్థురాలు గాదు; ఈవరాంగిని దప్పక పరిత్యజింపుడు." ఈమాటలు విని కుటిల కుగ్రీధురాలై బ్రహ్మ కిట్లనియెను— భగవానుఁడా ! మర్ధరమైన శంభుతేజమును నే నెండుటకు ధరింపఁజాలను, అండుల కవశ్యముగాఁ బ్రీయత్నించెదను. ఓసత్తమా ! వినుము. నేను దీప్రతపస్సుచే జన్మాన్తను వారాధించి, యెట్లు హరునిమంత్రకము నవశతము గావించఁజాలుదునో, నిశ్చయముగా నట్లు చేసెదను. ఈనామాట ధ్రువము, సత్యము. "

ఇట్లు చెప్పి పులస్త్యుడు మరల నిట్లనియెను. "ఓమహామునీ ! కుటిలకాక్యములు విని సర్వవిధాతయు భగవంతుడునైన బ్రహ్మయొంతయుఁ గుగ్రీధుడై "ఓనీ ! పాపినీ, కుటిలా ! నీవు నామాటలను నహింపఁజాలకపోయిరివి. ఆయపరాధముచే నాశాపము నకు నిర్ణ

గృహలవై సర్వత్ర జలరూపమునఁ బరిణతి నొందుము. " అని శపిం
చెను. అంతట హిమాలయసందిని యైనకుటిల బ్రహ్మతో నిట్లభిశప్త
యై వేగవతియైన జలమయిమూర్తిని ధరించి బ్రహ్మలోకమునంతను
దడువఁజొచ్చెను. పితామహుఁ డాజలోచ్చాసనముయైన కుటిలను
జూచి, ఋగ్యజుస్సామబంధనములచే నామె నచ్చట దృఢముగా బం
ధించియుంచెను. అప్పుడు జలమయియైన గిరికుమారి నిక్కలబ్రహ్మ
లోకమును దడపుచు బ్రహ్మ బంధించిన బంధనములచే బ్రహ్మలోక
మునందే యాబద్ధయైయుండెను. తరువాత సురగణములు హిమాల
యకన్యయైన రాగిణి యను కాగవతిని గూడ బ్రహ్మలోకమువకుఁ
గొనిపోయి బ్రహ్మయెదుట వాపె నునిచిరి. బ్రహ్మ యామెనుగూడ
ననమర్థకా లని చెప్పి నిరాకరించెను. అప్పుడు రాగిణి క్రుద్ధుకాలై
యిట్లనియెను — " నే నిట్టితపస్సుచేసి యున్నానుగదా, మహిమహంత
యనుపేరొందుటకు నే నెందులకుఁ జగను ? " అప్పుడు బ్రహ్మ యామె
మగూడ శపించి యిట్లనియెను, " నీవునామాటమీటి, తేవలల పతిక్ర
మించుటకుఁ జూచితివి, అందుచే నీవు సంఖ్యాకాగముగాఁ జరిగిమిం
పుము. "

ఓమునిశ్రేష్ఠా ! బ్రహ్మకావముచేఁ దత్తుణమే యాకాగిణిసంఖ్య
యై ప్రకాశింపఁజొచ్చెను. బ్రహ్మ యాకైలసందినిదేహమును దృఢ
ముగాఁ గృత్తికాభాగముచేఁ బట్టియుంచెను. క్రమముగాఁ జవస్వీనియై
న మేనక యితి తెలిసికొనియెను. ఆమెకుమార్తెలిద్దఱు గలించిరి. అప్పు
డామె మూఁడవకూతురైన కాళిని తపస్సునుండి మరలించుటకుఁ దలఁ
చుకొని, ' ఉ-మా ' యనుచునామెను నివారించుటకుఁ బ్రియర్షించు
చుండెను. అప్పటినుండియు నాకన్య మాతృకృతమైన ' ఉమా ' నా
మముతోడనే ప్రసిద్ధ యయ్యెను. కన్యకుఁ గలిగిన యీ ' ఉమా ' :

నామము తంజీకిఁగూడఁ గల్గినోచరమయ్యెను. కాని 'తమ' మాత్రము తపస్సునుండి యించుకయు విముఖురాలు గాలేదు. ఆమెతపోవనము నేర్పజుచుకొనియెను. అనంతర మా యును యంతరంగములో శూలపాణియు, దేవదేవుడు నైన వృషధ్వజునిఁ జింతించుచుఁ గఠోర తపమున నిమగ్న యయ్యెను.

అంతట బ్రహ్మ దేవతలను జూచి—“ మీరు హిమవంతుని తృతీయకన్యవద్ద కేఁగి యాతపస్విని నిచ్చటికిఁ దీసికొని కావలయును ” అని చెప్పెను. బ్రహ్మ యనుజ్ఞచే దేవత లప్పుడు హిమాలయమున కేఁగి హిమవద్దుహితను దర్శించిరి. కాని వా రామెతేజమునకుఁ బరాజితులై యామెను సమీపింపజాలరైరి. ఇందుకొక ప్రధానదేశతలతోఁగూడ నప్పు డామెతేజముచేఁ బ్రతిహతుడై బ్రహ్మనన్నిధికి మరలి వచ్చి హిమవద్దుహితతేజఃప్రకర్షమునుగూర్చి యాతని తెఱిఁగించెను. బ్రహ్మ యది యంతయు విని యిట్లనియెను—“ ఆమెదేవి నిశ్చయముగా శంకరవల్లభ; కానిచో మీరు తేజస్వీలై యుంకియు నామెతేజమునందు నిస్తేజులై తోసివేయఁబడిరేల ! ఏమైన నేమి, ఇప్పుడు మీరు నిశ్చింతులై మీమీఠానముల కడుగుఁడు. తారకుఁడును మహిషాసురుఁడును ద్వంద్వలోనే నిహతులు కాఁగలరని మనస్సున జూచుకొనుఁడు. ”

బ్రహ్మ యిట్లు చెప్పఁగానే యింద్రాదిదేవతలు నిశ్చింతులై తమతమనెలవులకుఁ దత్క్షణమే వెడలిపోయిరి. ఇంక నిక్కడ కైలేశ్వరుడైన హిమవంతుఁడు భార్యాసమేతుడై వెడలితపోనిరతయై యున్న యామెను దవస్సునంకి మరలించి గృహమునకుఁ తెచ్చెను. మహామతి యైన దేవదేవుఁ డప్పుడు నికాళియమైన రాక్షసతము నవలంబించి మమేరువు మొదలగు మహాశైలములంకుఁ దిరుగుచుండెను.

ఇట్లు తిరుగుచు నొకప్పు డాతడు శైలశ్రేష్ఠమైన హిమాలయమునకు వచ్చెను. హిమవంతుఁ డాతనికి శ్రద్ధతో నర్చనాదీకములు గావించెను. ఆరాత్రి యాతఁ డక్కడనే వసించెను. మఱునాఁడు హిమవంతుఁ డాతని సమీపించి సంభ్రమముతో నిట్లనియెను. “ విభూ ! నీవు తపస్సాధనకొఱ కిచ్చటనే వసింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను ” గిరివతుఁ డిట్లు ప్రార్థింపఁగా విని హతుఁ డాతనిప్రార్థన మంగీకరించెను. ఆతఁ డప్పుడు తననిరాశ్రయవ్రతమును బరిత్యజించి యాశ్రమము నాశ్రయించి వసింపఁజొచ్చెను. దేవదేవుడైన శూలపాణి యిట్లాశ్రమస్థుఁడు కాఁగానే గిరినందిని యైన కాళి యొకమా అక్కడ కరుడెంచెను.

భగవంతుడైన హతుఁ డట్లరుదెంచిన యుమను జూచి తనప్రణయిని యైన సతీదేవి మరల జన్మించిన దని తెలిసికొని స్వాగతసంభాషణపురోవ్యకముగా నామెను బూజించి మరల యోగచక్రార్థతుఁ డయ్యెను. అప్పుడు వరాహోహయు భామినియు నైన కాళి కృతాంజలికరములతో నభ్యాగతయై సభగణముతో నాతనిపాదద్వయమునకు వందనము లాచరించెను. తరువాతఁ జాలసేవటివఱకు శంకరుఁడు గిరినందినిపై దృష్టి నిగుడ్చి యిట్లనెను. “ ఈపని యుక్తమైనది కాదు ” అని వెంటనే యాతఁ డంతర్హితుడై పోయెను. పార్వతి యప్పుడు హరుని యారూఢవాక్యమును విని యానందమును బొందిన దయ్యెను. తరువాత నామె మనోదుఃఖముచే దహ్యామానయై తండిదగ్గఱ కేగి యిట్లనియెను. తండ్రీ ! నేను తీవ్రతపస్సాచరించుటకు మహారణ్యమునకుఁ బోవలయును. అక్కడ కేగి పినాకపాణియు, దేవదేవుఁడు నైన శంకరు నారాధించుటే నాముఖ్యోద్దేశము ”—తండియైన హిమవంతుఁడు కూతుప్రస్తావమునకు సమ్మతించెను.

అప్పుడు పార్వతి : లలిత ' యనునామము ధరించుకొని హి
మాలయముయొక్క విశాలపాదదేశమునందు మహేశ్వరారాధనకొ
ఱకుఁ దన స్సాచరింపజొచ్చెను. అప్పు డామెనభీబృంధము తపస్విని
యైన యామెపరిచర్యకొఱకు నియుక్తు లైరి. ఫలమూలములు, సమి
త్కృశలు మొదలగువాని నన్నిటిని వారు సంపాదించిపెట్టుచుండిరి.
పార్వతి తనచిత్తవినోదనముకొఱకు మంటితో నొకశూలపాణియైన
కుద్రీమూర్తిని నిర్మించుకొని “ యిదియే యథార్థతేజస్వియైన నాశూ
లపాణి యగు ” నని చెప్పుచు నిత్యము నాకుద్రీమూర్తికిఁ బూజ లొ
నఱుచు, మాటిమాటికి నాతని దర్శించుచు నుండెను. తరువాతఁ
కార్వతిశ్రద్ధఁ జూచి తిరుపురారి సంతుష్టుఁ డయ్యెను. ఆతఁడు పలాశ
వంశము, ముంజమేఖల, యజ్ఞోపవీతము, ఛత్రము, మృగాజినము,
కమండలువు మొదలగునవి ధరించి, భస్మభూషితదేహుడై వటువేష
భారియై సకలాశ్రమములం దిరుగుచుఁ దుదకుఁ బార్వతియాశ్రమమున
కేఁగుదెంచెను. ఓనారవా ! అప్పుడు కాళి సభగణముతో సభ్యుత్థాన
ముచేసి, యభివాదనాదులచే నాతని సన్మానించి యథారీతినిజ్ఞాన
గావించెను—“ భిక్షూ ! నీ వెక్కడనుండి యుడుదెంచితివి, నీయాశ్రమ
మెక్కడ ? నీవెక్కడ కేఁగుచున్నావు ! అన్నియు సత్వరముగా నెఱింగిం
పుము ” అది విని యాతఁ డిట్లుత్తర మిచ్చెను—పూతవ్రతవైన యో
బాలికా ! నాయాశ్రమము కాశీధామమునఁగలదు. నేను దీర్ఘవర్యుటనము
గావించుచుఁ బృథూదకమున కేఁగఁగలను. ఉమ మరల నిట్లనియెను.
“ ఓభిక్షూ ! నీ విప్పు డేఁగఁదలంచుకొనిన పృథూదకమున కేఁగుటవలన
నెట్టిపున్నెము లభించును ? మఱియు మార్గమధ్యమునం దేయేతీర్థము
లలో స్నాన మాచరించితివి, వానివానిఫలము లెట్టివి ? ” భిక్షు విట్లు
నియెను—నే నన్నిటికంటెను ముండు ప్రయాగతీర్థమునందు స్నాన

ముచేసితిని; ఆతరువాత కుంజామ్ర, జయంత, చండికేశ్వర, బంధు
బృంద, కర్కంధ, కనఖల, సరస్వతీ, ఆస్తికుండ, భద్రా, త్రివిష్టవ,
కానట, కోటితీర్థ, తక్షకమొదలగుతీర్థము లన్నిటికి యథాక్రమముగా
నేగి స్నానములు గావించితిని; తరువాత నివృఢు నీయాశ్రమమున
వచ్చితిని; ఇచ్చట నీలో సంభాషించి తరువాత బృహదకమున కేగె
దను. అది యటుండ నిమ్మ, నే నివృఢు ని న్నమగుప్రశ్నలకుఁ గోపిం
పకుము. ఓకృశోదరీ ! నీవు తపస్సువలన దేహమును గృశింపఁజేయు
చున్నట్లగపడుచున్నావు, ఇది మావక్షమున నవశ్యకర్తవ్యము. ఏమ
న ? ద్విజాతివర్ణమునకు బాల్యమునుండియు సంయము లగుట శ్లాఘనీ
యము. కాని యోధీరురాలా ! నీ ప్రధనువయసునందే పదార్పణము
గావించి యెందుకొకట తప స్సాచరించుచున్నావో, ఈవిషయమున
నాకొక విశేషసందేహము గలిగినది. ఓలీలాసిని ! స్త్రీజనమునకుఁ బ్ర
థమవయసు భర్తతో వివిధభోగసుఖము లనుభవించుటయందే కడప
నగును. నీవందులకు విపరీతముగాఁ గనఁబడుచున్నావు. ఇదిగాక
లోకములో నెల్లరును, సౌందర్యము, ఆభిజాత్యము, విశ్వర్యము మున్న
గువానినే యాకాక్షించి తపస్సుచేయుట కనఁబడుచున్నది. కాని
గిరింద్రీసందినీ ! నీకు వీనిలో నొకటియు నించుకయుఁ గొడవగావు,
అన్నియు సంపూర్ణములుగా నున్నవి. ఇక నీ వెందుల కలంకారము
లను ద్యజించి జటాధారణ మొనఁగించితివో, చీనాంబరములను ద్రోసి
పుచ్చి వల్కలమాలఁ దాల్చితివో ? ”

అప్పుడు పార్వతికి నఖయు, సోమప్రభ యనునామము గల
దియు, తపఃప్రవీణురాలునైన యొక్కర్తు భిక్షువునకు యథాక్రమమున
సుత్తర మిచ్చుట కుద్యమకా లయ్యెను. సోమప్రభ యిట్లనియెను—
“ ఓద్విజశ్రేష్ఠా ! పార్వతితప స్సాచరించుటకుఁ గారణ మేమో యాక

జ్ఞింపుము. అధికముగాఁ జెప్పనేల? ఈమహాకాళి హరునిఁ బరిగఁ జొండఁగోరి తప మాచరించుచున్నది. ” అప్పుడు సోమప్రభమాటలు విని భిక్షువైన శంకరుడు తనమస్తకము కంపించునట్లుగాఁ బెద్దనవ్వు నవ్వుచు నిట్లు పలికెను. “ అట్లయినఁ బార్వతీ ! నేను నిన్నడుగుచు న్నాను !—ఈబుద్ధి నీ కెవ్వరు గఱపిరి? చూడుము, పల్లవపేలవములైన యానీకరములు, భుజంగసంగతములైన హరునికరములతో నెట్లు నమ్మిలితములు కాఁగలవు? నీవు దుకూలాంబరధారణయోగ్యురాలవు, మహాదేవుడు మృగచర్మధారి; నీవు చందనచర్చితవు, మహాదేవుడు భస్మభూషితుడు; నిజముగా నిట్టియఘటనఘటన యెప్పుడును సమీచీనము గాదు.

ఓవిప్రోత్తమా ! భిక్షు విట్లు పలుకఁగానే పార్వతి యాతని కిట్లు నియెను—ఓభిక్షూ ! నీ విట్లు పలుకవలదు; వాస్తవముగా హరుడు సర్వగుణగరిష్ఠుడు. అట్లుగాక, ఆతఁడు శివుడైనను భీముడైనను గానిమ్ము, సధనుడైనను నిర్ధనుడైనను గానిమ్ము, భూషితుడైనను అభూషితుడైనను గానిమ్ము, ఎట్లయిన నాతని యిష్టానుసారముగానే యుండనిమ్ము, ఆతఁడే నానాధుడు. ” “ సఖి ! నిజముగా నీ వీపుశర్వవతుడైన భిక్షువును నివారింపుము. ఓసోమప్రభా ! నిందించువారి కంటెను వినివారధికపాపము నొందుచున్నారు ” పులస్త్యుడు చెప్పుచున్నాడు—వరదా ! హిమవద్దుహిత యిట్లు చెప్పి యుచ్చటనుండి లేచెను; అప్పుడు హరుఁ డాభిక్షురూపమును బరిత్యజించి స్వకీయమైన శివరూపమును ధరించి యిట్లు పలికెను.

“ ప్రియా ! నీవిత్యభవమున కేగుము. నిన్నుఁ గోరుటకొఱకు నేను మీగృహమునకు మహర్షుల సంపెదను. నీ విక్కడ మంటితో నిర్మించిన యాభద్రోత్సరలింగము జగత్తుకందు భద్రోత్సరనామముతోనే

ప్రసిద్ధము గాఁగలదు. దేవతలు, దాసవులు, గంధర్వులు, యక్షులు, గింపురుషులు, సురగులు, సర్వదా దీనిని బూజించుచుండుదు. మానవులును శుభాకాంక్షులై దీని సర్పించుచుండుదు. " గిరినందిని దేవదేవునిచే నిట్లభిహితమై యంబరపథమునఁ బితృగృహమునకు వెడలెను. మహాదేవుడైన శంకరుఁడును గిరికన్యను విడిచి పృథూదకమున కేగి యథావిధిగా స్నానముచేసెను. అనంతరము దేవదేవుఁడు పృథూదక స్నానముచే నిష్పాపుడై, గణాధ్యక్షుని, నందిని, దక్షిణప్రమథగణమును గూడుకొని మందరాచలమునకు వచ్చి విడిసెను. మహాదేవుఁడు ప్రమథగణముతో మందరపర్వతమునకు రాఁగానే గిరివరుడైన మండరుఁ డత్యంతపులకితుడై పోయెను. తరువాత నాతఁడు దివ్యదివ్యకందమూల ఫలజలాదులచేఁ ద్రిలోచనుని, నాతని ప్రమథగణములను, అతనివాహనము సర్పించెను.

—♦ శివునికొఱకుఁగన్యనిమ్మనిదేవతలుహిమాద్రినిబ్రార్థించుట ♦—

పులస్త్యుఁడు మరల నిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు,—తరువాత రుద్రదేవుఁడు మందరాద్రిచే సంపూజితుడై ప్రీతుఁ డయ్యెను, అప్పు డాతఁడు అరుంధతిని మహర్షులను స్మరించెను. మహాత్ముడైన శంకరుఁడు స్మరించినంతనే ఋషులు మందరకందరశోభితమైన మందరాచలమునకు వచ్చిచేరిరి. దేవదేవుడైన త్రిపురారి వారిని జూచి ప్రత్యుత్థాన మొనరించి యభిపూజనము గావించి యిట్లనియెను, “ ఇప్పు డివర్వతవరుని కన్య శ్లాఘ్యయు, సర్వదేవసంపూజ్యయు నై యున్నది. విశేషించి మీపాదపంకజస్పర్శచే నేఁడీపర్వతిరాజు నిష్పాపుఁ డయ్యెను. అది యిట్లుంచి మీ రీసుందరమును, సువిశాలమును, సమరేటము నైన యీ

కొండనెత్తమునందు, పద్మవల్గమును మృదువును నగు నీశిలాపటము నందుఁ గూరుచుండును. ”

శంకరదేవుఁ డిట్లు పలుకఁగానే సమవేతులైన యాఋషు లందఱు నరుంధతితోఁగూడ శైలసానువునందుఁ గూరుచుండిరి. ఋషు లందఱుఁ గూరుచుండఁగానే, గణాధ్యక్షుఁ డైననంది వారి కర్ఘ్యపాద్యా మలచేఁ బూజనల్పి సంయతభావముతో నొక్కెడ నిలుచుండెను. తరువాత దేవదేవుఁడు, విసితులై యున్నసురలకును సప్తర్షులకును నిజ కీర్తివృద్ధికొఱకు ధర్మసంగతములైన హితవాక్యము లిట్లు చెప్పఁదొడఁ గెను. “ ఓకశ్యప, అత్రి, వసిష్ఠ, విశ్వమిత్ర, గౌతమ, భరద్వాజ, అంగీరసులారా! మీ రెల్లరు నాకర్ణింపుఁడు! పూర్వముదక్షనందినియై నసతి నాప్రియపత్నియైయుండెను. ఆమె దక్షునియెడలఁ గలిగినరోష ముచే యోగమాన్యమునఁ బ్రాణత్యాగము గావించెను. ఇప్పు డాసతి మరల శైలేశ్వరునకు తనయయై యుమానామమున జన్మించెను. అందుచే నోద్విజసత్తములారా! మీరు నానిమిత్తము శైలేందునివద్ద నుండి యాయుమను బ్రాప్తించి తేవలెను. — హరునియనుజ్ఞకు పప్తర్షు లందఱు నేకగ్రీవముగా నంగీకరించి “ ఓంనమః శంకరాయ ” అనువా శ్యము నుచ్చరించి హిమాలయాభిముఖులై బయలుదేరిరి. తరువాత శంభుఁ డరుంధతినిగూడ నచ్చటి కేగు మని కోరి యిట్లు చెప్పఁదొడఁ గెను. “ ఓసుందరీ! నీవును హిమాలయమున కేగుము; ఏలన? పురుషోత్తముణులే పురుంధ్రీమణుల ధర్మరక్షణకు సహాయ లని తెలియఁబడుచున్నది. ” శంకరుఁ డిట్లు పలుకఁగా నరుంధతి యాతనిమాట మీఱఁజాలక లోకాచారప్రకారము తనభర్తతోఁగూడఁ బయలుదేలి “ నమస్తేరుద్రీ ” యని పల్కి వెడలెను. వారప్పుడు ఓషధిప్రస్థమును చేరుగల హిమాలయశృంగమున కేగి పురందరపురోతుల్యమైన శైల

రాజు సుందరపురమును జూడజొచ్చిరి. తరువాత శైలేందుని సుందరీబృందము లోదరముతో వారి నెదుర్కొనిరి. శైలరాజునుతుడైన సునాభుడు మొదలగు గొప్పవారుగూడ భక్తిశ్రద్ధలతో వారికి మర్యాద లొసరించిరి. తరువాత, దపోఘోతకల్మషులును మహాశూలునైన మహర్షులు గంధర్వ, యక్ష, కిన్నర, ప్రభృతులు తమ్ము జుష్టిరా నగాధిరాజు కనకోజ్జ్వలరమ్యభవనమునఁ బ్రవేశించిరి. తరువాత వారు ప్రశస్తమైన పురిద్వారమువద్ద కేగి దావారికుల యనుమతిని బ్రతిక్షించుచుండిరి. తరువాత గంధమాదనగిరి ద్వారరక్షకవేషముతోఁ గరమున నొక పద్మరాగమయమైన పెద్దదండమును ధరించి తొండరతో నచ్చటికి వచ్చెను. అప్పుడు ఋషు లాతనిఁ జూచి యిట్లనిరి— ఓదావారికా ! మాకు విశేషకార్య మొకటి గలిగి యిచ్చటికి వచ్చితిమికావున నీవు గిరిరాజు సన్నిధి కేగి, కొండలు మహర్షులువచ్చియున్నారనిచెప్పవలయును. ఋషుల్లియు చెప్పఁగానే గంధమాదనగిరివరుణు బయలుదేటి యనేకముఖ్యపర్వతములచేఁ బరివృతుడై యున్న హిమవద్గిరింద్రునిసన్నిధి కేగి, తనహస్తములోని దండమును ముంజేతివంకకుఁ దోసి జానువులపై కొఱిగి కూరుచుండి— “ ఓశైలరాజా ! మీ ప్రాంగణప్రదేశమునందుఁ గొండలు మహర్షులు నిలిచి యున్నారు. వారి కెద్దియో విశేషప్రయోజము గలదట. వారు మీదర్శనమున భిలపించుచున్నారు ” అని మనవిచేసెను. పులస్త్యుడు చెప్పుచున్నాడు, గిరిరాజు దావారికునిమాటలు వినిసంతనే స్వయముగా స్వప్నమును జేతఁ బుచ్చుకొని ససంభ్రముడై ద్వారమువద్ద కేగెను, తరువాత గిరిరాజు ఋషిశ్రేష్ఠుల స్థవ్రపాద్యాదులచే నర్పించి సభాస్థలమునకుఁ దెచ్చి యథాయోగ్యములగు వీరములపైఁ గూరుచుండఁబెట్టెను. వారట్లువిష్టులు గాఁగానే, వాక్యజ్ఞుడైన గిరిందుడు వారిని జూ

ది యిట్లు పలికెను, “ఓహో! నేడేమి! మేఘసంచారము లేకయే వర్షముగలిగినది. కునుమోద్గమము గాకయే ఫలనిష్పత్తిఁఘటిల్లినది! వాస్తవముగా నేఁడు మీయాగమన మతర్క్యము, సచింత్యము నై యున్నది. ఓసత్తములారా! నే నిప్పుడు యథార్థముగా ధన్యుడ నై తిని, శైలరాజనామము నాకు సార్థక మయ్యెను. మీరు నాగృహ ప్రాంగణమున కరుదెంచుటచే నాదేహము నేఁడు పవిత్ర మయ్యెను. ఓద్విషేందుగ్రీలారా! అసత్సంసర్గమలినమైన నాగృహాంగణమును మీ దృష్టిపాతముచేతను, మీపాదస్పృశచేతను మీరు సారస్వతతీర్థమువలెఁ బవిత్రముఁ కావించిరి. ఓవిప్రీప్లమా! నేను మీదాసుఁడను; వాస్తవముగా మీరేప్రియోజనముగొఱ కరుదెంచియున్నారో, అప్రయోజనభారమును దీర్చ నా కాదేశింపుఁడు. నేను దారాపత్యభృత్యులతో మీయాజ్ఞ నెఱవేర్చుచు మీకుఁ గింకరుఁడనై యుంటిని, ఏమి యాజ్ఞాపింతురో యాజ్ఞాపింపుఁడు.”

శైలరాజేంద్రునివల్కు లాలకించి తీక్ష్ణవ్రీతులైన ఋషులు తమవచ్చిన ప్రయోజనమును హిమవంతునకు దెలియఁజేయు మని వృద్ధుఁడైన యంగితుని కోరిరి. కశ్యపాదిఋషులప్రేరణచే నంగిరుఁడు గిరిరాజుతో నిట్లు పలుకఁదొడఁగెను—“పర్వతశ్రేష్ఠా! మే మరుంధతితోఁగూడ సీగృహమున కేగుదెంచిన కార్యమును గూర్చి వినుము. డక్షయజ్ఞధ్వంసి యెవ్వరో, శూలకపాలపాణియుఁ ద్రినయనుఁడు నైనవాఁ డెవ్వరో, శంకరుఁడు శర్వుఁడు వృషవాహనుఁడు నైనవాఁ డెవ్వరో, జీమూతకేతుఁడు శత్రుఘ్నుఁడు యజ్ఞభోజి స్వయంప్రభుఁడు నైనవాఁ డెవ్వరో, ఈశ్వరుఁడు, స్థానిఁడు, హరుఁడు, భీముఁడు, సుగుఁడు, మహేశ్వరుఁడు, మహాదేవుఁడు, పశుపతి మొవలగునామములచేఁ బ్రసిద్ధుఁడగుచున్నవాఁ డెవ్వరో యాతనికర్తృత్వముచేతనే మేమో

గిరింద్రా ! భవన్నికటమున కేలేంచితివి. భవత్కన్యయుఁ ద్రిలోక
 నుండరియు నైన కాళిని దేవదేవునిఁజూచుకొని యిట్లునుచుంటివి; అం
 తరము భవదీయకన్యమైన కాళిని శివునకు సమర్పించుట నీకుఁ గర్తవ్య
 మై యున్నది. ఓహోగిరిరాజ ! ఎవ్వనిపుత్రిక రూపాభిజాత్యనంపత్తి బ
 లముచే నట్టిశుభగపతికిఁ బ్రణయిని గాఁగల్గుచున్నదో యామెజనకుఁ
 దే ధన్యుఁ డని మే మనుకొనుచున్నాము. ఓశైలాధిపా ! హరుఁడే
 నాల్గువిధములైన భూతములకును దండ్రీ యని నిరూపింపఁబడినది.
 వాస్తవముగా నీకాళి వారికి జనని కాఁగలదు. తేవత లెల్లరు ముందు
 గా శంకునకు నమస్కరించి తరువాత నీతనయకు నమస్కరించుచుండు
 రు. నీవు శత్రువుల మస్తకముపై భస్మభూషితపాదవిన్యాసము చేయు
 ము. మేము యాచకులము, దేవదేవుఁడు స్వయముగా వరుఁడు, నీవి
 దాతవు, సర్వజగజ్జననియైన యీయమాదేవి వధువు; వాస్తవముగా
 నీకు సకలమును శుభము. ”

పులస్త్యుఁడు చెప్పచున్నాఁడు—అంగిరుని యీప్రస్తావనము విని
 హిమవత్పుత్రియైన కాళి తలవంచుకొనియెను. మొట్టమొదట నామె
 యంతరంగమునందు హర్ష ముదయించెను, కాని తరువాత దైన్యము
 గలిగెను. అనంతరము శైలరాజైన హిమవంతుఁడు గంధమాదనుని
 జూచి యిట్లాజ్ఞాపించెను. “ గంధమాదనా ! నీవు సత్వీకముగాఁ
 బ్రత్యేకప్రత్యేకము గిరివరులనికేతనముల కేగి మేరువు మొదలగున
 మస్తశైలశ్రేష్ఠముల నాహ్వానించుకొని రమ్ము ” పిమ్మట పిలువఁబడిన
 గిరివరు లందఱును గార్యగౌరవము నెఱింగినవారై శ్రీఘ్రిముగా శైలరా
 జాగ్రహమున కరుదెంచి విస్మితచిత్తములతోఁ గనకసింహాసములయం
 జాసీనులైరి. ఉదయ, హేమకూట, రమ్యక, మండర, ఉద్దాలక,
 వారుణ, వరాహ, గతుడాసన, శుక్తిమంత, వేగసాను, దృఢశృంగ,

శృంగవంశ, చిత్రకూటాదిపర్వతవరములును, అవిగాక తక్కిన చిన్న చిన్నపర్వతములును, నానభయందుఁ బ్రవేశించి యచ్చటిఋషిబృందమునకు నమస్కరించి కూర్చుండెను. తరువాత గిరిరాజు తనభార్యయైన మేనక నక్కడకుఁ బిలిచి యిట్లనెను. “కళ్యాణీ! నీవు నపుత్రకముగా నిచ్చటికి రమ్మ” అప్పుడు తపస్వినియైన మేనక యచ్చటిమునీశ్వరుల చరణములకు వందనము లాచరించి జ్ఞాతివర్గముతో సంభాషించి పుత్రసహితముగా నచ్చటి కరుదెంచెను. ఓనారవా! తరువాత శైలము లన్నియు నుచితస్థలములయందుపవిత్రములై యుండఁగా వాక్యాభిజ్ఞుడైన శైలరాజు సమాదరిపూర్వకమైన మధురస్వరముతో నక్కడివారందఱకు నిట్లనియెను. “పుణ్యదర్శనులైన యీసప్తర్షులు మనకన్యను మహేశ్వరునినిమిత్తమై యడుగుచున్నారు. నే నీసంగతి మీయందఱకును దెలియఁజేయుచున్నాను. మీరు నాకు జ్ఞాతివర్గమువారు, అందుచేత నీసందర్శములో నాకర్తివ్య మేమో మీరు నాకెఱుంగఁబట్టుఁడు. ఏమన, మీయిష్టానిష్టముల నుపేక్షించి నే నెవ్వరికిని గన్యాదానముచేయరాదు, కనుక నీసంబంధమై మీమీయుద్దేశములను యుక్తియుక్తముగా వెల్లడింపుడు.”

హిమాద్రినూటలు విని మేరుపృథ్వితీతైలగణ మంతయు నేకగీర్ణముగా నిల్లు పలికెను. “మునివరులు యాచకులు, వరుడు స్వయముగాఁ ద్రీపురహరుడైన హరుఁడు; వాస్తవముగా నిత నీసంబంధమందు మతభేదము లెఱుఁగును? మీ రీపాత్రునకుఁ గన్యాదానముఁ జేయఁదగినవారు. అట్లుండు మనయందఱకు నిష్ప్రదైనవాఁడు” ఈసమయమునందు మేనక తనభర్తను సంబోధించి యిట్లు పలికెను. “శైలేంద్రా! నాన్నివ మాలకింపుము! ఇటు చూడుము! పితృగణ మిశన్యను దేవదేవులకు సంప్రదానము గావించుటకొక నా కొసం

హిమనవృత్తాంతము

గియున్నాడు. భూతపతి యీకన్యగర్భమునందుఁ గాంచినపుత్రుని హస్తమునందే మహిమఁడు, తాతకుఁడు, మొదలగుకానపులు, నిహతులు గాఁగలరు " అని మేక చెప్పఁగా విని నైలేండుఁడు తనకూతుం జూచి " వత్సా ! నే నివ్వమ నిన్ను శంభున కొనండుచున్నాను " అని చెప్పి, తరువాత ఋషులను జూచి " ఓతపోభనులారా ! నాకన్యయైన యీకాళి శంకరునకు వధు వగుటకు భక్తివిసముఁడనై మీకుఁ బ్రాణము లాచరించుచున్నాను " అని పలికెను. అప్పు డరుంధతి లజ్జశీలయైన కాళిని దనలోఁడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని శివనామాజితములైన మధురసంభాషణములచే నూతార్చెను. తరువాత సప్త స్థులు— " ఓశైలరాజా ! వినుము, జామిత్రగుణయుక్తమైన పుణ్యతిథి వివాహమునకు నులగ్నము. రాఁగలతృతీయదివసమునఁ జంద్రుఁ డుత్తరభంగినక్షత్రమునకు రాఁగలఁడు. అది మిత్రనామకముహూర్త మని చెప్పఁబడినది. ఈతిథియందు భగవానుడైన హరుఁడు మంత్రోచ్ఛారణపూర్వకముగా నీకన్యను బాణిగ్రహణము చేయఁగలఁడు. మేము వివాహమున కీశుభదినము స్థిరపఱచినాము. కనుక మా కనుజ్జ యొనఁ గుము. మేము మామానెలపుల కేగవలయును. " అని పలికిరి. అనంతరము శైలరాజా మునిపుంగవులను మధురఫలకందమాలానులచే పత్కరించి, వినీతభావముతో సాగనంపెను. మునీంద్రులును సత్వరముగా నచ్చోట విడిచి మందరాభిముఖులై బయలుదేరిరి. తరువాత ఖారు త్వరలోనే మందరభూధరమున కేగి మరల శంకరుని సందర్శించిరి. ఋషులు మహేశ్వరున కప్పుడు ప్రాణిపాతము లొనరించి ఋణుల పలికిరి. " భగవానుడా ! నీవే శైలరాజునదికి భర్తవై తివి; బ్రహ్మాదిత్రైలోక్యవాసు లందఱును, ఈవివాహశుభము నవలోకింపఁగలఁడు "

అనంతరము మహేశ్వరుడైన హరుడు ఋషులవలకులు విని యరుంధలీసహితముగా ఋషుల నందఱను యథాక్రమముగా యథా విధిగా శత్రురించెను. ఋషులు హరునివలనఁ బూజింపఁబడెను సురగణములను బెండ్లి కాహ్వనముచేయుపనిమీఁద వెడలిపోయిరి. బ్రహ్మ, విష్ణుడు, ఇంద్రుడు, భాస్కరుడు మొదలగు దేవతలు హరునిదర్శనమున కేతెంచిరి. వారప్పుడు మహేశ్వరున్నిధి కరుదెంచి యాతనికిఁ బ్రణామము లొనరించి కూరుచుండిరి. అప్పుడు హరుడు నంది మొదలగు గణాధ్యక్షగణమును సంస్మరించెను. తక్షణమే వారును వచ్చి హరుని పాదములకు వందనములు గావించుకొని కూరుచుండిరి. విష్ణు ప్రజటాజూతుడైన మహాదేవుఁ డప్పుడు, అరణ్యమునందు శాలకదంబాదివృక్షపరివృతమైన ప్రోహమూలముగల మహావనస్పతివలె, దేవగణముచేతను బ్రమథగణముచేతను బరివృత్తుడై పరిశోభితుఁడు గాఁ జూచెను.

—♦ శౌరీకళ్యాణము ♦—

పులస్త్యుడు చెప్పచున్నాడు—ఓమునీంద్రా! ఆ ట్లరుదెంచి నసురగణమును జూచి నందీశ్వరుడు వారందఱితోడను యథాయోగ్యముగా సంభాషించెను. భగవానుడైన శంకరుడు ప్రత్యుత్థాన పూర్వకముగా హరి నాలింగనము చేసికొని, బ్రహ్మకు నమస్కరించి, శతక్రతుని సంభావించి, తక్కినదేవతలను యథాయోగ్యముగాఁ బూజించెను. ఈసమయమున వీరభద్రుడు మొదలగు ప్రమథగణము, కైవరగణము, పాశుపతగణము, నందఱు శంకరునకు జయశబ్దములు చేయుచు మందరాద్రి కరుగుదెంచిరి. తరువాత భగవానుడైన శంకరుడు వివాహవిధిఁ గొనసాగించుటకు దేవగణముతోడను బ్రముథగ

ణముతోడను మందరాచలమునుండి కైలాసశైలమున కేగెను. ఆ
 చ్చట దేవమాతయైన యదితియు సుందరియైన సురభి, సురమాప్రభృ
 తిరమణీగణమును నేకాగ్రచిత్తములతో మహాదేవునివై వాహికమండ
 నక్రియలు నిర్వహించుచుండిరి. అప్పుడు మహాదేవునిమస్తకము మహా
 మాలావేష్టిత మయ్యెను. లలాటము రమ్యరోచనతిలకాంకిత మయ్యె
 ను. ఆతలఁడప్పుడు సింహాజినమును బలఘానముగా ధరించెను. అతని
 లవణ్యములైన భువంగము లాతనిదేహమునందుఁ గుండలాకారముగా
 శోభిల్లుచుండెను. మహానర్పము లన్నియు నాతనిసంరక్షి, వలయు,
 హార, కేయూర, నూపురస్థానములయందు దధికారములు చేయుచుం
 డెను. మస్తకమునందు సమున్నతరావముతో శోభిల్లుచుండెను. మహా
 దేవుడు నందివాహనము సధిరోహించెను. ఆతనిముందు శ్రీమధగణ
 ములవారు తమతమవాహనముల సధిరోహించి నడువఁజొచ్చిరి. హు
 తాశనుడు మొదలగుదేవతలు, ఆతనిపార్శ్వములయందు నడువఁజొ
 చ్చిరి. దేవదేవుడైన జనార్దనుడు లక్ష్మీశోగరుడవాహనమును బితా
 మహుడు సరస్వతితో హంసవాహనమును సధిరోహించి శింకరునిపా
 ర్శ్వభాగములందు బ్రయాణముసేయుచుండిరి. సహస్రాక్షుడైన దేవేం
 ద్రుడు శచీదేవితో నైరావతము నెక్కి మవిళాలమైన తెల్లగొడుగును
 శ్వేతవర్ణఘట్రమును జేబూని సరిద్వరయైనయమున కచ్చవము నాశో
 హించివెంటరాఁ బ్రయాణముచేయుచుండెను. సరిచ్ఛేష్ఠయైన సరస్వతి
 గజారోహణై హంసకుండేందునిభమైన వాలవృజనమును గరముఁ
 దాల్చి ప్రయాణముచేయుచుండెను. కామచారులైన వద్యతువులు ము
 హేశ్వరునికొఱకుఁ బంచవర్ణపుష్పములను బట్టుకొని నడచుచుండిరి.
 వేగవంతమైన పృథూదశము, విరావతప్రతిమానమైన గజము నాశో
 హించి యనులేపనములను జేతఁ బట్టికొని ప్రయాణముసేయుచుండు

దేను. తుంబురుడు మొదలగు గంధర్వులు మధురస్వరముతో గాన మొనరించుచును, కిన్నతులు వాద్యములు మ్రోగించుచును మహాదేవునివెనువెంట నరుగుచుండిరి. అప్పురోగణము నృత్యములు నేయుచుండెను. మునిగణము స్తోత్రము లొనరించుచుండెను. గంధర్వ లంకలును శూలపాణియైన త్రిలోచనుని పార్శ్వభాగముల నంటి నడచుచుండిరి, వీరుగాక ఏకాదశకోటిరుద్రులును, చ్వాదశకోటిఅదిత్యులును, అష్టకోటివసువులును, సప్తవష్టికోటిప్రమథులును, చతుర్వింశకోటి ఊర్ధ్వరేతులైన నలుపులును మహాదేవునితో నడచుచుండిరి. మఱియు నసంఖ్యరాక్షస కిన్నర యక్షగణములును హరివివాహమునకు భక్తి శృంగారతో హరు వెన్నంటి నడచుచుండిరి.

ఇట్లేగుచు సత్యల్పకాలములోనే దేవదేవుడు భూధరాభిషుని తలవ్రోదేశమును సమీపించెను. అప్పుడు సకలశైలములును గుంజరముల నెక్కి నాల్గుదిక్కులనుండియు వచ్చివారికిఁ బ్రీత్యుద్గతులైతి. అనంతరము భగవాన్డైవ త్రిలోచనుడు శైలాధిపతికి నమస్కరించెను. శైలగణము ఈశానునిపాదములకుఁ బ్రాణామము లొనరించెను. అప్పుడు వృషనికేతనుడైన హరుడు హృష్టచిత్తుడై సురగణముతోను దక్కినపార్శ్వదగణముతోను శైలాధీశ్వరుని ప్రశస్తపురమును బ్రవేశించెను. సందీశ్వరుడు మార్గమును జెప్పచు ముందు నడచుచుండెను. జీమూతకేతుడైన మహాదేవుడు వచ్చె నని విని యాపురమునంతటి రమణీయలు తమతమవసులను బరిత్యజించి యాతని దర్శనముకొఱకు సక్రాత్మలైరి. ఒకానొకకామినీమణి యొకచేతితోఁ బూలదండయు రెండవచేతితోఁ కేశపాశమును బట్టుకొని శంకరుని కేమరుఁగాఁ బరువిడఁజొచ్చెను. ఇంకొకరుణిజుణి యొకపాదమునకు తొక్కులమే లక్షక నలఁడుకొని రెండవపాదమునకు లక్షక నలఁకరించు

కొనకయే వ్యగ్రభావముతో శంకరదర్శనోత్సకయై వరువెత్తజూచ్చును. ఇంకొకసూదరి యొకకంటికిఁ గాటుకధరించికొని, యింతలో శంకరనిరాక విని రెండవకంటి కంజనమిడకయే అంజనశలాకాహస్తముతోఁ జరుగెత్తెను. మఱియొకభామిని శంకరదర్శనోత్సాహముతోఁ దనపరిధానమును తారుమారుగా ధరించుకొని పరువెత్తెను. ఈవిధముగా శంకరుఁడు పురపురంధ్రీమణులను సంభ్రమపఁజేసెడితమానవలను గావించుచు దివ్యవృషారోహణుడై యత్త వారింటికిఁ దంలెను.

శంభుఁ డట్లు శైలరాజేంద్రునిభవనమునఁ బ్రవేశింపఁగానే యుచ్చటియబల లాతనిఁ జూచి యిట్లనినది, “అంబిక చేసినకళోకతవ మంతయు నఫలమే యైనది—ఓహో! దేవదేవుడైన శంభుఁ డిప్పుడామెకు భర్త యయ్యెను. కుసుమాయుధుడైన కందర్పనిదేహమును భస్మముగావించిన కృతుధ్వంసి, దక్షహంతరి, భగనేత్రుఁడు, హతుఁడు, పినాకపాణి యిదే వచ్చియున్నాఁడు! ఓబృగచక్రాంబర శూలపాణి! శంకరా! నీకు మరల మరల వశుస్కారములు, నిపు పాఠ్యశ్రీప్రాణవల్లభుఁడవు, నీకు మహాహిరూపములైన హరికుండలాదు లలంకారములు, నీకు నమస్కరించుచున్నాము.” పురాంగన విట్లు శంకరుని ప్రతముచేయుచుండగా, సురపతి యాతనిమస్తకముపై ఛత్రిమను బట్టెను. సపక్షసిద్ధగణ మాలని సభివాడవము తొనరించుచుండిరి. ఆతనిహస్తములయందు భుజంగవలయుములును దేవామునందు సుచారుభస్మచయమును మెఱయుచుండెను. బ్రహ్మ ప్రహర్షచిత్తముతో నాతనిముందును విష్ణు వాతనితోడను నుండిరి. ఆతఁ డవ్యధ మంగళాగ్నులచేఁ బరీతమైన వివాహవేదిక సభిరోహించెను. త్రిపురహంతయైన మహాదేవుఁడు మహర్నిగణముతోను, పారిషదవర్గముతోను బరివృథుడై గిరిరాజమందిరము నిట్లలంకరింపఁగానే యుచ్చ

టి నాకు లంకఱు వ్యగ్రచిత్తులై కన్య వలంకరింపఁబొచ్చిరి. శైలగణ
ములు దేవగణములును జూజించువనిలో వ్యగ్రమానసులై యుండిరి.
కన్యావివాహకార్యమునందు సముత్సుకులై యున్న సుహృద్వర్గము
వా రందఱును నిట్లాందోళితులై యుండిరి. అంతరము పురస్త్రీ
లందఱును గన్యయైన కాళిని సదలంకృతలు గావించి శుభ్రవస్త్రధారి
ణిని జేసి శంకరనిష్ఠాభావమునకుఁ దోడితెచ్చిరి. అప్పు డామెనహోద
రుడైన సునాభుఁడు వివాహమహోత్సవము నంతను సంసిద్ధము గా
వించెను. గిరివందిని శంకరునివాస్తవమునందు సమర్పింపఁబడియెను.
తరువాతి నురగణము రమ్యాతిరమ్యపార్శ్వతలములయందుండి శాం
కరీశంకరుల కార్యకలాపముల నవలోకించుచుండిరి. దేవదేవుఁడు గిరి
జుఁగో లాకకాచారములయందు న్యోన్యన్యనుష్ఠానములకుఁ బ్రారంభించె
ను. అక్కడఁ గుసుమతలరురాజి కీర్వాకాతుకోచితమైన విచిత్రశోభ
ను దాల్చియుండెను. నాలుగుదిక్కులను గంధమూర్తముపై సుగంధ
వారబిందువులు పోషింపఁబడియెను. అన్నిప్రదేశములయందును నా
నావిగ్లమూర్తములతో ముగ్ధులు చిత్రింపఁబడియెను. హరహర్వస్తుల
కీర్తిదలయందు దజనము ముక్తాదామములు విచ్ఛేదము లగుచుండెను.
పుంజపుంజములైన సిందూరవిస్తారముచే భూమితలము తక్తవర్ణ మగు
చుండెను. హరుఁ డిట్లు గిరివందినితోఁ గ్రీడించి ఋషిసేవితమును ను
ద్యధమునైన దక్షిణవేదిక కేగెను. అప్పుడు హిమవంతుఁడు శుభ్రవ
స్త్రములఁ దాల్చి పవిత్రభావముతోఁ బవిత్రవాస్తవముతో మధుసర్క
ములను గొని కన్యాసంప్రదానార్థ మచ్చటి కరుదెంచెను. త్రిలోచ
నుఁ డావేదికపైఁ బూర్వదిగభిముఖుడై కూర్చుండెను. గిరిరాజు ను
ఖాసీయఁడై సప్తర్షులవంకఁ జూచుచుఁ గృతాంజలిపులుఁడై సుఖోపవి
ష్టుడై యున్న శంకరుని సంబోధించి నిజధర్మపాదములగు వాక్యము

అతో నిట్లనియెను, “ భగవానుడా ! పులహగ్రీవానిపాత్రీయుఁ, తి
త్యగణదాహితీయు, నాపుత్రీయునైన యీకాళిని నీవు పరిగ్రహింపు
ము. నే నీమెను నీకు సంపదానము నేయుచున్నాను. ”

శైలరాజుఁ జెప్పి కన్యావతుల యన్యోన్యహస్తములను పమ్మే
ళనము గావించి “ ఓభగవానుడా ! పృతిగ్రహింపుము ” అని చెప్ప
చుఁ గాళిని గన్యాప్రవాసము గావించెను. చారుఁ డిట్లు పలికెను.
“ నాకుఁ దలదండులు గాని జ్ఞాతిబాంధవదులు గాని యెవ్వఁడు
లేడు. నేను నిరాశ్రయుఁడనై నర్వదా గిరిశృంగమునందే వాసముచే
యుచుందును. ఓయత్రీశ్వరా ! అట్టి నేను భవదీయకన్యను బాణిగ్ర
హణముఁ గావించుచున్నాను ” అని చెప్పచు వరప్రదుఁడైన శంకభూ
డు తనకరముతో గిరికన్యకరమును బట్టుకొనియెను. గిరిజకు శంభుర
స్వర్ణలాభముతోఁ బరమవీరితి ప్రార్థించెను. ఓదేవస్వీ ! దేవదేవుఁడు
గిరినందినితో వివాహవేదిక నాగోహించి తరువాత మధుపర్కములను
ధరించి లాజహోమమున కారంభించెను. హోమావసానమునందు
విరించి గిరిసుతను సంబోధించి యిట్లు పలికెను. “ కాళీ ! దేవదేవుని
శశాంకనన్నిభమైన రమ్యనదనమును నిరీక్షింపుము. స్థిరమైన సమదర్శిని
యీయగ్నికేఁ బ్రదక్షిణ మాచరింపుము ”

రవికరసంతప్తయైన వసుధ వారివర్షణముచే నెట్లు శీతలసంపన్న
యగుచున్నదో, అట్లే యంబిక పారముఖదర్శనముచేఁ దనయంతరంగ
మున శైత్యసుఖము ననుభవించెను. పితామహుఁడు మరల మహాదే
వునిముఖము నిరీక్షింపు మని చెప్పఁగాఁ, బార్వతి లజ్జావనతయై మెల్లఁ
గా బ్రహ్మతో—“ నేను జూచితిని ” అని చెప్పెను. అప్పుడు హ
రుఁడు గిరిజతోఁగూడ మూఁడుమాఱు ల్నికేఁ బ్రదక్షిణ మాచరిం
చెను. తరువాత ఘృతముతో లాజహోమము గావించెను. ఈసమయమున

అయ్యునందు పార్వతీసఖయైన మాలిని యనునామె యచ్చటికి వచ్చి పురస్కారప్రత్యాశతో మహాదేవునిపాదములు పట్టుకొనియెను. మహాదేవుఁ డామెను జూచి—“ పాదములను వదలుము, నీ కేమికావల యునో చెప్పుము, దానిని నీ కొనంగెదను ” అని పలికెను. మాలిని యప్పు డిట్లనియెను—“ శంకరా ! నీవు నాసఖకి న్వగోత్రీయసౌభాగ్యము నొసంగుము; అట్లయిన నీచరణములను విడిచిపుచ్చెదను ” మహాదేవుఁ డప్పుడు “ మాలినీ ! నీ వేది కోరుచుంటివో దానినే యొసంగితిని, పాదములు వదలుము, నీయీసఖకి న్వగోత్రీయసౌభాగ్య మెట్లు కలిగినో, యది తెప్పెదను వినుము. ఇదిగో శంఖచక్రగదాపద్మధరుఁ డును, బీతాంబరవిరాజితుఁడు నగు, నీతనిసౌభాగ్యమును స్వీయగోత్రీయును నీసఖకి నే నొసంగితిని ” వ్యవధ్యకాఁ డిట్లు చెప్పఁగానే, నిజగోత్రీశుభచార్మిత్రశాలిని యగు మాలిని యాతనిచరణములను విడిచెను. మాలిని హరచరణములను బట్టికొనియున్నప్పుడు గిరికన్యయైన కాళిముఖము శశాంకునికంటెను నుందరమై యుండుట బ్రహ్మ తిలకించెను. అప్పుడు బ్రహ్మ తద్దర్శనముచే మోహపరవశుఁ డయ్యెను, కాని యాతనికి రేతఃసాత మయ్యెను. బ్రహ్మ సంధ్రమశేకచేఁ దనశుక్రము నిసుకతో ఖలము గావించెను. అప్పుడు హరుఁడు బ్రహ్మతో “ బ్రహ్మ! దీనిశతన ద్విజు లుత్పన్న మగుచుదు. నీవు దానిని వినష్ట మొనరింపకుము. ఓపితామహా ! ఈమహర్షులందఱు వాలఖిల్యులను కేరఁ బ్రసేక్షులై ప్రశంసార్థులు గాఁగలరు ” మహేశ్వరుని యీపలుకులు సారము లగునప్పటికీ వెంటనే వాలఖిల్యులనువేర, అష్టాశీతసహస్రసంఖ్య గల తపస్వులు, ఉత్థితులైరి. తరువాతఁ గ్రమముగా వివాహవిధి నిర్వహింపఁబడియెను. హరుఁడు పార్వతీతోఁ గౌతుకాకారమునఁ బ్రవేశించి మరిల రాత్రి తెల్లరాఁగనే లేచెను. ఈవిధముగా శంకరుఁడు

గిరినాథునిని బొందెను. గిరిరాజు తననిఁ బిలిచి పూజించి పంపివేసెను. శివుఁడు తనసహచరులైన ప్రేమభగవానులతో వెంటనే తనమందిరమునఁ బ్రవేశించెను. తరువాత బ్రహ్మచారి, ఇంద్రుఁడు మొదలగు దేవత లందఱును మ్రొక్కి పూజించి యథాయోగ్యములగు మర్యాదలొనరించి యందఱు సంతకములు గావించెను. అప్సరూర్తులైన భూత వర్గముతోఁ బాను మంతరాచలమున వసించుచుండెను.

— వినియోగోత్పత్తి —

పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు—ఓమునీ ! తరువాత ఇంద్రుఁడు మందరాద్రిపై నివసించి యథేష్ఠవిహారములు సల్పుచు విశ్వకర్మను బిలిచి యిట్లు పలికెను. నీవు నాకు గృహమును నిర్మింపవలయును " వెంటనే విశ్వకర్మ హరునికొఱకు స్వస్తికలక్షణానివృత్తమైన యొకగృహమును నిర్మించెను. ఆగృహము ప్రమాణము చతుఃషష్టియోజనములు, ఆమందిర మంతయు సువర్ణనిర్మితము. దాని తోరణద్వారములు గజశంఖమయములు, శుభ్రభాగములు ముక్తాబలఖచితములు, సోపానరాజ శుభ్రస్ఫటికవిరచితము, గృహమునందు విచిత్రము అన్నియు వైచూర్యమణిసంయుతములు. ఆగృహమునకు సువిశాలములగు నేడుకడు లుండెను. అవి యన్నియు నానాగుణమండితములు, గృహము సంసిద్ధమైనతరువాత దేవదేవుఁడు గార్వాన్త్యలక్షణ మగు యజ్ఞమును గావించెను. ఓమునీ ! ఈయజ్ఞమునం తాతఁడు పూర్వాచరితమార్గము ననుసరించెను. ఈవిధముగా నాతఁడు బహుకాలము గడపెను. జగత్పరియైన పశుపతి ధర్మానుసారముగాఁ బార్వతితో సంసారముచేయుచుండెను. ఒకానొకప్పుడు హరుఁడు ధర్మాచరణకాలమునఁ బార్వతిని కాశీ' యని సంబోధించెను. అందువలన నామెయంతరంగమున

దిండుక దైవ్యము గలిగెను. ఆమె యప్పుడు శంకరున కిట్లనియెను. కుశారమువలన విచ్ఛిన్నమైన వనతరువు మరలఁ దలయొత్తుచుండును; కాని కటువాక్యముచే నిండితులైనవారు మరలఁ దలయొత్తుట యింత భవము. వదనమునుండి పాత్యబాణము బహిర్గతమై యెవ్వరి నణచి వేయుచున్నదో వారు దివారాత్రీములు మగస్తాపము ననుభవించిపల సినదే. వాస్తవముగాఁ బండితులైనవా రెప్పుడును గటువాక్యములు పఠియోగింపదు; కాని నీవు నేను ధర్మన్యతిక్రమ మాచరించితివి. అందుచేత నోదేవదేవా ! నీవు నన్నికముం దెప్పుడును “ గాళి ” యను నామముతోఁ బిలువకుండఁగలుగుటకు నే నిప్పుడు తత్తుమైన తప మాచరింపవలయును ”

గిరికుమారి యట్లు పలికి శంకరునకుఁ బ్రణామము గావించెను. తుపాశ్వరుఁ డామెకుఁ దప స్సాచరించుట కనుమతి యొసంగెను. భర్త యున్నాఁగాని శంకరి సూర్యమాగ్ధమున బయలుదేలి హిమాద్రియందొకానొక మంగళమయశిఖరమున కేగి యచ్చట విడిసెను. ఆమె యెచ్చట దిగియెనో అచ్చటఁ దాను మనస్సన నెఱింగి విధాత యంతకుఁబూర్వమే వానిని బ్రయత్నపూర్వముగా నిర్మాణముగావించి యుంచెను. అది యటుండనిమ్ము, హిమాద్రిశృంగమునకు దిగినతరువాత బార్వతి జయీ, విజయీ, జయంతీ, మహాపుణ్య, అపరాజితా పృథ్వీ దేవీగణమును స్మరించెను. స్మరించినంతమాత్రముచేతనే వారందఱుఁ గాళిని దర్శించుట కరుదెంచిరి. తడునాతఁ బార్వతియను మతిఁ బొంది వారందఱు నామెకుఁ బరిచర్య లొనరించుచు నుండిరి. అనంతరము పార్వతి తపస్సునందు నివిష్టురై నతరువాత నొకనాడు హిమాలయమునందలి యరణ్యముననుండి నఖదంష్ట్రాముఖమైన శ్యామ్రుమొక్కటి యక్కడ కరుదెంచెను. దేవి యప్పుడు భూమిపై నొ

శ్కపాదమునే మోపి తపస్సుచేయుచుండెను. ఆవ్యాసుని మత్స్యము—
 ఈతపస్విని యభీష్టవరలాభము నెప్పుచుపొందునో, అప్పుడే నేనును
 వరలాభమును బొందఁగల నని స్థిరపఱచుకొనియెను. ఇట్లు చింతించి
 మృగశ్రేష్ఠమైన యావ్యాసుని మప్పటినుండియు వాతపశ్చాఁగినియైన
 పార్వతిమోమువంకనే యేకదృష్టి నిలిపి నిలుచుండెను. అంతరిము
 పార్వతి బ్రహ్మపదారాధనముకొఱచు శతవర్షపర్యంతము దప మొనరిం
 చెను. అప్పుడు త్రిభువనవిభాతయైన బ్రహ్మ ఆవిర్భూతుఁ డయ్యెను.
 పితామహుఁ డిట్లనియెను—“ దేవీ ! నేను సంప్రీతుఁడ నైతిని; తప
 స్సుచే నీపాపము లన్నియు విదూరితము లైనవి. ఓసనాతనీ ! నీ నభీ
 ష్టవరములను గోరుము ” తరువాతఁ గాఁగి యిట్లనియెను. ఓకమహో
 ద్భతా ! నీవీవ్యాసునిముఁకు వరము లిమ్ము. అందుకేతనే నేను బర
 మప్రీతి నొందఁగలను. అతివిని బ్రహ్మ ఆయత్కత్కర్తయైన వ్యాసు
 మును జూచి యిట్లనియెను—నీవు గాణపత్యము నొందఁగలవు. భగ
 వంతునియందు నీభక్తి నిలువఁగలను. నీవు భాగ్మికుఁడవై సర్వోచ
 యజేయుఁడవు కాఁగలవు. “ బ్రహ్మ వ్యాసునిముఁకు క్లుప్తము లిచ్చి
 శివసీమంతిని కిట్లనియెను—నేను వ్యాసునిముఁకు వరము లిచ్చితిని.
 నీవిప్పు డేక నెమ్మదిగల్గి వరములఁ బ్రార్థింపుము. నేను నీకు వరము
 లొసంగెదను. ”

గిరిసుత పితామహుల క్లుప్త ప్రస్ఫుత్తర మిచ్చెను. “ బ్రహ్మ!
 నాదేహవర్ణము స్వర్ణకాంతిని ధరించుచున్న నాకు వరమిమ్ము ” బ్రహ్మ
 పార్వతికి “ తథాస్తు ” అని పలికి యంతర్ధాన మొనెడను. పార్వతి
 యప్పుడు కృష్ణవర్ణ దేహతోశమును వదిలి కమలకింజల్కకాంతిని ధరిం
 చెను. ఆత్యక్తోశమునుండి మరల ‘ కాత్యాయని ’ అవిర్భవించెను.
 సహస్రార్జున డామెను దక్షిణాంబగా గ్రహించెను. దేవరాజైన వా.

నవుఁ డప్పుడు గిరిజను జూచి యిట్లనియెను—ఈ ఘోను నాకు దానము చేయఁము. ఈ కాళికి నాభగిని. కోశమునుండి యుత్పన్న యగుటచే నీను కోశిక యనుపేరు గలదయ్యెను. ఈమె నాభగిని; అందుచే నేను ను గోళికనామమాను ధరించితిని. ”

ఇందుఁ డిట్లు పలుకఁగా విని సుకూషయైన కాళికిని గిరిజ యిం దుగ్రీవకు సమర్పించెను. సహస్రాక్షుఁ డామెను దీసికొని సత్వరముగా వింధ్యాచలమున కేగెను. అక్కడ కేగి యాతఁడు కాళికితో నిట్లని యెను—దేవీ! నీ వీశానమునందు నివసించుము. ఇచ్చట దేవతలు నిన్నుఁ బూజింపఁగలరు. నీవు “ వింధ్యవాసిని ” యను పేరితోఁ బ్రసిద్ధ వయ్యెదవు. ” అని యిందుఁ డామె నచ్చటఁ బ్రతిష్ఠ చేసి, యామెకు వాహనముగొని కొకసింహము నొసంగి “ నీవు నాకు శత్రుసంహారిణివి గమ్ము ” అని చెప్పి పిమ్మట నాతఁడు తనస్వర్గధామమున కేగెను. ఇక నిచ్చట గిరికుమారి యైన యమ వరము లొంది మహేశ్వరుడవఁకుఁ బ్రణీపాతములు కావించి సవినయయై తూతనిపన్నిధియందు వర్తిండుచుండెను. తరువాత, అవ్యయాత్ముడైన శ్రీమద్దేవదేవుఁడు సహస్రవర్షములు పార్వతితోఁ బరిపూర్ణమహామోహమున నిప్తకీర్ణాకరుడై యుండెను. ఓమునీ! మహాదేవుఁ డీకార్యమునందు నిమగ్నుడై యుండుటచేఁ ద్రిశోకములు సుద్ధతథావములుగలవై విచలితములు గాఁజొచ్చెను. సాగతము లన్నియు సంక్షోభితము లయ్యెను. దేవతలు భీతిగ్రస్తులైరి. అప్పుడు సురలు సురేందుగ్రీవతో బ్రహ్మానంద నమున కేగి తూతనికిఁ బ్రణీపాతములు గావించి యిట్లనిరి—విభాతా! ఇది తేమి! సమస్తజగములు సంక్షుభితము లగుచున్న వేమి? అని యడుగఁగా సురలకు బ్రహ్మ యిట్లు చెప్పెను—నిశ్చయముగా భగవానుడైన పూర్వము మహామోహమునఁ బ్రవృత్తుఁ డయ్యెను.

శ్రీకృష్ణ దేవాయోగ బిమ్బలయము

మొదటి భాగము. ప్రథమాంకము. 1.

వామపురాణము. 26442

౧౦౯

25.3.72

అందుచే దీర్ఘవనములు నాకాగ్రంథములై విషమక్షోభము నొందు చున్నవి." బ్రహ్మ యిట్లు పలికి యూరకుండెను. నుర లవ్వ దీక్షితునిఁ జూచి—శక్తి! రమ్మ, మన మచ్చటి కేగి, మహాదేవుని మహామోహవ్యాపార మెంతవఱకు సఁపన్నము గాదో, అంతవఱకు నశ్చట నుండము. ఏలన? మహాదేవుని యామహామోహవ్యాపారము నునఁపన్నమైనచో శంకువలగ నాతని కుద్భవించువుత్క్రియ నిశ్చయముగా నింద్రపదవిని హరింపఁగలడు." అని పలికిరి. అప్పుడు దేవతలహాలులవలనిభయముచే నింద్రునిదివ్యజ్ఞానము విలుస్త మయ్యెను. సహస్రక్షుడైన యింద్రుడు తనయశ్చిష్టవశమున వహ్నిప్రముఖదేవతలను వెంటఁ బెట్టుకొని మందరిరిశ్యంగమున కేఁగెను. ఓస్తమా! వారక్కడకేగినమాట నిజమే; కాని శక్తినివాకిలిముందరకై నను జేరికపోయిరి. అప్పుడు దేవత లనేకవిధముల నాలోచించిరి; చిట్టచివరకు వారగ్నిదేవుని నచ్చటికేగుటకుఁ బ్రేరేపించిరి. అగ్నియు భవభవనమునఁ బ్రవేశించుటకుఁ బ్రయత్నించెను; కాని నందీశ్వరుడు ద్వారచాలకుడై యుండుటఁ చూచి యచ్చటఁ బ్రవేశించుట యసంభవమని తెలిసికొనియెను. మఱియు వారఁ డామందిరప్రవేశముకొర కనేకవిధములైన యాలోచనము లొనరించుచుండెను. అతఁ డట్లు చింతానాగరమగ్నుడై యుండఁగా, భవమందిరమునుండి విమలములైన హంసములు బారులు తీరిచి యీవలకు వచ్చుచుండుట కనుబడియెను. అప్పు డగ్నిదేవుడు హంసరూపము నవలంబించుటయే కార్యసిద్ధికుసాయ మని స్థిరపఱచుకొని తన్నుకొని మహారూపమును ధరించుకొనియెను. అప్పు డాహంసరూపియైన హుతాశనము ప్రవేశించి వచ్చిచి భక్తినిభవనాంగణమునఁ బ్రవేశించెను. అట్లు మందిరములోఁ బ్రవేశించి యాత్మకు సూక్ష్మదేహము దాల్చి శివునిశిరము నెక్కి నవ్వుచు

గంభీరభావముతో నిట్లడియెను—భగవానుడా! దేవతలు ద్వారము నందు వేచియున్నాడు.”

శంకరుఁ డామాటలు విని గిరినుతను విడిచి యాకస్మికముగా నటనుండి లేచెను. తిరువార నారఁ డగ్ని దేవుని వెంటఁబెట్టుకొని మంత్రములోనుండి యీవలికి వచ్చెను. ఓనారదా! దేవదేవుఁ డీవలికి రాగానే దేవతలు ప్రముఖితాత్ములైరి. ఇందుఁజు, అర్జును, అగ్నిమొదలగు దేవతలు భూమికొఱిగి యాతనికిఁ బ్రణామములుచేసిరి. దేవదేవుఁడు డప్పుడు సంప్రీతుడై దేవతల నవలొకించి—సురలారా! మీ రిట్లవసతులై ప్రణామము లొసరించుచున్నాడు. మీకు వచ్చిన కార్య మేమో చెప్పును. నేను మీ కుత్తమవరము నొసంగుటకు సంసిద్ధుడనై యున్నాను” అని పలికెను.

దేవత లప్పుడు—, దేవదేవా! దేవతలయెడల సంతృప్తుడవై పరదానముచేయుట కనుగ్రహించినచో మాకోరికను దీర్చుము, ఈశ్వరా! ఈమహామిధునక్రియను జాలింపుము.” అని కోరిరి. ఈశ్వరుఁ డప్పు డిట్లు పలికెను—, ఓసురలారా! అట్లే యగుఁగాక. నే నీమైథునవ్యాపారమును బరిత్యజించెను, కాని ఈకాశ్యమువలన నింతవఱకును ప్రీతియు నాతేజ మంతయు మీలో నెవ్వరైన నొకరు భరింపవలయును.” అప్పుడు శంభులియీమాట విని యింద్ర, చంద్ర, సూర్య ప్రభృతిదేవత లందఱును పంకవినుగ్నశృవభము లట్లవసన్నులై పోయిరి. దేవత లిట్లవసాదగగ్నిన్తు లగుట చూచి హుతాశనుఁ డప్పుడు ముందుకు వచ్చి శంభునిసాన్నిధ్యమునం దిట్లు విన్నవించుకొనియెను—, శంకరా! నీవు తేజమును విడుపుము; నేనే దానిని ధరించెదను. అప్పుడు భగవానుఁడైన భక్తుఁడు స్వీయతేజమును బరిత్యజించెను. తృష్ణార్తుడైనవాఁడు జలపానమును జేయనట్లును, దైలపాము

తైలపానమును జేయునట్లును, వహ్నిదేవుడు పరిత్యక్తనై వశుక్రమును గడగడ త్రాగివేసెను. దేవత లప్పుడు సుఖులైరి. తరువాత దేవత లందఱును శంకరుని సంభావించుని జేసి యటనుండి తమతమసెలవులకు వెడలిపోయిరి. దేవతలు నిష్క్రమింపఁగానే జేవదేవుడు నిజమందిరమున కరుదెంచి మహాజేవి నన్నిధిని జరిగినవృత్తాంత మంతయు నిల్లు తెల్లపించెను—“దేవీ ! దేవత లిక్కడ కరుజెంచి విశేషవీర్యాత్ముఁ డుతో హుతాశనుని ముమందిరములోఁ బ్రవేశింపెనైరి. దేవత లందఱు చచ్చటికి వచ్చి శిగర్భమునఁ బుత్రోత్పాదనము జేయవలదని నన్ను నిషేధించిరి” శంకరుఁ డిట్లు చెప్పఁగా విని దేవి కోరిధాన్యత యయ్యెను. అప్పు డామె దేవత లందఱును—దేవతలకుఁ బుత్రసంతతి లేకుండుఁగాక; ఆదుష్టదేవత లందఱు నెట్లు నన్నిఁబుత్రవలెని గాకుండ శపించిరో, అట్లే పారుసు డమతమపత్నులఁబంతుఁ బుత్రసంతానమును బడయఁజాలకుండుదుగాక. ” అని శపించెను.

గిరినందిని దేవతల నీవిధముగా శపించి స్నానాగారమున కేగెను. అక్కడ కేగి యామె తనసఖయైన మాలినిని విలిచి స్నానముజేయుదు నని చెప్పెను. ఓతపోధనా ! కంకకాంతిని మాలి ! ముష్కను స్నానార్థము సుగంధయుక్తములైన యుత్తమోపకరణము లన్నియు నాయతనము గావించి దేవితరీరమును దనచేతులతో నలుగువెప్పెను. తాని యాయుధ్వర్తనమువలనఁ బార్వతికి సంతోష మొదవతేనె. పార్వతికి మంగళకరముగా నలుగిడి మాలిని యామెస్నానార్థములములమర్పణోని కేగెను. మాలిని వెడలినతరువాత గిరినందిని తననలుగుపిండి యంతయు బ్రోవుచేసి యాపిండితో నొకపెద్దబిడ్డయు, నలక్షణములగు చతుర్భుజములును, గజాననమునుగల యొకబొమ్మను గావించి యచ్చట నుంచి తాను వెడలిపోయెను. మాలిని సత్ప్రసాదము

తడవార గిరిజను మజ్జవ మాడించెను. ఓనారదా ! గిరిబాం మాలిని
మో మించుక నవ్వుచుండుటఁ జూచి—ఓభీరుకాలా ! చాలనేపటినుండి
మండహాసముచేయుచున్నా వెందులకు ? అనియెను.

మాలిని మరల నిట్లనెను--నేనెందులకు నవ్వుచుంటినో చెప్పనా? భ
గవానుడైన భవుఁడు నందీశ్వరినితోఁ దమ కొకపుత్రుఁడు గలుగు
నని చెప్పుచున్నాఁడు. మాలిని... పుట్టిపండియు నాకెంతయో సంతో
షము కలుగుచున్నది. ఇది యిటుంచిదేవత లందఱును వారుని బు
త్తోత్పాదనకార్యమునుండి విరతుని గావించి రినియు వినియున్నాను.
ఏమైన నేమి ? దేవీ ! నాసంతోషమునకుఁ గారణ మిదియే. " దేవి
మాలినిమాటలు వినియెను. విని, విధివిధానముగా స్నాన మైనతరు
వాత భక్తియుక్తయై శంకరునిఁ బూజించి యింటిలోని కేఁగెను. తరు
వాత శంకరుఁ డతఁడెంచి భద్రాసనమునఁ గూర్చుండి స్నానము గా
వించెను. పార్వతి నలుగురిండివలనఁ బుట్టిన యాపురుషుఁడు—గజా
ననుఁడు, వారుభయులును స్నానముచేసి వెడలిపోయినతరువాత నచ్చ
టనే యుండెను. ఉమామహేశ్వరులస్వేదజలము స్నానజలముతో గ
లిసి యేకమయ్యెను. ఆయుభయులస్వేదసంపర్కమువలనను గలిగిన
తూత్కారధ్వనితో గజాననునిప్రశస్తహస్తము పైకితేచెను. భువనేశ్వ
రుఁడు సంప్రీతచిత్తుడై యాతఁడు తనపుత్రుని డని తెలిసికొనియెను.
హరుఁ డప్పు డతని కేరఁదీసికొని నందీశ్వరునితో నీరఁడుమాపుత్రుఁ
డని చెప్పెను. తుద్రుఁడు స్నానమైనపిదప దేవతలను, అగ్నిని, పితృ
దేవతలను సర్పించి, సహస్రనామజపము గావించి, పార్వతివద్ద కేఁగె
ను. శూలపాశమున శంకరుఁడు దేవితోఁ గూడి నవ్వుచు నామెతో
నిట్లనియెను—ఓగిరినందినీ ! గుణసంపన్నుడైన యీనీపుత్రుని జూచు
ము. ఈదివ్యగజానపురుషుఁడు నీవలుగుపిండివలన నుద్భవించెను. "

మహాదేవుఁ డిట్లు పలుకఁగానే యాగిరిబాల తనమోల నున్న యా
యద్భుతబాలుని జూచి, ప్రీతాత్మయై యాపుత్రుని నాలింగనముచేసి
కొని శిరము ముద్దాడెను. శంభుఁ డప్పుడు పార్వతిని జూచి,—ఓదేవీ!
నేను నీనాయకుఁడను, నాయకవ్యతీతముగా నీకీపుత్రుఁడు గలుగుటచే
నీతనికివినాయకుఁ డనునామము కలుగఁగలదు. ఈవినాయకుఁడు దే
వతలకును మనుష్యులకును వేనవేలు విఘ్నములు వినాశము చేయఁగ
లఁడు. ఓదేవీ! చతాచరలోకము లన్నియు నీతనిఁ బూజింపఁగలవు.
ఇట్లు చెప్పుచు మహాదేవుఁడు దేవీహస్తమునం దాపుత్రుని సమర్పించె
ను. అటుపిమ్మట నాతనికి సహాయార్థము ఘటోదరుఁ డనునొక విఖ్యాత
గణశ్రేష్ఠు నాతని కిచ్చెను. అదిగాక మాతృగణమును, ఘోరవ్యభావ
ముగల భూతగణమును, విఘ్నకరములగు మణికొన్ని యితరగణముల
ను నాతనికి దేవీప్రీత్యర్థమై యొసఁగెను. దేవి యప్పుడు పుత్రుని జూ
చి యత్యంతప్రీతిగలదై శంకరునితోగూడ సుందరకండరాంచితమైన
మందరభూధరమున విహరింపజూచ్చెను. ఓవిభో, నారదా! తరువాత
దేవి మరల నావిరభవించి శుంభనిశుంభులను మహాదైత్యుల నిరువుర
ను దానే నిహితులనుగావించెను. మృదాని హిమాలయున కుద్భవించి
ననంగతియంతయు నీకడ వివరించి చెప్పితిని. గిరినందినీజన్మవృత్తాం
తమైన యీవవిత్ప్రాఖ్యానము స్వర్గసాధనమును, యశస్కరమును, స
ర్వసావహరమును, బరమతేజస్కరమును నగును.

—♦ చండముండవధ —♦—

పులస్త్యుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు—ఓద్విజనత్తమా! కశ్యపునకు,
జను సోమయైన భార్యయొకతె గలదు. ఆమెగర్భమున మువ్వబిడ్డపు
త్రుని లుడ్డవించిరి. వారు సహస్రాక్షునికంటె సఖిజలకాలురు. వారి

లో జ్యేష్ఠుడు శుంభుడు ద్వితీయుడు నిశుంభుడు, తృతీయుడు సముచి. ఈసముచిని దేవేంద్రుడు తనవజ్రాయుధముచే గడతేర్పవలయునని తలచుకొనెను. అట్లుత్సహించి యింద్రుడు వజ్రాయుధముచేత బట్టుకొని పరుగెత్తి తనవంకకు వచ్చుచుండుటఁ జూచి సముచి యను డనుజుడు భయపడి సూర్యరథములో దాఁగికొనెను. అప్పుడు దేవరాజుతని సంహరింపజాలకపోయెను. ఓనారదా ! మహాత్ముడైన యింద్రుఁ డాసమయమునందు సముచితో నొకవిధముగా సంధి చేసికొని యెను. అది యేదన ? సముచి యెప్పుడు సస్త్రశస్త్రములచే వధ్యుడు గాకుండునట్లుగా నింద్రుడు వరమియవలసినవాఁ డయ్యెను. ఓనారదా ! తాను శస్త్రాస్త్రములచే వధ్యుఁడను గానని తెలిసికొనినవెంటనే సూర్యరథమును వదలినచ్చి సముచి పాతాళము నాశ్రయించెను. ఆతఁ డట్లు పాతాళములో నుత్తమసమద్రజలములం జొచ్చి జలఘనముపై నీడుచు జలఘనమును జేతఁ బట్టుకొని యిట్లనియెను—“ దేవరాజైన వాసవుఁ డేమి చెప్పెనో యట్లే యగుఁగాక. ఈఘనము నన్ను స్పర్శించుఁగాక ” ఇట్లు చెప్పచు నాతఁ డాఘనమును జేతులతో నెత్తికొని తనముఖమును, నాశికను, గర్జపుటములను నిండించుకొనియెను. అప్పు డింద్రుఁ డాఘనమధ్యమునుండి రహస్యముగా వజ్రాయుధమును నృష్టిగావించెను. వజ్రాయుధ మప్పుడు మరుగులోఁ జాట్టి సముచినాసి కకును గొంతునకు నడ్డముపడియెను. ఆతఁడును మృత్యుముఖమునఁబడియెను. ఇంద్రుఁ డీహత్యగావించుటయందుఁ దాను మొట్టమొదట నిచ్చినవాద్దాసమును మీఱెను. అందుచే నాతనికి బ్రహ్మహత్యాదోషము సంభవించెను. తరువాత నింద్రుడు పుణ్యతీర్థస్నానములచేఁ బాపమునుండి నిర్ముక్తి నొందెను.

అప్పుడు సముచిసోదరులగు శుంభనిశుంభు లను వీరవక్త లిరు

వురును, మహాయుద్ధసన్నద్ధులై సురలను యాతనలపాలు గావించుటకు బయలుదేరిరి. అప్పుడు దేవతలును దేవేంద్రుని యధినాయకత్వముక్రింద యుద్ధమున కారంభించిరి. అచిరకాలములోనే ఘోరియుద్ధ మొంఁద మయ్యెను. యుద్ధమునం దాదైత్యువరు లిరువురచేతిలోను వాహన సమేతులై దేవతలు సంపూర్ణపరాజితు లైరి. ఈయుద్ధమున నింద్రుని యైరావతమును, యమునిమహిషమును, వరుణునిమణియును, మాధవు నిభత్రమును గడయును, అపహృతము లయ్యెను. శంఖుఁద్వాదినిధు లన్నియు దానవులస్వాధీనము చేసికొనిరి. ఓనారిదా ! ఈయుద్ధమునకు ఫల మేమనఁగా, త్రిలోకములలోని సమస్తమును శుంభునిశుంభులకు వశీభూతము లయ్యెను. చివరికు దైత్యులుపైన శుంభునిశుంభులు భూ లోకమునకు దిగి రక్తబీజుఁడనుమహాసురుని జూచి—“ నీ వెవ్వడవు ? ” అని యడిగిరి.

రక్తబీజుఁ డిట్లు ప్రతిత్యుత్తర మిచ్చెను. “ నేనొక దైత్యుఁడ ను. నేను పూర్వము మహిషాసురునకు మంత్రీగా నుండెడివాఁడను. నాపేరు రక్తబీజుఁడు. నేను మహావీర్యశాలి ననియు, మహాభుజశాలి ననియు విఖ్యాతి గాంచితిని. చండముండులను పేరుగల యిద్దరు వీరు లు రమ్యాకారములు గలవారు మహిషాసురునకు సహాయులుగా నుండిరి. కాని యామహాభుజులైన వీరు లిరువును దేవికి భయమంది జలనిమగ్నులై యుండిరి. మాకుఁ బ్రభువుగా నుండెడి మహిషాసు రుఁడు మహాదేవిచే విశాలవింధ్యాచలమునందు నిహతుఁడయ్యెను. ఇఁక మీరుభయము నెవ్వరితనయులో మీనామము తెవ్వయో, మఱి యు మహాశయ్యులైన మీమీవీర్యప్రభావము లెట్టివో సమస్తమును మా కెఱింగింపుడు. ”

శుంభుఁ డిట్లనియెను. “ నేను “దను” గర్భజాతుఁడను. శు॥

భుండను ప్రసిద్ధనామము గలవాడను. ఇతఁ నీతఁడు నాకనిష్ఠభ్రాత. ఈతనిపేరు నిశుంభుడు. ఈనిశుంభునిచేతిలో నిందుగ్నిదర్ప మణఁగి పోయెను. యుద్ధభూమియం దిందుగ్నిడు, రుద్రుగ్నిడు, నాదిత్యుడుమొదలగు యుద్ధార్థులైనదేవత లందఱు నీతనిచేతిలోఁ బలుమాటులు పఠాజితులైరి. వీరుగాక మరియు నెందఱువీరక్రేష్టులు యుద్ధమున వీనిచే నవనతులైనారో చెప్పశక్యమే గాదు. సరియే దానికేమిగాని, మహిషాసురుఁ డెట్లు నిహతుఁ డయ్యెనో చెప్పము? మే మిరువురమును ససై న్యముగా నామహిషహంతను వినాశ మొనరింపఁగలము.”

వారిరువక్షములవారును సర్మదానదీతీరమున నుండి యీవిధముగా సంభాషించుకొనుచుండిరి. తరువాతఁ జండముండులనుదానపులిరువును జలములనుండి లేచివచ్చి రక్తబీజని గలిసికొనిరి. వాశవ్వుడు రక్తబీజని జూచి “ వీరెవ్వరు నీముందు నిలుచున్నారు?” అని యడిగిరి. రక్తబీజుఁ డప్పుడు “ ఈయన సురమర్దనుడైనఁ శుంభుడు. ఈ రెండవవీరుఁ డీతనికి సోదరుడు నిశుంభుడు. ఈవీరుల నిరువుర నాశ్రయించినచో నిశ్చయముగా నాత్మీభవనరత్న భూతయైన మహిషమర్దనిని మనము మర్దింపఁగలము.” అని చండముండులకుఁ జెప్పెను. చండుఁ డిట్లనియెను. “ నీవిట్లు చెప్పుట న్యాయము గాదు. ఏమన! నీ విప్పుడు రత్నమును బొందుటకుఁ దగవు. రాజైనవాఁ డెవ్వఁడో యాతఁడే రత్నభోగమునకు యోగ్యుడు. నిజముగా శుంభునకే ఆస్త్రిరత్నము నొసగఁదగును.” ఇట్లు స్థిరపఱచుకొని శుంభునిశుంభులవద్ద, రూపయావనవతియుఁ గైశికి యై పునరుద్భావము నొందినదియు నైన యీదేవివృత్తాంతము వివరించి చెప్పిరి. అప్పుడు శుంభుడు తనదూతయైన సుగ్రీవుండను దానవుని వింధ్యవాసినియైన కైశికివద్దకుఁ బుత్తెఁ చెను. శుంభునియాజ్ఞచే మహాసురుడైన సుగ్రీవుడు దేవినన్నిధి కేఁగి

యామెతో సంభాషించి కోరిధాన్వితుడై తిరిగి వచ్చి శుంభనింభుల
తో నిట్లనెను. “ ఓడై త్యరాజులారా! మీయాజ్ఞానుసారముగా నిష్క్ర
మ నేను దేవి సమీపమున కేగి యిట్లు చెప్పితిని. “ ఓభాగ్యవతి!
దాసపు లండతిలోను విఖ్యాతుఁ డైనశుంభుఁడు శ్రేష్ఠుఁడు. ఆత్మకు
మమ్ము నీవద్దకుఁ బంపినాఁడు. ఏలన? ఆతఁడు చెప్పిన యామాటలు
వినుము. “ ఓసుందరీ! నేను తిరిలోకములకుఁ బ్రభుఁడను. స్వర్గ,
పాతాళ, భూతలములలో నేశ్రేష్ఠపదార్థ మున్నను, నేయత్తరత్న ము
న్నను, అవి యన్నియు నిత్యము నాయెంట విరాజిల్లవలసినవే. ఓకృ
శోదరీ! చండముండులు నాయెడుట నిన్ను రత్నస్వరూప వని వర్ణించి
యన్నారు. అందుచే నీవు నన్నుఁగాని నాభారతమైన నిశుంభునిగాని
భజింపుము.” అని చెప్పితిని. దేవి నామాటలు విని సప్తవచ నిష్క్ర
త్తర మిచ్చెను. “ ఓసుగ్రీవా! నాసంగతి వినుము. శుంభుడే త్రిలోక
పతి యనియు, నాతఁడే జగములలోని సమస్తరత్నముల సమభవించు
టకు యోగ్యుఁ డనియు నీవు చెప్పినమాటలు సత్యమే. కాని నేనెం
తయు దుర్వినీతురాలను. అందుచేత బహుకాలమునుండి లోలోన
నొకసంకల్పమును బెంపొందించుకొనుచు వచ్చుచుంటిని. నాసంకల్ప
ము వినుము. ఎవ్వరు నాతో యుద్ధముచేసి నన్ను జయింపఁగలుగు
చున్నారో వారినే నేను వరియింపవలయు నని యుంటిని. కనుక నా
తఁడే నాభర్త కాగలఁడు.” దేవి చెప్పిన యీగర్వితవాక్యముల నా
లకించి నే నిట్లంటిని. “ దేవీ! నీవు దర్పితురాలవై యుంటివి. ఎవ్వఁ
డు నకలసురాసురులను జయించెనో అది నీవు వినియే యుంటివి. అట్టి
వాఁడు నిన్ను జయింపఁజాలఁడా? అందుచే నీవేమియు నాలోచింపక
లెమ్ము. నావెంట రమ్ము.” అని నేను బలుకఁగా విని దేవి యిట్లని
యెను. “ నేనేదేని 'సంకల్పమును జేసికొనినపుడు దానినిగూర్చి ముం

దుగనే చక్కగా నాలోచించుకొని యప్పుడు స్థిరపఱకొందును గాని, తరువాత నీక దానినిగూర్చి యోచింపను. కావున నీవు మాటాడక వెడలుము. శుంభునివద్ద కేగి యీవృత్తాంత మంతయు నెఱింగింపుము.” అని ఓమహానురా ! ఆమె యిట్లు చెప్పగా విని నేనింక నామె కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక తిన్నగా నీనన్నిధికే తెంచితిని. ఆదేవి టోటిటోటియగులతోఁ దుల్యమైన తేజముగల దని నీవు గ్రహింపుము. కర్తవ్య మేమొ నిశ్చయించుకొనుము.”

శుంభుఁ డీమాటలు విని ధూమ్రలోచనుఁ డనునొక రాక్షసుని బిలిచి “ ఓధూమ్రాక్ష ! నీవు శీఘ్రముగా నేఁగి దుష్టదర్శితరాత్రై న యాదేవిని జాట్లు పట్టుకొని యపరాధినియైన దాసినివలె నిచ్చట కీడ్చుకొనిరమ్ము. ఆమెపక్షమున మహాబలుఁడైనవాఁ డెవ్వఁడైన నీ కర్ణము రాఁజూచినచో వాఁడు పితామహుఁ డగుబ్రహ్మయైనను సరియే నిర్విచారముగా వాని శామెపక్షమునఁ దక్షణమే ఖండించివేయుము.” అని యాజ్ఞాపించెను. తేజస్వియైన ధూమ్రాక్షుఁడు శుంభునియాజ్ఞ యైనంతమాత్రానే ఆటనూటులయత్నోహిణుల దైత్యసేనలను వెంటఁబెట్టుకొని వింధ్యాచలమునకు బయలుదేఱెను. అక్కడ కేగి దుగ్గాదేవిని జూచి వెంటనే ఘూర్ణితనేత్రుఁడై యిట్లనియెను. “ ఓమూఢకాళికీ ! శీఘ్రముగా లేచివచ్చి భర్తను సేవింపుము. అది నీకర్ణము లేదా? అట్లయినచో బలవంతముగాఁ జాట్లుపట్టుకొని నీచశిక్షలతో నిన్నీడ్చికొని పోగలను.” అప్పుడు దేవి యిట్లనియెను. “ నీవు నన్ను బలాత్కరించి తీసికొనిపోవుటకు శుంభునివద్దనుండి వచ్చితివి. ఇట్టియెడల నబలనైన నే నింకేమి చేయగలను? కావున నీయిష్ట మెట్లో అట్లే చేయుము.”

పులస్త్యుడు చెప్పుచున్నాడు—అంబికాదేవి ధూమ్రలోచను

నితో నిట్లుచెప్పి భయంకరమైన హుంకారముఁజేయుచు, దక్షణమే
 యాధామూర్తీకుని భస్మీభూతము గావించెను. ధూమ్రలోచనుఁడు
 వాహనబలసమేతముగాఁ గొళికిచే భస్మమైపోయెను. అప్పుడు సకల
 జగములనుండియు భయంకరములైన హాహాకారధ్వనులు బయలుదే
 తెను. ఆయుద్ధితమహాధ్వని శుంభునికర్ణములలోఁ బ్రవేశించెను.
 అప్పుడు శుంభుఁడు మహానురులైన చండముండులను, బలిశ్రేష్ఠులైన
 రురుని యుద్ధయాత్రీకు సన్నద్ధులఁ గావించెను. వారును హస్తాతిహర్ష
 ములతో యుద్ధార్థులై బయలుదేటి వింధ్యాచలమునకు వచ్చిరి. ఈ
 మువ్వురుమహానురులయాధిపత్యముక్రిందను అసంఖ్యగఁజాక్ష్వరధనంకుఁ
 మైన భయంకరదశుజవాహిని యాకస్మికముగాఁ గొళికిని ముట్టడించు
 టకు వింధ్యాచలమునఁ బ్రవేశించెను. అప్పు డా యసంఖ్యాకముగా
 వచ్చుచున్న రిపుబలమునుజూచి దేవీవాహనమైన సింహము తినకేసర
 చ్ఛటలను గంపింపఁజేయుచు రణరంగమున దానవబలమును జీల్చుట
 కారంభించెను. దానవసేనలో ననేకులు గిరికందరచారియైన యాకేసరి
 కరవ్రహ్మరములచేతను, మఱిగొందఱు దాని ముఖగ్రాసముచేతను, నీకఁ
 గొందఱు దాని దంతవిదారణములచేతను, వేటొక గొందఱు దాని నఖ
 రములచేతను, గొందఱు దాని వక్షోవితాడనములచేతను విధ్వంసులు
 గాఁజూచిరి. ఈవిధముగా నసంఖ్యదానవులు సింహముచేతిలోనే
 నిహతులై పోయిరి. ఈనమయములో దేవి కనుచరమైన భూతవర్గము
 బహుదానవుల జీవసంహార మొనరించెను. తమ సైన్యబలమంతయు
 విపన్నమగుటఁ జూచి క్రోధాన్వితు లగుచున్న చండముండులయధర
 ప్రాంతము లదరిపోఁజొచ్చెను. పారవ్వుడు పఠంగములు పాపకాభిము
 ఖము లైనట్లు మహావేగముతో దుగ్ధ కభిముఖులు గాఁజూచిరి. దేవి
 యైన పరమేశ్వరి వారట్లు తన్నెదిరించుటఁ జూచి కోపభరముచే గ

నుబామలు మూడుముడతలు పడునట్లుగా ముడుచుకొనియెను. భ్రూకుటీకుటీలమైన యాదేవిలలాటఫలకమునుండి యవ్వడు కళాశవదనయు యోగినియు నైన కాలి యావిర్భవించెను. ఆమె హస్తములయందు ఖట్వాంగములును, కాలోగ్రములు, చరివ్రచండములు నైన యౌరదీసివకత్తులును ధరించి యుండెను. నివాతులైన నృపతుల మస్తకములన్నియు మాలలుగా నామెగళదేశమున ప్రేలాడుచుండెను. ఆమె రణక్షేత్రమునం దుతికి యసంఖ్యదానవులను ఖడ్గాఘాతములచేతను, ఖట్వాంగములచేతను విదారితులను గావించుచు, నత్యధికకోభాకాంతయై గజాశ్వరథసహితముగా శత్రువర్గమును సంహరించివేసెను. తరువాత నంబికాదేవి చర్మాంకుశమువర్గఘంటికాదియంత్రములతో శత్రుపక్షకుంజరవదనములను గ్రుచ్చుచు, చక్రకూబరరథాశ్వసారధులతో యోధుల వదనవివరములను గుచ్చుచుఁ జర్వణ మొనరించుచుండెను. అప్పుడామె కొండటిని గేశపాశములచేతను, మరికొండటిని గీర్వాదేశముచేతను, ఇకఁ గొండటిని బాదవ్యయముచేతను నాకర్షించి కృకాంతమందీరమునకు విందులను జేయుచుండెను.

రురుదానవుఁడవ్వడు సేనాపతులతో సేనాదళమును దేవిభక్షించివేయుటఁ జూచి మహాకోభముతో దేవి కెదురుగాఁ బరువెత్తజొచ్చెను. చండుఁ డీయుద్ధివ్యాపార మంతయు నీక్షించుచుండెను. అప్పుడు దేవి యామహానురుఁడైన రురునిమస్తకమును ఖట్వాంగముచేఁగొట్టెను. విచ్చిన్నమూలమైన పాదపమువలె నప్పుడారురుదైత్యుని శిరము కెగి యాతఁడు భూతలమునఁ బడిపోయెను. అట్లు పడిపోయిన యాతనిని జూచి యవ్వడు దేవి పశువునుంబోలె యాతనిదేహచర్మమంతయు నొలిచివేసి యాతని దనజటలకు ప్రేలాడఁగట్టుకొనియ్యెను, కాని వానిలో నొకజటమాత్రము బంధింపఁబడలేదు. అప్పుడామె

యోవ్రేలాడుచున్నచట నూడఁబెఱికి భూమిపై విసరెను. మహూర్త
కాలములోనే యాడటభయంకరమూర్తిగాఁ బరిణమించెను. అమూర్తి
సగము శుక్లవర్ణమును, సగముకృష్ణవర్ణమును ధరించి యుండెను.
అమె కేశపాశము తైలాభ్యక్తమై యుండెను. అమూర్తి యావిస్కరిం
పఁగానే 'చేనొకమహాసురుని వినాశమొనఁగించెదను.' అని కేశలువేయు
చు బయలుదేరెను. దేవి యామెకుఁ జండమారి' యని పేరుంచెను.
క్రమముగా నామె చండమారి యనుపేరునఁ బ్రఖ్యాత యయ్యెను.
దేవి యప్పు డామెను జూచి 'ఓసుభగురాలా! నదువుము. చండి
ముండుల నిచ్చటకుఁ దీసికొని రమ్ము. నేను వారిని స్వహస్తములతో
నే నిహతుని గావింపవలెను, అందుచే వారి నిటకుఁ జెచ్చుటమాత్రం
మే నీకుఁ గర్తవ్యము." అని యాజ్ఞాపించెను. దేవియనుజ్ఞచే జండ
మారి చండముండాసురులవంకకుఁ బరువెత్తఁజొచ్చెను. అప్పుడు చండ
ముండులు భయార్తులై దక్షిణదిశకుఁ బారిపోయిరి. చండమారి గరు
త్మంతునితోఁ దుల్యమైన వేగముగల గర్దభము నెక్కి విస్ఫోటననయై
యాయచురుల నిరువురను వెన్నంటి పరువెత్తఁజొచ్చెను. అసురద్వయ
మొచ్చుటచ్చటికిఁ బరుగులెత్తుచుండిరో యచ్చటచ్చటకెల్ల నాశివాదేవి
యుఁ బరువులెత్తఁజొచ్చెను. అట్లు పరుగెత్తుచున్న డామె యమహాహ
నమైన పుండ్రీమహిముకొమ్ము నూడఁబెరికి భుజంగనిభమైన యాకొ
మ్మును జేతఁ బట్టుకొని దానవసేనతోఁ బరుగెత్తుచుండెను. అప్పుడు
చండముండులు భూతలమును వదిలి యాకాశమార్గమునఁ బరుగెత్తఁ
జొచ్చిరి. ఆమహేశ్వరియు రాసభారోహణమున నతివేగముగా వారిని
వెంటబడించెను. మార్గామధ్యమమునందు గరుడుడు పన్నగపతియైన
కర్కోటకునితో నామె కెదురయ్యెను. అది చూచి యామెదేహ
మంతయు న్యూర్వరోమాంచిత మయ్యెను. గరుడుఁ డత్పును భయా

ర్కుడై మాంసపిండమువలె ముడుచుకొనిపోయెను. భయంకరములైన యాతనితెక్కలప్పుడు వాలిపోయెను. దేవి యాగరుడుని పతితపక్షముల నూడదీసికొని కర్కోటకుని జేతఁ బట్టుకొని యత్యంతవేగముతో నాభయాతురులులైన చండముండుల ననుసరించి పరుగెత్తెను. అప్పుడామె చండముండానురులను బట్టుకొని కర్కోటకునిచే బంధించి వింధ్యవర్షితమునకుఁ బరుగెత్తెను. అట్లేగి యామె కాశికివద్ద సమస్తవృత్తాంతము నెఱింగించి, భయంకరకోశమును గ్రహించి, దానవేంద్రుల మస్తకశ్రేణులను, సుందరములైన గరుడపక్షములచే రచింపఁబడిన నిరుపమాలలను మృగేంద్రచర్మఘ్నతయైన చండికకు సమర్పించెను. తరువాతఁ దాను గరుడపక్షరచితమైన యింకొకమాలను మస్తకమునకుఁ జాటుకొని దానవరుధిరమును పేయమును బాసముచేయుట కారంభించెను. ఇతఁ నిక్కడ దుగ్గాదేవి యసురనేతలైన చండముండులను బట్టి రోషభరముతో వారిమస్తకములను విచ్ఛేదన మొనరించెను. అప్పుడసురమస్తకముచే దేవి కొకశిఖరము సిద్ధముచేయఁబడినది. తరువాత నామె శర్వునితోఁగూడఁ గాశికివద్ద కేటెంచెను. అప్పుడు కాశికిని జూచి యామె యిట్లనెను. దేవీ! ఈయస్తమశిఖరమును స్వీకరింపుము. ఇది దైత్యద్యయమస్తకములచే సిద్ధముచేయఁబడినదియును, నాగరాజుచే బరివేష్టితమైనదియును నై యున్నది.” చాముండ యాశేఖరమును గ్రహించి తలపై ధరించి యామె కిట్లనెను—“నీమూలమున దుర్ఖటకార్యము నెఱవేర్పఁబడినది. నీవు చండముండుల మస్తకములచే నేర్పఱుపఁబడిన శేఖరమును ధరించితివి. ఈకారణమున నీవు జగత్తులలో ‘చాముండ’ యను నామముచే బ్రసిద్ధురాల వయ్యెదవు.” అతఁ యిట్లు చండముండుల ముండమాలను ధరించిన యాతిలో చనకుఁ జెప్పి ప్రీతిభాజనురాలైన యాదిగంబరుకాలి కిట్లనెను—

“సీశత్రుసైన్యమును సమగ్రముగా సంహరింపుము.” అని యిట్లా మె పలుకఁగా నాదేవి వెంటనే శరాసనమును, విషాణకోటియుఁ బట్టుకొని ప్రచండరిపుబలమును సంహరించుచు నందందుఁ దిరుగుచు మిగిలిన యసురుల కుత్తుకలను ఖండించుచుండెను.

— శుంభనిశుంభవధ. —

పులస్త్యుఁడు చెప్పచున్నాఁడు—చండముండులు నిహతులు గాఁగానే సకలసైన్యమును రణరంగమున భంగ మొంది పలాయన మొనరింపజొచ్చెను; అది చూచి శుంభుఁడు మహానురుక్షైన రక్తిభీజుని యుద్ధాఢ్య మాజ్ఞ చేసెను. రక్తిభీజును ముప్పదికొట్లయత్నాహిణి సేనతో యుద్ధమునకు బయలుదేఱెను. అప్పుడు మహేశ్వరి యైనచండిక యావిపులవైత్యబలము నీక్షించి కాఠిలోగూడ నొకభీషణసింహ నాదము నొనరించెను. ఆనాదము గావించునప్పు డామెముఖవివరిమునుండి ‘బ్రహ్మణి’ యావిర్భవించెను. ఆమె అక్షసూత్రముతోను, గమండలుకరముతోను, హంసవిమానారోహణై యుండెను. క్షణకాలములోనే త్రిశూలినియు, ద్రినయనయు, వృషభారూఢయు, మహాభుజంగభూషిణియు, ఘోరదర్శినియు, గుండలినియు నైన మహేశ్వరి ప్రాదుర్భావము నొందెను. తరువాత మయూరసింహధారిణియు శక్తిశాలినియు నైన కామారి యావిర్భవించెను. ఓదేవునీ! ఈకామారిశక్తి మయూరవరవాహనముపై విరాజిల్లుచుండెను. తరువాత దేవి బాహుయుగళమునుండి శంఖచక్రగదాసింధుధారిణియు, గరుడారూఢయు, శార్ఙ్గబాణధారిణియు నైన వైష్ణవీశక్తి సముద్భవించెను. తరువాత నామె దంష్ట్రములనుండి భూతలవిదారిణియు, మహాగ్రమునలహస్తయు నైన భీకరి పుట్టెను. ఆమెవృషదేశమునుండి నాగవాసిని యైన వారాహి

యుద్ధవింశతి. ఆమె కేసరములు విజ్ఞేవముచేసి గ్రహసత్కృతములను
చారకారాజని జెడరఁగొట్టుచుండెను. నఖరశాలినియు, చారుణస్వభాః
యు నైన నారసింహి యామెహృదయమునుండి యావిర్భవించెను.
ఈశక్తు లన్నియు సమరసంహారమున కుత్సహింపఁగా చండిక నిర్భయ
ముగా మరల శక్తుసైన్యము నుద్దేశించి మాటిమాటికి సింహనాదము
చేయఁజొచ్చెను. ఈభయహమైననాదమునుండి భువనమంతయు
బరిపూరితమైపోయెను. తరువాత దేవదేవుడైనశూలపాణి—త్రిలో
చనుఁ డచ్చటకు విచ్చేసెను. అతఁ డచ్చటకు వచ్చి యంబిక శభివాద
సపూర్వకముగా నిట్లనియెను—ఓయంబికా ! నేను వచ్చియున్నాను.
ఓదుర్గా ! నే నేమిచేయవలయునో యాజ్ఞాపింపుము. దేవదేవుఁ డిట్లను
చుండఁగా, దేవిదేహమునుండి యుద్భవించి శివశక్తి యచ్చటకువచ్చి
యిట్లనియెను.

శంకరా ! నీవు దూతకార్యము గైకొని శుంభనిశుంభులకడ
కేగి యిట్లు చెప్పము—“మీకు బ్రీతుకునం దాశయున్నచో, నో
దుకాచాటలారా ! వేగముగా మీరు సప్తమరసాతలమునకుఁ బారి
పోండు వాసపుఁడు మరల స్వర్గరాజ్యమును బొందును, దేవతలు
వ్యభాహీను లగుదురు. బ్రహ్మణాదివర్ణములు మరల యజ్ఞానుష్ఠాన
ముల నిర్భయముగా సాగింతురు. లేక మీరు బలగర్వితులై యుద్ధ
క్రియకేయభిలషించినచో వ్యగ్రచిత్తులరై యుద్ధమునకు రండు. నేను
(శివ) తప్పక మిమ్ము నివాతులను గావించెదను.” ఓనారదా ! శివ
శివున కిట్లు దౌత్యకార్యము నియోగించెనుగాన నాటనుండియు నాతఁడు
శివదూతినామముతోఁ బ్రఖ్యాతుఁ డయ్యెను. తరువాత శుంభుఁడు
మొదలగు దాసవులందఱును అగర్వితశంకరునిమాటలు విని హుంకార
ములుచేయుచుఁ గాత్యాయనియున్నచోటి కేలేంచిరి. తరువాత శత

శతశతములును, శక్తి, అంకుశము, పరశ్వధము, శూలము, భిండినాట
ము, పట్టిశము, పరిఘ, అనునాయుధములను వారు దేవియెడలఁ బ్ర
యోగింపఁజొచ్చిరి. అప్పుడు దేవియైన యంబికయు శ్రేష్ఠశరాసని
ర్ముక్తమునైన శరసమూహములను బ్రయోగించి వారిశాసానులతోఁ
గూడ వారిహస్తములను విచ్ఛేదనము గావించుచుండెను. మఱియు
రణచండవిక్రమురాలైన యామహాదేవి శనిశతములుగా బాణములు
ప్రయోగించుచు ససంఖ్యాకులగు మహానురులను గృతాంతమందెర
మున కంపుచుండెను. చండమారి త్రిశూలాఘాతములచేఁ గొండలు
తానవులు నీహతులగుచుండిరి. కాశికీ స్వయముగాఁ గట్టావంగాఘాత
ములచేఁ గొండలు దానవులను శకునాగారమున కంపుచుండెను. దేవి
యైనబ్రాహ్మి ప్రబలబలమును వినియోగపఱచి ముఖ్యులైన బహు
దానవుల ప్రభావగౌరవమును భంగపఱచుచుండెను. దానవసేనలోఁ
గొండలు కొండలు శూలాఘాతములచే విదారితులగుచుండిరి. మఱి
యుఁ గొండలుకొండలు నైష్ఠవీశరహ్వలలలో దగ్ధులై భస్మీభూతుల
లగుచుండిరి. అప్పుడు కామూరి శక్తిప్రయోగములచేతను, చండికులి
శవిక్షేపములచేతను, వారాహీచక్రాఘాతములచేతను దానవవేసవిదా
రితమైపోవుచుండెను. నారసింహి సఖాఘాతములచే బహుతానవుల
వక్షోభాగములు చీల్చఁబడుచుండెను. రుద్రీదూతి యట్టఁజానములచే
సనేకదానవుల భవలీలలు సాంగము అగుచుండెను. అప్పుడు రుద్రుఁడు
త్రిశూలముచే బహుదానవులను చుద ముట్టించెను. గజాసనుని పరశ్వ
ధ ప్రహారములచేతఁగూడ సనేకదానవులు యమాలయమున కంపఁబ
డిరి. దేవి యీవిధముగా వివిధగూఢములను ధరించి ముఖ్యముఖ్యదా
నవులను జీల్చుచుండెను. ఎందరెందరుదానవులు భూతలమునఁ బడిపో
వుచుండిరో యందరందఱను, భూతవృక్షములు శుష్కములై పడించి నేలను

చుండెను. వారును భూతభక్షితులై యెడతెగక యమాలయమునకుఁ బ్రయాణములు సేయుచుండిరి. బ్రహ్మి పృథ్విమాతృదేవతలు మహాసురులను సంహరించుట కుద్యతలుగాఁగానే వారు వివదాకులులై వీడివడిన కేశకలాపములతో, భీతిచంచలములై ననేత్రములతో బరు విడి రక్తబీజాని శరణుచొచ్చిరి. రక్తబీజుఁడును రోషపూరితుడై పెద వులదర హుంకరించుచు నొకప్రశస్తమైన యస్త్రమును జేతఁబట్టుకొని మాతృగణమును, భూతగణమును, నలుదెసలనుండి బాధింపఁజొచ్చెను. వాఁ డట్లు వచ్చుచుండుటఁ జూచి మాతృగణమును సుతీష్ణశరనిక రముచే వర్షమును గురియింపఁజొచ్చెను. అప్పుడు రక్తబీజానిరక్తము బిందుబిందువులుగా భూమిపైఁ బడఁజొచ్చెను. అస్పృశారక్తబిందువులనుండి వెంటనే బిందువున కొక్కొక్కఁడుగా రక్తసు లనేకు లుత్పన్నులైరి. అది చూచి చండమారియు సంభికయు నిట్లాలోచించుకొనిరి—ముందుగా వీనిని సంహరించుట కర్తవ్యము. ఓచండీ! నీవు బాడబాగ్నిసన్నిభమైన సీముఖవివరమును దెఱచికొని యీమహాసుతుని రుధిరప్రవాహముఁ బాసముచేయుట కారంభింపుము ”

అదివిని యాచర్మముండ, యావరదాదేవి తనకరాశవదనమును విశాలము గావించి యొకపెదవిచే నాకాశమును రెండవపెదవిచే భూమిని నాకృమించి నిలుచుండెను. అప్పు డంభిక తనశత్రువైన రక్తబీజానిజట్టు పట్టుకొని తనవదనగర్భావరములోని కీడ్చి శూలముచే వాని వక్షమును జీల్చెను. అప్పుడు శత్రువక్షమునుండి నిర్గతమగుచున్నరక్తమంతయు దేవివదనవివరమునందే పడఁజొచ్చెను. ఈవిధముగా రక్తబీజాని రక్తమంతయు విశోషితము కాఁగానే యాతఁడు హీనబలుడై పడిపోయెను. తరువాత దేవి జామికరమయమైన చక్రముచే హీనబలుడైన యాశత్రువును శతభండములుగా విభాగించి పారవేసెను.

ఈవిధముగా దానవసేనాని నిహతుఁడు కాఁగానే యసురులందఱు గరుణభావములతోఁ జీతార్థములు చేయఁజూచిరి. అప్పుడు దానవసేనలోనుండి— “హ తాతా! హ భ్రాతా! యెక్కడ కేగితివి? ఒక్కనిముస మాగుము” అను నాలాపములతో రోదనములు బయలుదేఱెను. మృడానిహస్తమునం దింకను బహుదానవులు నిహసులై నగ్నావస్థయందు భూతలమునఁ బడి పొరలుచుండిరి. వారి కేశకలాపములు భూరజముచే బుగ్గింగుడుపడియుండెను. వాఁడేహచ్ఛములు విశ్లేష్ణములై యుండెను. అట్టివారిని జూచి తక్కినరక్కసులు గిరివరము నెక్కి పారిపోయిరి. దానవేంద్రుఁడైన నిశుంభుఁ డప్పుడు తనస్థైర్య బలముయొక్క చర్మవస్కములును, భూషణాయుధములును విశ్లేష్ణములై యుండుటఁ జూచి విపులచక్రాక్షయతమైన రథము నారోహించి, క్రోధభరముచే శిరఃకంఠము నేయుచు మృడానికభిముఖముగాఁ బరుగెత్తఁజూచెను. ఈనిశుంభదానవుని కరమునందు ఖడ్గమును, దేహమునందు భాస్వరవర్మము నుండెను. ఆతఁ డప్పుడు దేవీహాపమును జూచి మోహితుఁడై కామద్వరపీడితుఁడై చిత్రించినబొమ్మనలఁ గదలక మెదలక నిలిచిపోఁజూచెను. సురశత్రుఁడైన యాదానవుఁ డట్లు స్తంభితుఁ డగుటఁ జూచి దేవి హాస్యపూర్వకముగా నిట్లనియెను.

“ఓహో! నీవ్విశేషముతోడనేనా దేవతలను జయించితివి! మఱియు నిట్టిబలప్రభావముతోడనేనా నన్న బ్రాహ్మింపుచున్నావు?” అమాలు విని వాగ్మివరుడైన దానవుఁ డప్పుడు కాశికి నీక్షించుచు నించుకనేపు నిలువఁబడి యాలోచించి యిట్లు పలికెను. “ఓభీరురాలా! నీదేహ మతికోమలమైనది. సలిలమునకు ఆమఘత్రీమువలె నా బాణవర్షమునకు శతభాగ్నియులై పోగలదు. ఓసుందరీ! యీచింత చేతనే నీపై బాణప్రయోగము చేయుటకు నామన సావుకున్నది.”

ఓవిశాలయనా ! నిజముగా నీవు నన్ను భజింపుము. నాఖిష్ణాభూత మాలు సహించుట కిందుడుగూడ స్వయముగా సమర్థుడు గాడని తెలిసికొనుము. అందుచే యుద్ధవ్యాపారమునుండి మనసును మరలింపు. ఆనల్యముచేయక నాకు భార్యవు గమ్ము.”

ఓమునీంద్రా ! యోగేశ్వరి నిశుంభుడు పలికిన యీపలుకులు విని హాస్యపూర్వకముగా భావగంభీరవాక్యములతో నాతనికి మరల నిట్లనియెను. “ ఓవీరా ! నేను యుద్ధమునందుఁ బరాజితురాలను గా నిదే యెవ్వనికిని భార్యను గాజాలను. నీవు నన్ను భార్యగాఁ బరిగ్రహింపఁగోరుచున్నచో, సంగ్రామమున నన్ను జయింపుము.”

ఓనారదా ! కాశికి యిట్లు పలుకఁగానే నిశుంభదానవుడు ఖడ్గమును ద్రిప్పుచు నత్యంతవేగముగా నామెపై విసరెను. దేవి యప్పుడు దానవప్రేరితమైన యాయస్త్రము నారుబాణములచేఁ జర్మసహితముగా విచ్ఛేదన మొనరించెను. అప్పు డక్కడ నొక యద్భుతవ్యాపారము జరిగినది. చర్మసహితముగా ఖడ్గము విచ్ఛేదము కాఁగానే వాయువేగమైన మహావరుడు గదను జేబూని కాశికిపైఁ బడెను. దానవుడు దేవిని సమీపించియు సమీపింపనంతలోనే దేవి యాతని యాలింగితదృఢబాహువులను తురపు మను నస్త్రముచేఁ దునియలు గావించెను. అప్పు డాభయంకరసురశత్రువైన ప్రచండదానవుడు భూపతితుడు కాఁగానే చండీప్రముఖమాతృగణము హర్షముతోఁ గిలకిలారావము లొనరింపజొచ్చిరి. శత్రుక్షయముచే సంతృప్తులై యిందాగ్రదిదేవత లాకాశపథమునుండి యుచ్చైస్వరముతో నిట్లు పలికిరి. “ దేవీ ! విజయం ! నీవు జయముక్తవు గమ్ము.” భూతగణ మప్పుడు స్లాదెసలనుండియుఁ దూర్యధ్వను లొనరింపజొచ్చెను. దేవతలు కాత్యాయినపైఁ బుష్పవృష్టిఁ గురియింపజొచ్చిరి.

ఓమహామనీ ! నిశుంభుడు నివతితుడుగాగానే శ్వేతుడైన శుంభుడు కోధపూరితుడై బృందారక మను గజమెక్కి పానమును నాయుధమును జేతబూని రణాంగణమునఁ బ్రవేశించెను. దానవపతి యిట్లు గజారోహకుడై వచ్చుటఁజూచి దేవియర్థచంద్రాకారబాణముల నాలుగింటినిగైకొని, లీలాహాసము కొనరించుచు తురప్రబాణముచే దనుజవాహనమైన ద్విపేంద్రమును బాదవ్యయము ఖండించెను. మితీ రెండుబాణములచే దానికుంభస్థలములుఁజిల్చి పడఁజేసెను. పాదవ్యయముఖండితముగాగానే నానవవహ్నిహతమైన శైలశృంగమువలె గజము గతజీవముకాగానే శుంభుడు దానిపైనుండి పడిపోయెను. తక్షణమే శివాదేవి బాణాఘాతముచే నాతని కుండలమంజితమస్తకమును ఖండించివేసెను. మస్తకము విచ్ఛిన్నముగాగానే దైత్యుఁ డప్పుడు కుంజరముతోఁగూడ మృతినొందెను. సురాసురశత్రువైన శుంభనిశుంభులు దేవిచే నిహతులైరని విని యింద్రసూర్యవాయు ప్రయఃఖలైన దేవతలందఱు నవ్వు డచ్చట కరుదెంచి వినయవినములై దేవినుద్దేశించి శ్రుతిమధురమైన స్తోత్రపాఠమును గావింపఁజొచ్చిరి—“ఓపావ నాశినీ! భగవతీ ! నీకు మేము నమస్కరించుచున్నాము. ఓసురశత్రుడ ర్పఘాతినీ, హరిహయరాజ్యదాయినీ, మఖభంగకారిణీ ! నీకు మేము నమస్కరించుచున్నాము. ఓసురారిభయంకరీ, ఇంద్రవందితా, మహిషమర్దినీ, హరిహరాదిత్తుతా ! నీకు మేము పలుమాఱు నమస్కరించుచున్నాము. ఓయష్టాదశబాహుళాలినీ, శుంభనిశుంభనిషూదనీ, ఆర్తనాశినీ, త్రిశూలినీ, నారాయణీ, చక్రభారిణీ ! నీకు నమస్కరించుచున్నాము. ఓవారాహీ, ధరాధరా, నారసింహీ ! నీకు సర్వదా ప్రాణము లొసరించుచున్నాము. ఓకౌమారీ, మయూరవాహినీ, వజ్రధరా ! నీకొఱకు మేము పురాపురాప్రాణము లొసరించుచున్నాము.

ఓపై తామహీ, హంసవాహనా, మాలావికటా, సుకేళినీ, వానవప్యచ
చారిణీ, జగన్మాయే ! నీకు మాయశేష సమస్కారములు. ఓవిశ్వే
శ్వరీ, నీకు సమస్కారములు. నీవు రక్షింపుము, మఱియు దేవద్విజయ
తుల్యలను సంహరింపుము. ఓసర్వమయివై సత్తినేతా ! నీకుఁ బునః
పునఃప్రణామములు. ఓవరదా ! నీవు ప్రసన్నురాలవు గమ్మ. నీవు
బ్రహ్మణివి, ఖశేష్ వాహనారోహణకారిణివి ! నీవు సుందరవదనశాలి
నీ వారాహివి, గరుడవాహినివి, శార్ఙ్గధారిణివైష్ణవివి, అతిదుర్నిరీక్ష్య
నారసింహివి, ఘోరఘోరితశబ్దకారిణివి, కులిశశాలినివి, విందిరివి, నీవు
చండముండమారీ శవవాహినీ యోగినీ యోగసిద్ధవు. ఓత్రినయనే,
భగవతీ ! నీకు సమస్కారము. అహరహమునానతమస్తకులై యెవ్వరు
నీచరణయుగళము నాశ్రయించుచున్నారో, బలికుసుమహస్తలై యె
వ్వరు నీస్తుతిపరాయణులగుచున్నారో వారి కెప్పుడును సశుభములు
సంభవింపవు. ”

సురశ్రేష్ఠు ల్లిస్తువ మొనరింపఁగా, సురశత్రువినాశినియైనదేవి
మండహంస మొనరించుచు సురసిద్ధమహర్షి వర్గమున కిట్లనియెను—నేను
మీప్రసాదమువలన సంగరక్షేత్రమందు సురశత్రువుల నదృశ్యులీరి
బరాజతులఁ గావించితిని. ఇప్పుడు మీ రందఱును నాకొఱకుఁగావిం
చిన యీ ప్రాంతీపాతమును ముందుముందు సరశ్రేష్ఠులెవ్వరైన భక్తియు
క్తులై పఠించినచో వారికెప్పుడును దుస్స్వప్నభయము గలుగదు. అది
యటించి నన్న మీరు మఱియొకవరముఁ గోరుదు ” అని దేవి పలు
కఁగా దేవతలు మరల నిట్లనిరి—దేవీ ! నీవు మాకు వరదాసముచే
యఁడలఁచినచో, ఓహుతాశనతుల్యశరీరా ! దేవద్విజయోశకునము
హమునకు హితవుచేయుటకొఱకు నీవు మరల నొకమాటు దేవరీపుల
దఱు దగ్ధముచేయవలెను. దేవి మరల నిట్లనియెను—నేను సందగ్ధ

హమన యశోదగర్భమునఁబుట్టి మరల నొకమాటు సురశత్రువులను సంహరింపఁగలను. తరువాత దశసప్రహరములచే శుంభనిశుంభ, లవణులు నావలన నిహతులగుదురు. ఓసురవరులారా ! మరలఁ గలియు గమందు లోకు లనశనులగుట చూచి నేను శత్రుశత్రునను వానిగృహమున మారీరూపమునఁ బుట్టి శాకసంకరమూలమున సురసమూహమును భరింపఁగలను. ఓచురలారా ! వివక్షులగువారిని విక్షతులను గావించి ఋషులవరిక్షగార్థము వింధ్యాచలమునం బావిర్భవించెదను. దుష్టబుద్ధులైన దైత్యులను వినష్టముగావించి మరల జయమొందెదను, ఓదేవతలారా ! మహాసురుడైన యరుణాక్షుఁ డెప్పుడుగృహించునో, అప్పుడు సర్వదేవతలహితముకొఱకు నే నావిర్భవించఁగలను. అట్లవిగ్నివించి మహారిరూపమున వానిప్రాణములను హరించి మరల స్వర్గమున కేఁగఁగలను ”

పులస్త్యుడు మరలఁ జెప్పచున్నాఁడు—వరదాయినైన కాత్యాయని సురగణమున కిట్లు చెప్పి ద్విజులకుఁ బ్రణామములు గావించెను. తరువాత భూతసమూహమునకు సెలవొసంగి తానాకాశమామున వెడలిపోయెను. సిద్ధగణము నామెను వెంబడించెను. దేవిలక్ష్మీ యీపరమపవిత్రమైన పౌరాణికాఖ్యానము పురుషులకు శుంజనకము. ఈజయాఖ్యానము రాక్షసవినాశన సమర్థమైనదని భగవాను న్వయముగాఁ జెప్పియున్నాఁడు. నిజముగా సంయతచిత్తులైన ధదతు నీకథ వినుట కర్హస్యము.

—• కార్తికేయోత్పత్తి •—

నారదుఁ డడుగుచున్నాఁడు—ఓచువ్రాతా ! సుప్రసిద్ధ మహిషంతులను స్కందుఁ డెట్లు విదారణ మొనరించెను ? ఓయసుపమద్యుబాహ్మణా ! నాకావృత్తాంతమంతయు వివరించి చెప్పుము. ఈ

స్తుడు చెప్పచున్నాడు— “నారదా! ఆకర్ణింపుము. నేను గుహా
రకార్తకేయని యశోవర్ధనమైన పురాతనపుణ్యకథను నీకు వివరించి
చెప్పెదను. హుతాశనుడు పినాకిశుక్రమును బాసముచేసెను. కాని
ఓబ్రహ్మర్షీ! ఆశుక్ర మారని నాక్రమించుటచే నాతడు మందలేజుఁ
డైపోయెను. తరువాత ననువమదీప్తిశాలి యగు ననలుడు దేవతల
సమీపమున కేగెను. తరువాత వక్కడనుండి దేవతలప్రేరణచే బ్ర
హ్మభవనమున కేగెను. అతడు వచ్చునప్పుడు మార్గమధ్యమమునం
దాతనికి “గుటిల” కనబడియెను. ఆకుటిలను జూచి యాతడు
“ఓకుటిలా! మహేశ్వరుడు నుద్ధరమైన ఈతేజమును విడిచి యు
న్నాడు. ఈతేజఃప్రభావముచే నిఖిలభవనములు నవాయాసముగా
దగ్ధములు కాగలవు. అందుచే నీవు దీనిని ధరింపుము. ఇందుచే నీ
కొక నర్వజనస్తోత్రపాత్రుడైన పుష్ట్రుడు జన్మింపఁగలఁడు.”

అగ్నిదేవుని యామాటలవలనఁ గుటిలకుఁ దనపూర్వసంకల్ప
మొకటి తనమనసులో జ్ఞప్తికి వచ్చెను. ఆమె యప్పుడు విస్తారమైన
జలమయమూర్తిని ధరించి విరాజిల్లుచు వహ్ని కిట్లనియెను. “నాజల
ములయుం దాతేజము నుంచుము.” తరువాత నాతేజము జలము
నం దుంచఁబడఁగా దేవియైన కుటిల దానిని ధరించెను. భగవానుఁ
డైన హుతాశనుఁ డప్పుడు కామచారియై యభేచ్ఛముగా నంచరింపఁ
జొచ్చెను. హవ్యవాహనుడు మొట్టమొదటఁ బంచనహస్యవర్షము
లాశైవతేజమును ధరించియుండెను. అట్లు ధరించియున్న కాలమునం
దాయగ్నిదేవుని కాతేజఃప్రభావముచే మాంస, అస్థి, రుధిర, మేదో,
మజ్జా, కోమ, శ్మశ్మ, నేత్రప్రభృతు లన్నియు హిరణ్మయాకారము
లు ధరించెను. అందుచే నాతడు లోకములో హిరణ్యరేతుఁ డనుపే
ళ్లఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యెను. తరువాతఁ గుటిల పంచనహస్యవర్షము లా

తేజమును ధరించి, యొక యనలాకారమైన గర్భమును జాత్యెను. అట్లుండి యామె బ్రహ్మలోకమున కేగెను. బ్రహ్మ యామహావగయైన కుటిల తృప్తిమతియై యుండుట చూచి “ నీకు గర్భ మెట్లు గలిగె ” నని యడిగెను. కుటిల యిట్లనియెను. “ ఓనత్తమా ! పూర్వము వహ్ని శివతేజమును బానము చేసెనుగదా ! తరువార నారఁ దాతేజమును భరించుటకు సమర్థుఁడుగాక నాయందు దాని నుంచివేసెను. ఓపితామహా ! అప్పటినుండియు నేను నేటివఱకుఁ బంచసహస్రవర్షములుగా దానిని భరించుచుంటిని. కాని దాని కిప్పుడు కాలము వచ్చినది. అయినను అది వెడలఁబడకున్నది. ” అని కుటిల చెప్పఁగా విని బ్రహ్మ—ఓపఁజ్రోణీ ! నీవు ఉదయాచలమున కేగుము. అక్కడ శతయోజననైశాల్యముగల యొకభయంకరశరవణ మున్నది. నీవావనమున కేగి విశాలగిరిసానువునందుఁ బ్రసవింపుము. తరువార దశసహస్రవర్షములకుఁ బైని దానివలన నొకపుత్రుఁడు కుర్చున్నచుగను. ” అని చెప్పెను.

గిరినందినియైన కుటిల యక్కడనుండి బయలుదేటి బ్రహ్మ చెప్పిన స్థాని యచ్చట ముఖద్వారమున గర్భపరిత్యాగముఁ గావించెను. అట్లు ప్రసవించినతరువాత నామె వెంటనే తురల బ్రహ్మభవనమున కరుదెంచి యప్పుడు మంత్రబలముచేఁ దిరిగి జలమూర్తిని ధరించెను. ఇక్కడ శైవతేజఃప్రభావముచే నావిశాలశరవణమునందలి వృక్షములు, బక్షులు, మృగములు మొదలగు నన్నియు స్వర్ణమయములై ప్రకాశించుచుండెను. అనంతరము పదివందలసంవత్సరములు నిండఁగానే కమలనేత్రుఁడును బాలార్కదీప్తుఁడు నగునొక బాలకుఁడు కుర్చున్నచుయ్యెను. సర్వైశ్వర్యముల కాధారుడైన యాబాలకుఁడాదివ్య శరవణమునం దుత్తానశాయియై యంగుష్ఠము నోటఁ బెట్టుకొని భుజ

రాజగంభీరమైన నినాదముతో రోదనముచేయఁజొచ్చెను. ఈసమయమునందు దివ్యతేజస్వీనులగు నాటుగురు కాంతలు—కృత్తికలనువారు స్వేచ్ఛానుసారముగాఁ దిరుగుచుఁ దిరుగుచు శరవణమునందున్న బాలకుని జూచిరి. చూచినంతనే వారు కృపాకులస్వాంతులై యాస్కందుఁడున్నచోటి కరిగిరి. అట్లేగి వా రాకుమారునకు “నేను ముందుగాఁ బాలిచ్చెద, నేను ముందుగాఁ బాలిచ్చెద” నని పరస్పరచీత్కారములు చేయఁజొచ్చిరి. బాలకుడైన స్కందు డప్పుడు వారట్లు వివాదపడుచుండుటఁ జూచి వెంటనే వణ్ముఖములను ధంచెను. అంతటఁ గృత్తికలందఱును స్నేహవశులై యార్దురు నాటుముఖములఁ బాలిచ్చుచు నాతని బెంచుచుండిరి. వారిభరణపోషణములచే బాలకుడు వర్ధిల్లుచుండెను. అప్పునుండియు నాబలిష్ఠబాలుడు కార్తికేయుఁ డను పేర విఖ్యాతుఁడగుచుండెను. ‘ఓబ్రహ్మీ! ఈసమయమునఁ గమలయోని పావకు నిట్లని ప్రశ్నించెను.

“పావకా! నీపుత్రుడైన గుహుఁ డిప్పు డెట్టియాకారమున వర్ధిల్లుచున్నాడు?” అని అగ్నిదేవుఁ డప్పుడు బ్రహ్మదేవుని మాటవలనఁ దనపుత్రునివృత్తాంతముఁ జెలిసికొనియు నాతనితో “గుహుఁ డెవ్వరో నే నెఱుంగను.” అని పలికెను. అప్పుడు భగవానుడైన బ్రహ్మ ప్రీతితో నిట్లనియెను. “మొట్టమొదట నీవు శాంభవతేజమును బాసముచేసి యుంటివి. ఆతేజమునుండి తిలోకపతియైన యొకకుమారుడు శరవణమునందు జన్మించియున్నాడు.” అని పితామహుడు పలుకగానే యగ్నిదేవుఁ డతిత్వరితముగా నేగి వేగవంతమైనమేఘము నొకదాని నారోహించి బయలుదేఱి వెడలిపోయెను. అతఁ డట్లే గుహుండఁగా మార్గములోఁ గుటల యాతనిని జూచి “కవీ! నీవితఁ తిరితముగా నేఁగుచున్నా వెక్కడకు?” అని ప్రశ్నించెను. అందుల

కాతకు— “శరవణమునందు శిశువు జన్మించెను. నే నాపుత్రుని జూచుటకై వెడలుచున్నాను.” అని చెప్పెను. కుటిల “ఆపుత్రుడు నాపుత్రుడే గదా!” అనియెను. పాపకుడు “కాదు. ఆపుత్రుడు నాపుత్రుడే” అనియెను. ఇట్టిద్దఱకును వివాదము సంభవించెను. ఆసమయమందు స్వేచ్ఛావిహారియైన జనార్దనుడు వారిద్దఱు నట్లువివాదపడుచుండుటఁ జూచి “ఏల మీరిట్లు వివాదముఁ జెందుచుంటిరి?” అని యడిగెను. అప్పుడు వారుభయులు “శ్రైవశక్రసంభూతుఁడైన శిశువుఁగొఱకు వివాదపడుచుంటి” మని చెప్పిరి. జనార్దనుఁ డప్పుడు వారివివాదమును బరిష్కరించుట కిట్లు చెప్పెను. “మీరు త్రిపురహరునిదగ్గఱ కేఁగుడు. ఆతఁ డెట్లు చెప్పినో నిస్సందేహముగా నట్లు చేయుడు.” ఓనారదా! వాచుదేవుఁడును వారిలో హఠాంతికమున కేఁగి యాపుత్రుఁ డెవరికిఁ జెందుట న్యాయమగునో చెప్పు మని కోరిరి. తదుక్రిండు వారిమాటలు విని యత్యంతప్రేముదితాంతరంగుడై పూర్ణపులకాంకురితగాతుఁడై గిరినందిని నీక్షించి “ఓహూ! ఎంతటి భాగ్య మెంతటిభాగ్యము!” అని పలికెను. అప్పు డంభిక శివు నీక్షించుచు “దేవా! రండు. మన మాశిశువువద్ద కేఁగుదము. ఆతనినే ప్రశ్నింతము. తరువాత నాబాలకుఁ డెవ్వఁ నాశ్రయించునో వారికే పుత్రుఁ డగునని స్థిరపఱువవచ్చును.” అనియెను. వృషధ్వజుడు పార్వతి పలుకులకు నమ్మించెను. తరువాత సుమాదేవిని, కుటిలాదేవిని, పాపకుని వెంటఁబెట్టుకొని యాశరవణమున కేఁగెను. వారచ్చటి కేఁగునప్పటి కాశిశువు కృత్తికలయొడిలో శయనించి యుండెను.

పిమ్మట వారివారిస్నేహపూర్వకాభిప్రాయములను దెలిసికొని, యోగబలముచే నాపదాననుడు చతుర్మూర్తియయ్యెను. అందుఁ గుమారమూర్తిలో శంకరుని, విశాఖమూర్తిలోఁ బార్వతిని, శాఖరూప

ముతోఁ గుటిలను, నైగమేఘరూపముతో నగ్నిదేవుని నాశ్రయించెను. అప్పుడు రుద్రుఁడు, బాంధవత్యము, గుటిలయూ, నగ్నియుగూడఁ బరమ పీఠియుతులైరి. అప్పుడు కృత్తికలు—ఈషడాననుఁడు హరనంద నుఁడా? అని యడిగిరి. హరుఁ డప్పుడు హర్షచిత్తముతోఁ గృత్తికలను జూచి—ఓకృత్తికలారా! ఈశిశువు కార్తికేయుఁ డనునామముతో మీపుత్రుఁడే యగును. ఇది గాక కుటిలకుఁ గుమారుఁ డనియు, గౌరి కి స్కందుఁ డనియు, నాకు గుహుఁ డనియు, హుతాశనునకు మహాసే నుఁ డనియు నామములతో నీపుత్రుఁడు ప్రఖ్యాతుఁ డగుటకు నిర్దేశింపఁబడెను. ఈశరవణమునకు సారస్వతాఖ్యతోఁ బుత్రుఁడై ప్రసిద్ధి నొందఁగలఁడు. మహాయోగియైన యీపుత్రుఁడీవిధముగా లోకప్రసిద్ధుఁడై షడంశత్వహేతువుచే షడాననుఁడని విఖ్యాతిఁ గాంచును.” అని శూలపాణియైన భగవంతుఁడు వారి కెఱింగించి యప్పుడు పితామహుని దేవతలను స్మరించెను. తక్షణమే దేవతలందఱు సతిత్వరితముగా నచ్చటి కరుదెంచి హరపార్వతులకుఁ బ్రణిపాతములొనరించి సంపీఠభావములతోఁ గుటిలను, హృతాశనుని, కృత్తికలను దిలకించిరి. తరువాత నాషణ్ముఖమూరుని జూచిరి. ఆబాలకుఁడు దుగ్ధిరీక్ష్మతేజముతోను, సూర్యసన్నిభమైన దేహప్రభలతోడను వారి కగపడియెను. ఆతఁడు తనతేజఃప్రభలచే దేవతలందఱకన్నులను మిటుమిట్లుకొలుపుచుండెను. దేవతలందఱు నప్పుడు కౌతుకాక్రాంతులై యిట్లు పలుకఁజొచ్చిరి—ఓయగ్నిదేవా! నీవు దేవకార్యమును నెఱవేర్చితివి. ఇక మన మిప్పుడే, మాహాత్మ్యమండితమును నవ్యయమునగు కురుక్షేత్రమునకును, సరస్వతీతీర్థమునకును వెడలి షడాననున కభిషేక మొనరింపవలయును. ఓదేవగంధర్వకిన్నరులారా! ఈతఁడే మనకు సేనాపతియై చారుణస్వభావులగు మహిషాసురతారకాసురులను నిహతులను గావించఁ

గలడు." అని దేవతలు పలుకఁగా దేవదేవుడు వారి ప్రస్తావనలకు సమ్మతించెను.

అప్పుడు సురలందఱుతోచి సుమారస్వామిని వెంటఁబెట్టుకొని మహాఫలదనకమైన కురుక్షేత్రమునకు బయలుదేరిరి. అక్కడి కేఁగి ముని బృందముతో నిందుఁడు, రుద్రుఁడు, బ్రహ్మ, జగద్దేవుఁడు మొదలగు సమస్తదేవతలును సుమారస్వామి కభిషేక మొనరించుటకు సకలవ్రతులైన యిల నానక్తితో జేయఁజొచ్చిరి. తరువాత వాఁడు నయ్యతుఁడు మొదలగు దేవతాశ్రేష్ఠులు పప్తిసాగరజలములచేతను, నదీజలముచేతను, బహువనౌషధులవలన సహస్రసహస్రవిక్రముల నాతనికిభిషేకము గావించిరి. దివ్యరూపధారియైన దేవసేనాని కభిషేకముగావించుట పూర్తియయ్యెను. గంధర్వులును ఋషులును గానము లొనరింపఁజొచ్చిరి. అప్పఱోనికరములు స్వర్ణములు సేయఁజొచ్చెను. అభిషిక్తుడైనకుమారునిఁ జూచి గిరిజాల స్నేహభరముచే న్నందునొడిగోఁ జేర్చుకొని పలుకూట ముద్దులాడఁజొచ్చెను. పూర్వకాలమునందు దేవమాతయైన యదితి యిందుఁగ్రామమును కుద్దాడుచున్నప్పు డెట్లుండెనో, అట్లే కార్తికేయాని యభిషిక్తవదనము నాఘ్రాణించుచున్న యూగిరిఁ ద్రనందిని విరాజిల్లఁజొచ్చెను. అభిషిక్తుడైన తనపుత్రునిజూచి మహాదేవుఁ డప్పుడు పరమప్రీతుఁ డయ్యెను. పాపకుఁడును, గృత్తికలును, గీర్తిమతియైన కుటిలయుగూడఁ దమయంతరంగములయందు హస్తాశ్రయము నొందిరి.

తరువాత మహాదేవుడు సేనాధిపతిగా నభిషిక్తుడైన గుహునిఁ జూచి, శక్రసమానపరాక్రమవంతులగు నల్పరుద్రప్రభుల నాతనికి సాహాయ్యముగా నియోగించెను. ఈవ్రమభులు నల్పరహును గ్రమముగా ఘంటాకర్ణుఁడు, లోహితాక్షుఁడు, నందిక్షేణుఁడు, కుముదమాలి యను

నామములు గలవు. వీరునల్వరును సుప్రసిద్ధులు, సలిభయంకరులు
నైనవారు. ఓనారదా ! స్కందునకు సాహాయ్యముగా హరుడు పృ
థ్వీధగణము నొసంగుట చూచి బ్రహ్మమొదలగు దేవతలందఱును
దమతమగణములనుగూడఁ గుమారస్వామి కొసంగిరి. వానిలో బ్రహ్మ
యొసంగితి ఘోషగణముని ప్రసిద్ధిగలది. విష్ణువొసంగినవి—శుక్రము,
సంకృమ, పరాశ్రమములనుపేరులుగల మూఁడుగణములు. ఇవిగాక
శక్రము—ఉష్ణేశము పంకజము ; రవి—దండము కపింజలము ;
చంద్రుడు—మణి వసుమణి ; అశ్వినీకుమారులు—వత్స నంది ;
హుతాశనుడు—జ్యోతి జ్వలజ్జిహ్వము ; విధాత—కుండ ముకుండ
కుసుమ ; నామకగణములను గార్తీకేయునకు ననుచరములుగా నొసం
గిరి. తరువాత త్వష్ట—చక్ర, అనుచక్రలను ; వేధ—నిష్ఠిర సుస్థిరులను ;
పూష—మహాబల పాణిర్వజ కాలికులను ; హిమవంతుడు—ప్రేమ
భోక్తృత్వమైన స్వస్థి చూల్య ఘనాహ్వలను ; ఉన్నతవింధ్యగిరి—అతి
కృష్ణ పార్శ్వదులను, వరుణుడు—సునర్పన, అతివర్చసులను, నాగగణ
ము—నంగ్రహ విగ్రహ జయ పరాజయులను, అంబిక—ఉన్నాద
శంకుకర్ణ పుష్పదంతులను, వాయువు—ధన, అతిధనులను, సూర్యుడు
—పరిఘ పటిక భీమ దాహ, అతిదాహనులను, యముడు—ప్రేమధ
ఉన్నాధ కాలసేన మహాముఖ తాలపత్ర కాలజంఘులను, ధాత—
సువ్రత శుభకర్ములను గణేశ్వరద్యయమును, వదాననునకునుచరులుగా
నర్పించిరి. ఓద్విజోత్తమా ! తరువాత యక్షులు—అనంత శంకుపీఠ
నికుంభ కుముద అంబుజ ఓకాక్ష కునటీ చక్షు కిరీటీ కలశోదర సూచీ
వక్త్ర కోకనద ప్రహసన ప్రియక అచ్యుతనామములుగల పంచదశగణ
మును గుహనిసాహాయ్యార్థ మర్పించిరి. తరువాతఁ గాళింది కలకంఠ
ను నమర్పించెను. సర్పద రిశోత్కటు నర్పించెను. ఈవిధముగా గోదా

వరి సింధునూత్రిను, తమన అదిరి కంపకులను, శీత సహస్రభా
హుని, వంజుల స్మితోదరుని, మందాకిని గంధుని, విశాఖ ప్రియంకరుని,
విరావతి చతుర్దంష్ట్రుని, వితండ ఖండిశుని, కాశికీ నూజరిని, గౌతమి
క్రియకౌంచులను, బాహుక శతశీర్షుని, బాహు గోనందనందకులను,
భీమఖి భీముని, సరయువు వేగారిని, కాళి అష్టబాహుని, గండకీ సు
బాహుని, మహానది చిత్రదేవుని, శివ చిత్తీరథుని, కుహువు కువల
యుని, మహానక మధువర్ణుని, దృతపాప జంబుకుని, వేత్తీ శ్వేతాన
నుని, వేణ స్తుతుని, రేవ సాగరవేగిని, పృథ్వావ అష్టసహుని, కాంచన
కనకేక్షుని, విమల గృధ్రవస్త్రుని, మనోహర చారుసాత్తుని, దృత
పాప మహారావుని, కర్ణ విద్యుమనన్విభుని, ఓఘవతి సుప్రసాదుని,
సువేణుని, జిష్ణుని; విశాల యజ్ఞ బాహుని, ఈవిధముగా సకలసరోవర
ములును దమతమగణములను గార్తీకేయున కనుచరులుగా నొసంగెను.
కుటిల ఇంద్రాక్షుల్యపరాకృములైన తనతనయులను ముప్పదిగణముల
వారి నొసంగెను. జటాధర—కరాళ సితకేశ, కృష్ణకేశ, మేఘనాద,
చతుర్దంష్ట్ర, విమృజ్జిహ్వ, డశానన, సోమార్యాయన, ఉగ్ర, దేవ
దేవయాజి, నామకగణములను సమర్పించెను. హంసాస్య, కుండజ
తరి, ముద్దగ్రీవ, హయూన, కర్మగ్రీవు లను నీవంచగణమును గృత్తి
కలు పుత్తునినకు నొసంగిరి. ఋషులు స్కందునకు—స్థానుజంఘ, కుం
భవక్త్ర, లోహజంఘ, మహానన, పింజారకనామకవంచగణము నొ
సంగిరి. పృథూవకతీర్థము—రాగజిహ్వ, చంద్రభాన, పాణికూర్మ,
అశిక్షక, చాపవక్త్ర, జంబుకనామకులను గుహారునకు ననుచరులుగా
నొసంగెను. చక్రతీర్థము—నుచక్రాఖ్యుని, గయాశిరుని మకరాఖ్యుని
నొసంగెను. కనఖలము—పంచశివనామకగణము నొసంగెను. ఇవి
గాక బ్రహ్మదత్తము—అజిశిరుని, పుష్కరము—బాహుశాలకుని,

మానసతీర్థము—సర్వాజ్ఞుని, మాహిషికుని, పింగలకుని నొసంగెను. జ్ఞానసతీర్థము రుద్రుని నొసంగెను. మాతృగణము కొన్నిముఖ్యగణముల నొసంగెను. సోమతీర్థము—వసుదామకుని, ప్రభావతీర్థము—వందిని, ఇంద్రతీర్థము—విశోకకుని, ఉపసానతీర్థము—ఘనస్వకను, స్తసారస్వతము—అద్భుతాకాశమాతృగణమును నొసంగెను. నాగతీర్థము—గ్రీతప్రియయైన మాధవిని, తీర్థనేమిని, స్మితాననను, ఏకచూడను నొసంగెను. కురుక్షేత్రము—కలాస్పదను, —బ్రహ్మయోని—నందశివకు; భద్రకాళి—త్రివిష్టవను; ద్వీరదపావన—కొండిని, సేండిని, పోషభోగిని సమర్పించెను. మానసహృదము—శాలికను, శతనంద—శతఘంటలూఖమేఖలలను; బదరికాశ్రమము—శుద్ధావతీ, మాధవీద్వయమును, దేవి—ఏకచూడా, సుషమా, ధనుధమలను, —ఉత్తాఖిని—వేదమంత్రు; కేవారము—మాతృగణమును నొసంగెను. రాత్రమహాలయము—మనశ్శత్రును, కలాలను, సుప్రభాతను, సుమంగళను, దేవమిత్రును, చిత్రశేఖను నొసంగెను. పర్యాయగ—కోటరను, ఉర్ధ్వవేణిని, శ్రీమతిని నొసంగెను. బాహుపుత్రిక—పతితను, కమలాక్షిని నొసంగెను. సర్వపాపవిమోచన—సుషమను, మధుపింగను, తుంతిని, దహదహను, ఫేటకరను, సంతానికను, వికలను, క్రీముకను, వరవాసినిని, జలేశ్వరిని, కుక్కుటికను నొసంగెను. మదామను, తోహమేఖలను, వపుష్మతిని, ఉల్ముఖాక్షిని, కోకనామను, మహాసనిని, రాద్రుని, కర్కటికను, తుండను, శ్వేతతీర్థము దానమొసంగెను. ఈనకలగణానుచరులను, మాతృకానుచరులను జూచి గరుడఁడు తనసుతులైన—మహావేగ, మయూరకులను, అరుణఁడు తనతనయుడైన తామ్రచూడుని నొసంగిరి. ఈవిధముగ హుతాశకుడు—శక్తిని, అద్రిసుత—అశ్రుమును, బృహస్పతి—స్థలమును, శు

టిల—కనుండలువును, హరి—మాలను, శూలధరుడైన హరుడు—
పతాకను, ఇందుడు—కంఠహారమును నర్పించిరి. అప్పు డామోహ
అళాలి యైనపదాననుని గణనమూహమును, ముఖ్యమైన మాతృగణ
మును బరివేష్టించి యనునరింపఁగా నాతఁడు మయూరవాహనము నధి
రోహించి మహాశక్తిభారియై, మహాదేవునిచే దేవసేనాపతిగా తొడి
తుడై సూర్యనివలె విరాజిల్లుచోచ్ఛెను.

— { మహిషాసురతారకాసురుల యుస్థాన ప్రిసం }
గమునందు క్రాంచభేదవర్ణనము }

పులస్తుఁడు చెప్పందొడంగెను—కుమారస్వామి సేనాధిపతిగా
దేవతలచే నభిషేకింపఁబడి, భవునికి, పార్వతికి, పావకునికి, కుశిలకు,
కృత్తికలకు బ్రహ్మకును భక్తితో నిల్లు నమస్కరించి పలికెను—“తేవీ”
యైన భగవతికి నేను నమస్కరించుచున్నాను. ఓతపోధనులారా ! మీ
కును నానమస్కారములు. నేను దేవశత్రువులైన మహిషతారకాసు
రులను మీప్రసాదముచే జయింపఁగలను. ఓరువరులారా ! నేను
బాబుడను, మీకొక కేమిచేయవలయునో యది చక్కఁగా నెఱుంగ
గలిగివాడను. మీరును బ్రహ్మయు నేకీభవించి యిప్పుడు నే కేమి చే
యవలయునో నా కనుజ్ఞ ననుగ్రహింపుడు.” అని కుమారస్వామి ప
లుకఁగా దేవత లందఱును గుఱూరునిమోము సీతించుచు భయహి
తులైరి. ఇతఁ నీవంక శంకరుఁడును బుత్రిస్తేహవశుడై లేచి ప్రజా
పతిని వెంటఁబెట్టుకొని యాతనిదిక్కిఁగూర్చుమును బట్టుకొని ప్లండుని
ఁగ్గఱ కేలెంచెను. తరువాతి నుమాదేవి తనతనయనిఁ జూచి—“ఓ
హో ! శత్రుసంహారకుడవైన నాకుమారా ! ఇదిగో, నీ వీదిష్టుని జగ
ద్వంద్యపాదద్వంద్యమునకుఁ బ్రణిపాతము లొనరింపుము” అని పలి

కను. కాత్తికేయుఁ డప్పుడు నవ్వుచుఁ దల్లిని జూచి “అమ్మా! నీ వి
 క్లాదరణపూర్వకముగా నాయట్టివానిని నమస్కరింపు మని యనుజ్ఞ
 యిచ్చుచుంటివిగదా, యీయన యెవ్వరు ?” అని యడిగెను. ఆతల్లి
 యవ్వు డిట్లనియెను. “వత్సా! నీకర్తవ్యకార్యము పరిసమాప్తమైన
 తరువాత మహాత్ముడైన యీగరుడధ్వజుని వృత్తాంతమును భగవా
 నుడైన పద్మజుడు నీకడఁ గీర్తింపఁగలఁడు. నాయనా! ఈవిష్ణునికం
 టె దాముగాని యేయితరదేహధారులు గాని ప్రధానతములు గా రని
 మాత్రమే మీతండ్రిగారు నా కెఱింగించియున్నారు.” అని తల్లి తె
 లుపఁగాఁ గుమారుఁ డప్పుడు జనార్దనునకుఁ బ్రణిపాతము లొనరించి
 కృతాంజలిపుటుండై యెట్టయెదుట నిలిచి యచ్యుతునియనుజ్ఞఁ గోరె
 ను. స్కంధుఁ డట్లంజలిపుటుండై నిలిచియుండుటఁ జూచి భూతభా
 వనుడైన భగవంతుఁ డాతనికి మంగళ మగుకొఱకు స్వస్త్వయనము
 గావించి యనుజ్ఞ నొసంగెను. అని పులస్త్యుడు చెప్పఁగా నారదుడు
 మరల—నోవిప్రోత్తమా! గరుడధ్వజుడు శిఖిధ్వజునికొఱకుఁ గావించి
 న యాపవిత్రమైన స్వస్త్వయనమును గూర్చి నాకు విశదముగా నెఱిం
 గింపు” మని కోరెను. అంతటఁ బులస్త్యుఁ డిట్లు పలికెను.

భగవానుడైన హరి స్కందునకు జయమును మహిషాసురు
 నకు పథయుఁ గలుగునిమిత్తమై యెఱిపుణ్యస్వస్త్వయనము నిర్దేశించె
 నో నానిని జెప్పెద నాకర్ణింపుము. స్వస్తి! ఓజోగుణావలంబియుఁ బద్మ
 యోనియు నైన బ్రహ్మ నీకు శుభము నొసంగుఁగాక. చక్రాంకితక
 రుడు ననాదినిధనుడు నైన విష్ణువు నీకు స్వస్తివిధానము చేయుఁగా
 క. వృషధ్వజుడైన శంకరుడు శాంకరితోఁగూడ నీకు శుభము నాచ
 రించుఁగాక. ఓశిఖివాహనా! పావకుడు నీకు శుభముఁ జేయుఁగాక.
 దివాకరుడు నీకు మంగళకరుఁ డగుఁగాక. సోముడు, భౌముడు,

బుధుడు, బృహస్పతి, శుక్రుడు, శనైశ్చగుడు, వీరందఱుఁ బ్రత్యేకప్రత్యేకముగా సర్వదా నీకు మంగళవిధానకరు లగుదురుగాక. మఱి చి, అత్రి, పులహుడు, పులస్త్యుడు, కృతువు, వసిష్ఠుడు, భృగుడు, అంగిరుడు, స్వర్గమునం దున్నస్త్రాక్షుషులును నీమంగళవిధానముననే ప్రియత్నము లొనరింతురుగాక. విశ్వదేవగణము, అశ్వనికుమారవ్యయము, సాధ్యగణము, మరుద్గణము, అగ్నిత్రయము, ద్వాదశాదిత్యులు, ఏకాదశరుద్రులు, మఱియు యక్షగణము, విశాచగణము, వసువర్గము, కిన్నరనిచయము, నాగగణము, సువర్ణగణము, సరిద్గణము, సరసీగణము, సకలపుణ్యతీర్థములు, హృదగణము, సముద్రగణము, మహాబలభూతగణము, గణాధిపగణమును బ్రత్యేకప్రత్యేకముగా నీకు శుభ మొనఁగూర్చుటయందు నిరంతరమును గృషిచేయుచుండుదుగాక. మఱియు ద్విపాద, చతుష్పాద, బహుపాద, అపాదశత్రుసంకటమునుండి నీవు నిరాపదుఁడ వగుదువుగాక. వజ్రీ నీకుఁ దూర్పుదెసను రక్షకుఁడగుగాక. దండనాయకుఁడు దక్షిణదిశను, వరుణుఁడు పృథ్వీచీదిశను, యక్షాధిపతి యుత్తరదిశను, వహ్ని దక్షిణపూర్వదిక్కునను, కుబేరుఁడు దక్షిణపశ్చిమదిక్కునను, వాయువు ప్రతీచ్యుత్తరదిశను, శివుఁడు పూర్వోత్తరదిశను నీకు రక్షకులుగా నుందురుగాక. ధృవుఁ డూర్ధ్వదిశయందును, ధరాధరము లఘోదిశయందును, ముసలియు, వజ్రీయు, లాంగలియు, ధనుర్ధారియు మధ్యభాగమునందును నీకు రక్షకులుగా నుందురుగాక. ఇదిగాక సాగరమునందు వరాహమూర్తి, దుర్గమునండు సకేశసరియు రక్షకులుగా నుందురుగాక. సామవేదధర్మవియోగ శ్రీమన్మాధవుఁడు సర్వదిక్కులయందును సర్వత్ర నిన్ను రక్షించుచుండును గాక." అని శ్రీహరియిట్లు స్వస్త్వయనము గావించినతరువాత శక్తిధర్మజై నకుమారుఁ డగ్రేసరుఁ డభ్యాయము. అతఁడప్పుడు సురవర్గము

నకుఁ బ్రీతిపాతము లొనరించి భూతలమునుండి యాకాశమార్గమునకు
 తోచెను. వెంటనే సమస్తప్రేమభగణములును, దేవగణములును, దేవ
 ఘ్నిగణములును, కామరూపులైన విహంగమగణములును, సకలమును
 గుహారస్వామి ననుసరించెను. ఈసమయమునందు మాతృగణము ల
 స్నియును బలవంతులైన స్కందునితో మహానురులను నిహతులను
 గావించుకొనకు నభోమార్గమున బయలుదేరెను. తరువాత సుదీర్ఘ
 మార్గమునఁ జర్యటనముచేయుచు స్కందుఁడు తనవెంటవచ్చుచున్న
 యనుచరులను జూచి—ఓమహావీరులారా! మీ రందఱు నివృత్తు
 భూతలమునకు దిగుఁడు.” అని చెప్పెను. అది వినియందఱును భూ
 మికి దిగి చేరువగా నున్న యొకపర్వతము నారోహించి భయంకరమైన
 సింహనాదము గావించిరి. ఆసింహనాదము సమగ్రభూతలమును, సభ
 స్థలమును బరిపూరితములఁ గావించి సాగరమార్గమునుండి దానవాల
 యమైన పాతాళములోఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు మహిషుఁడు, తార
 కుఁడు, విరోచనుఁడు, కుంభనికుంభులు మొదలగు దానవు లందఱు
 వజ్రపాతోపమమైన యాభీతకగంభీరసింహనాదము నాలించి “అమ్మి!”
 యని యాలోచించుచు వెంటనే యంధకాసురునివద్ద కేగిరి. ఓనారదా!
 ఈదానవపుంగవు లందఱు సంధకునితోఁగూడి యద్వేగమాననులై
 యాభీషణశబ్దమునుగూర్చి యాలోచింపఁదొడంగిరి. వారు రహస్యా
 లోచనయందుఁ బ్రవేశింపఁగానే పాతాళకేతుఁ డనుచేరు గల శూక
 రానమఁ డగు దైత్య శ్రేష్ఠుఁ డొకఁడు రసాతలమునుండి వారందఱవ
 ద్దకు నేతెంచెను. పాతాళకేతుని శరీరమంతయు బాణవిధమైయుండెను,
 ఆతఁడు మిక్కిలి బాధపడుచుండెను. ఆతఁడు నిమిషనిమిషమునకు వ
 డొకుచు సంధకాసురుని సమీపించి యతిదీనస్వరముతో నిట్లనియె
 ను—“ఓదైత్యేంద్రా! నేను గాలవమునియాశ్రమమున కేగితిని.

అచ్చట కేగి నాబలమంతయుఁ జూపుచు నాతనియాశ్రమము భస్మం
సముసేయుటకుఁ బ్రయత్నించితిని, నేను గూఢకారముతో నాయా
శ్రమమునం దెప్పుడు ప్రవేశించితి నో యప్పుడే యెవ్వరోగాని యాశ్చ
ర్యముగా నా కెఱుకపడకుండఁగనే నావెనుకనుండి నాచేహమున శతని
క్షేపము గావించిరి. ఓరాజా ! అశరములు నాకొంతులలో గుడ్డు
కొనిపోయెను. నేను భయార్తుడనై మహావేగమున నయ్యాశ్రమము
నంకి పలాయన మొనరించితిని. కాని యాబాని విక్షేపకారిమాత్రము
నన్ను వెంబడించియే పరుగెత్తజూచెను. నేను నావెనుకదిక్కునందు
గుడ్డుపుడక్కలచప్పుకును వినుచునే యుండిని, అతడు నావెనుకనుండి
“నిలుపునిలుపు” మని కేకలువేయజూచెను. కాని నే నాతనికి భ
యపడి దక్షిణాగ్గవముతోఁ బ్రవేశించితిని. అప్పు డానయశ్రమము
నందు వివిధాకారులును నానాజేషధారులు నగు నరులు నాకుఁ గలఁ
బడిరి. వారిలోఁ గొందఱు మేఘగర్జనములు చేయుచుండిరి, కొందఱు
వారిధ్వనికేఁ బ్రతిధ్వనులు చేయుచుండిరి. మఱికొందఱుజనులు—మే
ము నిశ్చయముగా మహిమనురుని నిహతునిఁ గావించెదము” అను
చుండిరి. మఱికొందఱు లేదస్వలు—మేము తారకాసురునిఁ దప్పక వి
నాశ మొనరింతుము” అని యటచుచుండిరి. ఓయసురేశ్వరా ! ఈ
మాట అన్నియు వినుటచే నాకు మఱియు సత్యధికమైనభయము కల్గి
నది. నేను భయార్తుడనై మహావేగమున విడిచి యొకభూవిషగము
లోఁ జొచ్చితిని. అక్కడఁగూడ నాబలవంతుడైన పురుషుఁడు నన్ను
సరించెను. నే నాతనివలనిభయముచే శాపిరిణ్యపురమును వదలి
యిప్పుడు నీనమక్షమునకు వచ్చి చేరితిని. నిజముగా నీవు శామెడల
నశుగ్రహముఁ జూపవలయును.” అని పాతాళకేతుఁడు మఱుకఁగా
విని యంధకాసురుఁడు మేఘగంభీరనినాదముతో నిల్లు పలికెను.

నేమియు భయములేదు, నేను నిశ్చయముగా నిన్ను రక్షింతును” —
 తరువాత మహిషుడు, కారకుడు, ఉగ్రుడు, బలిశందనుడు, బాణుడు
 మొదలగు దానవవీరు లనేకులు అంధకాసురునితో నేమియుఁ బలుక
 కయే తమతమయనుచరవర్గములతో బయలుదేలి యుద్ధార్థులై భూత
 లమునకు వచ్చిరి.

ఓమహామునీ ! ఆదారుగాకారులైన స్కందునిపక్షమువా రంద
 టు నెచ్చోటనుండి యామహానినాదమును గావించిరో యచ్చోటికే
 యాదైత్యులందఱును దమతమబలవాహనములతోను, అస్త్రశస్త్ర
 ములతోను వచ్చి చేరిరి. దైత్యసేనాపతిసేన యంతయుఁ, గార్తికేయు
 నియనుచరవర్గము నవలోకించి యాకస్మికముగా మాతృగణమువంకకుఁ
 బరువెత్తఁజొచ్చెను. బలవానుడైన స్థాణుడు మాతృగణమునకు ముం
 దుండెను. పరిఘహస్తమునం దుంచుకొనియున్న యాస్థాణుఁ డప్పు డ
 తిక్కిర్దుండై పశుహంతయైన రుద్రునివలె శత్రుబలమును మర్దింపఁజొ
 చ్చెను. అతఁ డావిధముగా హత్య యొనరించుచుండుటఁ జూచి గణ
 శ్రేష్ఠుడైన కలశోదరుడు కుతారహస్త్యుడై మహాసురులందఱును నిహ
 తులం గావించఁజొచ్చెను. భయంకరులైన జ్వాలాముఖు లనుతాత
 వృదు రిభాశ్వగజములతో నసురులను జేతఁబట్టుకొని తమవిస్త్రతవడ
 నములతోఁ బడవేసికొనఁజొచ్చిరి. దండకుడు మహాక్రోధుడై పాశ
 హస్త్యుడైన యొకానొకమహాసురుని వాహనముతో మహాశ్లమునఁ బ
 డవేసెను. పౌతుషహీనుడైనరాజును మంత్రి యేవిధముగా వినాశ
 మొనరించునో, అవిధముగా దైత్యసేనను ముషలీశంకుకర్ణులు హలా
 భూతములచే విధ్వస్తము గావించిరి. ఖడ్గచర్మధారియైన గణేశుడు—
 పుష్పదంతుఁ డనునాతఁడు, దానవులదేహములు ద్వీధా, త్రిధా, శత
 ధా ఖండఖండములు గావించి వినరివేయుచుండెను. దండముంకులును

పిండిలుఁడు నేయేదిక్కులకుఁ బరుగెత్తుచుండిరో, ఆయాదిక్కులయందు దానవులమృతదేహములు రాసులురాసులుగాఁ గనఁబడిజూచ్చెను. గణశ్రేష్ఠుఁడు వీరుఁడునైన సహస్రనయనుఁడు శూలమును ద్రిప్పుచు నశ్వగజరథములతో బహుదానవులను నిహతులను గావించుచుండెను. భీమ మునుపేరుగల యొకభయంకరగణము వానవుఁడు వజ్రాయుధముచే శైలములఁ గూల్చినట్లు భీషణశిలావర్షముచే సేనాపతితోఁ గూడ బహుదానవులను గూలనేసెను. పంచశిఖాశాలియు, బలశ్రేష్ఠమును, బ్రచండాకృతియు, శకటచక్రి మనుపేరుగఁబడియు నైన యొకప్రముఖగణము భయంకరమైన ముద్గరమును ద్రిప్పుచు మహాబలముతో రిపుడళమును విమర్దన మొనరింపఁజూచ్చెను. గణశ్రేష్ఠుఁడైన గిరిభేరితనతలప్రహరములచే నాఠోహకులతోఁగూడఁ గుంజరములను, గణికులతోఁగూడ రథములను మహావేగమున భస్మీభూత మొనరింపఁజూచ్చెను. ఓమునీ! నాడీపంఘనామకగణము ముష్టిజానువులచేతను వజ్రతుల్యకీలాఘాతములచేతను దానవదళమును విధ్వస్తముగావించెను. తుంగగ్రీవము, హయగ్రీవము నను గణద్వయము దైత్యగణమును నాహసనహితముగాఁ దలలు బాదములు ఛేదించి వినాశ మొనరించెను. తరువాతఁ బిండారకుఁడు తుండప్రహరములచేతను కలిప్రియుఁడు శృంగాఘాతములచేతను రణక్షేత్రమునండు రణోన్మత్తులైన బహుదానవులను విచారితులఁ గావించిరి. ఇతఁ నిక్కడ నసురసేనాపతియైన మహిషుఁడును దారకాసురుఁడును, దమబలమంతయు సహస్రగణాధవులచే విమర్దితమగుచుండుటఁ జూచి వారి కెదురుగాఁ బరుగెత్తఁజూచిరి. ఈమాటు ప్రముఖగణములు దానవులతొత్థాతితొత్థభాగములచే నిహతులుగాఁజూచిరి. గణాధిపగణము లప్య డత్యంతకుపితభావములతో నలు దెసలనుండి దానవసేనపైఁ బడి యుద్ధ మొనరింపఁజూచ్చెను.

హంసాస్య మనుషేరుగల యొకగణము మహిషాసురు నప్పుచు వట్టి
 ఘోరములచే నొప్పింపజూచెను. ఇట్లే ఘోరశాస్య మనుగణము త్రి
 శూలముచేతను, శతశీర్షము అనిశేష్ఠములచేతను, శూత్రాయువు గద
 లచేతను, విశోకగణము ముసలాయుధములచేతను, బంధుదత్తము శూ
 లములచేతను మహిషాసురునిమస్తకము మద్భింపజూచెను. వీరుగాక
 షడాననుని తక్కినపరిషద్గణములును శూల, శక్తి, హృష్టి, వట్టినము
 తచే నాతనిని యుద్ధములోఁ బాడుచుచుండిరి, కాని మహిషాసురుడు
 మైరాకపర్వతమువలె నించుకయుఁ జలించుటమాత్రము లేదు. భద్ర
 కా?, ఊహిత, అనేకచూడ—వీరందఱు నుత్కృష్టాస్త్రములచేఁ
 దారకాసుద్రునిఁ దాడితునిఁ గావించుచుండిరి. ప్రమథగణముచేతను,
 మాతృగణముచేతను ఈమహాసురులుభ యులుఁదాడితులగుచున్న మాట
 నిజమేకానివారుభ యులునించుకంతయుబాధితులగుటలేదు. మహిషాసు
 రుడుప్రమథగణములనుగదాప్రహరములచేఁ బరాజితులనుగావించియ
 ప్రథాదిపై వేగముగాఁ గుమారున కభిముఖముగాఁ బరుగెత్తజూచె
 ను. దైత్యుడైన మహిషుఁ డట్లరుదెంచు చుండుటఁ జూచి స్కం
 దునిపక్షముపాఁడైన సుచక్రాక్షుడు క్రోధభరుడై చక్రాయుధమును
 దీర్ఘచు నాతనిరాకకష్టదగిలెను. అప్పు డామహారథులైన గణాధిపతు
 లును, అసురులును డలపడి గదాయుధములతోను జక్రాయుధముల
 తోను సుందకమైన సమరవ్యాపారమును జేయజూచిరి. మహిషాసు
 రుడు గణాధిపులమస్తకములపై గదాఘాతము లొనరించెను. సుచ
 క్రాక్షుడు తనచక్రమును దానవరథికునిపై విసరెను. తీర్ణాయుత
 మైన యాచక్రము మహిషునిగదను విచ్ఛేద మొనరించి యూతని కెదు
 రుగాఁ బరువెత్తుచు నాతని సమీపింపగానే దానవగణము “ మహి
 షాసురుడు నిహతుఁ డయ్యె ” నని చీత్కారములు గావింపజూచె

ను. అది విని బాణాసురుడు పాశమును బట్టికొని యతివేగముగాఁ బరుగిడఁజొచ్చెను. అట్లేగి బాణాసురుడు పంచముష్టిశతముచేఁ జక్కాయుధము నాహతము గావించి పంచశాఖాశతముచే సుతక్కా యీని బంధించెను. బాణాసురుఁడు సుచక్రిసంవన్నం డైన సుచక్రిని బంధించుటఁ జూచి మహాబలుడైన మకరాక్షుడు గదాహస్తంజై యాతని కెదురుగాఁ బరుగై యీతనితలపైఁ బెద్ద గదాఘాతముఁ గావించెను. మహామతియైన బాణాసురుఁ డిట్లాఘాత ము నొంది లజ్జించినవాడై వెంటనే రణక్షేత్రమును వదిలి శాలిగ్రామమున కేగెను. ఈవిధముగా మకరాక్షునిచేఁ గొట్టఁబడి బాణాసురుఁడు పరాజ్ఞుఁడయ్యెను. ఓసురతాపనా! ఆసమయమునందు పైత్య బల మంతయు విమర్దిలముగాఁ జొచ్చెను. గణేశగణము పైత్యబల ము సంతను విధ్వస్తముఁ జేసి యతిశ్రోధముతో యుద్ధమున శత్రు సైన్యమును వితాడిత మొనరింపఁజొచ్చెను. అప్పుడు మహాబలుడైన తారకాసురుఁడు తనసైన్య మంతయు రణసింగమున భగ్న మగుటఁ జూచి చేతితో ఖడ్గమును ద్విచ్ఛించి గణేశ్వరులను పెంపాడుట కారంభించెను. తరువాత నయ్యప్రభుమయైన ఖడ్గప్రహరముచే హంసస్త్రి ప్రముఖగణేశగణమును, మాతృగణమును, రణమునందుఁ బరాక్రిములై భయవిహ్వలచిత్తములతో స్కంధునిశరణులొచ్చెను. మహేశ్వర సందనంజైన స్కంధుఁడప్పుడు గణము లన్నియు భగ్నము లగుట యుఁ దారకాసురుఁడు బాణహస్తంజై పరుగై వచ్చుచుండుటయుఁ జూచి శక్తిప్రహరములచే నాతనివ్యాధయమును విదగ్ధముగావించెను. అందుచేఁ దారకాసురుఁడు మర్మాఙ్గినియై, గాఢ కొండుచు భూమిపైఁ బడిపోయెను.

ఓమహానీ! తనసోదరుడైన తారకాసురుఁ డట్లు క్షిప్తు

డై నిహతుఁ డగుటఁ జూచి మహిషాసురుఁ డప్పుడు భీతివిహ్వలుఁ
 డయ్యెను. మఱియు నాదురాత్ముఁ డప్పుడు రణాంగణమును వదలి
 హిమాలయకై అములకుఁ బలాయితఁ డయ్యెను. తరువాత బాణా
 నురుఁడు తాతకుఁ డట్లు నిహతుఁ డగుటయు, మహిషుఁడు భయార్తుఁ
 డై పలాయితఁ డగుటయు, గణసమూహములచే ననన్తై న్యదళ మంత
 యు విధ్వస్త మగుటయుఁ జూచి భయభ్రాంతుఁడై సాగరగర్భములో
 జూగిగొనియెను. ఇక్కడఁ బారకాసురుని రణక్షేత్రమున పంహరించి
 తార్తికేయుఁడు శక్తిధరుఁడై శిఖండమండితమైన మయూరవాహనము
 నధిరోహించి మహిషాసురుని పంహరించుకొనకు వేగముగాఁ బరుగె
 త్తజొచ్చెను. వరశక్తిహస్తుఁడై శిఖధ్వజుఁడైన స్కందుఁడు తనవెను
 వెంటనే పరుగెత్తి వచ్చుచుండుటఁ జూచి మహిషుఁ డప్పుడు హిమా
 లయకై తాసాదిపర్యతములను వదలి క్రౌంచపర్యతమున కేగి యాపర్య
 తగుహలలోఁ బ్రవేశించెను. మహిషుఁ డక్కడఁ బ్రవిష్టుఁ డగుటచే
 శరగవానుఁడును భవాత్మజుఁడు నైన గుహుఁడు సప్రయత్నముగా
 నాప్రదేశమును గాచుకొనియుండి “అయ్యో! బంధుమాత్య గావిం
 చుట యెట్లు?” అని భావించుచు విచారభారాకాంతుఁడై యుండె
 ను. అప్పుడు పద్మయోనియు, మురారియు, సురపతియు నచ్చటి కరు
 డెంచి యిట్లనిరి. “కుమారా! శక్తిప్రయోగముచే శైలముతోఁ
 గూడ మహిషుని విదారితుని గావించి దేశకార్యము నెఱవేర్చుము.”
 అని పలుకఁగాఁ గార్తికేయుఁడు ప్రియములను దధ్యములు నగు నప్ప
 లుకులు విని నవ్వుచు నిట్లనియెను. నామాతామహులకు మనుమఁ
 డును, నాకు భ్రాతయు, జననికి భాతృపుత్రుఁడును నైన యాతని నే
 నెట్లు వధింపఁగలను? వేదవేద్యులైన మహర్షులు దేనిని గానముచేయు
 చుందురో, దేనియనుష్ఠానముచే నత్యంతపాపులకుఁగూడ స్వర్గగతి

గలుగుచున్నదో, ఆపురాతనమైన శ్రీతి—గోవులు, బ్రాహ్మణులు, వృద్ధులు, సమర్థులు, బాలకులు, బాంధవజనులు, దుష్టులైనను గృతాపరాధులైనను వాడును, స్త్రీలును, అధాత్యవ్రాజుగురుసాంప్రదాయమువాడును, అవధ్యులని యట్లు ప్రసిద్ధముగాఁ జెప్పచున్నది. ఓ నురేంద్రులారా! నే నిట్టిశ్రేష్ఠమైన ధర్మతత్త్వము నెఱంగియుండియు తూతు రే యుని హత్యగా నింపఁజాలను. కైత్యుఁ డాగుహనుండి యీవలకు వచ్చివచ్చోఁ దత్త్వము వానిని శక్తిప్రహారముచే నంహారము గావించెదను.” అని కార్తికేయుఁడు వలుకఁగా నోమహర్షీ! భగవానుడైన యింద్రుఁడు కుమారునియీమాటలను విని మనఃకులో నొక రహస్యాలోచనమును గావించుకొని తూతని కిట్లనియెను.

కుమారా! నీవు నాకంటెను బుద్ధిమంతుఁడవుగావు; నిశ్చయముగా నెందుకొక కిట్లు చెప్పచున్నావు? భగవానుడైన హరి పూర్వమునం దేమి చెప్పియుండెనో వినుము. శాస్త్రములయందును మీ మాంసింపఁబడిన దిదియే—ఒక్కరికొకకు బహుజనులప్రాణములు వినాశ మొందింపఁగూడదు; మఱియు బహుజనులకొకకు నొక్కనిప్రాణము వినాశ మొందించుటశలనఁ బాపముగాని, యపకాధముగాని గాదు. ఓపావకనందనా! నే నీశాస్త్రవాక్యములను వినియే సంతోషించి సహోదరుడైన నముచిని నిహతుని గావించితిని. అంతుచే నీవును బహుజనోపకారముకొరకు మహిషాసురు నీ క్రొంచవత్సరముతోఁగూడఁ బాదాక్రాంతునిఁ గావించి పావకదత్తమైన శక్తినిఁ బ్రయోగించి సంహరింపుము.” ఇందుఁగిట్లు వలుకఁగా విని కోర్కె భారుణితనేత్రములతోడను గంపితగాత్రేణుతోడను సుమారస్వామి యిట్లు పలికెను—ఓహో! మూఁడుఁడైన వృత్తార్థి! నీదేహము నంతును. బాహువులయంతును నేమాత్రము బలముగలదు? న నిట్లు

నీ పేల తిరిస్కరించుచున్నావు ! విశేషించి జగత్తులలో నీ మోక్షాడనే బుద్ధిమంతుడవా యేమి ? ” ఇట్లు కుమారుడు పలుకగా సహస్రాక్షుడు మరల నిట్లనియెను—“ఓగుహా ! నేను స్వతస్సిద్ధముగా బలవంతుడను.” అని యింద్రుఁ డనగా గుహుఁడు మరల నిట్లనియెను—మంచిది, నీవే బలవంతుడవైనచో నిటు రమ్ము, నాతో యుద్ధము గావించుము. ఈమాటలు విని యింద్రుఁడు—“ఓకార్తి కేహూ ! మనయిరువురిలో నెవ్వరికొంచవర్వతమున కతిశీఘ్రముగాఁ బ్రదక్షిణముచేసి రాఁగల్గుచున్నారో వారే బలాధికు లని నిశ్చయింతము.” అని పలికెను. స్కందుఁడ మాటలు విని వెంటనే మయూరవాహనమును డిగి పాదచారియై కొంచవర్వతప్రదక్షిణమునకు బయలుదేఱెను. ఇంద్రుఁడును సగేంద్రమును దిగి కాలినడకచే నించుకదూర మేఁగి మరల నెప్పటిచోటునకు వచ్చి కూరుచుండెను. ఈలోపున స్కందుఁడు ప్రదక్షిణముగావించి వచ్చి యాతనిని జూచి యిట్లనియెను—“మూఢుడా ! ఏమి నీ వింకను నిచ్చటనే యున్నావు ? ” అని కుమారుడు పలుకగా సప్త డిందుఁడు కౌటిల్యమును జూపుచు నిట్లుత్తర మిచ్చెను—“నేను మొదటనే ప్రదక్షిణముచేసి వచ్చితిని, నీవు తరువాతఁ బ్రదక్షిణము చేసితివి.” అని యింద్రుఁ డనగాఁ గుమారుఁడు—“నేను ముందుగాఁ బ్రదక్షిణము గావించితిని, నీవు ప్రదక్షిణమే చేయలేదు” అని గద్దించిపలికెను. అప్పుడు వారిరువురు నేను ముందుగాఁ జేసితిని, నేను ముందుగాఁ జేసితి నని పరస్పరవివాదమున కారింభించిరి. చివరకు వారు తమవివాదము బరిష్కరించుటకు హరిహరబ్రహ్మలవద్ద కేతెంచి వారితో వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పికొనిరి. తరువాత హరి స్కందున కిట్లనియెను—“నీవు కొంచవర్వతమువద్ద కేఁగి యీవిషయమై యాచార్యతమును బ్రశ్నించుము. అది యేమి చెప్పినో దానినిబట్టి

ముందుగా నెవరు ప్రదక్షిణ మొనరించిరో స్థిరపఱుపవచ్చును, మీ
లో నెవరు బలవంతులో యనియఁ దెలిసికొన నగును” ఇట్లు మాధ
వుఁడు పలుకఁగా బావకనందనుఁడు విని, క్రొంచనమీదమున కేగి—
“క్రొంచ ! నీవు చెప్పము, మాలో ముందుగాఁ బ్రదక్షిణ మాచరించిన
వా రెవ్వరు ?” అని యడిగెను. క్రొంచ మవ్వచు—“ మహామతియైన
యింద్రుఁడు నాకు మొదటఁ బ్రదక్షిణ మొనరించెను, తరువాత నీవు
ప్రదక్షిణము గావించితిని” అని సమాధానము చెప్పెను. క్రొంచవ
ర్వత మిట్లు చెప్పఁగాఁ గార్తికేయునికిఁ గ్రోధముచే శధిరము ప్రకంపిం
పజూచ్చెను; అతఁ డపుడు క్రొంచమొనరించిన యీశపటవ్యాపార
మునకుఁ గోపించి తక్షణమే శక్తిప్రహారముచే మహిషునితోఁగూడఁ
గ్రొంచపర్వతమును సంహారముచేసెను. పుత్రుఁడు నిహతుఁడు కాఁ
గానే గిరిరాజనందనుఁడును, బలవంతుఁడనైన సుబాహుఁడు తక్షణ
మే వేగముగాఁ బలాయితఁడయ్యెను. ఇతఁ నిక్కడ బ్రహ్మ, ఇంద్రుఁ
డు, రుద్రుఁడు, మరుత్తులు, అశ్వినీకుమారులు మొదలగు దేవతలంద
ఱు గుహునిచే మహిషుఁడు నిహతుఁ డగుటఁ జూచి నిశ్చింతగా స్వర్గ
ధానుమున కేగిరి. తరువాత బలవంతుఁడైన కుమారస్వామి తనమా
తులునిఁ జూచి యాతనివధించుటకు శక్తి యునుఁ ప్రామును నై కెత్తె
ను. కాని విష్ణు వారనిని బాహువులతోఁ గొగిలించుకొని “గురు
హత్యచేయకుము” అని చెప్పచు నివారించెను. ఈసమయమునందు
హిమాలయ మచ్ఛటి కరుడెంచి సునాభునిచేతిని బట్టుకొని వెడలిపో
యెను. భగవానుడైన హరియు శిఖిర్వజుడైన కుమారుని సర్వ
రముగా స్వర్గమునకుఁ గొనిపోయెను. తరువాత గుహుఁడు పరవతియై
న హరిని జూచి—భగవానుడా ! మోహగ్రస్తుఁడ నగుటచే నావివేక
ము విసర్జయైపోయెను, అందుచే నేను మాతులేయభ్రాతను సంహరిం

చుకొంటిని. ఏమైనను సరియే, యీ యాపకార్యమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా నే నిప్పుడు నాదేహమును శోషిల్లఁజేసెదను.” అని విన్నవించెను. విష్ణు వప్పుడు—“ఓహో కుమారా! నీ విప్పుడు పాపహరమును, దీక్షవరమును నగు బృహదకమునకు వెడలుము, అచ్చటి కేఁగి యోగువతీనదీజలములో స్నానముచేసి యక్కడ భక్తిపూర్వకముగా మహేశ్వరదర్శనము గావించుకొనినచో నీవు సూర్యసమాన ప్రభాశాలివి గాఁగలవు.” అని పలికెను. కుమారుఁ డప్పుడు విష్ణుని యాజ్ఞచొప్పునఁ బృథూదకమున కేఁగి మహాదేవుని సందర్శించి యక్కడ స్నానము దేవగణార్చనము గావించి సూర్యసమప్రభాసంబు ముఁడై మహాదేవనికేతనమైన కైలాసధామమునకు వెడలెను. అప్పుడు సుచక్రాక్షుఁ డనుగణేశుఁడు మహాశ్రీమమునం దుండి వాయుమాత్రభోజముఁడై తపస్సుచేయుచు మహాదేవునారాధించుచుండెను. మహాదేవుఁడు సంతుష్టుఁడై యాతనికి వరము లొసంగుట కుద్యతుఁ డయ్యెను. అప్పుడు సుచక్రుఁడు మహాదేవునివద్ద సత్రములు పొంతఁ గోరి యాతని నిట్లు ప్రార్థించెను—“దేవా! క్రౌంచధ్వంసకారియు, తవతుల్యహస్తసంపన్నుఁడు నైన కార్తికేయుఁడు, బాణాసురుని బాహువు లన్నియు నెట్లు భేదింపఁగలఁడో యట్లుగా నాతనికి నీవు వరమొసంగుము.” అని సుచక్రుఁడు ప్రార్థింపఁగా మహాదేవుఁ డాతనిని జూచి—“మంచిది నీ వేఁగుము, నీవు కోరినవరమునే నే నొసంగితిని. ఈచక్రాయుధముచేతనే బాణాసురుని యతిప్రవృద్ధమైన యాబాహువనము విచ్ఛేదము కాఁగలదు; ఈవిషయములో నిత నాలోచింపవలసిని దేదయు లేదు.” అని చెప్పెను. త్రిపురహరుఁ డిట్లు వరము నొసంగఁగానే గణేశుఁడు స్కందునినమీవముస కేఁగెను. అట్లేఁగి యాతఁ డాతనిపాదద్వంద్వమునకు వందనము లొనరించి సంతుష్టుఁడై

దయముతో మహాదేవుఁ డనుగ్రహించినవిషయమునుగూర్చి నివేదించెను. త్రిలోచనసుతుడైన స్కందుఁడు తనశక్తిప్రహారముచే మహిషాసురునిఁ గ్రొంచుని విదారితులఁ గావించి యెట్లు నిహతులఁ జేసెనో, అది మీకడఁ గీర్తింపఁబడినది, ఈవృత్తాంతము నెవ్వరు వశింతురో వారిపాపములు వినష్టములై వారిపుణ్యములు వర్ధిల్లఁగలవు.

—♦ అంధరాసురపరాజయము ♦—

నారదుఁ డడుగుచున్నాఁడు—“ అప్పుడు దైత్యులు రహస్యాలోచనమునఁ బ్రవృత్తులై యుండఁగా వారిసమీపమున కొకయసురవరుఁడు శరాహతుడై వచ్చెనుగదా! ఆతని నట్లు బాణవిఘ్ననిఁ గావించినవా రెవ్వరు? ” అని నారదుఁడడుగఁగాఁ బులస్త్యుఁడు మరలఁజెప్పిందొడంగెను—“ ఓమహర్షీ! రఘువంశమున రిపుజిత్తునుపేరుగలయు కళాజగలఁడు, ఆత్మనిపుతునిపేరు ఋతధ్వజఁడు. ఋతధ్వజఁడు మహాత్ముఁడు, శూరుఁడు, శత్రుమర్దనుఁడు, బలవంతుఁడు, నిత్యసంతోషుఁడై యుండెను. ఆతఁడు విప్రులయు, దీనులయు, సంఘులయు, ననాథులయు దుఃఖములు దొలఁగించుటకు నిరంతరాసక్తుడై యుండువాఁడు. ఆమహారాజైన ఋతధ్వజఁడు గాలపునికార్యసిద్ధికోటకు నశ్వావోహణ మొనరించి యుద్ధచంద్రబాణముచే బాతాళకేతునివెన్నుబాడిచెను. ” అని పులస్త్యుఁడుచెప్పఁగా, నారదుఁడు—“ ఓసత్తమా! ఆమహారాజెందుకొటకు గాలపునికార్యము సాధించెను, ఎందుకొటకు వెంటనే దైత్యునిశరాహతుని జేసెను? ” అని యడిగెను.

పులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పదొడంగెను. “ పూర్వకాలమునందు గాలపుఁడు తనవ్రసిద్ధాశ్రమముననుండి తపమొనరించుకొనుచుండెను. అప్పుడు పాతాళకేతుఁడు మూర్ఖత్వముచే నాతనికిఁ దవోవిఘ్నమును,

సమాధిభంగముమగావించుచుండెను. మహాశక్తుడైన గాలపురుషుడు వానిని భస్మీకరించుచుండెను; కాని యాతఁ డట్లు తనతపస్సును వ్యయమొనఱించుట కిష్టపడఁదాయెను. అప్పు డామహర్షి తూకాశము పంకకుఁ జూచుచు వీర్లుమైన యొకవేఁడినిట్టూర్పును విడిచెను. వెంటనే యంబరతలమునుండి యొకయశ్వరాజును దిగివచ్చెను, దానినెనుకనే యశశీరవాణి—“ఈబలవత్తురంగ మొక్కమాటుగా సహస్రయోజనములు పరుగెత్తఁగలడు” అని పలికెను. గాలపురుషుడు దావలకు విని తురంగమును స్వీకరించి, శస్త్రధాతియైయున్న ఋతధ్వజునకు వ్యవహారాన్ని దాని నొసంగెను. తరువాత నాతఁడు మరలఁ దపస్సునఁ బ్రవేశించెను. తరువాత రాజు దైత్యునిసమీపించి వానిని సమాహతం నిఁగించెను.” పులస్త్యుడు చెప్పఁగా నారదుఁడు—“ఓనువ్రతా! ఆకాశధమునగు డుండి యెవ్వ కాయశ్వమును బంపినారు, ఆకాశవాణి యట్లు యావిర్భవించెను?” అని యడిగెను. పులస్త్యుడు మరలఁ జెప్పుచున్నాడు—“మహేంద్రునిగాయకుఁడు విశ్వావసుఁ డనుగంధర్వరాజు నిలక్షణబలశాలియు, యశస్వియు నై యుండెను. అతఁడు తనకన్యనిమిత్రమై ఋతధ్వజునిపనికొఱకుఁ దురంగమును భూతలమునకుఁ బంపెను.” అని పులస్త్యుడు చెప్పఁగా నారదుఁడు—గంధర్వరాజైన విశ్వావసునిచేఁ బంపఁబడిన మహావేగశాలియైన యాయశ్వమువలన నెట్టికార్యము సాధింపఁబడెను. నృపాత్మజుడైన కువలయాశ్వనకుఁ దానిచే నేయుద్దేశముసిద్ధించెను?” అని యడిగెను. అప్పుడు పులస్త్యుడు మరల నిట్లుచెప్పఁదొడంగెను—

విశ్వావసునకు మదాలస యను పేరుగలయొకకుమార్తె గలదు. ఈశ్వర స్వాభావికముగానే మదాలస. మదాలస త్రైలోక్యదుర్లభము లగుగుణశీలములకును, సౌభాగ్యలావణ్యలీలలకును ఖనియై శశికాంతి

వంటి సుందరాకృతి గలిగియుండెను. ఇట్టిమదాలస యొకదినమున
 వందనోద్యానమునందు విహారమునేయుచుండెను. ఇట్లుండగా దేవరి
 పుండ్రైన పాతాళకేతుఁ డాతన్నిని జూచి తన్నుఁజేయవహించుకొ
 నిపోయెను. ఆమదాలస నుద్ధరించుకొనకే యాయశ్వము ఋతధ్వజాన
 కొనఁగఁబడెను. నృపనందనుడైన ఋతధ్వజుడు దేవకీత్రుడైన పా
 తాళకేతుని నిహతునిఁ జేసి యవ్వరాళోహయైన వరవర్ణినిని బొందెను.
 తరువాత శచీపహవానమున నింద్రుడుంబోలె నృపనందనుఁ డామృగనే
 త్రినంస్థమునఁ గాలము సుఖముగాఁ బుచ్చుచుండెను.” అని పుల
 స్త్యుఁడు చెప్పఁగా నారదుఁడు మరల—“ మహానుభువైన మహిషతా
 రకు లట్లు నిరస్తులు గాఁగానే హిరణ్యాక్షునందనుఁడును, ధీమంతుఁడు
 నగు నంధకుఁడు మరల నేవిధముగాఁ గార్యానుమానమునకుఁ గడంగె
 ను ? ” అని యడిగెను. పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పఁబోడంగెను—రణరంగ
 మునఁ దారకమహిషాసురులు నిహతులగుటఁ జూచి దేవసైన్యహంత
 యైన యంధకాసురుఁడు దుర్బుద్ధివశమునఁ గ్రుద్ధుడై పోయెను. తరు
 వాత నాతఁ డల్పసంఖ్యాకులగు ననుచరులను, సహచరులను వెంటఁ
 జెట్టకొని పరిఘాయుధహస్తుడై పాతాళమునుండిబయలుదేలి భూతల
 మునకు వచ్చెను. అట్లు వచ్చి యాతఁడు సుందరకందరమండితమైన
 మందరభూధరమునకేగి యచ్చట సఖమధ్యసమాసీనయైయున్న గిరికు
 మారి గౌరిని గాంచెను. ఆనర్వాంగసుందరియైన గిరినందని నయ్యర
 గ్యములోఁ జూచి యాకస్మికముగా వాఁడు కామబాణబర్జితుడై పో
 యెను. కామాంధముగ్ధుడైన యాయసురుఁ డవ్వుడు తనలో నిట్లను
 కొనియెను—“ ఓహో ! ఎవ్వరిలలనయో, సర్వాంగమనోహరిణియైన
 యీసుందరీమణి యిట్లు వనవిహారమునేయుచున్నది? ఈసుందరి నాయం
 తఃపురమున విహరింపకున్నచో, నేను నిష్ఫలజీవనము గలవాఁడ

నగుదును. నే నీతనుమధ్య నాలింగనము గావించుకొనకున్న నాజన్మము వ్యర్థము, ఇత నాస్థిరజీవనమువలనఁ బ్రయోజన మేమున్నది? ఈకృష్ణవేణియైన మృగాక్షిని నా కెవ్వఁడు జతగూర్పఁగలఁడో, వాడే బాలాంధవుఁడు, వాడే నాతమాత్యుఁడు, వాడే నాసోదరుఁడు, వాడే నాసాంపరాయికుఁడు." అని దైత్యేంద్రుఁడైన యంధకుఁ డమకొనుచుండఁగా బుద్ధిసాగరుఁడైన ప్రహ్లాదుఁడు తనరెండుకర్ణములును గరములతో మూసికొని శిరఃకంపన మొనరించుచు నాతనిఁ జూచి—

ఓదైత్యవరా! అల్లెంతమాత్రమును దలంపకుము, ఏలన? నీజనని సాక్షాత్ప్రిజగన్నాథ, శూలపాణియైన శంకరునికి నిజధర్మవత్ని. నీ వెప్పుడు నిట్టిదుర్బుద్ధి కలిగి మెలఁగకుము. దీనివలన వెంటనే వంశనాశము సంభవింపఁగలదు. ఇది యంతయుఁగాక, దీనిమే నీకుఁ బడదార. పరదారస్పర్శవలన రసాతలమున మగ్నుఁడవు గాకుము. సజ్జనులకైనను, దుర్జనులకైనను సరియే. పరదారాపేక్ష యందటకును నింప నీయమైన కుష్కార్యము. నీశత్రువులుగూడ నిట్టికుత్సితకార్యముల యందు తిప్పులగుదురునుమా! ఓదైత్యరాజా! ఈవిషయమున గాధికాళమును గీర్తించినశ్లోకమును నీవు విసలేదా? ఆతఁ డొకప్పుడు తనసైన్యములు శత్రువులకోడి తణరంగమునుండి పలాయితము లగుచుండఁగాఁ దనసైన్యమును జూచి, పథ్యమును, దథ్యమును, లోకహితకకమునగు నీక్రింది వాక్యనికరము నుపదేశించెను. వత్సా! వినుము—ప్రాణత్యాగమైన సేయవచ్చును, గాని పరహింసలోమాత్రము ప్రవేశింపరాదు. మానియై యుండిన నుండవచ్చునుగాని, యసత్యవాక్యముమాత్రము ప్రయోగింపరాదు. పురుషత్వహీనుఁడై యుండుటయైన మంచిదిగాని, పరస్త్రీగమన మెంతమాత్రము సేయరాదు; భిక్షాజీవనముసేయుట యెనను శ్రేష్ఠముగాని, పరధనహతణమునకె

వృకును బ్రీర్షింపరాడు." అని వ్రీహాదుఁ డుపదేశించెను. కాని
కామార్తుఁడును, గోధాంధుఁడు నగు సంధకాసురుఁడుమాత్రీ మా
యావదేశమువలననివృత్తుఁడుగా లేకపోయెను; అతఁ డవ్వడు—“ ఈ
మెయే, ఆశ్రతుజనని ? ” అని యనుకొనుచు నామె కెదురుగాఁ బరు
గెత్తఁజొచ్చెను. అప్పుడు తక్కినదై త్యులుగూడ యంత్రనిర్ముక్తముల
గు నువలఖండములవలె నాతనివెనుకనే పరువెత్తఁజొచ్చిరి. తరువాత
సందీశ్వరుఁడు చక్రాయుధమును శేతఁబట్టుకొని దై త్యుల నుజుమా
డఁజొచ్చెను. మయాఁడు, తారకుఁడుమొదలగుదై త్యులు సందీశ్వనిశే
నివారితులై, తాపితులై యాతనివజ్రీతుల్యప్రహారములచే నాహతు
లై సభయులై సత్వరముగా దశదిశలకుఁ బలాయితులైరి. అంధకా
సురుఁ డవ్వ డీవిధముగా దై త్యముఖ్యులు సందీశ్వరునిచే విదాతితు
లగుచుండుటఁ జూచి పరిఘు చేకొని యాతని వృష్టదేశమున నాఘాత
మొనరించెను. సందీశ్వరుఁ డవ్వడు భూమిపైఁ బడిపోవుటయు, సంధ
కాసురుఁడు తనవంశకుఁ బరుగెత్తివచ్చు చుండుటయుఁ జూచి యాగిరి
బాల యాదుర్వృత్తునివలనిభయముచే నప్పుడు తాను శతరూప య
య్యెను. అంధకాసురుఁ డవ్వ డాదేవీగణములోఁ బడి నలుడెపలఁ బ
రిభ్రమించుచుండెను. అరణ్యములో నాడేనుఁగులనడుకుఁ బరిభ్ర
మించెడు మడలోలదృక్కైన కరీంద్రుఁ డెట్లుండునో, యట్టియవస్థతో
యప్పు డంధకాసురునకును సంభవించెను. ఈదేవీగణములో గిరిబాల
యెవ్వరో యాతఁడు తెలిసికొనఁజాలకపోవుచుండెను. ఈవిషయమున
నాశ్చర్య మేమియును లేదు. ఏమన, జాత్యంధుఁడు, రాగాంధుఁడు,
మదోన్మత్తుఁడు, లోభాక్రాంతుఁడు, ననునీనల్పరీకును నించుకయ
యాభాగ్యధర్మశక్తి యుండదు. నిజముగా సంధకాసురుఁ డప్పుడు గిరి
బాలను గనుఁగొనట కెంతప్రయత్నించెనని నాతఁ డామెను వెలిసికొ

నతేకపోయెను. అప్పు డాదేవీసమూహ మంతయు యువతీసమూహ మనియే భావించుకొని యాతఁడు పరువెత్తఁజొచ్చెను. కాని యాతఁ డు వారిని బట్టుకొనఁజాలకపోయెను. తరువాత దేవీదూపశతమువలన నాయంధకదురాత్ముఁడు వరాభూతుఁడయ్యెను. దేవి యప్పు డత్యుత్త మాస్త్రిమును బట్టుకొని యంధకుని మర్దించెను. అంధకుఁ డస్త్రాఘాత ముచే భూపతితుఁ డయ్యెను. అది చూచి శతరూప యైనదేవి యచ్చ టనుండి నిష్క్రమించి యంతర్హితురా లయ్యెను. ఇఁక నిక్కడ దైత్యు లును, కానవసేనావతులును సంధకుఁడు నేలఁగూలుటఁ జూచి గంభీర సింహనాదముఁ జేయుచు రణాభిలాషులై పరువిడఁజొచ్చిరి. ఆపరుగ త్తుచున్న దానవులకోలాహలమును విని గణేశ్వరుఁడు యుద్ధమును గో రి బయలుదేఱెను. ఆతఁడు వజ్రాయుధమును ధరించిన కుపితవానవుని వలఁ జూపుమాత్రముననే దానవులకు బరాజితులను గావించి యంబి కకడకుఁ దిరిగివచ్చి యామెమంగళమయపాదద్వంద్వమునకు వందన మాచరించెను. అంబికాదేవి యప్పుడు తనమూర్తు లన్నిటిని జూ చి—“మీరు మీయిచ్ఛానుసారముగా వెడలిపోవచ్చును, మీరు మర్త్యులచేఁ బూజ్యమాన లగుచు భూమిపై నివసింపుఁడు. ఉద్యాన ములు, వనములు, వనస్పతులు, సకలజాతులవృక్షములును మీకు వ సతులు గాఁగలవు. మీరు నిశ్చింతచిత్తములతో నాయాస్థానముల కేఁగుఁడు.” అని గిరిజాలయైన యంబిక వారితోఁ బలుకఁగా వారు ను గిరిజకు సాష్టాంగసమస్కారములు గావించి నానాదిక్కులకు వెడలి పోయిరి. క్షిరు లప్పుడు వారిని స్తవమొనరించిరి. తరువాత సంధకు నకు స్మృహ కలుగఁగా సచ్చట నదిసందినిగాని సందికేశ్వరుఁడుగాని వాని కగపడలేదు సరిగదా తనసైన్యదళములు నిర్జితములై యుండుట యాతని కగపడియెను. వెంటనే యాతఁడు పాతాళమునకుఁ బరాయ

నమొనరించెను. అంధకుఁ డట్లు సాతాళమునఁ జగివేళించి దివసముల
యం దాహారమును వర్జించెను. కామబాణజర్జరితుఁ డగుచుండుటచే
తాత్కాలికముగా దాతనికి నిద్రపట్టకుండెను. ఆతఁడు నిరంతరముఁ గామ
శరభిన్నుఁ డగుచు గొరిని న్మరించుచుండెను.

—+ మురవాసవచరిత్రము +—

పిమ్మట నారదుఁడు—మహా! అంధికాదేవి నందీశ్వరుని వెం
టఁ జెట్టుకొని యంధకాచురునితో రణమొనరించునప్పుడు శంకరుఁ డె
చ్చోట నుండెను? ఈవృత్తాంతము నా కెఱింగింపుము” అని యడు
గఁగాఁ, బులిస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పఁబోడంగెను—

భగవానుడైన భవుఁడు సహస్రవర్షపర్యంతము నట్లు మహా
మోహనిరతుడై యుండుటచే, శప్పటినుండియు నాతఁడు నిస్తేజుడై,
హీనవీర్యుడై, లజ్జితుఁ డయ్యెను. అందుచే మహేశ్వరుఁడు తనస్సం
గావించుట కుద్యతుఁడయ్యెను. మహాబుద్ధిశాలియైన భగవానుఁ డప్పు
డు మహావ్రతము నొకదాని ననుసరింపు మని చెప్పి యంబిక నోదా
ర్చి శైలవ్రతపుత్రుల నామెకు రక్షకులుగా నియోగించి మహీతలమున
విహరింపఁజొచ్చెను. ఆతనిగ్రీవము మహాముద్రార్చితమై మహానాగ
ములచేఁ జుట్టుకొనఁబడియుండెను. ఆతఁడు కటివ్రదేశమున మహాశం
ఖమేఖలను భరించెను. ఆతనిదక్షిణహస్తమునందుఁ గపాలమును, నా
తనివామహస్తమునఁ గమండలువు నుండెను. ఆతఁడు వృక్షములం
దుఁ, బర్వతములందుఁ, బర్వతసానువులయందు, నదనదీవ్రతపుత్రుల
యందు నొక్కొక్కదిశము నివసించుచుండెను. త్రైలోక్యములును
సమగ్రములుగా నాతనికి విహారస్థానము లయ్యెను. ఆతఁడు ఫల,
మూల, జల, వాయుమాత్రాహారములై కృమముగా శతవర్షములు

గడపెను. ఒకప్పుడు, విశాలహిమాలయమునందలి రమణీయశీలాతలమున వసించుచు మహేశ్వరుఁ డొక బిరడను ముఖవివరమునం దుంచుకొని యొక్కమాటుగా నిరుచ్చావ్వసూఁ డయ్యెను. తరువాత నాబిరడి పరమేష్ఠియైన శంకరుని కపాలమును విదారించుకొని యుజ్వలిరాకారము లగు నాతనిజడలనడుమనుండి భూతలమునం బడియెను. అప్పుడాబీటాపతనమువలనఁ బర్వతము విదారితమై భూసమానమయ్యెను. ఆస్థలము తీర్థశ్రేష్ఠ మనియుఁ బవిత్రకేదార మనియుఁ బ్రఖ్యాతి గల డయ్యెను. తరువాత వృషధ్వజుడైన హరుఁడు కేదారతీర్థమున కిట్లు పుణ్యవర్ధనకరంబులును, బాపహరింబులును, మోక్షసాధకములునగు పరంబుల నొసంగెను—ఓపుణ్యకేదారమా ! సకలమానవులు నీతీర్థములయందుండు జలపానముచేసి, సంయతులై, మధుమాంసనివృత్తులును బ్రహ్మచారులును, బరాన్నపరాజ్ముఖులును నై యాఱుమాసము లిట్లు వృత్తిధారణచేసినచో, వారికి నిశ్చయముగా హృదయపంకజమండాశీవలింగము విరాజితము కాఁగలదు. ఎవ్వరిహృదయకమలమునం దెప్పుడును శివలింగము విరాజమాన మగుచుండునో, వా రెప్పుడును బాపకార్యముల కుత్సహింపరు. వారు తమపితృపురుషుల నుద్దేశించి యనుష్ఠించినశ్రాద్ధము నిశ్చయముగా నక్షయముకాఁగలదు. ఈకేదారతీర్థమునందు స్నానము, దానము, తపము, హోమము, జపము మొదలగునే సత్క్రియ లాచరించినను, అవి యన్నియు నక్షయములు గాఁగలవు. ఇచ్చట మరణించినవారి కింకఁ బునర్జన్మభయము లేదు. ” అని త్రిలోచనుఁ డిట్లు పరముల నొసంగెను. సాక్షాద్భగవద్వాక్యము సారముగా కేదారతీర్థము మానవుల కాయాపవిత్రఫలముల నొసంగుచుండెను. హరుఁడు కేదారమున కిట్లు పరముల నొసంగి యచ్చటనుండి బయలుదేలి, పాపనాశినియు, భానునందనియు నై నకౌళిందీనదికి

న్నానాథమై వెడలెను. అతడు కాళింగీమహాజయమునందు దిగి మునిగి జలములోనుండియే “దుగ్ధపదాది” గాయత్రీమంత్రాదులను జపింతుచుండెను. మహేశ్వరుడైన శంకరుడు దివ్యసరస్వతీజలములయందు నిమగ్నుడై సతరువాత సర్ధసంవత్సరము గడచిపోయినది. అయినను శాలిండుజలములనుండి పైకి రాలేదు. కాని యీశమయమునందు బ్రహ్మయు, చతుర్దశభువనములును, సప్తసాగరములును విచలితములై పోయెను. సత్తత్త్వము లన్నియుఁ దారకారాశతో వసుమతిపైఁ బడఁజూచెను. ఇంద్రప్రీముఖదేవబృందము తమతమనీకములనుండి చలించిపోఁజూచిరి. జగన్మంగళము గలుగుఁగాక యని మహర్షులు జపపరాయణులు గాఁజూచిరి. దేవత లందఱును సంతరంగములయందుఁ గోపము గల్గినవారై యిందులకుఁ గారణమేమో బ్రహ్మనడిగి తెలిసికొనవలయు నని నిశ్చయించుకొని యందఱు నేకమై బ్రహ్మసన్నిధి కేగి—“దేవా! లోకము లన్నియు సంద్యోభితములై పోవుచున్న వేమి? ఇవి నిలుచునా లేదా యని సంశయము కలుగుచున్నది.” అని విన్నవించుకొనిరి. పద్మగర్భుఁ డప్పుడు దేవతలను జూచి యిట్లు చెప్పెను—“ఇందులకుఁ గారణ మేమో నే నరయఁ జాలకున్నాను, లెండు, మువ్వందఱమురు జక్రపాణిసన్నిధి కేగి యీ సంగతి నడిగి తెలిసికొందము.” అని పితామహుడు పలుకఁగానే యింద్రాదిదేవత లందఱు బ్రహ్మ సగ్రవర్తగాఁ జేసికొని మురారిపద సముపకుఁ బ్రయాణమైరి.

పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పఁగా నారదుడు—“ఓదేవస్త్రి! నీ వివృతమై చెప్పినమురారి యెవ్వరు? దేవ, యక్ష, కిన్నర, కైత్య, రాక్షస, పార్థివప్రభృతు లందఱలో నాతఁ డెవ్వరో నా కెఱింగింపుము” అని యడిగెను. పులస్త్యుడు మరలఁ జెప్పందొడంగెను—“సర్వస్వ భక్షి

శ్రమములను పూడుగుణములకు నాధారభూతుడైనవాడును, మఱియు, గుణవంతఁడయ్య నిర్గుణుడైనవాడును నెవ్వఁడో, అనర్వగా మిఱు, నర్వవ్యాపిఱు, మధుసూదనుఁడునే ముఱారి.” అని పులస్త్యుఁడు చెప్పఁగా నాతఁడుఁడు—“ముఱుఁ డను పేరుగల వ్రీసిద్ధాసురుఁ డెవ్వఁడు? ఆతఁ డెవ్వనిపుత్రుఁడు? విష్ణుఁ డాతని నేకారణముచే కణమున నిహతునిఁ జేసెను? ఇవి యన్నియు నా కెఱింగింపుము!” అని యడుగఁగాఁ బులస్త్యుఁడు మఱల నిట్లు చెప్పఁచున్నాఁడు—“ఆ లకింపుఱు; వేను సురాసురుల యుద్ధవ్యాపారమును వర్ణించెదను. నీవు దేనినిగూర్చి యడుగుచున్నావో, ఆవృత్తాంతము మిక్కిలి విచిత్రమైనదియు, బుణ్యప్రదమైనదియు, బావహరమైనదియును. పూర్వకాలమునఁ గశ్యపునిశాఱుఁడుగా ముఱుఁ డనుడై త్యుఁ డుద్భవించెను. అప్పుడు యుద్ధములో దిఱినందనులు సురశ్రేష్ఠులఁజే నోడింపఁబడిరి. మురాసురుఁ డప్పుడు మరణమునకు భయపడి విభుడైన బ్రహ్మ నాశాధింపఁవొడంగెను. తదుపాత బ్రహ్మ సంతుష్టుడై యాతనికి వరములీయఁదలఁచి—“వఱ్ఱా! వరమును గోరుము” అనియెను. అప్పుడు మురదై త్యుఁడు పితామహునివద్ద నిలిచి—“ఓవిభూ! యుద్ధక్షేత్రమునందు నే నెవ్వరెవ్వరినిఁ జేతితోఁ డాకుడునో, వాతందఱును నమరులైనను సరియే తత్త్వణము మరణమునొందవలయును.” అని వరమడిగెను. లోకపితామహుడైన బ్రహ్మ యాతనియభీష్టవరము నొసంగెను. మహాతేజుఁడును, మహాబలుఁడు నైన మురాసురుఁ డప్పుడు వరముల నొంది సురశ్రేణమున కరుదెంచెను. అచ్చటి కేతెంచియాతఁ డీవరము నొందినవృత్తాంతమును దేవ, యక్ష, కిన్నరప్రభృతులకు విశదపఱచెను. అందుచే నిక నెవ్వరును వానితో యుద్ధమునకు నన్నుఱ్ఱులు గాఁజాలకుండిరి. అప్పుడు మురాసురునకుఁ గోపమువచ్చి అమ

రావతీపట్టనము నాక్రమించుకొని యిందుని యుద్ధమునకు రమ్మని తూహన్విం చెను. కాని పురందరుఁ డాతనితో యుద్ధముచేయుటకు సమ్మతించఁజాలెను. తరువాత మురుడు, అమరావతిలోఁ బ్రవేశించెను. ఆతఁ డట్లు ప్రవేశించునప్పు డెవ్వరుగాని యాతని నివారించుటకు సాహసించఁజాలరైరి. మురాసురుఁడు తిన్నఁగా నిందునిభవనమున కేగి యిందుని నీక్షించి—“ ఓనవాప్రాతా ! నాతో యుద్ధమునకు రమ్మ, కాఁజాలనిచో స్వర్ణమును వదిలిపొమ్ము. ” అని పలికెను.

ఓనారదా ! దైత్యుఁ డిట్లు పలుకుచున్నప్పుడే సహస్రాక్షుఁడు స్వర్గరాజ్యమును బరిత్యజించి తత్త్వణమే భూతలమునకు వెడలిపోయెను. ఇంద్రునివజ్రమును, విరావతమును శత్రుహస్తమునఁ బడిపోయెను. ఇంద్రునిపుత్రకళత్రాదులును దేవతలతోఁ గాళిందీడక్షిణతీరమున నొకపురమును నిర్మించికొనిరి. మురదైత్యుఁడు స్వర్గాధికారమును జేయుచు విపులభోగరాశి నుపభోగించుచుండెను. మయఁకుఁ, దారకుఁకు యొడలగు వ్రవందస్వభావులగు ముఖ్యదానవులు, ఈ సమయమునందు మురాసుకు నాశ్రయించి స్వర్గవాసులగు సుకృతసంపన్నులవలె నానాప్రకారములగు నామోదప్రమోదములతోఁ గాలముఁగడపుచుండిరి. ఒకప్పుడు మురమహాసురుఁడు మహితలమున కరుదెంచి సరయునదీసమీపమున కేనుఁగు నెక్కివచ్చెను. ఆనదియొడ్డున, సూర్యవంశసంభవుఁడును వీర్యవంతుఁడు నగు రఘుమహారాజు యజ్ఞదీక్షితుఁడై యుండెను. అది చూచి మురదైత్యుఁ డచ్చటి కేగి—“ రాజా ! నాతో యుద్ధముచేయుము. యుద్ధమునకు రాలేనిచో యజ్ఞముసేయుట మానివేయుము, దేవతల నర్చింపవలసినయావశ్యక మొత్తమొత్తమును లేదు. ” అని పలికెను.

అప్పుడు మహామతియు మహాలేజుఁడును దహనిధియు మిత్రా

వరుణపుత్రుడు నైన వసిష్ఠుడు దైత్యసమీపమున కేతెంచి—ఓదై
త్యశ్రేష్ఠా! మానవు లందఱునునీకుఁ బరాజితులై యే యున్నవారు.
వారిని మరల జయింపవలసినయావశ్యక మెంతమాత్రమును లేదుగ
దా! నీవద్ద బరాజయము నొందితి మని యంగీకరింపనివా రెవ్వరో
వారిని ముందుగా జయింపుము. యుద్ధమునందు నీకిచ్చసాధమినచో
యమునితో రణమొనరించి యాతని బరాజితుని గావింపుము. ఓశు
హాసురా! ఆయముఁ డతిబలవంతుఁడు, ఆతఁడు నీశాసనమును విఱి
నడచువాఁడు. ఆతని నీవు జయింపగల్గినచో సకలభూతలమును నీకు
వశీభూతమగుచున్నది.” అని పలికెను. ఆదనుజశ్రేష్ఠుఁ డప్పు డావసి
ష్ఠవాక్యములను విని దండధరుడైన ధర్మరాజును జయించుటకై బ
యలుదేరినను. యముఁ డప్పు డాతఁ డరుడెంచుచుఁడుట విని సమర
మునం తాతఁ డసాధ్యుఁ డని తెలిసికొని మహిషవాహనము నధిరో
హించి కేశవునినన్నిధి కేఁగెను. అట్లేగి యాతఁడు కేశవునకు వంద
నాడికము లాభిరించి మురదైత్యునికార్యకలాప మంతయు నివేదించె
ను. కేశవుఁ డప్పు డాతనిఁ గని—“ నీ విత్సను వెడలిపోయి, యాత
ని నెట్లయిన నిచ్చటికిఁ జంపివేయుము.” అని చెప్పెను. యమరాజు
వాసుదేవునియనుజ్ఞ విని త్వరపడఁజొచ్చెను. మురదైత్యుఁడును నింత
లో నగభేదిగరమునఁ బ్రవేశించెను. ఆతఁడు వచ్చుటఁ జూచి య
మును—“ ఓదానశేషరా! ముతా! నీ కేమికావలయునో చెప్పు
ము. నేను నీకు డాని నొసంగెదను ” అని పలికెను. మురదైత్యుఁ
డు—“ ఓయమా! నీవు ప్రజాసంహారకార్యమును వదలికొనుము.
నీవు నాయాదేశము ననుసరించి వర్తింపవేని. యచిరకాలములోనే నీను
స్తకమును దెగవ్రేసి భూమిలోఁ బాఁతించెదను.” అని చెప్పెను. ధర్మ
రాజు—“ నీవు సంహారకర వె నన్ను రక్షింపగల్గినచో నేను దపఃక

రితూదేశమును బాలించెదను." అని పలికెను. మురాసురు డప్పుడు
 —“ నీకంటెను ముఖ్యుడైనవాఁ డెవ్వఁడున్నాఁడో చెప్పుము; నేను
 విశ్వయముగాఁ బరాజయమునొందింపఁగలను." అని పలికెను. య
 ముఁ డప్పుడు—“ శంఖచక్రగదాధరుడైన విష్ణుఁడు నాకంటఁ బ్ర
 ణానుఁడు. అరినినివానస్థలము క్షేత్రదీప్తము. అతఁడే నన్నునయమి
 తునిఁ జేయుచుండువాఁడు." అని పలికెను. దైత్యవరుడైన ము
 రుఁ డప్పుడు యమునిఁ జూచి—“ అతఁ డిప్పు డెక్కడ నున్నాఁడో
 చెప్పుము. నేను స్వయముగా వచ్చటి కేగి స్వహస్తములతో నాతని
 విగ్రహించెదను." అని చెప్పెను. యముఁడు మురునిఁజూచి—“ నీ
 ప్రజీవోదసాగరమున కేగుము, భగవంతుడైన విష్ణు వచ్చుట నుండు
 ను." అని చెప్పగా విని మురుఁడు—“ యమా! సరియే, నేను గో
 ప్రనివద్ద కేగుచున్నాను. కాని, నేను వచ్చునంతాక నీవు ధర్మపరాయ
 బలైన మావపులకు నిగ్రహింపకుము." అని చెప్పి మురాసురుఁ
 డప్పుడు కేషపర్యంకశాయియుఁ జతుర్ముర్తియునైన జనార్దనుఁ డె
 క్కిడ విరాజిల్లుచున్నాఁడో, అజీవాభి కళిముఖముగాఁ బ్రయాణమై
 వెడలెను. అని పులస్త్యుఁడు చెప్పగా వారకుఁడు పులస్త్యుని జూ
 చి—“ ఒక్కఁడును, సర్వవ్యాపియు, సర్వయమూర్తియు నైన విష్ణుఁ
 డు మరలఁ జతుర్ముర్తి యని చెప్పితివే? అది షోడూ నాకెఱిగిం
 పుము." అని యడిగెను. పులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పిందొడంగెను—

ఓమునీ! విష్ణువు సర్వవ్యాపియు, శక్తిమూర్తియు, సర్వ
 ముఁడు నయ్య నేకారణముచే నాతిఁడు శతుర్ముర్తిగా నిర్దేశింపఁబడె
 నో, చెప్పెద నాకర్ణింపుము. సుకేవాఖ్యుఁడు పరమపద మనియు, న
 ర్మకుండనియు, అప్రతర్కుఁడనియు, అనిర్దేశ్యుఁడనియు, శోక్లుఁడని
 యు, శాంతుఁడనియు, ద్వాదశవక్రీకుఁడనియుఁ బ్రసిద్ధి కల్గెను."

అనగా నారదుడు మరల—“ఓమహామునీ! శుక్ల, శాంత, అపౌ
 నక్య, విష్ణునిసంబంధమున ద్వాదశ
 ప్రమేయి? నా కెఱింగింపుము” అని యడిగెను. అప్పుడు
 పులస్త్యుడు మరల జెప్పదొడంగెను—“పరమేష్ఠిచే జెప్పబడిన
 రహస్యకథ నాకర్ణింపుము. ఇది మొట్టమొదట సనత్కుమారుడు విని
 యెను. తరువాత నాతడే నా కెఱింగించెను.” అని పులస్త్యుడు చె
 ప్పగా విని నారదుడు—“బ్రహ్మవలన వినినట్టియు, నీకువినుపించి
 నట్టియు నాసనత్కుమారుడెవ్వరు?” అని యడిగెను. పులస్త్యుడు
 నారదునితో మరల నిట్లనియెను—ధర్మనిభాత్యపేరు ‘అహింస’ ఆ
 యహింసకు నల్వరు పుత్రు లుద్భవించిరి. ఓమునీశ్వరా! ఆపుత్రు
 లందఱును యోగచర్యాభిరతులై యుండిరి. వార్షదత్తిలో బెద్దవా
 డు సనత్కుమారుడు, రెండవపుత్రుడు సనాతనుడు, మూడవవా
 డు సనకుడు, నాలవవాడు సనందనుడు. కపిలుఁ డనునాతఁడు సాం
 ఖ్యయుక్తుఁడును తపస్సున కాథారభూతుఁడు నై యుండెను. ఆతనిశ్రే
 ష్ఠత్వముఁ జూచి, సనత్కుమారుడు తాను శ్రేష్ఠుడయ్యుఁ గనిష్ఠునకుఁ
 దనయున్నతాపనము నొసంగెను. అతఁడు కపిలారులకు మానగుహ్య
 మహాయోగము నొసంగెను. ఒకప్పుడు సనత్కుమారుడు బ్రహ్మస
 న్నిధి కేగి యోగజ్ఞానవిషయమై జిజ్ఞాస గావింపఁగా బ్రజాపతియైన
 వద్మజస్సుఁడు సనత్కుమారున కిట్లు చెప్పెను—“ఓసాధూ! నీవు
 సాంఖ్యయోగి వైతివి. నావత్త బుత్తునివలె జ్ఞానతత్త్వమును వినవల
 యును, అందుచే నేను జెప్పినట్లు చేయుము. నేను నీకు చాని నుపదే
 శించెదను.” అని చెప్పగా సనత్కుమారుఁ డిట్లనియెను—ఓవిభో!
 నేను నీకు శిష్యుడ నవ్వడైతిను, అప్పుడే పుత్రుడ నైతిని. ఏమన?
 ఓపితామహా! శిష్యునకును బుత్రునకును నడుమ విశేషత్వ మేమి

యును లేడు. ” మరల బ్రహ్మ యిట్లనియెను—“ ఓధర్మశూతా ! ధర్మ కర్మసంఘటన భేదముచే శిష్యునకును బుత్రునకును విశేషత్వము గలదు. తానిని నీ కెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

పున్నామనరకమునుండి రక్షించువాడగుటచే నాతనిఁ జుత్తుఁడనియు; శేషమును—అనఁగా బాపమును హరింతువాఁడు గమక శిష్యుఁడనియు వా రిరువురు జెప్పఁబడిరి. వేదము లిట్ల వచించున్నవి. ” అని బ్రహ్మ పలుకఁగా నారముఁడు—“ ఓదేవా ! పుత్రుఁడు తండ్రిని బున్నామనరకమునుండి పరిత్రాణన మొనరించుచున్నాఁడంటివి, ఆపున్నామనరక మనునది యేమి? శిష్యునిచే హరింతుఁడని యా శేషము—అనఁగా బాప మన నేది ? ఇది యంతయు పవిత్రముగా నాకెఱింగింపఁగోరుచున్నాను. ” అని యడిగెను. బ్రహ్మ యప్పుడు మరల నిట్లు చెప్పెను—మహాత్మా! నేను నీయొద్దఁ బరమపవిత్రమును, బ్రాచీనము నైన యాఖ్యానమును గీర్తించుచున్నాను. అది యోగాంగసంపన్నము, సుత్కృతభయవినాశకము నైనది. దానివలనఁ బాపము శాంతింతును.

—* ము ర దా న త వ థ *—

బ్రహ్మ చెప్పుచున్నాఁడు—“ పరశ్రీగమనము, పాపాత్ముల సహవాసము, ఎల్లవారియెడలను బడువన్వభావము గల్గియుండుట, ఈ మూఁడును మొదటివరకము. ఫలములనుదొంగిలించుట, నిష్ఫలముగాఁ దిరుగుట, వృక్షజాతులను భేదించుట, యనునది రెండవనరకము. హేయద్రవ్యమును స్వీకరించుట, అవధ్యులను వధించుట—బంధించుట, బాంధవులతో వివాదపడుట, ఇవి యన్నియు మూఁడవనరక మని పిలిచిరి. సంసారసుఖవిచ్ఛేదకరమును, సర్వభూతభయప్రదమును నగు స్వ

ధర్మవిచ్యుతి-చతుర్థనరకము. హింస, మిత్రులయెడలఁ గుటిలభావము
 చూపుట, అసత్యవాక్యప్రయోగము, బ్రత్యేకమిష్టాశనము, ననునవి
 పంచమనరకము. ఫలాదుల నపహరించుట, పరులకు నిగ్రహించుట,
 యోగమునందు విఘ్నమును గలిగించుట, యానయుగ్మమును హరిం
 కుట, అనునవి షష్ఠనరకము. మోహవశమున రాజభోగమును హరిం
 చుట, రాజపత్నిగమనమునేయుట, రాజున కహితముగా సంచరించు
 ట, అనునవి సప్తమనరకము. లుభ్యత్వము, లోలుపత్వము, లభించిన
 ధర్మాధ్యక్షములను నాశముచేయుట, అనునవి యష్టమనరకము. బ్రహ్మ
 న్యమును హరించుట, బ్రాహ్మణులను నిందించుట, బాధపులతో వి
 రోధముపెట్టుకొనుట, అనునవి నవమనరకము. శిష్టాచారవిరోధము,
 శిష్టజనవిద్వేషము, శిశువధము, శాస్త్రదౌర్యము, ధర్మదౌర్యము, అ
 నునవి దశమనరకము. ఉపంగసంహారము, హస్తాస్థిశ్రీతపేదము, న
 నుతెండును ఏకాదశనరక మని సాధువు లందురు. సాధుజననిందయు, ని
 రంతకచౌర్యాచరణమును, అకార్యకరణమును, సంసారపరివర్జనమును,
 అనునవి యన్నియు దావదశనరక మని చెప్పబడినది. ధర్మము, శర్థ
 ఋణ, గామమును దుర్బింబిచేయుట, అపవర్గమును దుర్బినియోగముచే
 యుట, నలవిదులను పంచేదన మొందించుట, మొదలగునవి త్రయో
 దశనరకము. ధర్మహింసలైన క్షుణ్ణులను వర్జింపకుండుట, అగ్నినికుం
 ట మొదలగునవి చతుర్దశనరకము. ఈనరక మత్యంతగర్హితమైనది.
 అజ్ఞానము, అసూయాప్రకాశము, అశుభము, అశౌచము, అసత్యవా
 క్యప్రయోగము ననునవి పంచదశనరకము. ఆలస్యము, కోరికము, అ
 రితాయిత్యము, పరగృహమునకు నిష్క్రమింపించుట, పరస్మైలను గోరు
 ట, శాస్త్రములయం దీడ్పాటావము, శాస్త్రము తెలియుననుగర్వము,
 నవి షోడశనరకము. ఈనరకము విశేషనిందితమైనది. ఈచెప్పబడిన

పున్నామాది పాపసమూహములయందు మగ్నుడై మానవుడు శు
 త్రోత్పాదనముచే జగత్పతియైన జన్మానుని ప్రీతినొందింపఁగల్గింపచో,
 నాతఁడు సంతుష్టుడై శుభదృష్టులఁ బరిపి పుత్రీరూపమున వానిఘో
 రతరపున్నామచరకమును వినాశ మొనరించుచున్నాడు. ఓధర్మనుతా!
 ఈకారముచేతనే పుత్రీశామము నిరూపితమైనది. ఆతరువాత శేషపా
 పతక్షణములు వినుము. దేవ, ఋషి, భూత, సర, పితృదేవతల సుద్దే
 శించి యొసఁగఁబడిన ధనమును గాంక్షించుట, పరధనాసక్తి, సర్వప
 ర్జములయందు నేకత్వము, ఓంకారమునుండి నివృత్తి, పాపాత్ములను
 స్మరించుట, గురుజననింద, అగమ్యగమనము, ఘృతాదివిక్రియము,
 చండాలాదిపరిగ్రహము, తనదోషమును గప్పిపుచ్చుకొని పరదోష
 మును బయలుపుచ్చుట, నూత్నిర్యము, వాగ్దుష్టత్వము, నిష్కారత,
 అధర్మావహమైననామగ్రహణము, దారుణత్వము, అధర్మనేవ, మొద
 లగున వన్నియు సరకావహమైనవి. ఈపాపసంపరలయందుఁ దగు
 ల్కొని జ్ఞానగురుడైన శంకరుని సంప్రీతినొందింపఁగల్గింపచో శేషపాప
 ములు సమూలముగా నిర్మూలము లగుచున్నవి. ఇవిగాక కాయక, వాచిక,
 మానసికపాపములును, పితృమాతృభ్రాతృకృతదోషములును, బాం
 ధవాశ్రితకృతదోషములును, ఇహజన్మకృతములైన సకలదోషము
 లును విలయము నొందుచున్నవి. శుత్రీ, శిష్యధర్మము లివియే. ఇం
 దులకు నివరీతము ఘట్టింపచో, పదక్రియమును విపరీతమై యుండును.
 నిదముగ విజ్ఞుడైన పుత్రుఁడు శిష్యవిధానమునుగూడఁ జేయఁగలడు.
 శిష్యునిప్రయోజనమునుగూడ స్వీకరింపఁగల్గిన పుత్రుఁడు శిష్యుని
 కంటె శ్రేష్ఠతరుఁ డగుచున్నాడు. శిష్యుఁడు శేషపాపమునుండియే
 యుద్ధరింపఁగలడుగాని, పుత్రుఁడు సకలపాపములకును బరిత్రాత.

అని బ్రహ్మ చెప్పఁగాఁ దపోధనుడైన సనత్కుమారుఁ డది

విని మరల—“దేవా! ముమ్మాటికి శత్రుము జెప్పచున్నాను. నేను నీపుత్రికదను. అందుచే నాకు యోగవిషయమై యుపదేశము నొసంగుము.” అని ప్రార్థించెను. మహాయోగసంపన్నుడైన బ్రహ్మ యవ్య డిట్లనియెను—నీతల్లిదంకులు నిన్ను నాచేతిలో నుంచినచో నేను నీకు యోగోపదేశము చేయఁగలను. ఏమన? అప్పుడే నీవు నాకు నిజముగా దాయాదివికాఁగలవు. ససత్కుమారుఁడు మరల బ్రహ్మను జూచి—అది యెల్లో దాయాది నెట్లగుమనో విశదముగాఁ జెప్పు” మని యడిగెను. సాధుప్రధానుడైన ససత్కుమారుఁ డిట్లు పలుకఁగా విని భగవానుడైన పితామహుఁడు మందహాసవదనుడై యిట్లనియెను. “ఎత్తా! వినుము. శాయాదు లాటువిధము లని చెప్పఁబడినది. ఎట్లన—ఔరనుఁడు, క్షేత్రజుఁడు, దత్తుఁడు, కృత్రిముఁడు, గూఢోర్ప న్నుఁడు, అపవద్ధుఁడు నని. ఋణ, పిండ, ధన, కీర్తన, గోత్రసామ్య, కులవృత్తి, శాశ్వతవృత్తి అన్నియుఁ బైని జెప్పఁబడిన యార్దురువు త్రులపై నిర్దిష్టము లయ్యెను. వీరుగాక మఱియు నాటువిధములైన పుత్రికులు చెప్పఁబడియున్నారు. ఎట్లన? కానీనుఁడు, సహోధుఁడు, కీర్తితుఁడు, పౌనర్భవుఁడు, స్వయందత్తుఁడు, పారశవుఁడు నని వీరియెఱల ఋణ, పిండప్రభృతులైన ప్రసంగము లేమియుఁ జెప్పఁబడలేదు. వీరు గోత్రనామధారులుఁ గలసమ్మతులుమాత్ర మగుదురు.” అని బ్రహ్మ చెప్పఁగా విని ససత్కుమారుఁడు మరల నిట్లనియెను. “బ్రహ్మ! ఈపుత్రికలవిషయమైన విశేషములు వివరణముగా నా కెఱింగింపుము” అని యడుగఁగా సురేశ్వరుడైన బ్రహ్మ యిట్లనియెను—ఓపుతా! విశేషములు వివరించెద నాకర్ణింపుము. తనకుఁ బ్రతిబింబరూపమున స్వయముగా నుత్పన్నుడైన పుత్రిక డెవఁడో వాడే యకారసుఁడు పరి క్లిబుఁడుగాని, ఉన్మత్తుఁడుగాని, వ్యసనానక్తుఁడుగాని యైనప్పుడు

పట్ని యాతనియనుజ్ఞచే నితరు లెవ్వరివలననైన గనినపుడును. జేత్రజ్ఞుఁ డని పిలువఁబడుచున్నాఁడు. తల్లిదండ్రుల యనుమతిచే నితరులకు దత్తముఁబడెనపుడును దత్తపుడు డని ప్రసిద్ధి నొందుచున్నాఁడు. మితునిచే నీయఁబడిన మితునిపుడు కృత్రీమపుత్రుఁ డని చెప్పఁబడును. ఏగృహమునఁ దైన నాతనితండ్రి యెవ్వఁ యెవ్వరికిఁ దెలియఁబడకుండఁ బుట్టినపుడును గూఢోల్పన్నుఁడు. ఇవి యేవియుఁగాక జయట నుండి తాను దెచ్చుకొనినపుత్రుఁడు, అపవిద్ధుఁ డనఁబడును. కన్యగా నున్నస్త్రీకిఁ గలిగినపుడు కానీనుఁ డనఁబడును. గర్భవతిగా నుండి వివాహితురాలైన స్త్రీకిఁ బుట్టినపుడు సహోధుఁ డని చెప్పఁబడును. ధన మిచ్చి కొనితెచ్చికొనినపుడు కీర్తితుఁ డనఁబడును. ఒకని కిచ్చి వివాహముజేసిన స్త్రీని, మరల నింకొకని కీయఁగా నామె కప్పుడు కలిగినపుడు పౌనర్భవుఁ డనిపించుకొనును. మర్రిక్షకాలమునందుఁగాని, వ్యవసకాలమునందుఁగాని, మఱియు ఋతశకారణముచేఁగాని యేవ్యక్తి తక్షుఁ డా నర్పించుకొనుచున్నాఁడో యాతఁడు స్వయందత్తుఁ డని చెప్పఁబడును. వివాహితగాని, అవివాహిత గానియైన శూద్ర స్త్రీగర్భమందు బ్రాహ్మణునివలన సుతృన్నుఁడైనపుడు పారిశ్రవుఁ డని పిలువఁబడుచున్నాఁడు. ఓవత్సా ! ఈకారణములచే నీవు స్వయముగా నాత్మదానమున కధికారివి గావు. అందుచే శీఘ్రముగా నేగి నీతల్లిదండ్రులను విలిదికొనిరమ్ము. ” అని బ్రాహ్మ చెప్పఁగా సనంతరము ససత్కుమారుఁడు తనతల్లిదండ్రులను సంస్మరించుకొనెను. ఆతఁడు స్మరించినంతమాత్రమున నాదేవదంపతులు పితామహాద్యనాథులై యచ్చటి కరుదెంచిరి. తరువాత వారు ప్రాణిపాతపూర్వకముగాఁ బితామహునిఁ జూచి—

“దేవా ! మాకాజ్ఞ యేమో యొసంగు ” మని యడిగిరి. ససత్కు

మారుఁ డనంతరము సుఖాసీనులై యున్న మాతాపితలను జూచి—
 శేను యోగవిషయమున నుపదేశ మొసంగుమని భగవానుడైన బ్రీ
 హ్మను జాగ్రత్తించియుంటిని. కాని తూతున నన్నుఁ దనపుత్రుని
 గమ్మని యాజ్ఞచేశెను. అందుచే మీరు నన్నుఁ దవీయహస్తములకుఁ
 జుతునిగా నర్పణసేయుఁడు.” అని ప్రార్థించెను.

పుత్రుని యామాటలను వినియోగగురుడైన బ్రీహ్మను
 జూచి యామాతాపితలు—, భగవంతుడా! ఈసమస్థుమారుఁ డిం
 తవఱకు మాపుత్రుఁడుగా నుండెను. కాని యాక్షణమునుండియు
 సీతఁడు నీపుత్రుఁడే యయ్యెను.” అని చెప్పి బ్రహ్మ కాయని నర్పించి
 వారు వచ్చినదానినే స్వర్గమున కేగిరి. అప్పుడు పితామహుఁడు వినీ
 తపుత్రుఁడైన యాసనత్కుమారునకు ద్వాదశవ్రతకయోగము నుప
 దేశించి యిట్లు చెప్పెను—ఓంకారము దీనికి శిఖ, మేఘము శిరోదేశ
 మున విరాజిత మగుచుండును. దీనికి నైశాఖమాసము పృథమవ్రత
 ము. సకారము మౌఖమునందుండును, వృష ముచ్చట విరాజమాన
 మగుచుండును. క్రేష్ఠమాసము దానిద్వితీయవత్రము. మోకారము
 దానిభుజయుగళము, మిథునము దానియందు విరాజమాన మగుచుం
 డును. విఖ్యాతమైన యాషాఢమాసము దానితృతీయవత్రమని కీర్తిం
 పఁబడినది. భకారము దానివేత్రయుగళము, కర్కటము దానియం
 దుండును, శ్రావణమాసము దానిచతుర్థవత్రమని చెప్పఁబడుచున్నది.
 గకారము వ్యాధియ మని చెప్పఁబడినది. సింహము దానియందుం
 డును, మఱియు భాద్రపదమాసము దానిపంచమవత్రమని వర్ణితమై
 నది. వకారము కపచమని నిర్దిష్టమైనది. కృత్య దానియం దధిస్థిత
 మైనది. ఆశ్వయుజమాసము దానిషష్ఠవత్ర మని చెప్పఁబడినది. తేకా
 రము మనస్సని చెప్పఁబడుచున్నది. తుల దానియందు విరాజిత మగు

చున్నది, కార్తికమాసము దానిసప్తమశ్రమకుని చెప్పబడినది. వాకారము నాభిదేశము, వృశ్చికము దానియం దస్థితమైనది. మూర్ధశిత మాసము దానియష్టమశ్రమముగా నిర్ణీతమైనది. సుకారిము జఘుసస్థలము, థనుర్ధరము దానియండు విరాజమానము, చీమమాసము దానియం దుండును, విశ్వాత మాఘమాసము దాని దశమశ్రమముగాఁ బరిగణింపబడినది. వాకారిము జానుయుగ్మము, కుంభము దానియం దధిష్ఠితము, ఫాల్గుణమాసము దాని యేకాదశశ్రమము. ఓమునీ ! యకారము పాదద్వయము, మీనము దానియం దధిష్ఠితమైనది. చైత్రమాసము దాని ద్వాదశశ్రమము. కేశపునిచక్రము ద్వాదశ నాభియుక్తము. పరమేశ్వరుడు స్వయముగాఁ దిగ్విజయమును, సేకమూర్తియు నై యున్నాఁడు. ఈద్వాదశశ్రమము భగవానునిరూపము. ఓముని వరా ! ఈరూపముఁ దెలిసికొనినవారి కింక మరల మృత్యువు నొందనక్కఱలేదు. భగవంతుని రెండవరూపము సత్త్వాదిమూర్తి. అది చతుర్వర్ణ, చతుర్ముఖ, చతుర్బాహు యుక్తమైనదియు, శ్రవత్సాంకిత మైనదియును, దాని యంగసమూహ ముదాఁబడినది. ఏనమయమునందును దానికి వినాశము లేదు. వానిత్వవీరుణేషమూర్తి తామసము; ఈమూర్తి నహస్రవిధములుగా విరాజిత మగుచుండెను. సహస్రవిదనములచే శోభిత మగుచుండెను. దానికాంతిసంపద యపూర్వమైనది. అది ప్రహవర్ణమునకుఁ బ్రళయంకరము. చతుర్థమూర్తి తతోగుణమయము, అది రక్తవర్ణమును, జతుర్ముఖమును, ద్విభుజశాలియు, వనమాలావిరాజితమును, ఈమూర్తియే శృష్టికర్తయు నాదిపురుషుఁడును, ఈమూర్తిత్రయ మవ్యక్తమునండి యావిర్భూతమయ్యెను. దానినుండియే మరీచి మొలకగు ఋషులును, దక్షిణవేనవేలు పురుషులును బ్రాదుర్భూతులైరి. “ ఓమునిశ్రేష్ఠః ! విష్ణునివిశ్వవ్యాపకమైన

యోప్రావీశచతుర్భుజరూపమును నీకడఁగిరించి యుంటిని. దుర్వృత్తుడైన మురాసురుఁ డప్పుడు యమరాజు చెప్పినట్లుగా మరల నాతని సహిషమునకు వచ్చెను. మిథుసూదనుఁ డాతనిఁ జూచి—“ఏమో! మురా! ఏమి నీవిటు వచ్చితివి? నీ కేమికావలయును!” అని యడిగెను. మురాసురుఁడు—“నేను నీతో నిప్పుడు యుద్ధ మొనరించుటకుఁ గోరి వచ్చితిని” అనియెను. అప్పు డాదనుజాంతకుడైన హరి యుల్లనియెను—“నీవు నాతో యుద్ధము చేయుటకు వచ్చినచో నీహృదయము కంపించుచున్న దేమి? జ్వరాతుకుడై వాఁడు మాటిమాటికిఁ గంపితకాయుఁ డగునట్లు, నీశరీరమునూడఁ గంపించుచున్నదేమి? నిజముగా నీయట్టికాతరునితో నేను యుద్ధ మొనరింపను.” అని మిథుసూదనుఁడు వలుకఁగానే మురాసురుఁడు తక్షణమే తనహస్తమున దశవక్షస్థలముతో శదిమిపట్టుకొనియెను. తరువాత నాతఁడు—“ఏనీ, యొక్కడ, ఏమి కంపించుచున్నది? యనుచు హతబుద్ధియై పడిపోయెను. హరి యప్పుడు మృదులఘు విక్రమముతో నాతనిహృత్పద్మమునఁ దశచక్రముంచెను. దానిచే నాతనిదేహము ఛిన్నమైపోయెను. దేవతలందఱు నప్పుడు విగతవ్యభులై భగవంతుడైన పద్మనాభునకు ధన్యతాదము లొనరింపఁజూచిరి. తీర్ణచక్రమును ఖరించి భగవంతుడైన హరి యేవిధముగా శుభదైత్యుని వినాశము గావించెనో యది నీకు వివరించి చెప్పితిని. శురవివినాశమై నప్పటినుండియు విభుఁడు నతనిం హమారాని యనుపేతఁ బ్రథితుఁ డయ్యెను.

—♦ దేవతలకు విష్ణు హృదయమునందు శివదర్శనము కలుగుట ♦—

పులిస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పఁజూడఁగెను—అటుపిమ్మట దేవతలందఱును మురారినదనమునకేగి యాతనికి సమస్కరించి—జగము

తేము నిట్లు సంక్షోభము నొందుటకుఁ గారణమే మని యడిగిరి. భగవంతుడైన మూరారి యామాట లాలకించి దేవతలను జూచి—“నురలారా ! లేండు మనమందఱియును హరుని మందిరమున కేగుదము. అతఁడు మహాజ్ఞానశాలి, నిజముగా నీజగత్ క్షోభ ఘోమలకుఁ గలిగినదో యాతఁ డెఱుంగును.” అని పలికెను. వాసుదేవుని యీపలుకులు విని శక్రాదిదేవతలు జన్మార్ద్రుని ముందిడికొని మందరభూధరమునకు వచ్చిరి. కాని వారజ్ఞానతిమిరిముచే సంఘటై హరునిగాని, హరవృషభమునుగాని, గిరినందినిగాని, నందీశ్వరునిగాని, యెవ్వరినిగాని కాంచఁజాలకుండిరి. అప్పు డాశూన్యపరస్థితియును సూత్రమే వాడు చూచిరి. దేవత లట్లు మూఢదృష్టులై యుండుటఁజూచి మహాప్రభుడైన విష్ణుఁడు—“ఓ దేవతలారా ! ఎట్టియెదుటనున్న మహేశ్వరుని మీరే లడర్చింపఁజాలకున్నారు ?” అనియెను. దేవత లప్పుడు—“స్వామీ! మేము గిరిజాపతియైన మహాదేవుని నిజముగానే చూడఁజాలకున్నాము. మఱియును దెలియఁ జాలకున్నాము.” అని పలికిరి. జగన్మాత్రియైన జన్మార్ద్రుఁ డప్పుడు వారికిట్లనియెను—దేవతలారా ! మీరు నాస్థిముమ సాధించుకొంటకు మృడానిగర్భమును నష్టముఁ గావించి మహాపాపులై, మహాదేవుని నన్నిధిని మహాపరాధులైరి. అందుచే మీకు భగవానుడైన శూలపాణి జ్ఞానవివేకమును లోపముచేసెను. మఱియు నాకారణముననే మీరు సమ్మృఖింపఁడై యున్న మహాదేవునిజూచియుఁ జూడఁజాలకున్నారు. అందుచే మీందఱుఁ గలిసి కాయశుద్ధికొంటకును, దేవదర్శనముకొంటకును దక్షకృచ్ఛ్రవ్రీతము గావించి, సవిశేషమైన పరిశుద్ధతనొంది మహాదేవుని దెలిసికొనవలయును. ముందుగా సాగ్రములకు నూఱుకుంభములతో క్షీరస్నానమును గావించి తరువాత నలువదినాలుగుదధిస్నానములును, ఘృష్పఞ్చరెండుహవి స్నానములును,

బదునాఱుకుంభముల పంచగవ్యస్నానములును జేయవలయును. అనంతరము మధుపూర్ణము అగునెనిమిదికలశములతోను, బదునాఱుజల కలశములతోను స్నానముచేయవలయును. ఆతరువాత నూటయెనిమిదికలశముల గోరోజనము, కుంకుమ, చందనము మొదలగువానితో భక్తియుక్తులై దేవదేవు ననులిప్తుని జేసి, తరువాత బిల్వములు, గమలములు, జందనము, అగురు, కర్పూరము, మందారము, బొత్తజాతము, గురివింద మొదలగువానిచే నర్పించి, అగురుకాలేయచందనధూపము గాసంగి, పదకొమ్మముతో ఋగ్వేదీయశతరుద్రీయజపమును గావింపవలయును. ఇట్లుచరించినచో, దేవదేవుని దర్శింపఁగలకు. లేకున్న మీకు దేవదేవునిదర్శనము లభించుట యసంభవము.” అని వాసుదేవుఁడు చెప్పఁగా దేవతలు కేశవునిఁ జూచి—“ఓమధుసూదనా ! సార్వకాలికకాయశుద్ధిని గలిగించెడి యాతప్తకృచ్ఛ్రవ్రతమునకు విధాన మెట్టిదో వినరింపు మని యడిగిరి. వాసుదేవుఁ డప్పుడు హరి క్లిష్టు చెప్పఁదొడంగెను—మూఁడుదినము లుష్ణజలములును, మూఁడుదినము లుష్ణదుగ్ధములును, మఱియు మూఁడుదినము లుష్ణఘృతమును మాత్రము పానముచేసి యనంతరము మూఁడుదినములు వాయువునుమాత్రమే భుజింపవలయును. ఓపరలారా ! ఇదిగాక ప్రతిదివసమును బదునొక్కడు పలములజలమును, ఎనిమిదిపలముల దుగ్ధమును, అఱుపలములఘృతమును బానముచేయుట కర్తవ్యము.” అని విష్ణువు చెప్పెను. తరువాతఁ బులస్త్యుఁడు మరలఁ జెప్పఁదొడంగెను—వాసుదేవుని యిట్టివిధివాక్యములను విని శక్రాదిదేవతలు కాయశోధనముకొఱకు తప్తకృచ్ఛ్రవ్రతానుష్ఠానము చేయఁగడంగిరి. వ్రతసమూహి కాగానే వారు వాపనిర్ముక్తులైరి. దేవతలు నిష్పాపులై యప్పుడు వాసుదేవునితో నిట్లనిరి.

“ఓకేశవా ! మహాదేవుఁ డెక్కడ విరాజిల్లుచున్నాఁడు? మేము
క్షీరాదిన్నానోషకరణములచే నాతని కభిషేకము చేయవలయును.” అని
యడుగఁగా విష్ణుదేవుఁడు—“దేవతలారా ! మహాదేవుఁడు నాదేహ
మునందే విరాజిల్లుచున్నాఁడు; ఆతఁడు యోగబలముచే నాదేహము
నందే ప్రతిష్ఠితుడై యుండెను. మీ రాతనిని జూడఁబాలకున్నా
రేమి ?” అనియెను. దేవత లప్పుడు—దేవా ! మేము త్రిపుటాం
తను జూడలేకున్నారము. “ఓచుకేశా ! సత్యము వచింపుము. మహా
శ్వరుఁ డెక్కడ నున్నాఁడు ?” అని ప్రాప్తనాపూర్వకముగా వాసుదేవు
నడిగిరి. అవ్యక్తపురుషుడైన హరి యప్పుడు తిలవ్యాసయ పంకజ
ములో శయనించుచున్న యాశాసలింగమును వాడు నిర్ఘోషమున
చేసెను. అమరు లప్పుడు యథాక్రమముగా నుత్తనుక్షీరాదులచే
శాశ్వతమును, ధృవము, క్షయోదయరహితము నగు నాయాశ్వక
లింగమును స్నానము చేయింపఁబడంగిరి. వారాశనికి మొదట గోరో
చనమును, సురభిచందనమును నలందిరి, తరువాత బిల్వచత్రములచే
తను, బద్మములచేతను, భగవంతుఁడును లింగాకారధరుఁడు నగు హ
రునిఁ బూజింపఁజొచ్చిరి. తరువాత భక్తితో ధూపమొసఁగి దివ్యము
లగు నోషధు లన్నియు నివేదనము గావించి, యాతనియప్తశతనామ
ముల జపించి, ప్రణామము లొనరించిరి.

ఇట్లు చెప్పఁగా వారదుఁడు మరల “దేవత లందఱు ప్రీతిధముగా
ధ్యానమునేయఁగా, నాసత్వతమోగుణ సంపన్నులగు వారివారులు పర
స్పరము నేకదేహము నెల్లు ధరించియుండిరి ?” అని ప్రశ్నించెను. అ
ప్పుడు పులస్త్యుఁడు మరలఁ నిట్లు చెప్పందొడంగెను—భగవంతుఁ
డప్పుడు సురలు చింకించుచున్న విషయము నెఱింగి విశ్వరూపమును
ధరించెను. ఆతనియాయూర్తి సర్వలక్షణసంపన్నమును, సర్వాయుధ.

సంయతమును, అవ్యయము నై యుండెను. ఆతనిదేహము త్రివిధమున స్వస్థాహికుండల, జటా గుడాకేశ, గరుడ వృషభ, హార భుజంగభూషితమును, కటిదేశము పీతవసన, అజినసమాచ్ఛన్నము నై యుండెను. ఆతనిజాస్తమునందుఁ చక్ర, అసి, హల, శార్ఙ్గ, పినాక, శూల, అజగవధనుఁ, కపద్ద, ఖటావృంగ, కపాల, ఘంటా, శంఖవిరాజమాన మగుచుండెను. ఓమహర్నీ! దేవత లిహరిహరమూర్తిం జూచి—ఓయవ్యయపురుషా! నీకు మేము నమస్కరించుచున్నాము. అని కమలాససునితోడ నందఱు దేవతలుఁ బ్రణమిల్లరి. వారిచిత్తము లవ్వకు హరిహరునియందే యేకనిష్ఠులు గలిగియుండెను. దేవేశుడైన వారి వారి చిత్తైకాగ్రత నెఱింగినవాడై వారందఱును వెంటఁబెట్టుకొని వెంటనే, తనయాశ్రమమైన కురుక్షేత్రమున కేగెను. అవ్వకు వారందఱును నక్కడ జలములలో నున్న మహేశ్వరస్థానమూర్తిని దర్శించి “స్థాననకు మేము నమస్కరించున్నా” మని చెప్పుచు నక్కడ నిలిచిరి.

తరువాత సురపతి “ఓజగన్నాథా! నీవు ప్రసన్నుడవు గమ్ము. మాకు సరము లొసంగుము. ఇవ్వకు సమస్తజగములును సంక్షోభము నొందుచున్నవి. నిజముగా నోపియాలిథి! నీ వ్రద్ధితుడవు గావలయును.” అని పలికెను. అనంతరము సర్వాంతర్యామి వృషధ్వజుడు, దేవతలతాత్పర్యమధుఁశాస్త్రములను విని వెంటనే జలముల నుండి పైకి లేచెను. అట్లు లేచి మందహాసముఁబట్టి—“దేవదేవతలకు నమస్కరించుచున్నా” నని పలికెను. ఆతఁ డట్లు సమీపింపఁగానే యింద్రాదిదేవబృంద మాతనికి సవినయ సమస్కారములు గావించి “ఓశకరా! నీ సవలంబించిన యీవ్రతమును శీఘ్రముగాఁ బరిత్యజింపుము. ఏలన, త్రిభువనములు సమగ్రములుగా నీతేజముచే మద్దితములును, శుభ్రములు నగు చున్నవి.” అని వేడుకొనిరి. మ

హాదేవుఁ డప్పడు—“ అట్లే యగుఁగాక, నేను దక్షణమే నామహావ్ర-
తముఁ బరిత్యజించుచున్నాను ” అని చెప్పెను. ఇంద్రాదిదేవతలు
మహాదేవుని యీపలుకుచే సంతుష్టులై సంయతిచిత్తములతో స్వగృహ-
మునున కేగిరి.

ఓమహామునీ ! అప్పడు దీప్త, సాగర, శైలసమన్వితముగాఁ-
బృథిని కంపింపఁజొచ్చెను. అది చూచి దుగ్రుఁడు—వృథిని యిట్లు
కంపించుటకుఁ గారణ మేమి ? యని యిండుకనేపు చింతించి తరు-
వారఁ గురుక్షేత్రము నాల్గుదిక్కులుఁ దిక్కుఁజొచ్చెను. ఓఘవతీనదీతీర-
మునఁ దపోధనుడైన యుశనుఁడు వసించుచుండుట యారఁ డప్పడు
చూచెను. అతనిఁ జూచి దేవదేవుఁడు—నీ వెందులకుఁ దపముచేయు-
చున్నావు ? శీఘ్రముగాఁ జెప్పము. ఏమన ? ఓవివా ! నీతపస్సుచే-
జగములు సంతోభించుచున్నవి. అని యడిగెను. ఉశనుఁ డప్పడు—
“ ఓత్రిలోచనా ! నేను నీప్రసన్నతకౌఠికే యిట్లు కఠోరతపము సేయు-
చున్నాను. ఈతపఃప్రభావముచే సంజీవనీవిద్యను దెలిసికొనవలయు-
నని నాకుఁ గోరిక గలదు. ” అని చెప్పెను. మహాదేవుఁడు—“ ఓత-
పోధనా ! సుతప్తమైన యీనీతపముచే నేను దుష్టి నొందితిని. నిజము-
గా నీవు సంజీవనీవిద్యాప్రాప్తి నొందఁగలవు. ” అని యప్పడు వర-
మొసంగెను. ఉశనుఁ డీవిధముగా వరమొంది తపస్సుచుండి నివృత్తిఁ
డయ్యెను. అని ధరాధర, సాగర, పాదపములతో ధరాదేవి విచలిత-
యగుచుండుట మాన దయ్యెను. మహాదేవుఁ డది చూచి సప్తసార-
స్వతవిశ్రాంతమున కేగెను. అక్కడి కేఁగఁగా మంకణకుఁ డనుమహర్షి
యచ్చట సృత్యముసేయుచుండుట యాతని కగపడియెను. మంకణ-
కుఁడు బాలకునివలె భావభ్రాంతముచే బాహువులను జూచి వేగముగా
విట్లు సృత్యముసేయుచుండెను. అతని తాండవవేగముచే భూమి యు-

హతమై పర్వతాదులతోఁగూడఁ గంపింపఁజొచ్చెను. అది చూచి మహాదేవుఁ డాతనిసమీపించి యాతనిచేయి పట్టుకొని మందహాసముఖుడై “ఓమహ్నీ! దేనిని భావించి దేనినిగూర్చి యిట్లు సృత్యముసేయుచు న్నావు? ఎందువలన నీ కట్టిహ్న ముదయించినది. అది నాకుఁ దెలియఁజెప్పుము?” అనియెను. మంకణకుఁ డప్పుడు—“ఓద్వీజవరా! ఎందుచే నా కిప్పు డిట్టిసంతోష ముదయించినదో వినుము. నేను గాయ శుద్ధికోటకు బహున్నములు తప్పచు చేసితిని. తరువాత నిప్పుడు నా హస్తము తలమై దానినుండి శాకరసము నిర్గతముగాఁ జొచ్చెను. “ఓద్వీజవరా! అందుచే నే నతిమాత్రీసంతుష్టుఁడనై యిట్లు సృత్యము సేయుచున్నాను.” అని చెప్పెను. శంభుఁ డప్పు డాద్వీజవరునిఁ జూచి—“ఇదిగో! చూడుము. తాడనసేయఁగా నాకరమునుండియు నతిశుక్లమైన శస్త్రము నిర్గతమగుచున్నది, కాని యందువలన నాకు నిండుకై నను హర్షము గలుగలేదు. నీవు నిజముగాఁ బ్రీమత్తుఁడవైతివి.” అని పలికెను. మహ్నీ! మంకణకముని యది విని వృష ధ్వజసకుఁ బ్రాణమము గావించి సృత్యమును బరిత్యజించెను, మఱి యు వినయశివముఁడై విస్మితభావముతో నాతనికిఁ బాదపంజర మాచరించెను. మహాదేవుఁ డప్పు డాతనిని జూచి—“ఓవిప్రీ! నీవు బ్రాహ్మతో నసన్యసలశమైన బ్రాహ్మలోకమున కేఁగుదువుగాక. ఈశ్వరూపకర్తృత్వము వృధివియంతు శ్రేష్ఠమును, మహాఫలప్రదమును నగుఁ గాక. ఇచ్చోట సురా, సురి, గంధర్వ, విద్యాధర, కిన్నరగణములకు సాన్నిధ్యము ఘట్టిల్లఁగాక. ఈసారస్వతజలము సతతము బాపమలాప పారిణము గావించి ధర్మమునకుఁ బ్రాధానాధారముగాఁ బరిణమించుఁ గాక. సుప్రభ, కాంచనాక్షి, సువేణువు, విమలోదక, మహోదర, ఓఘవతి, విశాఖ, పరస్వతి, యనుసప్తసరస్వతి యిచ్చట నిత్యసన్నిహి

తమై యుండును. ఈర్ష్య మందఱకును సోమపానఫలమును, బరమపు
ణ్యము నొసంగును. మఱి నీవును గురుక్షేత్రమునందు గరియమైన
మూర్తిని స్థాపించి పరమపవిత్రము, నవ్యమృదభము నైన బ్రహ్మగో
కమున కేగఁగలవు. ఓతపోనిధీ! దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁ డిట్లు
చెప్పఁగా జితచిత్తుడైన మంకణకుఁడు గురుక్షేత్రమునందు లింగమూ
ర్తిని స్థాపించి బ్రహ్మలోకమున కేగెను. మంకణకుఁ డేగఁగానే భూమి
నిశ్చలయయ్యెను. తరువాత శంభుఁడు తాపవిత్ర) వానభూమియైన
మందరాచలమునకు వచ్చి నివసించెను. ఓద్విజా! అన్నకు మహాదే
వుఁడు తా నెందుకొఱకుఁ దపస్సున కేగెనో దేవిని జూచుట కంధ
కాసురుఁ డేకారణమున శూన్యశైలమునఁ బ్రవేశించెనో అది యం
తయు నీకడ వివరించితిని.

—♦ దం డో పా ఖ్యా న ము. ♦—

అనంతరము నారదుఁడు పులస్త్యునిం గాంచి “ఓపరతుము
నీంద్రా! అంధకాసురుఁడు పాతాళమునఁ బ్రవేశించి యేమి చేసెను?
శంకరుఁడు మందరమున కేగి యేమిచేసెను? అది యంతయుఁ జెప్పు
ము” అని యడిగెను. అప్పుడు పులస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పఁదొడంగెను—
“ఓబ్రహ్మజ్ఞా! అంధకాసురుఁడు పాతాళమున కేగెను. కాని య
చ్చటి కేగియు మదనానలముచే దగ్ధుఁడు గాఁజొచ్చెను. ఆతనినర్వాం
గములును సంతప్తములై పోవుచుండెను. ఆతఁ డప్పుడు దానపులంద
ఱను జూచి యెన్వ రాగిరిబాలను తెచ్చి సత్వరముగా నాకిచ్చెదరో,
ఆతఁడే నాస్నేహితుఁడు, ఆతఁడే నాబంధువు, ఆతఁడే నాతల్లి, ఆతఁడే
నాతండ్రి” అని పలికెను. మదనాతురుడైన దైత్యరా జిట్లు పలు
కఁగానే దైత్యశ్రేష్ఠుడైన పృథ్వీదుఁడు మేఘగంభీరనిర్భోషముతో

నిట్లు పలికెను. “ ఓవీరా ! నీ వే గిరిబాలనుగూర్చి యిప్పుడు మోటా
డుచున్నావో, ఆగిరిబాల నీకు న్యాయముచేఁ తల్లియు, నాత్రినయ
నుఁడైన దేవదేవుడు నీకుఁ దండ్రీయు నగుదురు. ఇందులకుఁ గారణము
వినుము.

ఓదానవా ! పూర్వకాలమునందు ధర్మనిష్ఠుఁడైన నీతండ్రి
యపుత్రికుఁడై యుండి పుత్రలాభార్థము మహాదేవు నారాధించెను.
తరువాత మహాదేవుఁ డాతనికిఁ బుత్రుఁడు గలుగునట్లు వర మొసంగెను.
వర మిచ్చునప్పు డాతఁడు—ఓహిరణ్యాక్షా ! నేను యోగమగ్నుఁడనై
యన్నకాలమున నాపుత్రి కౌతుకనశమున నానేత్రములు మూసెను;
అందుచే నొకయంధకార మావిఘ్నించెను. అతమమునుండియే, యీ
నీలవీరదగంధీరనినాదము గల భూత మావిర్భవించెను. ఓదైత్యా !
ఈతఁడు నీకే నిజముగా యోగ్యుఁడైన పుత్రుఁడు. అందుచే నీ వీత
నిని గైకొనుము. నీయీపుత్రుఁడు లోకవిశిష్టము లగుకార్యములు
చేయుచు, ద్రిలోకజనయెడల నెవ్వ డభిలాషియగునో, బ్రాహ్మణుల
నెవ్వ డవమానించునో, బ్రాహ్మణపాత్యకొఱ కెవ్వడు ప్రియత్నించు
నో, అప్పుడు నేను స్వయముగా నీతనివధావిధానమును గావించెదను”
అని చెప్పెను. అట్లు చెప్పి యాతఁడు వెంటనే తనవానభవవమైనమం
దరభూధరమున కేగెను. అప్పుడు నీతండ్రియు నిన్నుఁ గైకొని రసా
తలమున కరుదెంచెను. ఓదానవా ! అందుచేతనే శైలసుత నీకు మా
తృప్తానమునం దున్న దని చెప్పియుంటిని. వాస్తవముగా శంభుఁడే
జగత్తులకు గురుఁడును, దండ్రీయును. తరువాత నీవును శాస్త్రజ్ఞుఁడ
వు. అపూర్వగుణగ్రామసంపన్నుఁడవు. సర్వవిధయుక్తిజ్ఞానమున కా
ధారుఁడవు. నిజముగా నీయట్టిపురుషుఁ డంతమాత్రీము నెవ్వడును
మనోమధ్యమమునం దిట్టిపాపసంకల్పమును బోషింపఁగూడదు. సామో

దవ్యక్తమూర్తియైన మహాదేవుడు సర్వలోకములకుఁ బ్రభుఁడు. సర్వ
దేవమస్కృతుఁడు, సర్వత్ర యజయుఁడు. ఈశైలవందిని యాతనికే
సహధర్మిణి. నిజముగా నోసురశత్రు! ఎవ్వనును నీ వామెను గామిం
పఁగూడదు. అట్లు మోహింతువేని నీశిరిము వేయివృక్క లగును.
ఆమె సకలజగన్మాత. సమస్తజీవకోటులును ఆజననికి సంతానము.
అట్టియామెను సదా భక్తితోఁ బూజించుటకు బదులుగా నామెను
నీవు గోరుదువా? ఓరిపాపీ! భృగునందన యైన యరజను మోహించి
నీయట్టిరాక్షసుడే వినాశమును గాంచిన సంగతి నీవు వినియుండ లేదా?

పూర్వము దండుడచుపేరు గలయొకరాజుండెను. ఆతనిబలవాహ
నములు ప్రసిద్ధములైనవి. ఆమహాతేజుఁడు భాగ్యవనిఁ బురోహితునిఁ
గాఁగోరెను. భాగ్యవనిరక్షణముచే నారఁడు వివిధయజ్ఞము లనుష్ఠించు
టకు సమర్థుఁ డయ్యెను. భాగ్యవనిపుత్రుడైన శుక్రునికి, అరజ యను
పేరు గల యొకకూఁతు రుండెను. శుక్రుఁ డొకప్పు డసురరాజైన
వృషపర్షునిభవనమున కేగెను. అచ్చట నాతఁడు వృషపర్షునిచే నర్పి
తుడై బహుదినములు వాసముచేయుచుండెను. ఇతఁ నిక్కడ సర్వాం
గసుందరియైన యాతనికూఁతు రరజ స్వగృహమునం దుండి యగ్నిపరి
చర్యచేయుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. ఒకపమయమునందు దండ
నరపతి భార్గవాశ్రమమున కేగి, శుక్రాచార్యుఁ డెక్కడ నున్నాఁ
డని యడిగెను. పరిచారిక లప్పుడు—“ భగవానుడైన భాగ్యవఁడు
యాజనశాల్యముగొఱకు వృషపర్షునిగృహమున కేగెను.” అని చెప్పిరి.
సృపతి యప్పుడు—“ భాగవాశ్రమమునం దున్నరమణీయణి యెవ్వ
రు?” అని యడిగెను. పరిచారిక లప్పుడు—“ రాజా! భాగ్యవనందిని
యైని యరజ యిచ్చట నున్నది. ” అని చెప్పిరి. మహాబాహుడైన
యిహ్వాకునందనుఁ డాశుకృసుతను జూచుటకు నాశ్రమమునఁ బ్రవేశి

శించెను. అరజ యవ్వ చాతని కగపడియెను. అతఁ డామెను జూడఁ గానే కామబాణములచే జర్జరితుఁ డయ్యెను. ఓయంధకా ! మహివతి యైన దండుఁ డవ్వకు కృతాంతబల పేరెణమునకు వశుఁడై తనతో మన్నభృత్యులను, స్నేహితులను, మఱియు శుక్రశిష్యులను బంపివేసి తానొక్కడుమాత్రమే లోనికరిగను. అతనిరాకచే సంతోషురాలై, గురు నందినియఁ గీర్తిమఱియు నైన యరజ యాతని కెదురేగి భ్రాతృభావముతో నాతనిని నర్కరించెను. ఓదానవా ! అనరవతి యట్టిసమయమునం దామెను జూచి—“ ఓబాలామణీ ! నేను గామానలముచేఁ డపుడ నగుచున్నాను. నీవు తక్షణమే యాలింగనరూపమైన సలిలసే కముచే నన్నాహ్లాదపఱువలయును. ” అని పలికెను. అప్పు డాయరజ విసితభావముతో నిట్లుత్తర మిచ్చెను—“ నృపవరా ! నాతండ్రి యత్యంతకోపనప్రకృతి గలవాఁడు. అతఁడు దేవతలనైనను దగ్ధముచేయ సమర్థుఁడు. ఓమూఢబుద్ధి ! విశేషించి నీవు నాకు వ్యాయముచే భ్రాతృతవు, నేను నీభగినిని, ఎట్లన ? నీవు నాతండ్రిశిష్యుఁడవు. ” అని యామె పలుకఁగా రాజామెను జూచి—“ ఓభీరురాలా ! నీతండ్రి కోపాగ్నిచే నేను ముందటికి దగ్ధుడ నగుదునో యేమో, కాని కామాగ్నియిప్పుడే నన్ను దగ్ధముచేసి వేయుచున్నది. ” అనియెను. అరజ యవ్వ చాతనికి—“ రాజా ! ముహూర్తమాత్రమే గాఁగూము. నాతండ్రిని చిలిచి యాతనివద్ద నీవిషయమున మాటలాడి నన్నిమ్మనికోరుము. అతఁడు నిశ్చయముగా నన్ను నీకొనంగును. ” అని చెప్పెను. నరవతి యైన దండుఁ డవ్వకు—“ ఓహో సుందరీ ! కాలక్షేపము గావించుటకు నా కించుకయు శక్తిలేదు. విశేషించి ముందు హోమసమయమునకు నిఘ్నుము సంభవించును—అనియెను. అరజ యవ్వకు—“ ఓరాజనందనా ! యోషిర్దగ మెప్పుడును స్వశంత్రమైనది గాదు. నిజముగా

నేను నన్ను నీకు దానముచేసికొనుటకు సంపూర్ణముగా ససమర్థుడాలను. రాజా! వేయేల? నామాట విని నీవు గురుశాపముచే జాతి, భృత్యా మాత్ర్య, 'బంధుస్సముతో' స్వయముగా నావడ నొందవలదు." అని యెను.

రాజది విని—సుమధ్యా ! పూర్వము చిత్రాంగిద దేవియుగ మునం దెట్లాచరించెనో, అది వినుము—దేవిశిల్పియైన విశ్వకర్మకుఁ జిత్రాంగిద యనుపేరుగల సాధుశీలయైన యొకకూఁతురుండెను. ఆమె రూపమావససమృద్ధిని జూడఁగా నామె కమలమునుండి దిగివచ్చిన కమల యనియే తోచును. ఆకమలలోచన యొకనాఁడు సభజనము తోఁకూడి స్నానార్థము నై మిశ్రారణ్యమునకు వెడలియుండెను. ఆమె యు స్నానార్థము దిగఁగానే మదేవరాజు కుమారుఁడు, ధీమంతుఁడు సురభుఁ డనునాతఁ డచ్చటికి వచ్చెను. అప్పుడు చిత్రాంగిద సభగణ మును గని—ఈరాజకుమారుఁడు నిశ్చయముగా మదనాశ్రాంతియై యిచ్చటి కరుదెంచియున్నాఁడు. కావున నీనుందరమూర్తియైన కుమారునికి నాత్మదానము గావించుకొనుట నా కన్నివిధములచేరను గర్తవ్యము" అని పలికెను. సభజను లప్పు డామెను జూచి—“ఓనుందరీ ! నీవు బాలవు, మఱియు నివ్వటికిని బ్రగల్భవు గావు. ఓయనఘు లారా ! నిజముగా నాత్మదానము గావించుకొనుటకు నీ కెవ్వటికి సభికార మించుకంతయు లేదు. నీకుఁ దండ్రి గలఁడు. ఆతఁడు ధర్మస్థియు, సకలశాస్త్రపారదగ్నియును. శేవలము స్వతఃప్రవృత్తిచే రాజనందనునకు నిన్ను నీ వర్పించుకొనుటకు విధి సమ్మతించదు" అని చెప్పజొచ్చిరి. ఇట్టిసమయములో శుద్ధశీలుడైన సురభరాజును గంధర్వతాడితుండైన యిచ్చటి కరుదెంచి చిత్రాంగిదతో నిల్లు పలికెను—“ఓముగ్ధమూర్తీ! మదిరేకుగా ! నీదస్యసమాప్తియైననే నేను మోహితుఁడ

నైతిని. మదనుఁడు నీదృష్టిశరములచే నన్నే కాంతముగా నాహతునిఁ జేయుచున్నాఁడు. అందుచే నీవు నీవత్సస్తల్పమున నన్న శయనించ నిమ్ము. లేనిచోఁ గాముఁడు పునఃపునర్దర్శనములచే నన్న 'భస్మీభూతుని గావించివేయును.' రాజకుమారుఁ డిట్లు పలుకఁగా సర్వాంగసుందరియైన చిత్రాంగద సఖులయూతంకము గలిగియు రాజనందను నకుఁ దన్నుఁ దా నర్పించుకొనుండు లేకపోయెను. ఈవిధముగాఁ బూర్వకాలమునం దాతనివ రాజకుమారుని రక్షించెను. అందుచేత 'నోసు శ్రోణీ! నీవును నన్నిట్లు రక్షింపుము.' అని చెప్పెను. అప్పుడు శుక్రసింహులయైన యరజ—రాజా! పరిణామమునందుఁ జిత్రాంగద కౌగిలి గతి ఘటిల్లెనో, యది నీ వెఱుంగవా? నేను జెప్పెదను వినుము— అప్పుడు చిత్రాంగద స్వతంత్రుకాలై సురధరాజునకుఁ దన్నుఁ దా నర్పించుకొనఁగా నామెకండి యీయనుచితస్వాతింత్య్రమున కామె నిట్లు శపించెను—ఓమందమతీ! నీవు ప్రీతస్వభావముచే ధర్మమును జరిత్యజించి యాత్మదానము గావించితివి. ఈయపరాధముచే నీ కీక వివాహము గాదు. నీవు భక్తసుఖమునుండి వంచితురాలవు గాఁగ లవు. నీకుఁ బుత్రోలాభము కలుగఁబోదు. నీ కన్నివిధములఁ బిరితో నెడఁబాటు సంభవించును."

అని యిట్లు శాపవాక్యములను పలుకఁగానే యారాజనందనుని సరస్వతీనది తీర్థమున యచ్చలనుండి ముప్పదియోజంములదూరము నకుఁ గొట్టికొనిపోయెను. రాజకుమారుఁ డట్లు దూరీభూతుఁడు కాఁగానే చిత్రాంగదమోహమునకు విశేభూతుగాలై పడిపోయెను. అప్పుడు సఖు లామెను లేవనెత్తి సరిస్వతీనదములలో న్నానముచేయించిరి. ఆశో శరవారిన్నానముచే జిత్రాంగద మిడియు మృతకల్పరాలై పోయెను. తదుపరా నామెసఖు లందఱును సర్వేశ్వరునిది మృత్యురాలై ౪ దని

భావించుకొని నత్వేరముగా ముందుపనులకై తొందరపడజూచిరి—
 కొందఱు కాన్యములను సంగ్రహించుటకొరకు నాల్గిపడుచుండిరి.
 మఱికొందఱు అగ్నిని దెచ్చుటకై వేగిరపడుచుండిరి. ఈవిధముగా వానఁ
 దఱు నరణ్యములోఁబడి చిక్కులు పడుచుండఁగా శోభనాంగిమైన
 చిత్రాంగద స్వప్నహ కల్గినదై నలుదెసల నీక్షించిచూడఁగా రాజకమా
 రుడుగాని పరమప్రణయాస్పదతైన నఖిలుగాని యెవ్వరును గాన్పిం
 వరైరి. అప్పు డామె యత్యంతవేగముగా నాసరస్వతీతీరములలోఁ బడి
 పోయెను. ఓసరపతి! అప్పు డామెను గాంచనాక్షిమైన సరస్వతీ, ది
 వేగముగా మహానదియైన గోమతియొక్క తరంగకుటిలసలిలములలో
 నికిఁ ద్రోసివేసెను. ఓపశ్చివానాథా! తిరువాత గోమతీనది యామె
 యదృచ్ఛమును గుర్రైతింగి యామెను సినావ్యాఘ్రసమాకులమైన మ
 హారణ్యములోనికిఁ ద్రోసివేసెను. ఈవిధముగాఁ జిత్రాంగద కృత్రియ
 వస్థకుఁజిల్లినదో, యది నే నెఱుఁగుదును. కావున నే నాత్మదాసముఁ
 జేయఁజాలను. నీ సచ్చరిత్రముచేతనే నన్ను సర్వవిధముల రక్షిం
 పుము.” అని పలికెను. మహేంద్రత్రుల్యతేజఃకైన దండరాజ శుక్ర
 నందిని పలుకులు విని మందహాసముచేయుచు నిట్లనియెను—ఓతను
 మధ్యా! ఆతడువాత చిత్రాంగదకును, ఆమెతండ్రికిని, ఆనురథరాజు
 నకు నెట్టిస్థితి ఘటిల్లినదో చెప్పెదను, మఱుమంచి వినుము. రాజై నను
 థఁడట్లు సరస్వతీసలిలములలోఁ గొట్టుకొనిపోఁగానే చిత్రాంగద మహా
 రణ్యమునకుఁ జేరియు నామె యొకగగనచారియగు గుహ్యకునిదృష్టి
 పథమునం బడియెను. గుహ్యకుఁ డామెను జూచి యామెనగ్నఁ జేతెం
 చి యిట్లు పలికెను.

“ఓపశ్చివానా! రమ్మ, నిన్ను పరధరాజునొద్దకుఁ గొంపోయెదను.
 ఓమనీతేక్షణ! నీవు నిశ్చయముగా నాకనిఁ జేరఁగలవు. కనుకఁ దగ్గ

ఁమే నీవు శ్రీకంఠభగవానునిసన్నిధి కేగుము. " అని గుహ్యకుఁడు ఎలుకఁగా నునయ్యయైన యాచిత్రాంగద వేగముగాఁ గాల్గిందీనడికి వక్షికోత్తరదిశయందున్న భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణునిమందిరప్రాంతము నకు వచ్చితేరెను. తరువాత నాదేవదేవుడైన శ్రీకంఠుని దర్శించి కాల్గిందీ జలములలో స్నానముచేసి నతమస్తకమై మధ్యాహ్నకాలమునటకు శ్రీకంఠుని కెదురుగా నిలిచియుండెను. ఆనమయమున నులక్షగాన్వితుఁడును పాశుపతగురుఁడును సామవేదియు తపోధనుఁడు నైన ఋతధ్వజుడు శ్రీకంఠుని స్నానముచేయించుకొని కచ్చటి కరుదెంచెను. చిత్రాంగద యనంగహీనయై కన్నీటిని విడుచుచునుండెను. అట్లున్న చిత్రాంగద నాఋతధ్వజఁ డీక్షించి—, యీరమణి యెవ్వరు చెప్పుమా' యని భావించఁజొచ్చెను. అప్పుడు చిత్రాంగద చేతులు జోడించుకొని యాయన సమీపమున కేగుదెంచి తదీయపాదయుగళమునకు వందనము లొనరించెను.

ఋతధ్వజఁ డప్పు డామెను జూచి—,వత్సా! నీవు దేవకన్యవని నోచుచున్నది. నీ వెవ్వరికన్యవు? ఎందుల కీమానవహీనమైన యరణ్యములోని కేలెంచితివి? " అని ప్రశ్నించెను. చిత్రాంగద యప్పుడు ఋషిసన్నిధియందు జరిగినదంతయు నెఱింగించెను. ఋషియది యంతయు విని శిల్పిశ్రేష్ఠుడైన విశ్వకర్మ యెడలఁ గుపితుడై యారని నిట్లు శపించెను—, " పాపాత్ముడైన విశ్వకర్మ పరప్రదేయమైన యీతనయను బలితోఁ గూడకుండ నెందులకు శపించెనో, అందులకే యాతఁడువానరయోనిం బుట్టుగాక " ఇట్లు శపించి యామహాత్ముడు తదనంతరము యథావిధిగా మరల స్నానమును సాయంసంధ్యయుఁ గావించుకొని మహాదేవు నర్చించెను. ఆతఁడు విధిప్రకారము దేవదేవుడైన శంకరు నభ్యర్థించినతరువాతఁ బరిలాలనయు నుం

ధరియ నైన యాచిత్రాంగద కిట్లు చెప్పెను—ఓనుభగురాలా ! నీవు సప్తగోదావరి కేగెనుము. అక్కడి కేగి హుటకేశ్వరమహాదేవు నుపాసించుచు నుండుము. ఓరంభోరూ ! దైత్యుడైన కందమాలి కొకకన్య కలదు. అకన్యపేరు దేవవతి. అకళ్యాణవతియైన దేవవతి యచ్చటికి వచ్చును. ఇదిగాక యంబనుఁడను నొకగుహ్యకునకు దమయంతి యనే నొకవిఖ్యాతకన్య గలదు. అతఁవశ్చారిణియు నచ్చటి కరుదెంచుట సంఘటిల్లును. పర్జన్యనికూతురు సుప్రసిద్ధ వేదవతి యనునాదుము గళ యింకొకకన్య గలదు. ఈతఁవశ్చారిణియు నచ్చటికి వచ్చును. ఇట్టి మువ్వురు నచ్చటికి రాగలరు. వారు మువ్వురును సప్తసాగరజల ములలోనికి రాగానే నీ వవ్వదు హుటకేశ్వర మహాదేవునితో నమ్మేళన మొందగలవు. ” అని మునివరుఁడు చెప్పఁగానే చిత్రాంగద సప్తగోదావరీరమున కేగెను. అచ్చటి కేగి యామె పవిత్రభావముతో దేవదేవుని స్రాజావ్యాపారమున నిమగ్నురాలై కందమూలఫలాదుల భుజించుచుఁ గాలముఁ బుచ్చుచుండెను. అట్లుండఁగా జ్ఞాననిపుణుడైన యాబుషి యామెకుఁ బ్రియమాచరింపఁగోరి యొకశ్లోకమును లిఖించి మహాత్ముడైన శ్రీకంఠునినన్నిధికిఁ బంపెను. అశ్లోకార్థ మిది. దేవ, అనుభ, యత, మనుష్య, రాక్షసాదులలో, స్వీయపరాక్రమముచే నీమృగాక్షియైన చిత్రాంగద దుఃఖమును దూరముచేయవారెవరును తేరా ? ” ఇట్టియర్థము గల శ్లోకమును రచించి పంచి తిరువాత నాతఁడు సర్వపూజనీయుఁడును సర్వవ్యాపియునగు శ్రుష్కరనాథుని దర్శనము గోరి పయోజ్ఞీనది కేగెను. వెడలునప్పు డాతఁడు తన మనసులోఁ జిత్రాంగదనుగూర్చి చింతించుచుండెను.

—* చా బా లి మో చ న ము *

దండుఁడు మరలఁ జెప్పఁదొడంగెను—ఓయరజా ! చిత్రాంగద వీరుడైన సురభుని జింతించుచు నచ్చట సుఖముగానుండి బహుకాలము గడపెను. ఆమెకుండి యైనవిశ్వకర్మ మునిశాపముచే వాసరము

నకుఁ బట్టి విధాతప్రేరణచే 'మేరుశిఖరమునుండి భూతలమునఁ బడి యెను. ఓశుభాంగీ ! తరువాత నాతఁడు శాలూకినీనదీతీరమునందున్న నిబిడవనభూయిష్టమైన పర్వతశ్రేష్ఠముపై వానము చేయఁజూచ్చెను. ఓనరాశోహ ! అతఁ డక్కడనుండి ఫలమూల భక్షణముచేయుచు బహువర్షములు గడపెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు దైత్యవరుడైన కందరుఁడు తనప్రియకుమారిని వెంటఁబెట్టుకొని యచ్చోటి కరుడెంచెను. అతని యాకుమార్తెయే స్వమున వేదవతి యను విఖ్యాతి గలది. వానరవరుడైన విశ్వకర్మ యీనరవర్ణనితండితో నరణ్యమున కరుడెంచుటఁ జూచి బలవంతముగా నామెను లాగికొనియెను. ఓనుందరీ ! కందరదైత్యుఁడు తనకూతును గ్రోతి యెత్తుకొనిపోవుట చూచి యత్యధికక్రోధాన్వితుడై ఖగ్గమును ద్రిప్యమఁ గ్రోతివంకకుఁ బరుగెత్తెను. మహాబలుడైన వానరుఁ డప్పుడు దైత్యుఁడు వచ్చుచుండుటఁ జూచి యాశోభనాంగి యైన దేవవతినెత్తికొని హిమాలయమునకుఁ బాఱిపోయెను. అక్కడి కేగి యాయమునాతలమునందున్న శ్రీకంఠుని దర్శించి తత్సమీపమందు నిర్జనమైయున్న ఋష్యాశ్రమమును జూచెను.

వానరుఁ డాపుష్యాశ్రమమునందు వేదవతి నుంచి కందరుని దగ్గఱఁ గాళిందీజలములలో మునిగెను. అది చూచి కందరుఁ డప్పుడు శాఖామృగముతోఁగూడ జలములలోఁ బడి తనతనయ దేవవతి మృతినొందె నని యనుకొనఁజూచ్చెను. అప్పు డాతఁడు నిజనికేతనమైన పాతాళమునకుఁ దిరిగివచ్చెను. ఇంక నిక్కడ కాళిందిదేవి యాశాఖామృగమును దనప్రవాహవేగముచే శివనామక మగు నొకానొక ప్రసిద్ధ జుంపదమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. ఆజుంపద మధికజనపరికీర్ణమై యుండెను. అప్పు డాతేజస్వിയైన వానరుఁ డక్కడనుండి వేగముగాఁ దీరముఁ

జేరి గట్టునకు వచ్చి పూర్వము తా నానుందరాక్షి యైన వేదవతి న
 చొప్పట దాచివచ్చెనో, యచ్చోటికి కేగుటకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.
 అతఁ డట్లు కపిలారణ్యమునకుఁ బోవనమకట్టుచుండఁగా, అంజనుఁ
 డనుగుహ్యకశ్రేష్ఠుఁ డచ్చోటునకుఁ దనకూతురైన దమయంతిని వెం
 టఁబెట్టుకొని వచ్చెను. వానరుఁ డప్పు డామెను జూచి—యీశస్య
 నిశ్చయముగాఁ గందునికూతురైన వేదవతియే యని యనుకొని
 యెను. అప్పు డాతఁడు తాను జలములలో మునింగి కష్టపడినదంతయు
 వృథ యయ్యె నని విచారించెను. ఓసుందరీ ! వానరవరుఁ డిట్లు చిం
 తించి వేగముగా వారి కభిముఖుడై వరుగైవ్రజొచ్చెను. తాని యప్పు
 డాయబల వానికి భయపడి హిఁకణ్వలీనదీలోఁ బడిపోయెను. గుహ్య
 కవరుఁ డగునంజనుఁడు తనతనయ నదీనీరములం బడిపోవుటఁ జూచి
 దుఃఖశోకనమాకులుఁడై యంజనపర్వతమున కేగి పవిత్రీమగు మాన
 వ్రీతము నఫలంబించి తపస్సుచేయుచు బహువత్సరములు గడఁచెను.
 ఇతఁ నిక్కడ దమయంతి నదీవేగమునఁ గొట్టుకొనిపోయి సాధుజన
 భూయిష్ఠమైన పవిత్రీకోసలదేశమును జేరెను. అచ్చోట నుండి
 యామె కన్నీరుఁ గార్చుచుఁ బోవుచుండఁగా నొకవటవృక్ష మామె
 దృష్టిపథమునం బడియెను. అప్పుడు మంతయు నూడలతో నిండియుం
 డెను. దానిని నిజముగాఁ జూచినంతమాత్రీముననే జటాధరుఁడగు
 మహేశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించె నని తోచును. వరానయైన దమ
 యంతి యీప్రగాఢచ్చాయాసంపన్నమగు వటవృక్షమును జూచి య
 చ్చట నున్నశిలాపట్టముపైఁ గూరుతుండి విశ్రమింపజొచ్చెను. అట్లు
 విశ్రమించుచున్ననమయమునం దామెకర్ణములకు—ఏమిది, ఇచ్చట
 నెవ్వరును లేరే, తపోధనుడైన ఋతధ్వజునివద్దకేగి—, నీవుత్రోవ
 వటవృక్షమున బంధితుఁడై యున్నాఁ డని యెవ్వరు చెప్పదురు ?

అని వినఁబడియెను. విశిష్టాక్షరములతోడి వాక్యములను విని దమ యంతి యప్పుడు పైకిఁ గిరిందికిఁ జూడఁజొచ్చెను. వృక్షాగ్రమునం దైద్యేసులయీకు గలబాలకుఁ డొకడుండెను. ఎవ్వరో యెండులతో వ్రయత్నపూర్వకముగ 'వాని నచ్చట నెట్టినిజటలతో బంధించి వెడలి పోయిరి. కమయంతి యిది చూచి విస్మితురాలై దుఃఖింపఁజొచ్చెను. ఆమె యప్పు డాబాలకునిఁ జూచి—' బాలకా ! చెప్పుము. ఏసాసా త్ముఁడు నిన్నిట్లు బంధించియుండెను ? ' అని యడిగెను. బాలకుఁ డప్పుడు—'టమహాభాగా ! అతిదుష్టస్వభావుఁ డగు వానతుఁ డొకఁడు జటలతో న స్త్రీవటవృక్షమునకు బంధించిపోయెను. ఇప్పుడు నేను దపోబలముచేతనే జీవించుచున్నాను. దేవదేవుడైన మహేశ్వరుఁడు పూర్వకాలమునందు మనుపురమునఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడియెను. తపోరా శియైన నాతఁడీ) ఋతధ్వజఁ డచ్చటఁ వాసముసేయుచున్నాఁడు. ఆమ హాత్ముఁడు తపస్సుచేసికొనుచుండు సమయమునందు నే నాయన యో గబలముచే నకలశాస్త్రజ్ఞుఁడనై యలిబృందములతోఁగూడ జన్మించి తిరి. శుభాననా ! అప్పుడు నాతఁడీ) నన్నుజాబాలి యని భావించి నమ స్కరించి యిట్లనియెను.

వినుము. సీవు పంచసహస్రీవర్షములు బాలకుఁడవై య్ఘండఁగ లవు. తరువాత దశసహస్రీవర్షముల పర్యంతము సీవు కౌమారదశ ననుభవించఁగలవు. తరువాత వింశతి సహస్రీవర్షములకాలము సీవు వార్ధక్యమునఁ గడవఁగలవు. వీనిలో బాల్యదశయందుఁ బంచసహస్ర వర్షములు సీవు దృఢబంధనమునం దుండువు. ఆతరువాతఁ గౌమార దశలో దశశతవర్షములు కాయవీడ ననుభవించి, ఆతరువాత యౌవన కాలములో ద్విసహస్రీవర్షముల పూర్తిగా మహాభోగములు సకలము ననుభవించువు. పిమ్మట వృద్ధకాలమునందు నలువదివందలభంసత్రసర

మూలకాలమునందలి శయ్య క్షేత్రము ననుభవించుచు సీత భూశయ్య మండు శయనించుచు, గడన్నభోజనాదులచే గాలముగడపెదవు." అని తండ్రి యావిధముగా నాభవిష్యత్ జీవనమునుగూర్చి వివరించి చెప్పినతరువాత నైదుసంవత్సరముల బాలకుడ నైన నేను భూతలమున విహరించుచు హిరణ్యలీనదియందు స్నానముచేయుఁగోరెవెడలితిని. అచ్చట నొకకపివరుఁడు నాకుఁ గనఁబడియెను. అప్పుడాకపి నన్నుఁ జూచి— నేను దేవవతికన్య నిచ్చటి మహాశ్రమమునందుండితిని. “ఓమూఁ ధుఁడా? అమెను దీసికొనిపోయి యెచ్చట నుంచితివి?” అనియెను. నేనుఁ శశువను. నిజముగా నాతనిమాటలు వినుటకే నేను గంపించిపోతిని. కాని ఓసుందరీ! ఆకోరి న న్నామట్టునఁ బట్టుకొని యీచెట్టువకిట్టులు గట్టిపెట్టెను. అదుర్బుద్ధిమైనకపి నిరవచ్చిన్నములైన లతావాళములచే మహాయంత్ర మొకటి నిర్మించి దానిలో నన్నుంచెను. ఆకపి సకలదిక్కులయందు లతాయంత్రమును నిర్మించెను. నన్నీ బంధములనుండి తప్పించి యాశలకుఁ దీయుట కెవ్వరికిని శక్తిలేకున్నది. ఆకపి వరుఁ డిట్లు యథేచ్ఛముగా నన్ను బంధించి అమరవృత్తిమున కేఁగెను. నే నెఱింగిన దంతయు నీకుఁ దెలిపితిని. నాకుఁ దెలియఁజేయుటకు నీకు సమృతమైనచో నీ వెవ్వరవో, యెవ్వరికామినివో, వతి నెడబాసి యీమహారణ్యముతో నొంటిగా నెందులకుఁ బ్రవేశించితివో, అది నాకుఁ దెలియఁజేయుము” అని పలికెను. అప్పుడాదమయంత్ర— షిఖ్యాతుడైన గుహ్యకేందుఁడు, అంజనుఁ డను నాతఁడు నాతండ్రి నాపేరు దమయంత్ర. నేను ప్రేక్షించ యనునామె గర్భమునందుఁ బుట్టితిని. నాజన్మకాలమునందు ముద్గల మహర్షి యిట్లు చెప్పెను—“ఈ జాతిక కాలక్రమమున మహారాజు కాఁగలదు. సందేహ మెంతమాత్రమును లేదు.” అని ముని పలుకుచున్న సమయమునోనే వ్యరము

నాదు దుందుభిధ్వనులు చెలరేగెను. అప్పుడు మంగళధ్వనులు గూడఁ గలిగెను. అప్పుడు ఋషి మరల నిట్లు పలికెను. “ఈబాల మహారాజు యగుటకు సందేహములేదు గాని, బాల్యావస్థ యందు మహాసంకటములలోఁ బడఁగలడు.” అని పల్కి ముద్గల ఋషి నిమిషకాలములో నచ్చటనుండి వెడలిపోయెను. అప్పుడు నా తండ్రి నన్ను హితవాతీతీర్థమునకుఁ గొంపోవుట కుద్యతుఁడయ్యెను. మే మక్కడకు వచ్చిసంతలోనే యాకపియు నచ్చటికి వచ్చియుండెను. అకపికి భయపడి నేను నదీజలములలోఁ బడితిని. అనదీవేగమునఁబడి నేనీజనమాఁవహూస్వయైన ప్రదేశమునకుఁ దేఁబడితిని.” అని చెప్పెను.

అప్పుడు జాబాలి—ఓసుందరీ! నీవు యమునాతీరమునందున్న శ్రీకంఠశివసమీపమున కేగుము. నారంద్రీ మధ్యాహ్నకాలమునంద చ్చుటికి శివార్చనకై వచ్చుచుండును. నీ వాయనసన్నిధి నీవృత్తాంత మంతయు నివేదింపుము. సత్వరముగా నీకు శుభము లభించును.” అని చెప్పెను. దమయంతి యాపలుకు లాలకించి యాత్మరక్షణము నపేక్షించి హిమాలయమునందున్న యమునాతీరమునందలి ఋతధ్వ జునిసన్నిధానమునకై బయలుదేఱెను. అట్లేగి యామెకంఠమూల ఫలాదిభోజనముచేఁ గాలముఁ గడపుచు, నల్పకాలములోనే తపస్వి యైనఋతధ్వజునకు గమ్యస్థానమైన శంకరనికేతనమును కేరెను. అనంతరమాసకలలోకవాంఛితుడైన శ్రీకంఠునకు దేవదేవునకు వందనమాచరించి దమయంతి యచ్చట నున్న లిఖితాక్షరములను జూచెను. తరువాత నాచార్యహాసిని యాలిఖితాక్షరము లన్నిటియర్థమును గ్రహించి తాను స్వయముగా నిట్లాకశ్లోకమును లిఖించెను. అట్లోకార్థ మిది, ముద్గలఋషి, నేను రాజమహిషిని గాఁగల నని చెప్పియుండెను. కాని నా కిప్పుడు తటస్థించి యున్న యీదురవస్థ నెవ్వరు తపింపఁగలడు?” అని

దమయంతి యొకశిలాఫలకముపై లిఖించి తాను స్నానము చేయుటకు
 యమునాజలములలోనికరిగెను. అప్పుడామె మార్గమధ్యమమున ముత్త
 కోకిలకు నిలయమైన యొకరమ్యాశ్రమమును గాంచెను. దానిని గాఁ
 చఁగానే యామె మనస్సునం దిట్లునుకొనెను—నిశ్చయముగా నిదియే
 ఋషివరుడైన ఋతధ్వజుడు వసించెడి యాశ్రమము” అని స్థిరపఱ
 చుకొని దమయంతి యామహాశ్రమములోఁ బ్రవేశించెను. అట్లు
 ప్రవేశించి దమయంతి యచ్చటఁ గల్యాణియైన దేవవతి నివసించియుం
 డుటఁ గాంచెను. వాడినమోముతోను, జంచలనయనములతోను నా
 వ్యయము యాదేవతిని గాంచి—మాల్వనదళయందలి కమలనివత
 నున్నయామె యెవ్వరు చెపునూ యని దమయంతి యనుకొనఁజొచ్చె
 ను. తరువాత దేవవతియు దైత్యనందిని యట్లు వచ్చుచుండుటఁ జూ
 చి, యీమె యెవ్వరు చెపునూ యని యోచించెను. అట్లు యోచిం
 చుచు దమయంతి నామె ప్రత్యుత్థాన మొనరించెను. తరువాత వా
 రిరువురు నొకరియెడల నొకరు స్నేహభావములను జూపుచు నొకరి
 నొక రాలింగనములు గావించుకొని, తమతమ వృత్తాంతముల నొకరి
 కొకరు చెప్పికొనఁజొచ్చిరి. ఆవరాంగన లిరువురు పట్లు వరస్పరఘుఁ
 దమవృత్తాంతములను గూర్చిన వివిధకథలను బ్రసంగించుకొనుచుండిరి.
 ఈనమయమునందు మునిశ్రేష్ఠుడైన ఋతధ్వజుడు భగవంతుడైన
 శ్రీకంఠు నర్పించుకొనుట కచ్చటి కరుదెంచి యచ్చట తాళిపలకపై
 లిఖింపఁబడియున్న యాశ్లోకాక్షరములను జూచెను. చూచి వానియర్థ
 మును గ్రహించుచు ముహూర్తకాలము ధ్యానించి సకలవృత్తాంతము
 ను దెలిసికొనియెను. తరువాత నాతఁడు దేవదేవునిపూజ సాంఘికము
 గావించుకొని యత్యంతవేగముతో నిక్షాళితువతిని దర్శించుటకై య
 యోధ్య కరిగెను. అట్లేగి ఋతధ్వజుడు రాజును జూచి—రాజా

నే నిప్పుకు నిన్నొకవిషయమునుగూర్చి ప్రశ్నించుచున్నాను. శ్రీధ
తో నాకర్ణింపుము. సీరాజ్యపుసరిహద్దులలోని యొకప్రదేశమునందు
నొకపెద్దనానరము గుణగణమండితుడును నకలకాశ్రుజ్ఞుడునైన నా
పుత్రుని బంధించి యుంచెను. ఆతని నాబంధనములనుండి విముక్తి
నొందించుటకు నీపుత్రున కొక్కనికీ దక్క యితరు లెవ్వరికిని సమర్థత
లేదు. ఈవిషయములో నేమిచేయఁదగునో తెలిసికొనుట నీకుమారుని
కే బాగుగాఁ దెలియును. అని ఋతధ్వజుడు చెప్పఁగా, నోకృతతోదరీ,
యరబా ! నాతండ్రియైన యిట్టోకుఁ డప్పుడు ఋషివాక్యములను విని
ప్రియపుత్రుడైన శకునికి ఋషిపుత్రుని బంధవిమోచనముఁ జేయు
మని యాజ్ఞాపించెను. పితృజ్ఞయైన తత్త్వణమే, మహాభుజుడైన నా
సహృదరుడు సంతోషవదనుడైన ఋషీశ్వరుఁ డగు ఋతధ్వజుని
తోఁ దద్వనమున కేఁగెను. అట్లేగి యారఁ జాయత్యున్నతమైన వట
వృక్షమును జూచెను. నిలిడములును దీర్ఘములు నగు నూడలచే
దిక్పాంతమును దెల్లఁబఱచుచున్న గూమహావటమున కగ్రభాగమున
ఋషిపుత్రుఁడు నిజజటాకలాపముచే నాబద్ధుడై యుండుట యాతని
కగవడియెను. నాలుగుదిక్కుల నాతనిఁజట్టుకొనియున్న లతాపాశము
లను నాతఁడు చూచెను. ఆతఁ డప్పుడు ధనుర్బాణమునకు సారినం
ధించి క్షిప్రహస్త్యుడై బాణప్రయోగము చేసెను. పంచశతవర్షముల
క్రిందటఁ గపివరునిచేఁ గల్పితములైన లతాపాశము లన్నియు నిట్టోకు
కుమారుని ధనుర్బాణాఘాతముచే నిప్పుకు విచ్ఛిన్నములై పోయెను.
మహర్షియైన ఋతధ్వజుఁ డప్పుడు ద్విత్వదక్షిణమున నావటవృక్షము
నధిరోహించెను. జాబాలి తనతండ్రి యట్లువచ్చుచుండుటఁ జూచు
బంధనములయం దుండియు నాదరముతోఁ దలవంచి తండ్రికి యాభా
యోగ్యముగా వందనము లొసరించెను. ఋతధ్వజుడును దనతనముని

గాఢాల్లింగనము గావించుకొని, మస్తకమాఘాతించి లతాబంధనము లను దొరికించుటకై వ్రేయత్నించెను; కాని బంధనము లత్యంతదృఢము లగుటచే నవి యంతచులభముగా నున్మోచనము నొందినవిగావు. తరువాత బలవంతుడైన శకుని వేగముగా ధనువును వంచి బాణమును సంధించి జాబాలిజటాబంధనమును గత్తిరించుటకై వటవృక్షము నా ర్జ్యోహించెను. కాని కపివరునిచే గల్పితములైన యాదృఢబంధనము వెడలించుట కందువలనఁగూడ సాధ్యము గాకపోయెను. ఇత్యోకుకు మారుడైన శకుని తన కది సాధ్యము గాకుండుటచే వెంటనే ఋషి యైన ఋతధ్వజనితోఁగూడ వృక్షమునుండి క్రిందికి దిగిపోయెను. తరువాత నాతఁడు మరల ధనుర్బాణమును గైకొని యొకశరపంజరము ను నిర్మించి రెండధ్వజాబాణములచే వటవృక్షశాఖను సులభముగా మూచుముక్కలక్రింద ఖండించెను. అకొమ్మ యట్లు ఛేదించఁబడఁగా నే తపోధనుడైన జాబాలి శాఖాభారము తలపైఁ దాల్చి శరసోపాస మాస్థమున వృక్షమునుండి దిగియెను. ఇట్లు తనతనయుఁడు బంధవిము క్తుఁడు కాఁగానే ఋషి యైన ఋతధ్వజఁడును, ధనుర్ధరుఁడైన యిత్యోకుఁడును, భారవహుడైన జాబాలినివెంటఁ బెట్టకొని, సూర్యనందినియైన యమునానది కళిముఖముగా బయలుదేలి వెడలిరి.

—* చిత్రాంగదావివాహము *—

దండకుఁడు చెప్పఁదొడంగెను—ఓబాలా! అప్పుడు యక్షులు తయు, నమరదుహితయుఁ గూడి మహాదేవుని, యోగిగణాగ్రగణ్యుడైన ఋతధ్వజని దర్శించుకొనుటకు బయలుదేరినవచ్చిరి. వా కట్లు నవచ్చి, ఋతధ్వజఁడు వెడలిపోవుటచే మహాదేవునిమోము వాడిపోవు యుద్ధముటయు నాతనిపై కున్నపుష్పము లన్నియు విశుష్కములై

యందుటయు, నాల్గుదిక్కులనుండియు నిర్మాల్యము క్రిందఁ బడిపోవు చుండుటయుఁ జూచిరి. తరువాత నావరవర్ణినీమణు లిరువురును, అది చూచి రాత్రింబవళ్లు యథావిధిగా మహాదేవునకు స్నానముఁజేయించుచు నర్చనఁగావించుచు నుండిరి. ఈవిధముగా వారచ్చట నున్నన మయమండు విభ్యాతుడైన గాలవఋషీశ్వరుఁడు, అవ్యక్తుడైన శ్రీ కంతుని దర్శించుకొని కాయరణ్యమున కేతెంచెను. ఆతఁ డప్పు డచ్చట నున్నకన్యల నిర్దుర నీక్షించి, వీ రెవ్వరికన్యలో యని యిండుక భావించి తరువాత నాతఁడు నిర్మలయమునాజలములందు స్నానమొనరించి యచ్చటి కేతెంచి భగవానుడైన శ్రీకంతు నర్చించెను. ఈన మయమునం దాకన్య లిరువురును మధురకంఠములతో గానమునేయఁ జొచ్చిరి. మహర్షియైన గాలవుఁ డాగానమాలించి, వీరు నిస్సందేహముగా గంధర్వకన్య లని స్థిరపఱచుకొనియెను. ఆతరువాత నాతఁడు దేవదేవుడైన యీశ్వరుని యథావిధిగాఁ బూజించి జపించుకొని యెను. అప్పు డాకన్య లిరువురు నాఋషి కభివందనము లొనరింపఁ నాతఁ డచ్చట సమాసీనుడై వారి నిట్లు ప్రశ్నించెను—మీ రిరువురు ను భగవానుడైన భవునియందు భక్తిగల్గియున్నారు. మఱియు మీరు కులాలంకారస్వరూపులు. అబలారా! మీతల్లిదండ్రు లెవ్వరు”? అని యాతఁ డడుగఁగా రాప్రసన్నముఖులైన కన్యలిద్దఱును దమతమవృత్తాంతము నామునివరునికడ నివేదించిరి. తపస్వివరుడైన గాలవుఁడు వారివృత్తాంతమును విని వారిచేఁ బూజితుడై యారాత్రి యచ్చటఁ గడపి ప్రభాతమున లేచి గౌరీపతి నర్చించి మరల నాకన్యా ద్వయముదగ్గఱ కేగి,—నేను సుప్రసిద్ధమైన పుష్కరారణ్యమున కేగుటకై ప్రయత్నించుచున్నాను. కావున మీరు నా కనుజ్ఞయొసంగుఁడు” అనియెను. అప్పు డాకన్య లాతనిఁ జూచి—“ఓబ్రహ్మజ్ఞా!

మోవర్చనము దుర్లభమైనది; అందఱును దానిని సులభముగాఁబొందఁ జాలరు. ఋషీశ్వరా! తా మిప్పు డింతప్రయత్నపూర్వకముగా నెందులకుఁ బుష్కరారణ్యమున కేగుచున్నారు? ” అని యడిగిరి. గాలవుఁ డప్పుడు గంభీరభావముతో — “ కార్తికమాసపూర్ణిమాతిథి పుష్కరారణ్యమునందుఁ బుణ్యప్రదమైనది. ” అని చెప్పెను. కన్యాద్వయ నూతనిఁ జూచి — “ ఋషివర్యా! మీ రెచ్చటి కేగుచున్నారో, అచ్చటి కేమును రాగలము. మిమ్ముల విడిచియింక మా కిక్కడ నుండుట కిచ్చలేదు ” అని విన్నవించిరి. గాలవుఁడాకన్యలప్రార్థన కంగీకరించెను. వా రప్పుడు మహేశ్వరునకు వందనము లొనరించి గాలవ ఋషితోఁ బుష్కరారణ్యమున కేగిరి. అనంతర మచ్చటికి మఱియు ననేకసహస్రములుగా ఋషులును, జానపదులును, రాజఋషులు మొదలగువారందఱు నరుదెంచిరి. కాని ఋతధ్వజుఁ డొక్కఁడును మాత్రమప్పుడు పుష్కరారణ్యమునకు రాలేదు. తరువాతఁ గార్తికపూర్ణిమ సమీపించెను. ఋషులును, నాభాగుఁడు నిత్యోక్తుఁడు మొదలగు మహాభాగులైన రాజులును బుష్కరతీర్థములో స్నానార్థము దిగుచుండిరి. అప్పుడు గాలవఋషియు నాకన్య లిరువురితోఁ బుష్కరజలములలో స్నానార్థమై దిగియెను. అతఁ డప్పు డాజలములలో మునుఁగఁగానే జలమధ్యమునం దొకమత్స్యము శయనించియుండుట యాతనికి గగపడియెను. అనేకమత్స్యకన్య లామత్స్యమునకు సంప్రీతికరములగు నుపచారము లొనఱించుచుండిరి. ఆమత్స్య మచ్చ డాకన్యలను జూచి యిట్లనియెను — మీరు మిక్కిలి స్వేచ్ఛాచాలిని లైపోవుచున్నారు; ధర్మ మెట్టిదో మీరెఱుంగకున్నారు. కాని నేనుమాత్రము దుస్సహమైన లోకావవాదమున కించుకయు నహింపఁజాలను. ”

ఇట్లు పలుకఁగా మత్స్యకన్య లామత్స్యమును జూచి “ నీ విటు

చూడుము. ఈతాపముడైన గాలవుడు కన్యకామణుల నిర్వృతను వెంటఁబెట్టుకొని యథేచ్ఛముగాఁ జరించుచున్నాడు. ఈతఁడు ధర్మాత్ముడును, దపస్వీయును. ఈతనికి లోకాపవాదభయము లేకున్నప్పుడు జలచారి నైన నీ కెందులకు లోకాపవాదభీతి కలుగవలయును?" అని పలికిరి. మత్స్యము మత్స్యకన్యలను జూచి "ఈతపస్వీ రాగాంధుడై యుండెను. అందులకే మోహము వచ్చి యాతని నాచ్ఛాదించెను. నిజముగా నీతనికి ధన్యము లోపించుటచే లోకాపవాదభీతియు లేకుండెను." అని పలికెను. గాలవుఁ డామత్స్యవాక్కులు విని లజ్జనుడై పోయెను. ఆతఁడు జలములలో నుండి మరలఁ బైకి రాజూలకిపోయెను. ఆజలములయందు మగ్నుడై యే యుండెను. అప్పుడారంభోగుప్తులైన కన్య లిరువురును స్నానములై సతరువాత నొడ్డునకు వచ్చి గాలవఋషిదగ్గరమునకై యెదుగు చూచుచుండిరి. అనంతర మచ్చటి జనులందఱును బుష్కరయాత్ర గావించుకొని తమతమ నెలవులకు వెడలిపోయిరి. రాజగణమును, ఋషిగణమును, దక్కినజానపదగణమును, డా మెచ్చటెచ్చటినుండి వచ్చిరో, యచ్చటచ్చటికి వెడలిపోయిరి. విశ్వకర్మనందినియు, శుభాంగియు నైన చిత్రాంగదమాత్ర మేకాకినియై యచ్చట నాగ్నిదిక్కులు దిలకించుచు నిలిచియుండెను. అప్పు డాత్మీక్షేత్ర మంతయు నొక్కమాటుగా జనశూన్యమై యుండెను. కాని యాకన్యామణు లిరువురును మునివరుడైన గాలవునికొఱకుఁ బ్రీత్యీంచుచుండిరి. గాలవుఁడు జలములనడుమనుండి యీవలికి రానేలేదు. ఆతఁ డాజలములలో మునింగియే యుండెను.

అట్లుండఁగా గంధర్వనందినియైన వేదవతి యను నొకకన్య యచ్చటి కరుదెంచెను. వేదవతి తండ్రిపేరు పర్జన్యుడు. ఆమె తల్లిపేరు ఘృతాచి. వేదవతి యప్పుడు పుష్కరస్నానముఁ గావించుకొని యొడ్డు

నకు వచ్చి, యాకస్యక లిరువురిను జూచి చిత్రాంగడను సమీపించి, మృదుమధురవాక్యములతో “మీరెవ్వరు? ఈవిడవస్థలములో నెందులకు వాసముచేయుచున్నారు?” అని యడిగెను. చిత్రాంగడ యప్పు డామెమాటలు విని “ఓశుభాంగీ! నేను విశ్వకర్మపుత్రాకను. నన్నుఁ జిత్రాంగడ యందురు. ఓశుభవతీ! నైమిశారణ్యవాసనియు, ధర్మజవనియు, కాంచనాక్షి యను నామము గలదియు, బుణ్యశోభనము నైన సుస్వతీందియందు న్నాసముచేయుటకై వచ్చియుంటిని. అచ్చటికి వచ్చినప్పుడు విదర్భరాజైన సురభుఁడు నన్ను జూచి మోహితుఁడై నాకుఁ శరణుచొచ్చెను. అప్పుడు నాసఖులు నన్ను నిషేధించి నను నే నాతని కాత్మసమర్పణమును గావించితిని. అందుచే నాతండ్రి నన్ను శపించెను. ఆశాపముచేత సురభరాజుతో నాకుఁ జరిగిచేసినది సుఖమిట్లొంది. ఓభద్రా! అందులకు నేను బ్రాణత్యాగము గావించుకొనఁబోగా గుహ్యకుఁ జూకఁ దరుదెంచి న న్నాకార్యమునుండి నివారించెను. అప్పుడు నేను భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుని దర్శించుకొఱకు గోదావరీతీరమున కేగితిని. తరువాత నచ్చటనుండి యాయుత్తరభీష్మమునకు వచ్చితిని. కాని యంతపర్యంతము, ఆనాప్రాణవతి యైన సురభుఁడు నాకన్నలకుఁ గాన్పింపలేదు. బాలా! నీ దెవ్వరు? ఏకారణముచే నిచ్చటి కిప్పు డిరుదెంచితివి? పుష్కరయూత్రాఫలకాలమతీత మయ్యెనుగదా! మఱి నీ విచటి కిప్పు డెందుల కేతెందితివి? ఓరామినీ! నాకు నీవృత్తాంత మంతయు నిజముగా నెఱింగింపుము.” అని పలికెను. అప్పుడు వేదవతి యిట్లంటెను.

“ఓకృశోదరీ! నేను మందభాగ్యురాలను. యాత్రాఫలకాలమతీతమైపోయినను ఇచ్చటి కెందులకు వచ్చితిను? యది యంతయు నీకడ వివరిం దెద వినుము. పుష్కరయూత్రాఫలకాలమతీతమైపోయినను నీకడ వివరిం దెద వినుము.”

మున నేను జనించితిని. నాపేరు వేదవతి. ఓసఖ! ఒకనాఁడు నేను నన విహారముచేయుచుండఁగా నొకశ్రోత్ర నన్నుఁ జూచెను. చూచి యది నావద్దకు వచ్చి నాతో నిట్లనియెను. ఓబాలా! ఓదేవవతి! నీ వెచ్చటికిఁ బోయి యుంటివి? నిన్ను భూతలములోని యాశ్రమమునందుండి యెవ్వ రీమరుపర్వతమునకుఁ దీసికొనివచ్చిరి? అని యడిగెను. నేనప్పుడాకపిని జూచి “ఓకపీ! నేను దేవవతిని గాను. దేవవతీకన్య మేరు పర్వతమునందే యున్నది.” అని చెప్పితిని. కాని యావానర మప్పుడు వాకెదురుగాఁ బరుగెత్తుకొని రాజొచ్చెను. నే నప్పు డాకన్మీకముగా నొకబంధుశవవృక్షము నాశ్రయించితిని. కాని వానర మావృక్షము నాశ్రయించి పదాఘాతములచే దానిని విఱుగఁడన్నెను. నే నప్పు డావృక్షమునందలి పెద్దకొమ్మను బట్టుకొనియుంటిని. కాని తక్షణమే యాకపి యావృక్షమును సమగ్రిముగా సాగరములోఁ బడవేసెను. అప్పుడావృక్షముతోఁగూడ నేనును వ్యాకులచిత్తనై సాగరములోఁ బడి పోయితిని. అప్పుడు చరాచరములైన సమస్తప్రాణులును వ్యోమసంధమున నుండి యావృక్షవతనవ్యాపార మంతయుఁ జూచి అవృక్షముతో నేనును సాగరమునఁ బడుచుండుట చూచి యత్యంతము హాహాకారములు చేయఁదొడంగెను. సిద్ధగంధర్వగణము లప్పుడు “అయ్యో! ఎంతకష్ట” మని విలపించిరి. బ్రహ్మ యప్పుడు స్వయముగా “వేదవతి మహాత్ముడైన యింద్రియ్యుని నకుఁ బట్టమహిషి కాఁగలదు. వీర్యశాలినైన యింద్రద్యుమ్నుడు మచపుస్త్రుడైన జన్మించి వేసవేల యష్టాశు లొనరింపఁగలడు” అనివలికెను. సిద్ధగంధర్వగణములతో నట్లు బ్రహ్మచెప్పిన యామధురవాక్యములనువిని నేనప్పుడు మూర్ఛితురాలనైతిని. అప్పు డావృక్షము నెవ్వరు సహస్రఖండములు గావించిరో, నే నది యేమియు నెఱుంగను. తరువాతఁ బ్రబలమైన వాయువేగముచే నే నీప్రదేశమునకుఁ దేరిబడితిని.

దీశుభవతీ! నన్నిప్పుడు ముట్టమొదట నీవే చూచితివి. అయినదేమో కానిమ్ము, లేమ్ము. ఇప్పుడు మన మాపుష్కరమున మిత్తరే తటమునందున్న యాకన్యాద్యయమునొద్ద కేగి చూతము.” అని నుండరాంగియైన గంధర్వనందిని చెప్పగా, వరాంగియైన చిత్రాంగదు యాయరువురుకన్యలవృత్తాంతమును వినుటకుఁ గుతూహలము గలదియై యామెతోఁగూడ బయలుదేరి వెడలెను. వారల్లెఱి యాకన్యల ననుగంగా నాకన్యలు తమవృత్తాంతము నాద్యోవాంతముగా వారి కెఱిఁపింపిరి. అనంతర మానల్వరుకన్యలును గూడి సప్తగోదావరీతీర్థమున కేగి హఠకేశ్వరు నర్పించి తత్తీరమునందు వసించుచుండిరి. ఇత నిక్కడ శకుని, జాబాలి, ఋతధ్వజులును గూడి, వారిని వెదకుచు బహుసంవత్సరములు గడపిరి. కాలక్రమమున జాబాలి యవస్థాంతరమును బొందినవాడై నిర్విణ్ణచిత్తమునఁ దండితోఁగూడ శాకలరాజ్యమున కేగెను. మనువుత్రుఁడును శ్రీమంతుఁడు నగు నింద్రద్యుమ్నుఁ డచ్చట వాసముసేయుచుండెను. అతఁడు వారికాకను దెలియఁగలిగినవాడై యధ్యుపాద్యాయులుగైకొనివచ్చిజాబాలిని, ఋతధ్వజుని, భార్యపుత్రుడును ధీమంతుఁడు నగు శకునిని యథావిధిగాఁ జూడించెను. తరువాత ఋతధ్వజుఁ డింద్రద్యుమ్నునిఁ జూచి—“ కాజా! నాచిడ్డయగు దమయంతి యనుకన్య నెచ్చటనో గోల్పోయియుంటిని. అమెను వెదకుటకొఱకు మే మండఱమును పృథివీపర్యటనము సేయుచున్నాము. అందుచే తెమ్ము నీవును మాకీకార్యమునందు సాహాయ్య మొనరింపవలయును.” అని పలికెను. ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డప్పుడతనిఁ జూచి—“ బ్రాహ్మణోత్తమా! నేనుగూడ నొకస్త్రీరన్నియకొఱకు వెదకుచున్నాను. నాకామెవృత్తాంత మెవ్వ రెఱింగింతురో! నేనామెను వెదకుచు బహుధా శ్రమపడుచున్నాను. ఆకాశమునందు.

డి శైలసన్నిభమగు నొకమహావృక్షము పడుచున్న సమయమున నేను సింధులపలుకులు విని శరసమూహముచే నామహావృక్షమును సహస్ర ఖండములు గావించితిని. మఱియునాహస్తలాఘవమును జూపి యావ రివణ్ణి నావృక్షశాఖనుండి సంపూర్ణముగా విడదీసితిని. కాని యావ రాంగన యెక్కడ నున్నదో, నే నిప్పుడు తెలిసికొనఁజాలకున్నాను. అందుచే నే నింకొకమా తామెను వెదకుటకై బయలుదేరివలయు ను." అని పలికెను.

రాజై నయింద్రీమ్యమునఁ డిట్లు చెప్పి శీఘ్రముగ లేచి యా బ్రాహ్మణు లిరువురకును, దనభాతృపుత్రులకును వేణువేణుగా రథము ల నొసంగెను. తరువాత వారందఱును రథముల నధిరోహించి భూత లమృ దంతటను వెదకఁజొచ్చిరి. కా ర్వు తిరుగుచు మార్గమధ్య మున బదరికాశ్రమమునకు వచ్చి యచ్చట నొకతపోనిధిని దర్శించిరి. ఆతాపసుఁడు తపస్సుచేఁ గృశించిన శరీరముగలవాఁడును, దైన్యగ్రస్థుఁ డు నై యుండెను. ఆతనిమస్తకమునదంలి జటాజాలము మలపంకిల మై యుండెను. ఆతఁడు యౌవనోచితమగు శరీరము గలిగియుండెను; ఆతఁడు మాటిమాటికిని దీర్ఘనిశ్వాసములు విడుచుచుండెను. మహాభు జుడైన యింద్రీమ్యమునఁ డప్పు డాతని సమీపించి “ఓతపస్వివరా! నీవు యౌవనకాలములో నిట్లు కఠోరతప మాచరించుచుంటి వెండుల కు? నీయభిప్రాయ మేమి? చూ కెఱింగింపు ” మనియెను. తాపసుఁ డిప్పుడు——“ నేను శోకార్తుఁడనై యత్యంతదుఃఖావస్థ నొంది తపము చేయుచున్నాను. సుహృద్భావముతో నాపరిచయమును గోరుచున్న మీ రెవ్వరు? ” అని యడిగెను. రాజై న యింద్రీమ్యమునఁ డం తట——“ ఓతపస్వీ! నేను శాకలపురరాజును, బలశాలిని; మనువు వాఁడనకుఁడు, ఇత్యౌకుఁడు నాభ్రాత. ” అని చెప్పఁగాఁ దాపసుఁ డ

ప్పుడు తనపూర్వవృత్తాంతమును జెప్పెను. రాజునైన యంద్రద్యుమ్నుఁ డది యంతయు విని యాతపసి కిట్లనియెను—“దుఃఖభారము చే దేహత్యాగము గావించవలదు. నీవు నాభాగ్యపుత్రుఁడవు. రమ్మ. మన మందఱమును గూడి యాతన్వంగిని వెదకుదము” అని చెప్పుచు నాతావనవేషియైన గాజనాలింగనము గావించుకొని యింద్రద్యుమ్నుఁ డాతని నాప్యాయితునిఁ జేసి రథము నెక్కించుకొని వెంటనే జాబాలి ఋతధ్వజులకు సర్వవృత్తాంతము నివేదించెను.

అప్పుడు ఋతధ్వజుఁడును జాబాలియుఁ దాపసరాజును జూచిరి. ఋతధ్వజుఁడు తాపసరాజున కిట్లనియెను. రాజా! రమ్మ, రమ్మ, నేను నీకుఁ బ్రియకార్యము నెఱింగించెదను. నైమిశక్షేత్రమునందు నీవు చూచియున్న యాదిత్యాంగదను నేను స్వగోదావరీతీరమునందు చూచి వచ్చితిని. అందుచే మన మచ్చటికిఁ జోవుదము రమ్మ. అచ్చటికి మఱియు మువ్వద్ర కన్యలు రాఁగలరు. అని ఋతధ్వజుఁడు రాజు నూహించి శకునీంద్రద్యుమ్ను, జాబాలులతో రథారోహణము గావించి యాకన్యాచతుష్టయమున్న స్వగోదావరీతీరమునకుఁ బయనమయ్యెను. ఈసమయమున ఘృతాచి శోకగ్రస్తయై తనపుత్రీకుల వెదకకొనుచు నుదయాచలమునఁ దిరుగుచుండెను. అప్పు డామె కాకపి కనఁబడియెను. ఘృతాచి యాకపిని జూచి “అహ! నీవు నిజముచెప్పము చూతము! నీవు నాబిడ్డ నెచ్చటను జూడలేనా?” అని యడిగెను. కపియు ఘృతాచిని జూచి యిట్లనియెను. “నేను నీబిడ్డను జూచి మృగపక్షిసమాకులమైన కాలిందీరమృతీరమునందలి శ్రీకంఠాశ్రమనమీప భాగమున నామె నుంచినవచ్చితిని. నిజమైన యీవృత్తాంతము నిప్పుడు నీకుఁ జెప్పితిని.” అని పలుకఁగా, ఘృతాచి వానరునిఁ జూచి “నాబిడ్డ పేరు వేదవతి; ఆమె పేరు దేవవతి గాదు. అది యటుండనిమ్ము,

రమ్మ, మన మచ్చటి కేఁగుదము." అని పలికెను. వానరుఁ డప్పుడు ఘృతాచిమాటకు సమ్మతించి యామెవెనుకనే సత్వరముగా నడవఁజొచ్చెను. వారిద్దఱు నట్లు కాశికీనదివంకకు బయలుదేరిరి. తరువాత నా మువ్వకురాజులును, సపుత్రీఁగుఁడగు ఋతధ్వజుఁడును రథపంచకము నధిరోహించి కాశికీతీరమున కేఁతెంచిరి. అప్పుడు పారు రథములఁ దిగి స్నానార్థము నదీజలములతోఁ బ్రవేశించిరి. తరువాత ఘృతాచియు నాపవిత్రస్రోతస్వతీనలములందు స్నానముచేయఁగోరి యచ్చటి కేఁతెంచెను. కపియు ఘృతాచిననుసరించియే యుండెను. అప్పుడు జాబాలి వారిని జూచుట తటస్థించెను. జాబాలి కపినిజూడఁగానే తండ్రిని దక్కినరాజులను బిలిచి వారితో నిట్లనియెను. "ఇదిగో, ఇదియే యాతేజశ్శాలియైన వానరము, ఇది మరల నిచ్చటకు వచ్చెను! ఈవానరమే పూర్వము నన్ను వటవృక్షమునకు జటాపాశములతో బంధించెను" అని చెప్పెను. జాబాలిమాటలువిని శకునిసశరశరాసనమును వంచుచు "ఓభ్రాహ్మణోత్తమా! నా కనుజ్ఞనొసంగుము. ఇప్పుడే యీ వానరమును శరపౌహారముచే నిహతమొనరించెదను." అనియెను. శకుని యిట్లవఁగానే సర్వభూతహితైషియు, మహర్షియు నగు ఋతధ్వజుఁ డప్పుడు శకునిని జూచి యుదారవాక్యములతో నిట్లనియెను. "ఓతాతా, నృపనందనా! ప్రాణికోటికిఁ బూర్వాతికర్మవశముననే వధబంధనాదులు సంఘటిల్లుచుండును; కనుక నెవ్వరిని వధించుట గాని, బంధించుట గాని యెవ్వరికిని గర్తవ్యము గాదు." అని మహర్షిపలుకఁగా శకుని యాతనిఁ జూచి "ఓభ్రాహ్మణ్ణ! అయినచో నే నేమి చేయవలెనో యనుజ్ఞ నొసంగుము." అని యడిగెను. శకునిపలుకులు విని ఋతధ్వజుఁ డప్పుడు వానరపతితో నిట్లనియెను. "నీవు నాపుత్రునిజటలతో వటవృక్షమునకు బంధించితివి. ఎంతప్రయత్నించియు నెవ్వరు నా

శ్రీకృష్ణ దేవాయాంధ్ర బాహుల్యము

మొదటి భాగం, పైకథాభాగం. 1.

వామనపురాణము

౨౦౧

బంధనముల నెడలింపజాలనైరి. తరువాత నీనరేండుని శరవృక్షారముచే నీవృక్షశాఖ మూడుముక్కలుగా ఖండితమైనది. ఇదిగో, ఈ నాపుత్రుడు నేటివఱకు నీవృక్షశాఖ నిల్లు తలపై మోయుచున్నాడు. ఇప్పుడు నీవే యీబంధనము వెడలింపవలయును. అందులకు మఱియెవ్వరును సమర్థులుగారు; దీని నిల్లు మోయుచు నీతఁడు పదికేలవర్షములు గడపెను." అని ఋషివలుకఁగా గవీంద్రుఁడు విని మల్లమెల్లఁగా జాబాలికడ కేఁగి యాతనిజటాభారము నొక్కతఁగాకాలములో నెడలించెను. అది చూచి మునివరుడైన ఋతధ్వజుఁడు సంప్రీతిచిత్తుడై కపివరునకు వర మొసంగఁడలంచి "ఓకవీంద్రా! నీ కభీష్టమైన వరము నడుగు" మని పలికెను. కపిజన్మ మెత్తినమహాతేజుడైన విశ్వకర్మ ఋతధ్వజుని యీప్రసాదపూర్ణము లగువాక్యములు విని యిల్లు వరమడిగెను. "ఓత్రాహ్మజోత్రమా! నీవు నాకు వరదాన మొసంగనిచ్చుగించినచో నాపై బడియున్న భీషణశాపమును బ్రత్యాహృతముఁ గావించుము. చిత్రాంగద నాకన్య యనియు, నేను దవోధనుఁడనగు విశ్వకర్మ ననియు నీశాపముచేతనే నాకీదానరిజన్మము ప్రాప్తించినదనియు నే నీవివిధపాపాచరణములను గపిచాపల్యదోషముచేతనే చేయుచున్నా ననియు, నా కిప్పు డాసకలదోషక్షయకాలము ప్రాప్తించినదనియు నీవు తప్పక యెఱుంగుచువు." అని కపి వలుకఁగా ఋతధ్వజుడు "ఓకవీ! నీవు ఘృతాదిగర్భమునందు మహాబలుడైన పుత్రుని నప్పుడు గాంచెదవో, అప్పుడు నీకు శాపావసాన మగును." అని చెప్పెను. ఋషి యిల్లు వలుకఁగానే కపి సంతుష్టుడై సత్కర్మముగా మహానదిలో స్నానముచేయుట కేఁగెను. యాత్రాకు లందఱును గ్రమముగా స్నానము లొనరించుకొని తమతమతావులకు వెడలిరి. ఘృతాదియు స్నానము చేసికొని స్వర్గమునకు వెడలిపోయెను.

అకపివరుడును ఘృతాచివెనునెంటఁ బోవుచు నామెరూపసరి
 పద సరియుచు సమ్మోదచిహ్నఁ డగుచుండెను. ఘృతాచియు నాబల
 భావమైన కపికుంజరుడు విశ్వకర్మ యని తెలిసికొని యాతని వరించె
 ను. తిరువారె గవీంద్రుడు తస్వంగిమైన యాఘృతాచితోఁగూడ
 ప్రసిద్ధమగు కోలాహలపరివ్రతముపై వాసముచేసెను. అక్కడనుండి
 వారు కొంతకాలమునకు శింధ్యాద్రీ కరుదెంచి యచ్చట వసింపజొ
 చ్చిరి. ఇత నిచ్చట నానరపరులు కౌశీజలములలో స్నానము లాచ
 రించుకొని యలసటయుఁ దిహసయుఁ దీర్చుకొనుటకు మధ్యాహ్నకాల
 ముఁ విశ్రాంతియు మరల రథముల నిభిరోహించి సప్తగోదావరీతీర
 మున కరుదెంచిరి. పిమ్మట వారు రథములనుండి దిగి జలములలోఁ
 బొచ్చిరి. వారిసారథులును స్నానములుచేసి జలములం గోలి యశ్వ
 ములకును స్నానములు గావించిరి. తరువాత వా రొకముహూర్తకా
 లము రిమణీయమగు పచ్చికబయలునం దశ్వములను విహారాథము
 విడిచివచ్చిరి. తరువాత వాహనములతో నారోహకు లందఱును సంత
 త్మిస్తులై ప్రసిద్ధనేవాలయమున కభిముఖులై బయలుదేరిరి. ఆదేవా
 లయమునందున్న వరాంగన లవ్వడు దూరిమునందుండి గుఱ్ఱపుడెక్క
 లచప్పుడులు విని “ఇది యేమి చెప్పుమా” యనుకొనుచు హాటకేశ్వ
 రునిసన్నిధికి వెడలిపోయిరి. తరువాత వా రచ్చటిచంద్రశాల నెక్కి
 చకితనేత్రములతో నలుదెసల సవరోకింపజొచ్చిరి. కొందఱు సరోస్త
 ములు తీగ్ధసలిలములలో స్నానములుచేసి వచ్చుచున్న ట్లవ్వడు వారు
 చూచిరి. అవచ్చుచున్నవారిలో జటాశటలధారియైయున్న సుశిఖునిఁ
 జూచి చిత్రాంగద మందహాసవదనయుఁ బులకాంకురితశరీరయు నై
 తనతోడిచెలులతో నిట్లు పలికెను.

“చెలులారా ! మనవంకకు వచ్చుచున్న యానీలనీరదగ్గఱఁ

డు, నాజానుబాహులు, బిలియదస్థుడు నగు యవపురుషుని జూ
డఁడు. ఆస్పృశనందనుచే నేను మొట్టమొదటఁ బతిగా వరించితిని. మ
ఱియుఁ జూడఁడు. ఆసున్యవర్ణుడును జూడఁటలమండితుఁడను నైన
ప్రవీణపురుషుఁడు నిశ్చయముగాఁ దస్యవైరుఁడగు ఋతధ్వజఁడే.
అంచుల కించుకయు సందేహములేదు." అని చిత్రాంగద పలుకఁ
గాఁ దరువాతి దమయంతి హ్విముఖోఁ దపస్సులను జూచి "సఖు
లారా! చూడుడు. ఆవచ్చుదు నుపారిలో నాపురుషస్త్రియఁడు ఋత
ధ్వజనందనుఁడు. అది నిశ్చయము." అనియెను. కల్కవల్క్య లోకీతో
నొకరు ముచ్చటించుకొనఁచు నప్పు డందఱును జంఘ్రికాలను డిగి శం
భునినన్నిధి కరు జేచి సుమధునికరిస్వీములతో ముగ్ధములు చాచి
దొడంగిరి. శంఖో, శర్వా, త్రిశత్రా. మొదలగు నామములతో వారు
సుగానముచేసి ముగించుసంతతిలో ఋషిగణములు, రాజగణమును, ద్వి
లోకవిధాతయుఁ ద్ర్యంబకుఁడు నైన హటకేష్వరుని ద్విండుకొలు
కచ్చుకొ కరుడెంచిరి. తాము రథములనుండి దిగుటకుఁ బూర్వము సు
న్నతలై యావరాఁగనలు శంభునినన్నిధాంముచ నుండి సుమధునిసం
గీతములు సాచుచుండుట వారు చూచిరి. తరువాతి సురభుఁ డావిశ్వ
కర్మచందనియుఁ, దపవ్రాణయనియు నైన చిత్రాంగద నీక్షించి పువ్రీ
తదిస్తుఁడును, బ్రహ్మపులకితగాత్రుఁడు నెఱుఁపును. ఋషివరుఁడైన
ఋతధ్వజుఁడును, దవ్వంగిస్త్రైవ యాచిత్రాంగదను జూచుచు యుగ్గ
సామ్యముచే సర్వవృత్తాంతమును దలచొని లోలోని నానందముఁ
జూచ్చెను. ఆతరువాతి సందఱును నూడి స్తవపాఠపురస్కరముగా హ
టకేష్వరునికిఁ గ్రిమపూజ లొనరించుచొచ్చిరి. ఉక్కుఁడి జిత్రాంగద
ఋతధ్వజుఁడు మొదలగువారిని జూచి సహృదయులగు తననెచ్చెలు
లతో వారి కెదుఁచి వారి కిహహము లొనరించెను. అప్పు డాతా

పనుఁ డగుజుతధ్వజపుత్రుఁడును రాజగణముతో వారి సభిసందించి
 హస్తచిత్తుఁడై యచ్చటఁ బ్రవేశించెను. ఓసుందరీ ! ఆసమయమందు
 ఘృతాచితోఁగూడ నాకపివరుఁడు గోదావరీతీర్థములో స్నానముచేసి
 కొని హటకేశ్వరుని దర్శించుకోరికతో నచ్చటి కరుదెంచెను. వరవర్ణి
 నియైన చిత్రాంగద, తనతల్లియుఁ బ్రియదత్తనియు నైన ఘృతాచిని
 జూచి యాహ్లాదితుఁడై యెక్కడఁ బుష్పము ఘృతాచిన్నేహస్వరముతోఁ
 దనతనయును గాఁగిలించుకొని కన్నీ రొలికించుచు మరల మరల నామె
 ముక్తకము నాఘ్రాణింపజొచ్చెను. అనంతరము శ్రీమంతుఁడైన బు
 తధ్వజుఁ డాకపిని జూచి “ నీవు మహాత్ముఁడైన గుహ్యకునిఁ దోడ్కొ
 నివచ్చుటకు వేగముగా సంజనాచలమున కేగవలయును. పాతాళము
 నుండి కందరమాలిని, స్వర్గమునుండి గంధర్వతాజైన పద్మన్యని వేగ
 ముగా నిచ్చటికి వెంటఁబెట్టుకొని రావలయును. ” అని పలికెను. ముని
 యిట్లు చెప్పినతరువాత దేవత కపిని జూచి “ కపివరా ! గాలవముని
 నిగూడ నీ విచ్చటికిఁ దోడ్కొనిరావలయును. ” అని పలికెను. అమి
 తఃకృముఁడైన కపివరుఁ డాదేవతపలుకులు ముగియగానే వెంటనే
 వా రందఱిని దోడితెచ్చుటకై బయలుదేఱెను. అతఁ డప్పు డంజనుని
 బిలిచి తరువాత సమరస్వతిమను కేఁగి యచ్చటఁ బద్మన్యని నామం
 త్రేణము గావించి, జహుశ్రీమతో సప్తగోదావరీతీర్థమునకును పాతా
 లమునకు నేఁగి యచ్చటఁ గందరమాలి నాహ్వానముచేసి పాతాళమునుం
 డి యీఁగఁగ వచ్చి భూమియందలి నానాస్థానములఁ బర్యటన మొనఁగిం
 పజొచ్చెను. తరువాత మాహిష్మతీనగరమున కేఁగి తపోఽగ్నియైన గాల
 వుని దర్శించి కపివరుఁ డాతనిసన్నిధి కేఁగి యాతని వెంటఁబెట్టుకొని
 సప్తగోదావరీతీర్థమున కరుదెంచి యథావిధిగా స్నాన మొనఁగించుకొని
 హటకేశ్వరమునకు వచ్చెను. ఇచ్చటికి వచ్చి ధమయంతియు దేవతని

జూచి ప్రత్యుత్థానపూర్వకముగా గాలపున కభివాదనము లొసరించెను. అచ్చటి సరళతులుగూడ నాతపోధను నర్పించి యతులానందముతో యథానుఖులై కూర్చుండిరి. వారందఱు నట్లు గూర్చుండి యుండఁగా, గపివరునిచే బిలువఁబడిన మహానుభావులగు, యక్ష, గంధర్వ, దానవు లచ్చటి కరుడెంచిరి. వారట్లరుదెంచుట చూచి యావిశాలనయనలైన వారితనయులు స్నేహసిక్తనయనలై తమతమతంతుల నాలింగనములు గావించికొనిరి. దమయంతి మొదలగు వరవర్జనులు తమతమతంతులను గొఁగిలిందికిని యానందింపఁబడుచుండుటఁ గాంచి విశ్వకర్మనందినియైన చిత్రాంగద నయనద్వయము బాష్పజల పరిపూరిత మయ్యెను. సత్యవాదియైన ఋతధ్వజఁ డప్పు డామెను జూచి “వత్సా! నీవు దుఃఖము నొందవలదు. ఈవాసర శ్రేష్ఠుడే నీతండ్రి.” అని పలికెను. ఋతధ్వజునిపలు కాలకింపఁగానే లజ్జచేఁ జిత్రాంగదకుఁ జైతన్యము లోపించిపోయెను. ఆమె యప్పుడు తనలో “అయ్యో! విశ్వకర్మ వాసర మెట్లయ్యెను? నిజముగా నే నాతనికిఁ కుపుత్రినై జన్మించితిని. కాకున్న నిట్టిసంఘటన మెట్లగును? ఏమైన సగుఁగాక. ఇప్పుడే నేను దేహత్యాగము గావించుకొనుట కర్హమము” అని భావించుకొని, తరువాత ఋతధ్వజునిఁ జూచి “బ్రాహ్మహర్త మా! పాపనశముచే నాకుఁ జైతన్యము శూన్యమైపోయెను. నీవు నన్ను రక్షింపుము. నేను బిత్రిఘాతిని నై యుంటిని. నిశ్చయముగా నాకు దేహపరిత్యాగమున కనుమతి యొసంగుము.” అని ప్రార్థించెను. అంతరము మునివరుఁ డామె నూఱడించి “వత్సా! ఇప్పుడు నీవు విషాదము నొందవలదు. కాదలచిన కార్యములు కాకమానవు, నీవు దేహత్యాగ మొనరింప నంతమాత్రమును దలంపకుము. నీతండ్రి మరల నుంకిల్పియై విరాజిల్లగలడు. ఘృతాదిగర్భమునందు సంతా

నము గలుగఁగానే నీతండ్రికి నిజరూపము ప్రాప్తించును, సందేహము లేదు." అని భావితాత్ముడైన ఋషివరుఁడు పలుకఁగానే ఘృతాచి చిత్రాంగదను సమీపించి యిట్లు పలికెను.

“ పుత్రీ ! నీవు శోకింపకుము. పదిమాస్యములలోనే నాగర్భ మందుఁ బిత్పితృబుద్ధుడైన యొకపుత్రుఁడు జన్మింపఁగలఁడు, సందేహ మెంతమాత్రమును లేదు. ” అని ఘృతాచి పలుకఁగా జిత్రాంగద యత్యంతశంతోషితాంతరంగమై యప్పుడు తనవివాహమునుగూర్చియు, దండ్రికర్మమునుగూర్చియు, బ్రతీక్షించుచుండెను. చిత్రాంగదనెచ్చెల్లలైన యాకన్యలును నామెకోరిక ననుసరించి యామెవివాహకాలము నిరీక్షించుచు నచ్చటనే యుండిరి. తరువాత దశమాసములు గడచుటయు నత్యసమైన ఘృతాచి గోదావరీతీరమునందొకపుత్రునిఁ గాంచెను. ఆతనవేరు నలుఁడు. సంతానముగల్గినవెంటనే విశ్వకర్మకుఁ గపిశరీర ముత్పన్నమయ్యెను. అప్పుడాతఁడు తనదుహితయైన చిత్రాంగద నాదరముతో నాలింగన మొనరించుకొని, సురికిన్నరుజను సుపతియైన యిందుగ్రీనిసమ్రించుకొనియెను. వెంటనే సురికిన్నరపరివృత్తుడై యిందుగ్రీడు హటకర్ణిమున కేతెంచెను. దేవతలును, గంధర్వులు, విష్ణురూపు రాగానే రాత్రైనముద్రామృతముఁడు ఋషిజునిఁ జూచి “ జగ్గిహ్నుఃసూక్తీ ! కందరమాలి నందినిని జాబాలిః నా బాణిగ్రహణము గానింపవలయును. ఆదైత్యునిదిని నీనమక్షమునందే యూనినిని బాణిగ్రహణము చేయుఁగాక. దమయంతిరూపవంతుఁడగు శకుని పరిణయమగుఁగాక. యథావిధిగా నగ్నియం దాహుతీప్రదానములు గావించి యూచేదవతిక నేను బతి నయ్యెదను. ” అని పలికెను. ఋషియైన ఋషిశిష్యుఁడు మరుపుత్రుడైన యింద్రద్యుమ్నచి పలుకులకు సమ్మతించెను. అప్పుడు గాలవాహిబుద్ధిక్కులు సంతృప్తు

చిన్నులై హోమోపకరణములు మున్నగునవి సంగ్రహించుకొని యథా శాస్త్రముగా సన్నియం దాహుతులు గావించి యుత్తమవివాహవిధులు పూర్తిగావించిరి. గంధర్వబృందము లప్పుడు గానమొనరింపజొచ్చిరి. అప్పరోగిణములు నృత్యములు తేయుచుండిరి. మోక్షమొనరించు దైత్యునందినిని జాబాలి పరిణయమయ్యెను. తరువాత నిత్యమృత్యును నికి వేదవతితో విధివిహితముగా వివాహము జరిగెను. అంతరము శకుని యక్షకన్యను బాణిగ్రహణ మొనరించెను. ఓకళ్యాణీ! చిట్టచివర సురధునితోఁ జిత్రాంగదయుద్వాహము జరిగెను.

ఓకళ్యాణీ! ఈవిధముగా నక్కడ వారందఱును బ్రహ్మేంద్రియము. వివాహములు సాంగమలుగాఁగానే ఋతధ్వజుడొందాదీదేవతలను, దానవులను జూచి “బూరెల్లకు నీనన్నగోదావరేత్థిమనందు నదా నివాస మొనరింపుచుండవలయును. విశేషించి యూరేత్థమైన వైశాఖనూనమునందుఁ తప్పక నివసింపవలయును.” అని పలికెను. దేవత లందఱును “తథాస్తు” అని పలికి సహస్రులై నృసింహమున కేగిరి. అప్పుడు మును లాదరముతో నపుత్రించై న ఋతధ్వజుని శంకుఁబ్రెట్టుకొని తమతమనెలవులకు వెడలిరి. నరపతులును దమతమవ్రాణమునుతతోఁగూడి నిజనగరముల కేగి హృష్టచిన్నులై వివిధపథభోగములతో నిరాకర్షులై వాసముచేయుచుండిరి. “ఓకళ్యాణీ! ఇదియే చిత్రాంగదపూర్వవృత్తాంతము. కావున నోపశ్మయలాశలోచనా! అలనారత్నమా! నీవు నన్ను మన్నింపుము.” అని పరదేవనందనుఁడు తగు దండఁకుడు, భూదేవనందనియుఁ గురంగాక్షియు నగు నరజను విశేషముగా లాలింపజొచ్చెను. అప్పు డరజయు నారానికి హృదువాక్యములతోఁ బ్రీతులైర మీయజొచ్చెను.

—♦ దండకస్థానము. ♦—

అరజ యిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను. “రాజా! నీకు నేనింక విస్తారముగాఁ జెప్పఁజాలను. నేనాత్మదానము గావించుకొనుట కించుకయు నమర్థురాలను గాను; నే నాత్మదానము నొపంగకున్నచో నాతండ్రి శాపమునుండి నీవును నేనును గూడ రక్షింపఁబడఁగలము.” అని యామె చెప్పెనుగాని, దండకరాజునకు దుర్బుద్ధివశమున సంతకరణము కాదుమోహితమైపోయెను; భార్గవినందిని యిట్లు తర్కవితర్కములు నేయుట కారంభింపఁగానే, యాతఁ డిఁకనిలువఁజాలక యామెను బలాత్కారముగాఁ బట్టుకొనియెను. మదాంధుడైన రాజువృక్షరజచరిత్రమును గళంకితమును గావించి భయముచే నాశ్రమమునుండి బయలుదేరి తనసగరమునకు వెడలిపోయెను. ఆతస్యంగియై యతఁడ యప్పు జకుచియై యాశ్రమబహిర్భాగమునం దధోముఖుడై పడియుండి తండ్రిని దలంచుకొనుచు మహాగ్రహస్త్రయైన శశిప్రణయిని రోహిణివలె మాటిమాటికి రోదనముచేయుచుండెను. అనంతరము చాలకాలమునకు యజ్ఞక్రియలు సాంగములై నతరువాత, శుక్రుఁడు తనయాశ్రమమున కకుదెంచెను. ఆతఁ డట్లు రాఁగానే తనకూతురైన యరజరజస్వలావస్థయందు సంధ్యారాగరంజితమై యాకాశగతమైన మేఘులేఖవలె నాశ్రమప్రాంతమునం దుండుట కనఁబడియెను. అట్లామెను జూచి శుక్రుఁడు “బిడ్డా! నిన్నిట్లు ధర్మతను జేసినవాఁ డెవ్వఁడు? ఎవ్వఁ డిప్పుడు దోషనయితమైన యాశీవిషముతో నాటలానుట కభిలషించెను? ఆదుర్మతియైన పాపాత్ముఁ డేదిక్కున కేఁగెను? నేనును వానిని వెదకుట కిప్పు డెటుపోవలయును? ఏపాపాత్ముఁడు నీయట్టిశుద్ధచారిణిని నేఁడు ధర్మతను గావించెను?” అని యడిగెను. అరజ తండ్రిని జూచి యత్యంతకంపితురాలు గాఁజొచ్చెను. మెల్లమెల్లగా

గామె లజ్జాభావముతోఁ దండ్రడి కీళ్లు చెప్పెను. నే నంతగా వివాహిం
సుచున్నను మీశీష్యుడైన దండుడు, అనాథను రోదన పరాయణు
లగు నగు నన్ను గళంకితను గావించెను." అని తనకన్య చెప్పగా
సూక్ష్మాచార్యుని నయనద్వయము రోషకపాఠిత మైపోయెను. అతఁ
డప్పుడు పవిత్రుడైన యాచమించి యిట్లు పలికెను. "దండరాజు మ
వాంధుడైన నాయాజ్ఞను, భయమును, గౌరవమును గూర్చి లజ్యము
నీయక యరజను ధర్మచ్యుతను గావించెను. ఈయవరాధముడే సప్త
రాత్రీములలో నాతఁడు రాజ్య, భృత్య, సైన్య, వాహనసమేతము
గా భస్మీభూతము కాఁగలడు." అని మునిప్రవరుడైన శుక్రుఁ డిట్లు
దండు సభిశక్తుని గావించి, యరజను జూచి "బిడ్డా! నీవు పాపప్రాయ
శనముకొఱకు దపమాచరించుచు నిచ్చటనే యుండుము." అని చెప్పి
ను. ఇట్లు చెప్పి భగవానుడైన శుక్రుఁడు దండునకు శాపమిచ్చి తాను
దానపులముఖ్యపట్టణమైన సాతాళమున కేగెను.

తరువాత దండరాజు విశేషమైన తన బలగర్వమునకు ఫలము
గా సప్తరాత్రీములలోనే రాజ్య బల వాహనములతోఁగూడ భస్మీభ
టలమైపోయెను. ఈకారణముచేతనే దేవతలు దండకారణ్యమున బరి
త్యజించిరి. ఇందువలననే శంభుఁడ యరణ్యమున రాక్షసుల కావా
సముగాఁ జేసివేసెను. ప్రాకృతులైన మనుష్యుల నిట్లే పరాంగనలు
మకృతహీనులను, బ్రాభూతులను, భస్మీభూతులను గావించుదు. ఈక
నోయంధకా! నీ వింక మర్మద్ధిని మరలించుకొనుము. సాధారణనారి
యే యిట్లు దురాత్ములను భస్మముచేయఁజాలియుండుగా నిక గిరి
ద్రవంధిని సంగతి యేమి చెప్పవలయును? ఓదైత్యకాచా! మహాదే
వుని జయించుటయు సురాసురులకు సాధ్యమైనపనిగాదు. విశేషించి
యెవ్వనిని దర్శించుటకైనను సుకృతము చాలదో, అట్టివానిని రక్షిం

తృమున జయించుట ముమ్మాటికి నసంభవము. అని బ్రహ్మాక్షుడు చెప్పగా, అంధకుడు కోరిధకమాయితనేత్రుడై పెద్దనిట్టూర్పును విడిచి తేజః డనుననురునితో నిల్లు వలుకఁజొచ్చెను. “ఓయసురా! మహాదేవున కొకధర్మ మనునది లేదు. ఆతనికిఁ గల విశేషము శరీరమంతయు భస్మమువ్రాసికొనుటయే. ఆయేకాకి నాతో యుద్ధమొనరింపఁ గలఁడా? అంధకుడు స్వయముగా నిందునికై నను భయపడువాఁడు గాఁడు; ఇంక నాతనికి మనుష్యులవలన సంతకుమునుపే భయములేకుండు డీవృషభము నెక్కి తిరిగెడి మహాదేవుఁ డనువాని కాలఁజేల భయపడును?” అని యంధకాసురుఁడు పలుకఁగాఁ బ్రహ్మాక్షుఁ డాతని భీషణవాక్యములను విని యాతని కిట్లనియెను. “నీవివ్వకు వలికినపలుకు లొకపక్షములో ధర్మవిరుద్ధములు, నింకొకపక్షములో నర్థవిరహితములు నై యున్నవి. నిజముగా నీమూట లత్యంతనింపనీయుము లగుటచే నెట్లును క్షమార్హములు గావు. ఓయంధకా! వహ్నికిని బలంఁగమునకును, సింహమునకును సృగాలమునకును, గజేంద్రమునకును మశకమునకును, స్వర్గమునకును బాతాలమునకును బరస్పరిభేద మెంతగాఁ జెప్పఁబడియున్నదో, మహాదేవునకును నీకును సంతకంఁటెను ప్రభేద మగపడుచున్నది. కనుక నోవీరా! నిన్ను నేను మరలమరల నివారించుచున్నాను. మఱియు నివారింపఁగలను; నీ హతనికిఁ బ్రీతి ద్వంద్వీగాఁ బోవలవదు. మహామతియు మహర్షియునైన యసిత్ డీవిషయమున నేమిచెప్పెనో వినుము.

ఏజనుఁడు ధర్మశీలుడై యభిమానియు రోషవిజయుఁడును, విద్యాంనుఁడు వివయుఁడును నగుచున్నాఁడో యాజనున కెప్పుడును నెందువలనను సంతాపముగాని, క్లేశముగాని కలుగదు; స్వదారయందుఁ బరితృప్తుఁడును, బరదారయందుఁ బరాజ్ఞుఁడును నగువానికిఁ

బ్రహ్మచర్యముతో నేమియు భయకారణముండదు. ధర్మహింసఁజూ, గల
హృదయమును, సదా పరోపకాపి, శుశ్రీకాస్త్రవర్జితమును, పరధనవర
దారాసక్తుఁడు, అవర్ణనంగమకారియు నైనవాఁ డిహమునందును బర
మునందును నెందును నుఖమొందఁజాలఁడు. ఇందుకొఱకే భగవాను
డైన వ్రథాకరుఁడు ధర్మమర్యాదల నుల్లంఘింపకుండెను. భగవాను
డైన వామనిముని రోషపరాయణుఁడు కాకుండెను. సూర్యసుతుడైన
మనువు విద్యానిష్ఠుఁడయ్యెను. మఱియు నగస్త్యముని నిరంతరము
ను న్వదారయందు సంతృప్తిచిత్తుఁడయ్యెను. ఈమహాపురుషు లందఱు
ను గులక్రమాగతవిధివాక్యములకు వశులై యెప్పుడును బాసనృతు
గాదు; సర్వదా వీరు పుణ్యమునే యనుస్థింతురు; అందుచే వీరందఱు
ను తేజస్వీలే, యందఱును కాపవరదానసమర్థులే, అందఱును సురసింధ
నిత్యపూజితులే.

పూర్వమునం దుద్గమితుఁడనుసాతఁడధర్మవేదాల్లిపుడైన యం
డెడివాఁడు. విభుఁడనువాఁడు నిత్యము కలహాపిరియుఁడుగా నుండెడి
వాఁడు, దురాత్ముడైన నముచి నిరంతరముఁబరపీడనమొనరించుచుం
డువాఁడు, సనకరాజత్యధికగర్వితుడైన యంకువాఁడు, హిరణ్యాక్షు
డెప్పుడును బరధనాసక్తుఁడుగా నుండువాఁడు, వానియనుజుఁడు మూర్ఖు
డును దుర్బుధియు నైన యంకువాఁడు, మఱియు సుక్తహాజుఁడయ్యు
మవు నువ్వునైయ మొనరించుచుండువాఁడు, అన్యాయాచరణఫలము
చే వీరందఱును మృత్యుముఖమునఁ బడిపోయిరి. అందుచే ధర్మ మె
ప్పుడును బరిత్యజింపవలదు. అదియే పరమగతి; మనుష్యులు ధర్మహి
నులైనచో మహాకారవమునందును వారికిఁ జోటుండదు. స్వర్గమునం
దును, మర్త్యమునందును, సర్వత్ర ధర్మ మొక్కటిమాత్రమే మను
ష్యుల సుధర్మింపఁగలది. అధర్మఫలముచేతనే మనుష్యు లిహపరకాల

ములయందుఁ బరితులగుచున్నారు. ధర్మిష్ఠులైనవారు సర్వదా పరదా
రనిముఖులు గావలయును. ఏమన? పరదార యొక్కటియే యిరువ
తియొక్కనరకములయందుఁ బడుటకు నిదాన మగుచున్నది. పరదా
పరిహార మన్నివర్ణములకును బలప్రేమఖ్యధర్మ మని చెప్పఁబడినది.
ఏజనుఁడు పరధనపరదారాసక్తుఁ డగుచున్నాఁడో వాఁడు బహువర్షము
లు చారవనరక ముభవింపవలయును. దేవర్షియైన యసితుఁడు పూ
ర్వతుండు గరుడాదుగులదగ్గఱ నిట్లు ధర్మనిర్ణయము గావించెను. విజ్ఞా
తైలవా రెవ్వఁడును దూమునుండియే పరదారను బరిహరింపఁగలర
అజ్ఞజనులుమాత్రము పరదారసేవయందే పరాభూతులైపోవుచునా
కు.” అని వ్రోహ్లాదుఁడు చెప్పగాఁ విని యంధకుఁ డిట్లనియెను—“
శు ధర్మనిష్ఠాఁడనై ధర్మాచ్యుతానమును జేయుచుండువుగాక. నేను ధర్
ము నాచరింపఁజాలను.” అని చెప్పి యంధకుఁడు శంబరుని చిలిచి
యాతని కిట్లాదేశించెను—“ శంబరా! నీవు సత్వీరముగా శైతేంద్ర
మైన మందరమున కేగి శంకరుని జూచి—“ ఓభిక్షుకుడా! నీ వీనుం
దరకందరమైన మందరము నెందులకు రక్షించుచున్నావు? నీయుద్దేశ
మేమో తెలియజేయుము. శక్రాదిదేవత లెవ్వరును నాశాసనము ను
ల్లంఘింపఁజాలరు. ఇక నీవు నన్నతిక్రమించి యీమందరాచలము
నం దెట్లువాసముచేయఁగలవు? మందరము నీ కేకాంతప్రియనికేతన
మే యైనచో నాయాజ్ఞను నెఱవేర్చుము. నీపత్నిని నాకు సమర్పింపు
ము.” అని నేననుజ్ఞ యిచ్చుచున్నట్లెఱింగింపుము. అంధకుఁ డిట్లా
దేశింపఁగా నాతనియాజ్ఞను శంబరుఁడు శిరసాపహించి భవానితో శం
కరుఁ డధిష్ఠించియున్న మందరాచలమునకు సత్వీరముగాఁ బ్రయాణ
ముచేసెను.

అనంతర మాతః డచ్చకి కేగి శంబరునియూదేశవాక్యములు

“చా తప్పకుండ శంకరునిసన్నిధిని విన్నవించెను. మహాదేవుఁ డప్పు
 ఖవాసీసన్నిధానమునందే వాని కిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసఁగెను.
 మంత్రుడైన యింద్రుఁడు నా కీమందరపర్వతమును దానముచేసెను.
 తనియనుమతి లేకుండ నేను దీని నివ్వఁడు పరిత్యజంపజాలను. ఇక
 రెండవది, యంధకుఁ జేగిరిబాలను వాంఛించి నిన్నుఁ బుట్టించెనో,
 అవిషయములో నాయుత్తర మేమనగా, నీమెకు సమృతమైనచో నట్లే
 నిడలవచ్చును. నే నీమెను నిర్బంధించి యుంచుకొనలేదు.” అని శివుఁ
 డపలుకఁగాఁ దరువాత గిరిసుతయు శంబరు నుద్దేశించి “ఓవీరా!
 నేను జెప్పినట్లుగా నభిజ్ఞుడైన యంధకున కీమాటలను జెప్ప
 ను. “నేను బచాతిగా నుండదను. నీవును హరుఁడును బ్రాణరూప
 ను ద్యూతక్రియలోఁ బ్రవేశించి యెవ్వరు నన్ను జయించుటకు సమ
 థు లగుదురో వారే నన్నుఁ గైకొనవలయును.” — ఇట్లు పార్వతి యె
 స్సేగా బుద్ధిమంతుడైన శంబరుఁడు సంగతిని గ్రహించి శంబరుని
 వద్ద కేగి హరపార్వతులచే వందింపఁబడిన సకలవాక్యములు యథా
 మధగా విన్నవముచేసెను. అది విని యంధకుఁడు క్రోధఘోషితసయ
 నుడై నిట్టూర్పునిగుచ్చి దుర్యోధనుని బిలిచి యిట్లుజెప్పెను. “మహా
 భూజా! నీ వేగి యిప్పుడే దుశ్శీలయైనరమణియుంబోలె నశురాలంకా
 రమున కుపయోగినియై యున్న దృఢదుందుభిని నిస్సంకోచభావము
 లోఁ దాడన మొనరింపుము.” ఇట్లంధకుని యాదేశమును బొందిన
 వెంటనే దుర్యోధనుఁడు తనబలవీర్యవేగముల కనురూపమైన దృఢభా
 వముతో దుందుభిని మోయింపజూచ్చెను. బలవంతుడైన దుర్యో
 ధనుని దృఢతాడనముచే నా భేరి యప్పుడు రాసభివతె భైరవరవముతో
 మరలమరల నినాద మొనరింపజూచ్చెను. అదుందుభిధ్వని విని మహా
 సురు లందఱును , భేరి మోగుచున్న శెందులకో’ యని యొందొ

రులు ముచ్చటించుకొనుచు నత్వరము నభాస్థలమున కేతెంచిరి. నీ
 పతియగు బలవంతుడైన దుర్యోధనుడు వా రందఱకు నకలవృత్తా
 తము జరిగినదిజరిగినట్లుగా నెఱింగించెను. అప్పుడాప్రజలమహానురసైన్య
 ము యుద్ధాభిలాషతో బద్ధనన్నాహమై యంధకునివెంట గజములను,
 శ్వములను, ఉప్రములను, రథములను నధిరోహించి బయలుదేఱెను.
 అంధకాసురుఁ డప్పుడు పంచనల్వప్రమాణము గల తనరథము నధిరో
 హించి మహాదేవుని జయించునభిప్రాయముతో బయలుదేఱెను. ఆ
 వృదు జంభుడు, కుజంభుడు, హుండుడు, తుహుండుడు, శంబరు
 డు, బలి, బాణుడు, కార్తవ్యుడు, హస్తి, సూర్యశత్రుడు, మహావి
 దరుడు, అయశంకుడు, శివి, శాల్వుడు, వృషపర్వుడు, విరోచను
 డు, హయగ్రీవుడు, కాలనేమి, సంహృదుడు, కాలనాశనుడు, సో
 భుడు, సబలుడు, వీర్యశాలి, వృత్రుడు, దుర్యోధనుడు, పాకుడు,
 విహకుడు, కాలుడు, శంబరుడు మొదలగువారును, మఱియుఁ ద్ర
 క్షిణమహాబలశాలులు, మహావీర్యులు నగు బహుదానవులును వివిధా
 యుధధారులై యుద్ధాస్థము బయలుదేఱిరి. దురాత్ముడును, దైత్యశ
 పతియు నగు సందకుడు, దుర్బుధిపశుడై కాలరాశముచే యంత్రుడు
 డై యుండెను. కావుననే మహాదేవునితో యుద్ధముచేయుఁగోరి మహా
 చలమైన మందరభూభరమున కరుడెంచెను.

25198

పురాణగ్రంథమాలిక, పితాపురము.

ఇందు పురాణగ్రంథములు తెలుగువచనరూపమున రచియింపఁబడినవి. ఇవి 200—250 పుటలవంతున డివిడ్డముగా పుస్తకరీతియందు పుచ్చుండును.

నిబంధనలు.

ఇందు చందాదారులగువారు రు 0-4-0 లు ప్రవేశింపఁగలరు. చందాదారులను పోస్టోఫీసుని ఆధ్వర్యమున మేమే ధరించి నిర్వహింపఁబడుట మొకరూపాయకు మాత్రమే పంపుచుండును. (చందా దారులు కానివారికి పోస్టోఫీసు గాక రు 1-8-0 లు.)

సంవత్సరాదిబహుమానము

పురాణసంపుటములు రు 13-8-0 కెలగలవి
రు 6-0-0 లు మాత్రమే

విభిన్నసంవత్సరాదివఱకు.

శివపురాణము ౧	రు 1-8-0
శివపురాణము ౨	1-8-0
శివపురాణము ౩	1-8-0
శివపురాణము ౪	1-8-0
శివపురాణము ౫	1-8-0
బ్రహ్మపురాణము ౧	1-8-0
బ్రహ్మపురాణము ౨	1-8-0
వామనపురాణము ౧	1-8-0
వామనపురాణము ౨	1-8-0

సెప్టెంబరు దీసికొని చందాదారులగువారికి రు 6-0-0 లు కిచ్చెదము. ఇతరులకు రు 10-0-0 లగును. పోస్టోఫీసులు వేయి.

సంపాదకుడు,

పురాణగ్రంథమాలిక, పితాపురము.

శ్రీకృష్ణ దేవరాయల దాసానందయము

మల్లనాచార్య. మహానామము 22443

శ్రీలక్ష్మీనామము 2273

(బాలాంశ్రుత వేంకటరావుచే తచింపబడినది.)

ఇది బాలికలకును స్త్రీలకందఱకును ఆత్మసంకల్పములకును కలుగునట్లు కవింపబడినది. ఆంధ్రులలో నోములు చట్టవి స్త్రీలుండరు. పూర్వమువలె కథలు వచ్చిన పెద్దముత్యమునవలె లేని యాయురువదియవకతాద్వివి, స్త్రీలలో విద్య వ్యాపింశ్చరున్న యిప్పుడు, స్త్రీలందఱును సులభముగఁ జదువుకొని యానోములు వట్టుట్ట నులభ్యులైరి రచింపబడినవి. ఎంతకాలముక్రిందటనో 1, 2 భాగముల 1-2 కూర్పులు చెల్లిపోయినవి. మరల మూడవకూర్పును, 3 వ భాగము మొదటి కూర్పును ముద్రించి నాము.

ఇది మూడుభాగములుగ, భాగముకు 32 నోములు (ఉద్ఘాటనములనహ) నొప్పున మూడుభాగములతోను 97 నోములు కలవు. చెల భాగము 1 30—6—0. పోటీజి కొనువారే భరింపవలెను. 1, 2, 3 భాగములు చెలకు సిద్ధముగ నున్నవి.

ప్రథమభాగము—1 మోచేటివడ్డుము (మూఁగనోము). 2 చదాకుడుముల కడకథ, 3 ఉండ్రాళ్ళకడకథ, 4 అట్లకడకథ, 5 కావణముంగళవారముకథ, 6 వర లక్ష్మీవ్రతకథ, 7 చిట్టిచాట్టుకథ, 8 పనుపుగౌరికథ, 9 మొగదోసిళ్ళకథ, 10 చిత్రి నుత్తనినోముకథ, 11 విష్ణుకాంతకథ, 12 కండగౌరికథ, 13 ఉప్పుగౌరికథ, 14 గణే శునినోముకథ, 15 గొడిసెనోముకథ, 16 వావిల లక్ష్మీవారముకథ, 17 మారేడుదళ ముకథ, 18 శంపద + శక్రవారము నోముకథ. 19 మార్గశిరలక్ష్మీవారముకథ, 20 శో కములేని సోమవారముకథ, 21 పూర్ణాదివారముకథ, 22 గామిమకుంకుమనోముకథ, 23 తెలగలగౌరికథ, 24 ఆపదలేని ఆదివారముకథ, 25 ముచ్చడిమూడుపున్నముల నోముకథ, 26 కుండేటి అమావాస్యనోముకథ, 27 దంపత్రాంబాలమునోముకథ, 28 చదవోడుకులములనోముకథ, 29 సాభాగ్యతదియలుకథ, 30 మాఘపాదివారము కథ, 31 మార్గపద్మముకథ, నందికేశ్వరవ్రతకథ.

ద్వితీయభాగము—1 గాజాలగౌరిదేవికథ, 2 గ్రహణగౌరికథ, 3 పోలివర్గ మునకెప్పుకథ, 4 పోలాలమావాస్యకథ, 5 కరుళ్ళగౌరిదేవికథ, 6 నిత్యశృంగారము కథ, 7 ఉదయకుంకుమనోముకథ, 8 కుంకుమగౌరినోముకథ, 9 చిక్కళ్ళుగౌరికథ, 10 తవుడుగౌరికథ, 11 కాకదాసముకథ, 12 చద్రిమాటిమంగళవారములకథ, 13 రేగు లగౌరికథ, 14 పండుతాంబాలములనోముకథ, 15 మునికార్తికవ్రతము, 16 కన్నె కులకెమ్మకథ, 17 కాటుకగౌరికథ, 18 అట్లమీఁడఆపత్రవ్రతముకథ, 19 చదువువ్రతము నోముకథ, 20 కార్తికచలిమిళ్ళనోముకథ, 21 తరగనాదివారములకథ, 22 గుమ్మడి గౌరికథ, 23 పుష్పలతాంబాలములనోముకథ, 24 గంధం తాంబూలములనోముకథ, 25 శుభ్రతాంబాలములకథ, 26 మాఘగౌరికథ, 27 బాలాదివారములకథ, 28 లచ్చలి గౌరికథ, 29 దైత్యలక్ష్మీకథ, 30 చిలుకముగ్గులనోముకథ, 31 బొమ్మలనోముకథ.

తృతీయభాగము—1 అన్నముముట్టికథ, 2 ములగగౌరినో

ము, 8 అంగతాగలనోము, 4 అమావాస్యసోమవారాలనోము, 5 నిత్యవిభూతి
నోము, 6 కడుపుచెదరని గౌరీదేవినోము (దీనిని పొట్టుకడలని గౌరీదేవి అందురు.)
7 నిత్యతానమునోము, 8 నిత్యభాగ్యమునోము, 9 ధైర్యగౌరినోము, 10 దీపతానము
నోము, 11 నవగ్రహదీపాలనోము, 12 పెద్దసంక్రమణదీపాలనోము, 13 విష్ణువిడియాల
నోము, 14 నెలసంక్రమణదీపాలనోము, 15 కైలాసగౌరినోము, 16 చల్లచిత్తనోము,
17 పెరుగుమీద పేరిన నెయ్యినోము, 18 విష్ణుకనుకలాలనోము, 19 సూర్యచండుగ్రీట
నోము, 20 బారవత్తులు మూరవత్తులునోము, 21 అక్షయబొండాభినోము, 22 లింగ
తానమునోము, 23 గూనదీపాలు బానదీపాలనోము, 24 సహస్రసహస్రస్థలాలనో
ము, 25 పెండ్లిగువ్వడినోము, 26 మూడివాయనాలనోము, 27 భాగ్యాదీవారాల
నోము, 28 మూలగౌరినోము, 29 కృత్తికదీపాలనోము, 30 గండాలగౌరినోము, 31
లక్షపసుపునోము, 32 గడ్డపగౌరినోము, 33 కల్యాణగౌరినోము.

మూడుభాగములను ముద్రణమై సిద్ధముగానున్నవి. విరివిగాకొను వర్తకులకు
మంచి కమిషను ఇయ్యబడును. బాలాంశ్రపు వేంకటరావు.

ముందు రాబోవు శుభము

వామనపురాణము

(కడపటిసంపుటము)

అత్యుత్తమకథావిశిషటము—

భక్తిరసప్రబోధకము—నీతి, మత, చరిత్రవిషయము
లనేకములు గలవు.

1928 ఏప్రియల్ నెలలో బ్రకటింపబడును.

చందాదారులకు పోస్టేజి మనీఆర్డరు కర్చులులతో
రూ 1-0-0 మాత్రమే. ఇతరులకు కర్చులుగాక 1-8-0 లు.

పురాణగ్రంథమాలికాకార్యస్థానము,

—పికాపురము.

ప్రకటన కలర్లువాడు:—

నడకుదుటి వీరరాజు పంతులుగారు,

మరి పాద మూడు,

పురాణగ్రంథమాలిక,

నీ కాపురము.

అని వ్రాసునది.

